

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

جبرهای اندازه و کاربردها

دوفصلنامه علمی دانشگاه قم

سال دوم، شماره اول، بهار و تابستان ۱۴۰۳، شماره پیاپی ۲

صاحب امتیاز: دانشگاه قم
مدیرمسئول: دکتر علیرضا باقری ثالث
سردبیر: دکتر مرتضی میرزائی ازندریانی

اعضای هیئت تحریریه:

دکتر علیرضا مدقالچی (استاد گروه ریاضی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران)، **دکتر سید منصور واعظ پور** (استاد گروه ریاضی، دانشگاه صنعتی امیرکبیر، تهران، ایران)، **دکتر حمیدرضا ابراهیمی ویشکی** (استاد گروه ریاضی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران)، **دکتر رسول نصر اصفهانی** (استاد گروه ریاضی، دانشگاه صنعتی اصفهان، اصفهان، ایران)، **دکتر علیرضا باقری ثالث** (دانشیار گروه ریاضی، دانشگاه قم، قم، ایران)، **دکتر سید محمد طباطبایی** (دانشیار گروه ریاضی، دانشگاه قم، قم، ایران)، **دکتر مرتضی میرزائی ازندریانی** (دانشیار گروه ریاضی، دانشگاه قم، قم، ایران).

- در این دو فصلنامه، مقالاتی انتشار می‌یابند که مرتبط با آنالیز ریاضی و به‌ویژه در ارتباط با فضاها و اندازه باشند (فارسی همراه با چکیده مبسوط انگلیسی).
- مسئولیت مطالب هر مقاله بر عهده نویسنده است.
- نقل مطالب دو فصلنامه با ذکر منبع مانعی ندارد.
- دو فصلنامه در ویرایش، اختصار و اصلاح مقاله‌ها آزاد است.

نشانی: قم، بلوار الغدیر، دانشگاه قم، ساختمان مرکزی، دفتر دو فصلنامه جبرهای اندازه و کاربردها.

کد پستی: ۳۷۱۶۱۴۶۶۱۱، تلفن: ۰۲۵-۳۲۱۰۳۳۶۰

Website: maa.qom.ac.ir * Email: maa@qom.ac.ir

راهنمای نگارش مقاله

۱. مقاله باید پیش از این منتشر نشده باشد و نباید هم‌زمان به مجله دیگری ارسال شده باشد.
۲. پذیرش اولیه مقاله منوط به نگارش مقاله در فایل نمونه قرار گرفته در وبگاه مجله (قسمت راهنمای نویسندگان) و باتوجه به توضیحات ذکر شده در آن است. در ضمن، فایل LaTeX مقاله باید بدون خطا اجرا شود و هر دو فایل LaTeX و PDF مقاله، توسط نویسنده محترم از طریق سامانه مجله ارسال شوند.
۳. حداقل دو صفحه اول مقاله باید به زبان انگلیسی نوشته شوند (چکیده و چکیده مبسوط انگلیسی).
۴. منابع مقاله باید مطابق استانداردهای مجله (که در فایل نمونه ذکر شده است) باشند.
۵. دوفصلنامه در رد یا قبول، ویرایش، اختصار و اصلاح مقاله‌ها آزاد است.
۶. در صورتی که مقاله بیش از یک نویسنده داشته باشد، محتوای مقاله باید مورد تأیید همه نویسندگان باشد.
۷. نقل و اقتباس از مقاله‌های مجله با ذکر منبع آزاد است.
۸. در صورت استفاده از دستاوردهای پژوهشی دیگران یا بخشی از پژوهش‌های خود، ذکر منبع الزامی است.

فهرست مقالات

- ۱ بررسی فضاهای $L_p(G)$ به عنوان گروه‌های برداری شبکه توپولوژیکی
محمدعلی رنجبر، سید حسن میرنوری
- ۱۴ برچسب‌گذاری جادویی کامل رأسی گراف کامل دوبخشی
غلام حسن شیردل، زهرا سادات امامی
- ۳۰ آنتروپی دنباله‌ای موضعی دستگاه‌های دینامیکی
امیر عساری
- ۴۱ افزایش کارآمدی الگوریتم تولید کلید شبکه‌های NTRU به کمک نرم میدان
رضا علیمرادی، محمدحسین نوراله زاده، احمد غلامی
- ۷۱ A^{**} -دو تصویری جبرهای باناخ بر پایه فضای ایده‌آل ماکسیمال
امیر سهامی، مهدی رستمی
- ۸۵ آیا فضای توابع هلدر پیش‌دوگان L^1 است؟
آذین گل‌بهاران
- ۹۲ ساختارسازی قاب‌ها بر حسب R -دوگان‌ها در فضاهای هیلبرت جدایی‌پذیر
فرخنده تخته
- ۱۰۴ G -قاب‌های مقیاس‌پذیر و قاب‌های تکه‌ای مقیاس‌پذیر روی فضاهای هیلبرت
محمد رضا فرمانی، امیر خسروی
- ۱۱۹ ساختار حالت‌های پایا و ارگودیک برای C^* -دستگاه‌های دینامیکی
محمد نکوفر
- ۱۳۰ اندازه‌های پایای عمل گروه‌های میانگین‌پذیر و آنتروپی آن‌ها
علی‌رضا آل هفت تن، حسین کثیری، مهران حسین زاده دیزج
- ۱۴۲ گروه‌های توپولوژیک با سه درجه جابه‌جایی نسبی
سید علی موسوی
- ۱۵۴ حاصل ضرب‌های تانسوری برای α -دوگان‌های g -قاب‌ها و قاب‌های مخلوط در C^* -مدول‌های هیلبرت
فاطمه زمانی میرارکلائی

On the $L_p(G)$ spaces as topological lattice vector groups

Mohammad Ali Ranjbar¹, Seyyed Hassan Myrnouri²

1. Teacher and free researcher. Email: maaliranjbar@gmail.com
2. Corresponding Author, Department of Mathematics, Lahijan Branch, Islamic Azad University, Lahijan, Iran. Email: myrnouri@liau.ac.ir

Article Info

ABSTRACT

Article type:

Research Article

Article history:

Received: 31 December 2023

Received in revised form:

01 March 2024

Accepted: 15 June 2024

Published Online:

20 August 2024

Keywords:

ℓ -group,

Unital ℓ -group,

Order unit,

Locally compact group,

Haar measure,

Riesz algebra,

Topological lattice-ordered ring

2020 Mathematics Subject

Classification: 06F20, 06F25

In this paper, we consider the $L_p(G)$ spaces with pointwise ordering as Riesz spaces and investigate some lattice group topologies on them. In many cases, these topologies which are called link topologies or positive filter topologies are not vector topologies in the sense that the scalar multiplication is not continuous with respect to them, but they have many useful properties.

Cite this article: Ranjbar, M.A., & Myrnouri, S.H. (2024). On the $L_p(G)$ spaces as topological lattice vector groups. *Measure Algebras and Applications*, 2(1), 1–13. <http://doi.org/10.22091/MAA.2024.10266.1013>

©The Author(s).

Publisher: University of Qom

DOI: 10.22091/MAA.2024.10266.1013

Extended Abstract

Introduction

Ordered algebraic structures have been investigated by many mathematicians. In the last decades, many researchers introduced and investigated lattice topologies on the ordered algebraic structures [12], [19], [14], [23], [27] and [29]. In 1998, Gusic introduced the concept of an admissible subset of a 2-divisible lattice-ordered group H , which induces a topology on it. This topology is a group topology and also is locally solid. The Gusic topology investigated by Ranjbar and Pourgholamhossein in [23] and [27] and Yang in [29]. In [23], the authors introduced the concept of links as a generalization of admissible subsets of a lattice-ordered group. The topology induced by a link is Hausdorff. If the lattice-ordered group H is Archimedean with order unit, then the set of all order units is a link and called the strong link. It is a case that the lattice-ordered group is also an Archimedean Riesz space. However the link topology in an Archimedean Riesz space is not necessarily a vector topology. The authors in [24] showed that the link topology in an Archimedean Riesz space is a vector topology if and only if the link is the strong link. Although the link topology in a Riesz space is not a vector topology in general, it makes the Riesz space into a locally convex topological vector group [17]. The notion of topological vector group was defined and studied by Raikov in [25] and [26].

Positive filter topology on a lattice-ordered group is another lattice group topology which was introduced and investigated in [19] and [14]. A positive filter is a subset of the positive cone of an ℓ -group which induces the positive filter topology. Every link in an ℓ -group is a positive filter. In some cases, the positive filter topology and link topology on an ℓ -group are the same, which have been investigated by authors in [24].

In this work, we review the last researches about the introduction of lattice topologies on a Riesz space and we investigate some properties of these topologies on $L_p(G)$ ($0 < p < \infty$) spaces, where G is a locally compact abelian group with the Haar measure. In fact, we consider $L_p(G)$ ($0 < p < \infty$) as Riesz spaces with pointwise ordering in the sense of almost everywhere. The Riesz spaces $L_p(G)$ or $L_p(X, \Sigma, \mu)$ are very important in functional analysis. It is well known that for $1 \leq p$, $L_p(G)$ spaces are Banach lattices with respect to the integral norm. A famous theorem about the spaces $L_p(G)$ or more generally $L_p(X, \Sigma, \mu)$ is that every abstract L_p -space has a representation of the form $L_p(X, \Sigma, \mu)$ (see [1] for more details). Furthermore, as we shall see later, $L_p(G)$ is a locally convex topological vector group with respect to every link topology on it. We also see that some of the link topologies are finer than the integral norm topology on $L_p(G)$.

We show that if G is not discrete, then for every $0 < p < \infty$ and every neighborhood U of zero in G , there is an unbounded $f \in L_p(G)$ such that $\text{supp}(f)$ is contained in U . We also show that an $L_p(G)$ ($0 < p < \infty$) does not contain an order unit unless G is finite. We introduce the notion of *completely positive* functions in an $L_p(G)$ and we show that the set of all completely positive functions is a link in $L_p(G)$ if G is σ -compact. A completely positive function is a real-valued measurable function on G which is far from zero almost everywhere.

It is well known that in $L_p(G)$ the pointwise multiplication is not closed in general. We introduce the concept of *p-ideal* subspace of an $L_p(G)$ which is closed under pointwise multiplication. More precisely, for $0 < p < \infty$, a function $f \in L_p(G)$ is *p-ideal*, if for every $g \in L_p(G)$, we have $f.g \in L_p(G)$. For instance, every characteristic function on a compact subset of G is a *p-ideal* of $L_p(G)$ for all $0 < p < \infty$. The set of all *p-ideal* functions is a linear subspace of $L_p(G)$ and we call it the *p-ideal* subspace of $L_p(G)$.

We show that this is an order-ideal of $L_p(G)$. We also show that the p -ideal subspace of an $L_p(G)$ with pointwise multiplication is a Riesz algebra. In addition, we give a link topology on the p -ideal subspace of $L_p(G)$ which makes it a topological lattice-ordered ring.

Conclusion

In this paper, the following concepts are presented:

- 1- A completely positive measurable function.
- 2- A p -ideal function in an $L_p(G)$.
- 3- A p -ideal subspace of an $L_p(G)$ and we denote it by $IL_p(G)$.
- 4- The link IP in $IL_p(G)$.

Also, the next theorems, propositions and corollaries are presented:

- 1- The Riesz space of $L_p(G)$ contains a strong link, if G is a finite group.
- 2- If G is a σ -compact locally compact abelian group, then the set of all completely positive functions in $L_p(G)$ is a link in $L_p(G)$ ($0 < p < \infty$).
- 3- $IL_p(G)$ is a Riesz subspace and an order-ideal of $L_p(G)$. Furthermore, $IL_p(G)$ is closed under pointwise multiplication and is a Riesz algebra.
- 4- If G is σ -compact, then $IL_p(G)$ is a topological lattice-ordered ring with respect to some of the link topologies.

بررسی فضاهای $L_p(G)$ به عنوان گروه‌های برداری مشبکه توپولوژیکی

محمدعلی رنجبر^۱، سید حسن میرنوری^۲ ✉

۱. قم. آموزش و پرورش ناحیه چهارم. رایانامه: maaliranjbar@gmail.com

۲. نویسنده مسئول، گروه ریاضی، واحد لاهیجان، دانشگاه آزاد اسلامی، لاهیجان، ایران. رایانامه: myrnouri@liau.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
<p>نوع مقاله: مقاله پژوهشی</p> <p>تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۰/۱۰ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۱۲/۱۱ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۳/۲۶ تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۵/۳۰</p> <p>کلمات کلیدی: گروه مشبکه، گروه مشبکه یکانی، یگه ترتیبی، گروه فشرده موضعی، اندازه هار، جبر ریس، حلقه مشبکه توپولوژیک</p> <p>رده بندی ریاضی: 06F20, 06F25</p>	<p>در این مقاله، فضاهای $L_p(G)$ را با رابطه ترتیب نقطه‌ای به عنوان فضاهای ریس در نظر می‌گیریم و دسته‌ای از توپولوژی‌های گروهی (با عمل جمع) مشبکه‌ای را روی آن‌ها بررسی خواهیم کرد. این توپولوژی‌ها که توپولوژی‌های فیلتری مثبت و یا توپولوژی‌های زنجیره‌ای نام دارند، در بسیاری از مواقع توپولوژی برداری نیستند، بدین معنا که عمل ضرب اسکالر در آن‌ها پیوسته توأم نیست، ولی بسیاری از ویژگی‌های مورد انتظار را دارند.</p>

استناد: رنجبر، محمدعلی، میرنوری، سید حسن. (۱۴۰۳). بررسی فضاهای $L_p(G)$ به عنوان گروه‌های برداری مشبکه توپولوژیکی. جبرهای اندازه و کاربردها، ۲(۱)، ۱-۱۳.

<http://doi.org/10.22091/MAA.2024.10266.1013>

ناشر: دانشگاه قم.

© نویسندگان.

۱ مقدمه و پیش‌نیازها

ساختارهای جبری مرتب از اوایل قرن بیستم مورد توجه ریاضی‌دانان بزرگ جهان بوده است. همچنین رابطه بین آن‌ها و MV -جبرها نیز به وسیله بسیاری از ریاضی‌دانان از جمله موندیچی مورد بررسی قرار گرفته است، تا جایی که موندیچی نشان داد که رسته گروه‌های مشبکه یکانی با رسته همه MV -جبرها، یکریخت رسته‌ای است [۲۰]. یادآور می‌شویم که مفهوم MV -جبر، در سال ۱۹۵۸ میلادی توسط چانگ و به عنوان تعمیمی از مفهوم جبر بولی معرفی شد [۴]. می‌دانیم که در یک MV -جبر، مجموعه همه عناصر خودتوان، همراه با اعمال مشبکه، تشکیل یک جبر بولی می‌دهد [۵]. در دهه‌های اخیر، ساخت و بررسی توپولوژی‌ها بر روی گروه‌های مشبکه و فضاهای ریس مورد توجه بسیاری از پژوهشگران در ایران و جهان قرار گرفته است [۱۲]، [۱۹]، [۱۴]، [۲۳]، [۲۷]، [۲۸] و [۲۹]. این توپولوژی‌ها باید با اعمال جبری و اعمال مشبکه‌ای سازگار باشند. بدین معنا که عمل دوتایی جمع و عمل‌های دوتایی سوپریمم و اینفیمم تحت این توپولوژی‌ها پیوسته باشند. در این مقاله، پس از بیان خواص مقدماتی گروه‌های مشبکه، فضاهای ریس و فضاهای L_p ، مختصری از پژوهش‌های نوین پیرامون ساخت توپولوژی‌های مشبکه‌ای در گروه‌های مشبکه و فضاهای ریس را بیان می‌کنیم. همچنین به تطبیق و بررسی این توپولوژی‌ها در یک فضای $L_p(G)$ می‌پردازیم که در آن G یک گروه فشرده موضعی آبدلی با اندازه هار است. در انتها نیز یک سؤال بی‌پاسخ را در این خصوص مطرح خواهیم کرد. یک گروه مشبکه عبارت است از یک گروه جزئاً مرتب (یک گروه به همراه یک رابطه ترتیب \leq بر روی آن که تحت انتقال پایا است؛ بدین معنا که اگر $x \leq y$ ، آنگاه برای هر عنصر z در گروه، $x + z \leq y + z$) که هر زیرمجموعه متناهی از آن، دارای سوپریمم و اینفیمم باشد. (سوپریمم مجموعه دو عضوی x, y را با $x \vee y$ و اینفیمم آن را با $x \wedge y$ نمایش می‌دهیم). برای اطلاع از خواص گروه‌های جزئاً مرتب و گروه‌های مشبکه به [۱۰] و [۱۱] مراجعه نمایید. در اینجا ما گروه مشبکه $(L, +, \leq)$ را همواره آبدلی در نظر می‌گیریم و آن را به اختصار با L نمایش می‌دهیم و عضو خنثی نیز همواره با 0 نمایش داده می‌شود. همچنین مجموعه همه عناصر $x \in L$ که در رابطه $x \leq 0$ صدق کنند، را با L^+ نمایش می‌دهیم که مجموعه عناصر مثبت نامیده می‌شود.

تعریف ۱.۱. عنصر مثبت u در گروه مشبکه L را یک‌تایی ترتیبی نامند، هرگاه برای هر $x \in L$ ، عدد طبیعی n یافت شود به طوری که $x \leq nu$. همچنین یک گروه مشبکه یکانی با ℓ -گروه یکانی، عبارت است از یک گروه مشبکه که دارای یک‌تایی ترتیبی باشد.

تعریف ۲.۱. اگر L, H گروه‌های مشبکه باشند، آنگاه همریختی گروهی $f: L \rightarrow H$ را یک همریختی مثبت گوئیم اگر $f(L^+) \subseteq H^+$ همچنین f را همریختی گروه‌های مشبکه نامیم، اگر علاوه بر خواص بالا، داشته باشیم:

$$f(x \wedge y) = f(x) \wedge f(y)$$

9

$$f(x \vee y) = f(x) \vee f(y).$$

گزاره ۳.۱. [۶] در هر گروه مشبکه آبدلی L ، برای هر $x, y \in L$ و هر عدد طبیعی n داریم:

$$n(x \vee y) = nx \vee ny, \quad n(x \wedge y) = nx \wedge ny.$$

لازم به توضیح است که هر گروه مشبکه آبدلی، نمایش‌پذیر است (رک [۶]، گزاره ۶.۴۷) یعنی ℓ -زیرگروه حاصل‌ضربی از گروه‌های کاملاً مرتب است. حال، گزاره بالا به طور مستقیم از گزاره ۱۰.۴۷ (در همین مرجع) نتیجه می‌شود. گروه مشبکه L را ارشمیدسی^۱ نامیم، اگر برای $x, y \in G$ ، هرگاه نامساوی $nx \leq y$ برای هر عدد طبیعی n برقرار باشد، آنگاه $x \leq 0$. زیرمجموعه A از گروه مشبکه G را جامد^۲ نامیم هرگاه برای هر $a \in A$ و هر $x \in G$ ، اگر $|x| \leq |a|$ ، آنگاه $x \in A$ که در آن $|x| = x \vee (-x)$ قدرمطلق x نام دارد. فضای برداری حقیقی E به همراه رابطه ترتیب جزئی \leq یک فضای ریس نام دارد، هرگاه اولاً (E, \leq) با عمل جمع، یک گروه مشبکه باشد و ثانیاً اگر $x, y \in E$ به طوری که $x \leq y$ ، آنگاه نامساوی $rx \leq ry$ برای هر عدد حقیقی مثبت r برقرار باشد. برای اطلاع از خواص مقدماتی مشبکه‌ها و فضاهای ریس به [۱] و [۵] مراجعه نمایید. یک جبر ریس عبارت است از یک جبر حقیقی مانند A همراه با یک رابطه ترتیب جزئی که \leq به عنوان یک فضای برداری حقیقی، همراه با این رابطه ترتیب، یک فضای ریس باشد و علاوه بر آن اگر $x, y \in A^+$ ، آنگاه $x \cdot y \leq 0$ [۲۲]. گروه مشبکه L به همراه توپولوژی τ را یک گروه مشبکه توپولوژیک نامیم، هرگاه (L, τ) یک گروه توپولوژیک باشد و علاوه بر آن نگاشت‌های $(x, y) \rightarrow x \vee y$ و $(x, y) \rightarrow x \wedge y$ از $L \times L$ به L پیوسته باشند. در این حالت توپولوژی τ را توپولوژی گروهی مشبکه‌ای نامند. همچنین (L, τ) را گروه مشبکه جامد موضعی نامیم اگر مبدأ دارای پایه موضعی با عناصر جامد باشد. به همین

¹Archimedean

²solid

ترتیب فضای ریس جامد موضعی تعریف می‌شود. لازم به توضیح است که $S \subseteq L$ را جامد نامند، اگر برای هر $x \in S$ و هر $y \in L$ ، اگر $|y| \leq |x|$ ، آنگاه $y \in S$.

فرض کنیم G یک گروه فشرده موضعی آبدی باشد و μ اندازه هار روی آن باشد. در این صورت برای هر $0 < p < \infty$ ، $L_p(G)$ را مجموعه همه توابع اندازه‌پذیر حقیقی مقدار روی G در نظر می‌گیریم که $\int_G |f|^p d\mu < \infty$. همان‌گونه که می‌دانیم $L_p(G)$ یک فضای برداری حقیقی است و با اعمال جمع نقطه‌ای و ضرب اسکالر، یک فضای برداری است. یادآور می‌شویم مفهوم تساوی در $L_p(G)$ با یک رابطه هم‌ارزی تعریف می‌شود. مثلاً دو تابع $f, g \in L_p(G)$ را مساوی گوئیم اگر تقریباً همه‌جا مساوی باشند. یعنی

$$\mu \{x \in G : f(x) \neq g(x)\} = 0.$$

برای اطلاع از خواص مقدماتی گروه‌های فشرده موضعی و توابع انتگرال‌پذیر به [۸] و [۹] مراجعه نمایید. حال برای هر $0 < p < \infty$ ، رابطه ترتیب نقطه‌ای را به مفهوم تقریباً همه‌جا بر روی $L_p(G)$ در نظر می‌گیریم. یعنی $f \leq g$ اگر و تنها اگر نامساوی $f(x) \leq g(x)$ تقریباً همه‌جا برقرار باشد. برای هر $f, g \in L_p(G)$ می‌دانیم که $f \wedge g$ اندازه‌پذیر است و ثانیاً

$$\int_G |f \wedge g|^p d\mu \leq \int_G (|f| + |g|)^p d\mu < \infty.$$

بنابراین $L_p(G)$ با این رابطه ترتیب، یک فضای ریس است. همچنین یک بررسی ساده نشان می‌دهد که $L_p(G)$ یک فضای ریس ارشمیدسی است. البته معمولاً به‌جای گروه فشرده موضعی G ، فضای اندازه (X, Σ, μ) را در نظر می‌گیرند و به همین ترتیب ثابت می‌شود که $L_p(X, \Sigma, \mu)$ یک فضای ریس ارشمیدسی است [۱].

فرض کنیم E یک فضای ریس و مجهز به نرم ریس N باشد (یعنی N یک نرم باشد به طوری که برای هر $x, y \in E$ ، نامساوی $|x| \leq |y|$ ، نامساوی $N(x) \leq N(y)$ را نتیجه دهد). فضای E را یک مشبکه باناخ نامند، اگر E به همراه نرم ریس N یک فضای باناخ باشد. همچنین به‌ازای عدد حقیقی $1 \leq p$ ، نرم N را p -جمع‌پذیر نامند اگر تساوی

$$(N(x) + N(y))^p = (N(x))^p + (N(y))^p$$

برای هر $x, y \in E^+$ که $x \wedge y = 0$ برقرار باشد. مشبکه باناخ (E, N) را یک فضای L_p مجرد نامند، اگر نرم ریس N ، p -جمع‌پذیر باشد. ثابت شده است که برای هر فضای اندازه (X, Σ, μ) و هر $1 \leq p$ ، فضای ریس $L_p(X, \Sigma, \mu)$ با نرم انتگرالی

$$\|f\|_p = \left(\int_X |f|^p d\mu \right)^{\frac{1}{p}}$$

یک مشبکه باناخ و همچنین یک L_p -فضای مجرد است. یادآور می‌شویم که یک L_p -فضای مجرد عبارت است از یک مشبکه باناخ که نرم آن اولاً یک نرم ریس و ثانیاً p -جمع‌پذیر باشد. قضیه زیر که تلفیقی از قضایای کاکوتانی^۱ [۱۶]، باننبلاست^۲ [۳] و ناکانو^۳ [۲۱] است، نشان می‌دهد که حتی هر L_p -فضای مجرد، یکرخت مشبکه‌ای با یک فضا به شکل بالا است.

قضیه ۴.۱. ([۱]، قضیه ۳۳.۳. کاکوتانی-باننبلاست-ناکانو) برای هر $1 \leq p$ ، هر L_p -فضای مجرد، یکرخت مشبکه‌ای با یک مشبکه باناخ (X, Σ, μ) است.

ملاحظه ۵.۱. همان‌گونه که می‌بینیم مطالب ذکر شده در بالا فقط برای حالت‌هایی است که $1 \leq p$ و همان‌گونه که می‌دانیم، اگر $p < 1$ حتی ممکن است $\| \cdot \|_p$ یک نرم نباشد و در واقع نامساوی مثلثی ممکن است برقرار نباشد.

تعریف ۶.۱. فرض کنیم E یک فضای ریس باشد و $C \subseteq E^+$. C را یک زنجیره در E نامیم اگر شرایط زیر برقرار باشند.

(۱) اگر $x, y \in C$ ، آنگاه $x \wedge y \in C$

(۲) اگر $x \in C$ و $x \leq y$ ، آنگاه $y \in C$

(۳) $0 \notin C$

(۴) $\inf(C) = 0$

(۵) اگر $x \in C$ آنگاه $rx \in C$ برای هر $0 < r \leq 1$

همچنین $F \subseteq E$ را یک فیلتر مثبت نامند اگر خواص ۱ و ۲ و ۵ فوق را داشته باشد.

¹Kakutani

²Bohnenblust

³Nakano

تعریف ۷.۱. فرض کنیم Ω یک زنجیره در E باشد. برای هر $r \in \Omega$ و $g \in E$ مجموعه زیر را در نظر می‌گیریم.

$$U_{g,r} = \{x \in G, r - |x - g| \in \Omega\}$$

گردایه همه مجموعه‌های به شکل $(r \in \Omega, g \in E) U_{g,r}$ تشکیل یک توپولوژی روی E می‌دهد که آن را توپولوژی زنجیره‌ای القاشده با Ω یا Ω -توپولوژی گوئیم.

ملاحظه ۸.۱. زنجیره‌ها در اصل روی گروه‌های مشبکه تعریف می‌شوند و خاصیت ۵ که در بالا ذکر شد، در گروه‌های مشبکه تعمیم داده می‌شود و بیان آن خارج از اهداف این مقاله است. برای اطلاع از خواص توپولوژی‌های زنجیره‌ای به [۲۳]، [۲۴] و [۲۷] مراجعه نمایید.

قضیه زیر از قضیه ۴ در [۲۳] و نتیجه ۱۰.۲ در [۱۷] نتیجه می‌شود. ابتدا تعریف زیر را یادآور می‌شویم که برای اولین بار رایکوف در [۲۵] آن را معرفی کرد.

تعریف ۹.۱. یک فضای برداری X به همراه توپولوژی τ روی آن را یک گروه برداری توپولوژیک نامند اگر اولاً (X, τ) به همراه عمل جمع یک گروه توپولوژیک هاسدورف باشد و ثانیاً τ دارای یک پایه موضعی متعادل^۱ در صفر باشد.

در برخی منابع در تعریف گروه برداری توپولوژیک، به جای متعادل موضعی بودن، شرط کلی‌تری را ارائه داده‌اند که عبارت است از اینکه برای هر اسکالر (حقیقی یا مختلط) α ، نگاشت $x \mapsto \alpha x$ از X به X پیوسته باشد [۷] و [۱۸].

قضیه ۱۰.۱. اگر Ω یک زنجیره در E باشد، آنگاه E به همراه Ω -توپولوژی، یک گروه برداری توپولوژیک هاسدورف، جامد موضعی و محدب موضعی است.

فرض کنیم F یک فیلتر مثبت در فضای ریس E باشد، آنگاه برای هر $a \in F$ و برای هر $r \in F$ و هر عدد طبیعی n ، مجموعه زیر را در نظر می‌گیریم

$$N_{\frac{r}{n}}(a) = \{x \in E : n|x - a| \leq r\}.$$

گردایه چنین مجموعه‌هایی، یک پایه برای یک توپولوژی روی E است. توپولوژی تولیدشده توسط این مجموعه‌ها را توپولوژی فیلتری مثبت نامند. البته مجموعه‌های به شکل $N_{\frac{r}{n}}(a)$ در این توپولوژی باز نیستند، بلکه هرکدام از آن‌ها حاوی یک همسایگی باز و مشمول در یک همسایگی بازند. در واقع پایه توپولوژی در توپولوژی فیلتری مثبت، متشکل از مجموعه‌هایی به فرم زیر است

$$T_{\frac{r}{n}}(a) = \left\{ x \in E : \exists k \in \mathbb{N}, N_{\frac{r}{k}}(x) \subseteq N_{\frac{r}{n}}(a) \right\}$$

که در آن $a \in E$ ، $r \in F$ و $n \in \mathbb{N}$ و می‌توان آن را یک گوی باز به مرکز a و شعاع $\frac{1}{n}r$ تصور کرد. البته این گفته بدین معنا نیست که توپولوژی فیلتری مثبت، توپولوژی متری است و ممکن است که این توپولوژی، مترپذیر نباشد. این توپولوژی را با τ_F نمایش می‌دهیم. برای اطلاع از ویژگی‌های توپولوژی فیلتری مثبت به [۱۴] و [۱۹] مراجعه نمایید. در زیر برخی از ویژگی‌های اساسی این توپولوژی و رابطه آن با توپولوژی زنجیره‌ای بیان خواهند شد.

قضیه ۱۱.۱. ([۱۹]، قضیه ۵.۲) اگر F یک توپولوژی فیلتری مثبت در گروه مشبکه G باشد، آنگاه (G, τ_F) یک گروه مشبکه توپولوژیک است.

قضیه ۱۲.۱. ([۲۴]، قضیه ۵.۲). اگر F یک زنجیره در گروه مشبکه L باشد، آنگاه توپولوژی زنجیره‌ای القاشده با F و توپولوژی τ_F یکسان‌اند.

البته همان‌گونه که پیش‌ازین نیز بیان شد، در این تحقیق، نظر ما معطوف به فضای ریس $L_p(G)$ است و قضایای بالا بر روی چنین فضایی اعمال می‌کنیم.

^۱balanced

۲ گروه‌های برداری مشبکه توپولوژیک

مثال ۱.۲. فرض کنیم G یک گروه فشرده موضعی و $K \subseteq G$ فشرده باشد به طوری که $\mu(K) > 0$ که در آن μ اندازه هار روی G است. برای هر $0 < p \leq \infty$ قرار می‌دهیم

$$L_p^+(G) = \{f \in L_p(G) : 0 \leq f\}$$

9

$$P_K := \{f \in L_p^+(G) : f(x) > 0, \forall x \in K\}.$$

اولاً با توجه به اینکه $\chi_K \in P_K$ ، لذا $P_K \neq \emptyset$. ثانیاً روشن است که اگر $f \leq g$ و $f \in P_K$ ، آنگاه $g \in P_K$. ثالثاً $f \wedge g \in P_K$ برای هر $f, g \in P_K$. همچنین برای هر $f \in P_K$ و برای هر عدد طبیعی n روشن است که $\frac{1}{n}f \in P_K$. از اینجا نتیجه می‌گیریم که $\inf\{f : f \in P_K\} = 0$. بنابراین P_K یک زنجیره در $L_p(G)$ است. فرض کنیم $0 < p \leq 1$ و $\mu(K) = 1$ می‌بینیم که برای هر عدد طبیعی n ، $\frac{1}{n}\chi_K \in P_K$. همچنین برای هر عدد طبیعی n و هر $f \in N_{\frac{\chi_K}{n}}(0)$ داریم $|f| \leq n$ و در نتیجه

$$n \|f\|_p \leq \|\chi_K\|_p = 1.$$

بنابراین $N_{\frac{\chi_K}{n}}(0) \subseteq \{f \in L_p : \|f\|_p \leq \frac{1}{n}\}$. با توجه به اینکه $T_{\frac{\chi_K}{n}}(0) \subseteq N_{\frac{\chi_K}{n}}(0)$ بنابراین توپولوژی فیلتری مثبت روی $L_p(G)$ که با P_K القاء شده است، ظریف‌تر از توپولوژی حاصل از نرم $\|\cdot\|_p$ است.

از مثال بالا می‌بینیم که برای هر زیرمجموعه فشرده با اندازه بزرگ‌تر از صفر در G ، یک توپولوژی گروهی هاسدورف روی $L_p(G)$ ساخته می‌شود. حال این دو سؤال مطرح می‌شود. (۱) آیا ممکن است توپولوژی زنجیره‌ای روی فضای $L_p(G)$ ، یک توپولوژی برداری باشد؟ (۲) آیا هر زنجیره در $L_p(G)$ ، به صورت P_K است که در آن K یک زیرمجموعه با اندازه ناصفر در G است؟ برای پاسخ به سؤال اول ابتدا گزاره زیر را یادآور می‌شویم.

گزاره ۲.۲. ([۲۴] گزاره ۷.۴) اگر G یک گروه فشرده موضعی ناگسسته یا یک گروه نامتناهی با توپولوژی گسسته باشد، آنگاه $L_p(G)$ ($1 \leq p < \infty$) با رابطه ترتیب نقطه‌ای، یگانه ترتیبی ندارد.

لم ۳.۲. اگر گروه فشرده موضعی G گسسته نباشد، آنگاه برای هر همسایگی صفر مانند U در G ، تابع $f \in L_p(G)$ وجود دارد که اولاً بی‌کران است و ثانیاً $\text{supp}(f) \subseteq U$.

اثبات. فرض کنیم $U \subseteq G$ یک همسایگی صفر باشد. با استفاده از روشی که در برهان گزاره ۲.۲ به کار رفته است، یک دنباله تودرتو از همسایگی‌های باز و متقارن صفر مانند $(U_n)_n$ وجود دارد که $\mu(U_{n+1}) \leq \frac{1}{2}\mu(U_n)$ و $\overline{U_1} \subseteq U$. برای نشان دادن این نکته، فرض کنیم $U_1 \subseteq U$ یک همسایگی باز و متقارن صفر باشد که بستر آن نیز زیرمجموعه U باشد. چون G گسسته نیست، عنصر $a \in U_1$ ، $a \neq 0$ وجود دارد و چون G هاسدورف است، لذا همسایگی باز و متقارن U_2 از صفر وجود دارد که $U_2 \cap a + U_2 = \emptyset$. می‌توان U_2 را طوری در نظر گرفت که $U_2 \subseteq U_1$ ، $a + U_2 \subseteq U_1$ ، بنابراین

$$\mu(U_2) = \mu(U_2) + \mu(a + U_2) \leq \mu(U_1).$$

به همین ترتیب همسایگی‌های باز U_3, U_4, \dots ساخته می‌شوند. می‌توان U_1 را طوری در نظر گرفت که $\mu(U_1) < \infty$. حال تابع حقیقی مقدار f را روی G به صورت زیر می‌سازیم. برای هر $x \in G \setminus U_1$ قرار می‌دهیم $f(x) = 0$. برای هر عدد طبیعی n و هر $x \in U_n \setminus U_{n+1}$ ، قرار می‌دهیم $f(x) = n$. می‌بینیم تابع f بی‌کران است. همچنین داریم

$$0 < \int_G f^p d\mu \leq (1 + \frac{2^p}{2} + \frac{3^p}{4} + \dots + \frac{n^p}{2^{n-1}} + \dots)\mu(U_1).$$

با توجه به اینکه سری $\sum_{n=1}^{\infty} \frac{n^p}{2^{n-1}}$ برای هر $p > 0$ همگراست، لذا انتگرال بالا متناهی است. □

نتیجه ۴.۲. فضای ریس $L_p(G)$ حاوی یک زنجیره قوی است اگر و تنها اگر G یک گروه متناهی باشد.

اثبات. فرض کنیم G یک گروه متناهی باشد. لذا هر تابع در $L_p(G)$ کران‌دار است و در نتیجه تابع ثابت ۱ یگه ترتیبی است. چون فضای ریس $L_p(G)$ ارشمیدسی است، لذا مجموعه همه یگه‌های ترتیبی در آن، یک زنجیره قوی است. برعکس، فرض کنیم P یک زنجیره قوی در $L_p(G)$ باشد. لذا $L_p(G)$ حاوی یگه ترتیبی خواهد بود و طبق گزاره ۲.۲ G گسسته و متناهی است. \square

مثال زیر نشان می‌دهد که زنجیره‌ها در $L_p(G)$ لزوماً به فرم P_K که در مثال ۱.۲ بیان شد نیستند.

مثال ۵.۲. فرض کنیم G یک گروه فشرده موضعی ناگسسته و \mathcal{K} مجموعه همه همسایگی‌های فشرده صفر در G باشد (بنابراین با توجه به مفروضات، $0 < \mu(K) < \infty$ برای هر $K \in \mathcal{K}$). قرار می‌دهیم

$$C = \{f \in L_p^+(G) : \exists K \in \mathcal{K}, K \subseteq \text{pos}(f)\}$$

که در آن $\text{pos}(f) = \{x \in G : f(x) > 0\}$ نشان می‌دهیم C یک زنجیره در $L_p(G)$ است. اگر $f, g \in L_p(G)$ ، آنگاه همسایگی‌های فشرده K_1, K_2 از مبدأ وجود دارند که در شرایط بالا صدق می‌کنند. بنابراین $K_1 \cap K_2 \subseteq \text{pos}(f \wedge g)$ که نتیجه می‌دهد $f \wedge g \in C$. خواص ۲ و ۳ و ۴ و ۵ زنجیره‌ها نیز به‌وضوح برقرارند.

تعریف ۶.۲. برای هر گروه فشرده موضعی G ، تابع اندازه‌پذیر $f : G \rightarrow \mathbb{R}$ را کاملاً مثبت نامیم اگر برای هر زیرمجموعه فشرده K از G ، عدد $\epsilon > 0$ وجود داشته باشد که

$$\mu(f^{-1}(-\epsilon, \epsilon) \cap K) = 0.$$

به‌عبارت‌دیگر، تابع f کاملاً مثبت است اگر مقادیر این تابع بر هر زیرمجموعه فشرده از G ، تقریباً همه‌جا دور از صفر باشند.

قضیه ۷.۲. اگر G یک گروه فشرده موضعی و سیگما-فشرده باشد، آنگاه مجموعه توابع کاملاً مثبت در $L_p(G)$ یک زنجیره در $L_p(G)$ است ($0 < p < \infty$).

اثبات. مجموعه همه توابع کاملاً مثبت در $L_p(G)$ را با P نمایش می‌دهیم. ابتدا نشان می‌دهیم P تهی نیست. اگر $\mu(G) < \infty$ آنگاه روشن است که تابع ثابت ۱ در P است. فرض کنیم $\mu(G) = \infty$ ابتدا حالت $0 < p < \infty$ را در نظر می‌گیریم. چون G سیگما-فشرده است، لذا یک دنباله از زیرمجموعه‌های باز پیش‌فشرده و ناتهی مانند $(U_n)_n$ وجود دارد (یعنی بستار هر کدام فشرده است) که تحت شمول صعودی است و $\bigcup_{n=1}^{\infty} U_n = G$ (گزاره ۳۹.۴ [۹]). برای هر n قرار می‌دهیم $K_n = \overline{U_n}$. بدون کاستن از کلیت برای هر $n > 1$ می‌توان فرض کرد $\mu(K_n \setminus K_{n-1}) > 0$. حال قرار می‌دهیم $f_n = \frac{\chi_{K_n}}{\mu(K_n)}$ و برای هر عدد طبیعی $n > 1$ قرار می‌دهیم

$$f_n = (\chi_{K_n \setminus K_{n-1}} (n^2 \mu(K_n)))^{-1}.$$

داریم:

$$\int_G f_1(x) d\mu(x) = \int_{K_1} f_1(x) d\mu(x) = 1$$

و همچنین برای هر $n > 1$ خواهیم داشت:

$$\int_G f_n(x) d\mu(x) = \int_{K_n \setminus K_{n-1}} f_n(x) d\mu(x) = \frac{\mu(K_n \setminus K_{n-1})}{n^2 \mu(K_n)} \leq \frac{1}{n^2}.$$

حال تابع حقیقی مقدار f روی G را چنین تعریف می‌کنیم

$$f(x) = \bigvee_{n=1}^{\infty} f_n(x).$$

با توجه به اینکه برای هر $x \in G$ دنباله $(f_n(x))_n$ کران‌دار است، لذا سوپریمم بالا برای هر $x \in G$ موجود است. بنابراین، تابع f یک تابع پله‌ای خواهد بود و مقادیر آن روی هر کدام از مجموعه‌های $K_1, K_2 \setminus K_1, K_3 \setminus K_2, K_4 \setminus K_3, \dots$ ثابت و مثبت هستند و در هیچ نقطه‌ای صفر نیستند. لذا اگر قرار دهیم $K_0 = \emptyset$ خواهیم داشت:

$$\int_G |f(x)|^p d\mu(x) = \sum_{n=1}^{\infty} \int_{K_n \setminus K_{n-1}} f_n^p(x) d\mu(x) \leq \sum_{n=1}^{\infty} \frac{1}{n^{2p}} < \infty$$

که نامساوی آخر به این دلیل است که از ابتدا فرض کردیم $p > \frac{1}{k}$ اگر $p \leq \frac{1}{k}$ ، آنگاه توابع f_n را به صورت

$$f_n = (\chi_{K_n \setminus K_{n-1}}) \left(n^k \mu(K_n) \right)^{-1}$$

تعریف می‌کنیم که در آن k عددی طبیعی است که $k p > 1$. همچنین تابع f را مانند قبل تعریف می‌کنیم و با قرار دادن در انتگرال بالا خواهیم داشت

$$\int_G |f(x)|^p d\mu(x) \leq \sum_{n=1}^{\infty} \frac{1}{n^{kp}} < \infty.$$

از این رو $f \in P$. ادعا می‌کنیم که f کاملاً مثبت است. فرض کنیم $K \subseteq G$ فشرده و دلخواه باشد. چون $K \subseteq \bigcup_{n=1}^{\infty} U_n$ ، لذا عدد طبیعی m وجود دارد که $K \subseteq \bigcup_{n=1}^m U_n$ و لذا $K \subseteq \bigcup_{n=1}^m K_n$. با توجه به نحوه ساخت تابع f_m ، می‌بینیم که مقادیر تابع f روی K بزرگ‌تر یا مساوی $(m^k \mu(K_m))^{-1}$ خواهند بود. حال کافی است عدد مثبت ϵ را طوری انتخاب کنیم که $\epsilon < (m^k \mu(K_m))^{-1}$. بنابراین

$$\mu(f^{-1}(-\epsilon, \epsilon) \cap K) = 0.$$

حال نشان می‌دهیم که P یک زنجیره است. روشن است که اگر $f, g \in P$ ، آنگاه $f \wedge g \in P$ و اگر $f \in P$ و $f \leq g$ ، آنگاه $g \in P$. برای نشان دادن اینکه $\inf(P) = 0$ فرض کنیم v یک کران پایین برای P باشد. لذا $v^+ = 0 \vee v$ کران پایین دیگری برای P است. بنابراین برای هر تابع $f \in P$ خواهیم داشت $v^+ \leq f$ با توجه به اینکه برای هر $f \in P$ و هر عدد طبیعی n ، $\frac{1}{n}f \in P$ ، لذا نامساوی $v^+ \leq \frac{1}{n}f$ برای هر عدد طبیعی n برقرار است و این بدین معناست که $v^+ = 0$. در نتیجه $v \leq 0$. سایر ویژگی‌های زنجیره‌ها نیز به وضوح برقرارند. \square

با توجه به اینکه عمل ضرب نقطه‌ای در $L_p(G)$ بسته نیست، لذا معمولاً ضرب‌های دیگری روی فضای $L_p(G)$ در نظر گرفته می‌شوند که آن را تبدیل به یک جبر کنند. به عنوان مثال ضرب پیچشی روی $L_1(G)$ که آن را به همراه نرم انتگرالی، به یک جبر باناخ مبدل می‌کند، کاربرد زیادی در جبر اندازه‌ها دارد. اما این ضرب فقط به ازای $p = 1$ روی $L_p(G)$ تعریف می‌شود. در اینجا سعی داریم به ضرب نقطه‌ای در $L_p(G)$ بازگردیم، ولی این ضرب را روی تمام فضا اعمال نمی‌کنیم و در این خصوص تعریف زیر را ارائه می‌دهیم.

تعریف ۸.۲. تابع $f \in L_p(G)$ ($0 < p < \infty$) را یک تابع p -ایده‌آل نامیم، اگر برای هر $g \in L_p(G)$ ، $f \cdot g \in L_p(G)$ همچنین مجموعه همه توابع p -ایده‌آل در $L_p(G)$ را زیرفضای p -ایده‌آل نامیم و با $IL_p(G)$ نمایش می‌دهیم.

روشن است که برای هر $0 < p < \infty$ و برای هر زیرمجموعه فشرده G مانند K ، داریم $\chi_K \in IL_p(G)$. در زیر دلیل انتخاب این نام برای این توابع، با یک قضیه روشن می‌شود.

قضیه ۹.۲. الف) $IL_p(G)$ یک زیرفضای ریس و همچنین یک ایده‌آل ترتیبی در $L_p(G)$ است. ب) $IL_p(G)$ با رابطه ترتیب نقطه‌ای و ضرب نقطه‌ای، یک جبر ریس است.

اثبات. الف) اگر $f, g \in IL_p(G)$ ، آنگاه برای هر $h \in L_p(G)$ داریم $h \cdot f, h \cdot g \in L_p(G)$ و در نتیجه

$$h \cdot (f + g) = h \cdot f + h \cdot g \in L_p(G).$$

سایر ویژگی‌های فضای برداری به وضوح برقرارند. حال فرض کنیم $f, g \in IL_p(G)$. اگر $h \in L_p(G)$ دلخواه باشد، آنگاه خواهیم داشت $|h \cdot (f \wedge g)| \leq |h \cdot f| \in L_p(G)$ که این نتیجه می‌دهد $f \wedge g \in L_p(G)$. بنابراین $IL_p(G)$ با رابطه ترتیب نقطه‌ای یک فضای ریس است. همچنین روشن است که اگر $f \in IL_p(G)$ و $|g| \leq |f|$ ، آنگاه $g \in IL_p(G)$. بنابراین $IL_p(G)$ یک ایده‌آل ترتیبی در $L_p(G)$ است.

ب) برای دیدن اینکه $IL_p(G)$ یک جبر ریس است، کافی است ملاحظه کنیم که اگر $f, g \in IL_p(G)$ و $f \leq g$ آنگاه نامساوی $f \cdot h \leq g \cdot h$ برای هر $h \in (IL_p(G))^+$ برقرار است. \square

مجموعه توابع کاملاً مثبت در $IL_p(G)$ را با IP نمایش می‌دهیم. در قضیه ۷.۲ دیدیم که P یک زنجیره در $L_p(G)$ است، به شرط اینکه G سیگما-فشرده باشد. اگر G سیگما-فشرده باشد، خواص ۱ و ۲ و ۳ و ۵ از زنجیره‌ها به وضوح برای IP نیز برقرارند. برهان اینکه $\inf(IP) = 0$ ، همانند برهان $\inf(P) = 0$ در قضیه ۷.۲ است و در نتیجه IP یک زنجیره در $IL_p(G)$ است.

نتیجه ۱۰.۲. اگر G سیگما-فشرده باشد، آنگاه زنجیره IP در $IL_p(G)$ نسبت به عمل ضرب بسته است.

گزاره ۱۱.۲. اگر G سیگما-فشرده باشد، آنگاه $IL_p(G)$ با توپولوژی زنجیره‌ای IP ، یک حلقه توپولوژیک است. بدین معنا که علاوه بر اینکه توپولوژی زنجیره‌ای IP یک توپولوژی گروهی روی $IL_p(G)$ است، عمل ضرب نقطه‌ای توابع نیز نسبت به این توپولوژی پیوسته است.

اثبات. نشان می‌دهیم که عمل ضرب برداری در صفر پیوسته است. با توجه به اینکه توپولوژی فیلتری مثبت که به‌وسیله IP القا شده است، با توپولوژی زنجیره‌ای القا شده به‌وسیله IP یکی است، کافی است که این پیوستگی در توپولوژی فیلتری مثبت ثابت شود. فرض کنیم $u \in IP$ دلخواه باشد. نشان می‌دهیم عناصر $v, w \in IP$ وجود دارند که $N_v(\circ) \cdot N_w(\circ) \subseteq N_u(\circ)$. قبل از برهان این ادعا، ابتدا به این نکته اشاره می‌کنیم که چون برای هر $u \in IP$ و هر $n \in \mathbf{N}$ داریم $\frac{1}{n}u \in IP$ ، لذا می‌توانیم تمام همسایگی‌های صفر در $IL_p(G)$ را در توپولوژی فیلتری مثبت به‌صورت $N_u(\circ)$ در نظر بگیریم. حال تابع v را برای هر $x \in G$ به‌صورت زیر تعریف می‌کنیم

$$v(x) = \min \{u(x), 1\}.$$

بنابراین تابع v نیز اندازه‌پذیر، کاملاً مثبت و در نتیجه $v \in P$ است و در نتیجه $v(x) \leq 1$ ، $x \in G$ ، بنابراین $v^2 \leq v$ حال اگر $f, g \in N_v(\circ)$ آنگاه $|f| \leq v$ ، $|g| \leq v$ و خواهیم داشت

$$|fg| = |f| |g| \leq v^2 \leq v \leq u$$

□

که این نیز نتیجه می‌دهد $N_v(\circ) \cdot N_v(\circ) \subseteq N_u(\circ)$.

ملاحظه ۱۲.۲. لازم به ذکر است که عمل ضرب اسکالر در $IL_p(G)$ نسبت به توپولوژی زنجیره‌ای IP پیوسته نیست، مگر آنکه G یک گروه متناهی باشد. لذا اگر G متناهی نباشد (حتی اگر فشرده باشد)، هیچ‌کدام از توپولوژی‌های زنجیره‌ای، فضای $IL_p(G)$ را به یک جبر توپولوژیک مبدل نمی‌کنند.

References

- [1] Aliprantis, C.D., & Burkinshaw, O. (2003). Locally Solid Riesz Spaces with Applications to Economics. *Math Surveys and Monographs*, Volume 105, American Math. Society.
- [2] Birkhoff, G. (1967). Lattice Theory. *A.M.S. Colloquium Publications*.
- [3] Bohnenblust, H.F. (1940). On axiomatic characterization of L_p -spaces. *Duke Math. J*, 6, 627–640. DOI: <https://doi.org/10.1215/S0012-7094-40-00648-2>.
- [4] Chang, C.C. (1958). Algebraic analysis of many valued logics. *Trans. Amer. Math. Soc*, 88, 467–490. DOI: <https://doi.org/10.2307/1993227>.
- [5] Cignoli, R., Ottaviano, I.M.L.D., & Mundici, D. (2000). Algebraic Foundations of many-valued Reasoning. *Kluwer Academic Publ, Dordrecht*. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-94-015-9480-6>.
- [6] Darnel, M. (1995). Theory of lattice-ordered groups. *Marcel Dekker, New York*.
- [7] Dominguez, X., & Tarieladze, V. (2008). Group topologies on vector spaces and character lifting properties. *Bol. Soc. Mat. Mexicana* (3), 14, 21–34.
- [8] Folland, G.B. (1994). A Course in Abstract Harmonic Analysis. *CRC Press*. DOI: <https://doi.org/10.1201/b19172>.

- [9] Folland, G.B. (1999). *Real Analysis: Modern Techniques and Their Applications*. Wiley, New York, second edition.
- [10] Glass, A.M.W. (1999). *Partially Ordered Groups*. World Scientific Publishing Co. Pte. Ltd.
- [11] Goodearl, K.R. (1986). *Partially Ordered Abelian Groups With Interpolation*. Amer. Mathematical Society (Mathematical Surveys and Monographs). DOI: <https://doi.org/10.1090/surv/020>.
- [12] Gusic, I. (1998). A topology on lattice-ordered groups. *Proc Amer Math Soc*, 126(9), 2593–2597.
- [13] Hahn, H. (1907). Uber die nichtarchimedischen Groben-systeme. *Sitz. ber. K. Akad. der Wiss., Math. Nat. Kl. Ila*, 116, 601–655.
- [14] Jordan, F., & Pajoohesh, H. (2018). Topologies on abelian lattice-ordered groups induced by a positive filter and completeness. *Algebra Universalis*, 79(62), 1–18. DOI: <https://doi.org/10.1007/s00012-018-0543-7>.
- [15] Kadison, R.V. (1951). A representation theory for commutative topological algebra. *Mem. A M S*, No. 7.
- [16] Kakutani, S. (1941). Concrete Representation of Abstract (L)-Spaces and the Mean Ergodic Theorem. *Ann. of Math*, 42, 523–537. DOI: <https://doi.org/10.2307/1968915>.
- [17] Karamdoust, S., Myrnouri, H., & Pourgholamhossein, M. (2024). On the Boolean algebra induced by a unital ℓ -group. *Algebra Universalis*, 85, 16. DOI: <https://doi.org/10.1007/s00012-024-00848-6>.
- [18] Kenderov, P. (1970). On topological vector groups. *Mat. Sb*, 10, 531–546. DOI: <https://doi.org/10.1070/SM1970v010n04ABEH001679>.
- [19] Kopperman, R., Pajoohesh, H., & Richmond, T. (2011). Topologies arising from metrics valued in abelian ℓ -groups. *Algebra Universalis*, 65, 315–330. DOI: <https://doi.org/10.1007/s00012-011-0132-5>.
- [20] Mundici, D. (1986). Interpretation of AF C*-algebras in Lukasiewicz sentential calculus. *J. Funct. Anal*, 65, 15–63. DOI: [https://doi.org/10.1016/0022-1236\(86\)90015-7](https://doi.org/10.1016/0022-1236(86)90015-7).
- [21] Nakano, H. (1955). *Semi-Ordered Linear Spaces*. Japan Society for the Promotion of Science, Tokyo.
- [22] Pagter, B. de. (1981). *F-Algebras and Orthomorphisms*. Ph. D. Dissertation, Leiden.
- [23] Pourgholamhossein, M., & Ranjbar, M.A. (2019). On the topological mass Lattice Groups. *Positivity*, 23, 811–827. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11117-018-0639-5>.
- [24] Pourgholamhossein, M., & Ranjbar, M.A. (2022). Positive filters and links in an ℓ -group. *Quaestiones Mathematicae*, 45, 1297–1308. DOI: <https://doi.org/10.2989/16073606.2021.1942287>.
- [25] Raikov, D.A. (1964). Free locally convex spaces for uniform spaces. *Mat. Sb. (N.S)*, 63(105), 582–590.

- [26] Raikov, D.A. (1968). On B-complete topological vector groups. *Studia Math*, 31, 295–306.
- [27] Ranjbar, M.A., & Pourgholamhossein, M. (2020). Filter and weak link topologies. *Algebra Universalis*, 81, 41. DOI: <https://doi.org/10.1007/s00012-020-00670-w>.
- [28] Wu, S., Luan, W., & Yang, Y. (2020). Filter topologies on MV-algebras II. *Soft Computing*, 24, 3173–3177. DOI: <https://doi.org/10.1007/s00500-020-04682-5>.
- [29] Yang, Y. (2009). The C-topology on lattice-ordered groups. *Sci China Ser A*, 52(11), 2397–2403. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11425-009-0098-3>.

Complete Magic Labeling of Vertices of the Complete Bipartite Graphs

Gholam Hassan Shirdel^{1✉}, Zahra Sadat Emamy²

1. Corresponding Author, Department of Mathematics and Computer Sciences, Faculty of Science, University of Qom, Qom, Iran. Email: g.h.shirdel@qom.ac.ir
2. Master of Science from Department of Mathematics, Sharif University, Tehran, Iran. Email: Zahra_emamy@alum.sharif.ac.ir

Article Info

ABSTRACT

Article type:

Research Article

Article history:

Received: 17 March 2024

Received in revised form:

17 May 2024

Accepted: 17 June 2024

Published Online:

20 August 2024

Keywords:

Magic Graph,

Complete Magic Labeling of Vertices,

Complete Graph,

Complete Bipartite Graph

2020 Mathematics Subject

Classification: 20F05, 05C05

In this paper, first, we explain the concept of magic graphs, and then we describe the complete magic labeling of the vertices of a graph. Also, some conditions that must be met so that this labeling can be done in complete bipartite graphs are stated.

Cite this article: Shirdel, G.H., & Emamy, Z.S. (2024). Complete Magic Labeling of Vertices of the Complete Bipartite Graphs. *Measure Algebras and Applications*, 2(1), 14–29. <http://doi.org/10.22091/MAA.2024.10537.1017>

©The Author(s).

DOI: 10.22091/MAA.2024.10537.1017

Publisher: University of Qom

Extended Abstract

One of the useful operators in graphs is labeling. A labeling for a graph is a mapping in which elements of the graph are mapped to numbers. These numbers are usually positive or non-negative integers. If the domain of the map is the set of vertices, edges, or both, then the labeling is called vertices labeling, edge labeling, or complete labeling, respectively. In 1963, the concept of a magic graph was defined by Sedlacek. A graph is called magic if there exists a mapping from the graph to the set of positive integer numbers, so that firstly, for each different two edges, the values of the mapping are also different, and secondly for any arbitrary vertex of the graph, the sum of the mapping values of the edges that coincide with vertex should be equal to a specific number. Magic labelings are one-to-one mappings and cover with a constant sum property. A labeling is called edge-magic if the sum of the labels of the elements connected to an edge is a fixed number. This constant value is independent of edge selection. If the same property holds for an arbitrary vertex in the graph, then the labeling is called vertex-magic. In this paper, first, we defined the concept of complete magic labeling of vertices and unbalanced complete bipartite graphs. Then, we showed that complete graphs can have complete magic labeling of vertices. For those complete graphs that did not have the necessary conditions, we described how to construct the complete magic labeling of the vertices using the magic square. Also, we have described and explained the complete magic labeling techniques of vertices in the case of complete bipartite graphs. Now, we state the purpose of this paper with more details.

Consider the graph $G = (V, E)$ a simple, finite and undirected graph. A labeling or valuation for a graph is a mapping in which elements (nodes and or edges) are mapped to numbers. These numbers are usually positive or non-negative integers. If the mapping domain is the set of vertices, the set of edges, or the set of their union, then labeling is called vertex labeling, edge labeling, or complete labeling, respectively. The concept of magic graph was first introduced in 1963 by Sedlacek. A graph G is called magic if there exists a mapping f from $E(G)$ to the set of positive integers such that:

1. For both arbitrary edges e_i and e_j if $e_i \neq e_j$, then $f(e_i) \neq f(e_j)$.
2. For a predetermined fixed number λ and for any arbitrary vertex $v \in V(G)$, we have:

$$\sum_{e \in E(G)} \rho(v, e) f(e) = \lambda.$$

So that

$$\rho(v, e) = \begin{cases} 1 & , \quad \text{If } e \text{ is adjacent to node } v \\ 0 & , \quad \text{otherwise} \end{cases}$$

Magic labels are one-to-one mappings and overlay with a constant sum property. A labeling is called edge-magic if the sum of the labels of the elements connected to an edge is a fixed number. This constant value is independent of edge selection. If the same property is true for an arbitrary vertex, then such a labeling is called a magic-vertex.

Vertices complete magic labeling of a complete bipartite graph

We show the set of vertices and edges of the graph $K_{m,n}$ as follows:

$$V = \{x_1, x_2, \dots, x_m, y_1, y_2, \dots, y_n\}, \quad E = \{x_i y_j : 1 \leq i \leq m, 1 \leq j \leq n\}. \text{ There-}$$

fore, we can show the complete vertices labeling of the graph $K_{m,n}$ with a matrix as follows:

$$\begin{bmatrix} \mathbf{a}_{00} & \cdots & \mathbf{a}_{0n} \\ \vdots & \ddots & \vdots \\ \mathbf{a}_{m0} & \cdots & \mathbf{a}_{mn} \end{bmatrix}$$

$$\mathbf{a}_{i,j} = \begin{cases} \mathbf{f}(x_i) & \mathbf{j} = \mathbf{0} \\ \mathbf{f}(y_j) & \mathbf{i} = \mathbf{0} \\ \mathbf{f}(x_i y_j) & \text{otherwise} \end{cases}$$

Definition 0.1. Graph $K_{m,n}$ is said to be unbalanced if $|m - n| > 1$.

In the following theorem, we show that a complete bipartite unbalanced graph cannot have complete magic labeling of vertices.

Theorem 0.2. If $K_{m,n}$ is unbalanced, then it cannot have complete magic labeling of vertices.

Constructing complete magic vertex labeling for graph $K_{m,n}$

In this section, we want to present how to make a complete vertices magic labeling of graph $K_{m,n}$. Since this magic labeling is done by using the magic square, we first define the magic square.

Definition 0.3. A magic square with order n is a table $n \times n$ whose houses are filled with positive numbers $1, 2, \dots, n^2$, so that the sum of the numbers of each row, each column or its diagonal is a fixed number.

Theorem 0.4. For every $m > 1$, $K_{m,n}$ has complete vertices magic labeling with magic constant

$$\frac{1}{2} \left[(m+1)^3 - (m+1) \right].$$

According to what was stated, it is possible to create a complete magic vertex labeling for complete bipartite graphs. This is an important achievement in the field of graph labeling.

برچسب‌گذاری جادویی کامل رأسی گراف کامل دوبخشی

غلام حسن شیردل^۱، زهرا سادات امامی^۲

۱. نویسنده مسئول، عضو هیئت‌علمی دانشگاه قم. رایانامه: g.h.shirdel@qom.ac.ir
۲. فارغ‌التحصیل کارشناسی ارشد دانشگاه صنعتی شریف. رایانامه: zahra_emamy@alum.sharif.ac.ir

چکیده	اطلاعات مقاله
	نوع مقاله: مقاله پژوهشی
	تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۲/۲۷ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۲/۲۸ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۳/۲۸ تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۵/۳۰
در این مقاله، ابتدا مفهوم گراف‌های جادویی را بیان کرده و سپس برچسب‌گذاری جادویی کامل رأسی یک گراف را توصیف می‌کنیم و شرایطی که باید برقرار باشند تا این برچسب‌گذاری را بتوان در گراف‌های کامل دوبخشی انجام داد مطرح کرده و اثبات آن‌ها را ذکر می‌کنیم.	کلمات کلیدی: گراف جادویی، برچسب‌گذاری جادویی کامل رأسی، گراف کامل، گراف دوبخشی کامل
	رده‌بندی ریاضی: 20F05, 05C05

استناد: شیردل، غلام حسن، امامی، زهرا سادات. (۱۴۰۳). برچسب‌گذاری جادویی کامل رأسی گراف کامل دوبخشی. جبرهای اندازه و کاربردها، ۲(۱)، ۲۹-۱۴.

<http://doi.org/10.22091/MAA.2024.10537.1017>

ناشر: دانشگاه قم.
© نویسندگان.

۱ معرفی

گراف G را یک گراف ساده، متناهی و بدون جهت در نظر بگیرید [۱۱]. فرض کنید $V(G)$ مجموعه رأس‌ها و $E(G)$ مجموعه یال‌ها باشند به طوری که $|V(G)| = n$ و $|E(G)| = m$. یک برچسب‌گذاری^۱ یا ارزش‌گذاری^۲ برای یک گراف، نگاشتی است که در آن عناصری (رأس‌ها، یال‌ها و یا اجتماع آن‌ها) به اعدادی نگاشته می‌شوند. این اعداد معمولاً اعداد صحیح مثبت یا نامنفی هستند. اگر دامنه یک نگاشت به ترتیب مجموعه رئوس، مجموعه یال‌ها و یا مجموعه $V(G) \cup E(G)$ گراف باشد، آنگاه برچسب‌گذاری را به ترتیب برچسب‌گذاری رأسی^۳، برچسب‌گذاری یالی^۴ و یا برچسب‌گذاری کامل^۵ گویند. مفهوم گراف جادویی برای اولین بار در سال ۱۹۶۳ توسط سدلیسک^۶ معرفی شد. گراف G را جادویی می‌نامند اگر نگاشت f از $E(G)$ به مجموعه اعداد صحیح مثبت وجود داشته باشد به طوری که [۹]

$$1. \text{ برای هر دو یال دلخواه } e_i, e_j \text{ که } e_i \neq e_j \text{ داشته باشیم } f(e_i) \neq f(e_j).$$

$$2. \text{ برای هر رأس دلخواه } v \in V(G) \text{ داشته باشیم } \sum_{e \in E(G)} \rho(v, e) f(e) = \lambda.$$

اگر یال e مجاور با رأس v باشد، آنگاه $\rho(v, e) = 1$ و در غیر این صورت برابر صفر است. برچسب‌گذاری‌های جادویی، نگاشت‌های یک‌به‌یک و پوشایی^۷ با ویژگی مجموع ثابت^۸ هستند. یک برچسب‌گذاری را یال-جادویی^۹ می‌نامند اگر مجموع برچسب‌های عناصر متصل به یک یال عدد ثابتی باشد، این مقدار ثابت مستقل از انتخاب یال است. اگر همین ویژگی برای یک رأس دلخواه در گراف برقرار باشد چنین برچسب‌گذاری را رأس-جادویی^{۱۰} می‌نامند. گراف‌های جادویی که در آن برای هر یال $e \in E(G)$ ، $f(e)$ یک عدد اول منحصر به فرد باشد گراف‌های جادویی-اول^{۱۱} نامیده می‌شوند، در واقع دامنه و برد تابع f برای چنین گراف‌هایی به صورت $f : E(G) \rightarrow \text{Prime positive integers}$ تعریف می‌شود. استوارت^{۱۲} در [۱۰] ثابت کرد، گراف دوبخشی $k_{3,3}$ یک گراف جادویی-اول با ثابت جادویی $k = 139$ است. گراف جادویی G را فوق جادویی^{۱۳} گویند اگر برچسب‌گذاری جادویی f وجود داشته باشد به طوری که مجموعه $\{f(e) : e \in E(G)\}$ شامل اعداد صحیح متوالی باشد به عبارت دیگر تابع f به صورت $f : E(G) \rightarrow \text{Consecutive integers}$ تعریف می‌شود. در [۱۰] نشان داده شده است که گراف $k_{n,n}$ زمانی که $n > 5$ و $n \not\equiv 0 \pmod{4}$ یک گراف فوق جادویی است همچنین در مرجع [۱۰] اثبات شده است که گراف $k_{n,n}$ برای $n \geq 3$ فوق جادویی است. نگاشت یک‌به‌یک و پوشای $\{1, 2, \dots, m+n\} : V \cup E \rightarrow$ را برچسب‌گذاری جادویی کامل رأسی^{۱۴} برای گراف G گوئیم اگر عدد ثابت k وجود داشته باشد به طوری که برای هر رأس دلخواه $u \in V(G)$ رابطه (۱.۱) برقرار باشد

$$f(u) + \sum_{v \in N(u)} f(uv) = k. \quad (1.1)$$

در رابطه (۱.۱) مجموعه $N(u)$ شامل همه رئوسی است که بین آن‌ها و رأس u یالی در گراف G وجود داشته باشد. این نوع برچسب‌گذاری جادویی در سال ۲۰۰۲ توسط مک دوگل^{۱۵} و همکاران معرفی شد [۴]. در رابطه (۱.۱) اگر تابع f که برچسب یال‌ها را تعیین می‌کند به صورت $f : E(G) \rightarrow \{1, 2, \dots, q\}$ تعریف شود چنین برچسب‌گذاری را کیو-یالی می‌نامند. برچسب‌گذاری کیو-یالی در سال ۲۰۱۲ برای اولین بار توسط ماریموثو^{۱۶} معرفی شد [۵].

¹Labeling

²Valuation

³Vertex-labeling

⁴Edge-labeling

⁵Total-labeling

⁶J.Sedlacek

⁷Bijection mapping

⁸Constant sum

⁹Edge magic

¹⁰Vertex magic

¹¹Prime-magic

¹²B. M. Stewart

¹³Super magic

¹⁴Vertex magic total labeling

¹⁵J. A. MacDougall

¹⁶G. Marimuthu

۲ برچسب‌گذاری جادویی کامل رأسی گراف کامل دوبخشی

مجموعهٔ رئوس و یال‌های گراف دوبخشی $k_{m,n}$ را به صورت رابطه (۱.۲) نشان می‌دهیم:

$$\begin{aligned} V &= \{x_1, x_2, \dots, x_m, y_1, y_2, \dots, y_n\}, \\ E &= \{x_i y_j : 1 \leq i \leq m, 1 \leq j \leq n\} \end{aligned} \quad (1.2)$$

بنابراین برچسب‌گذاری کامل رأسی گراف $k_{m,n}$ را می‌توانیم با یک آرایهٔ $(m+1) \times (n+1)$ نشان دهیم:

$$\begin{bmatrix} a_{00} & a_{01} & a_{02} & \cdots & a_{0n} \\ a_{10} & a_{11} & a_{12} & \cdots & a_{1n} \\ \vdots & \vdots & \vdots & \vdots & \vdots \\ a_{m0} & a_{m1} & a_{m2} & \cdots & a_{mn} \end{bmatrix}$$

که $a_{i0} = f(x_i)$, $a_{0j} = f(y_j)$ و $a_{ij} = f(x_i y_j)$ آرایهٔ A را نمایش ماتریسی f گوئیم. ویژگی جادویی بودن ایجاب می‌کند که مجموع هر سطر و هر ستون دلخواه به جز سطر و ستون صفرم باید برابر با مقدار جادویی k باشد و مقادیر موجود در عناصر ماتریس A جایگشت‌های متفاوت $\{0, 1, \dots, mn + m + n\}$ هستند.

تعریف ۱.۲. گراف $k_{m,n}$ را نامتعادل^۱ گوئیم اگر $|m - n| > 1$ باشد.

در قضیه ۲.۲ نشان می‌دهیم که یک گراف نامتعادل دوبخشی کامل $k_{m,n}$ نمی‌تواند دارای برچسب‌گذاری جادویی کامل رأسی باشد.

قضیه ۲.۲ ([۴]). اگر $k_{m,n}$ نامتعادل باشد، نمی‌تواند دارای برچسب‌گذاری جادویی کامل رأسی باشد.

اثبات. بدون از دست دادن کلیت فرض می‌کنیم $m \leq n$. فرض کنید $k_{m,n}$ دارای برچسب‌گذاری جادویی کامل با ثابت جادویی k باشد. برای این گراف $V = m + n$ و $E = mn$. بنابراین مجموعهٔ برچسب‌های $k_{m,n}$ ، $\{1, 2, \dots, mn + m + n\}$ است. مجموع وزن‌های رئوس $\{x_1, x_2, \dots, x_m\}$ حداقل به صورت زیر است:

$$mk \geq 1 + 2 + \dots + (mn + m) = \frac{(mn + m)(mn + m + 1)}{2} k \geq \frac{(n + 1)}{(mn + m + 1)} \quad (2.2)$$

به بیان دیگر، مجموع وزن‌های $\{y_1, \dots, y_n\}$ حداکثر به صورت زیر است:

$$\begin{aligned} nk &\leq (m + 1) + (m + 2) + \dots + (mn + m + n) \\ &= \frac{(mn + m + n)(mn + m + n + 1) - m(m + 1)}{2} \\ &= \frac{(mn^2 + 2mn + n^2 + n)}{2} \\ k &\leq \frac{(m + 1)}{(mn + 2m + n + 1)} \end{aligned} \quad (3.2)$$

با در نظر گرفتن (۲.۲) و (۳.۲) خواهیم داشت:

$$\begin{aligned} (n + 1)(mn + m + 1) &\leq (mn + 2m + n + 1)(m + 1) \\ m &\geq n - 2 + \frac{1}{n + 2} \rightarrow m \geq n - 1 \end{aligned}$$

از آنجا که فرض مسئله $m \leq n$ بود پس یا $m = n$ و یا $m = n - 1$. روند اثبات برای حالت $n \leq m$ کاملاً مشابه است. □

^۱Unbalanced

۱.۲ ساخت برچسب‌گذاری جادویی کامل رأسی برای گراف $k_{m,n}$

در این قسمت می‌خواهیم نحوه ساخت برچسب‌گذاری جادویی کامل رأسی گراف $k_{m,n}$ را برای حالتی که وجود آن توسط قضیه ۲.۲ رد نشده است؛ ارائه دهیم. از آنجاکه با استفاده از مربع جادویی^۱ این برچسب‌گذاری جادویی انجام می‌شود؛ در تعریف (۳.۲)، مفهوم مربع جادویی را توضیح داده‌ایم.

تعریف ۳.۲. مربع جادویی یا وقتی از مرتبه n جدولی $n \times n$ است که خانه‌های آن با اعداد مثبت $1, 2, \dots, n^2$ به ترتیبی پر شده‌اند، که مجموع اعداد هر ردیف افقی، هر ستون عمودی و یا هر قطر آن عددی ثابت است

قضیه ۴.۲. (گراف $k_{m,m}$). برای هر $m > 1$ دارای برچسب‌گذاری جادویی کامل رأسی با ثابت جادویی $\frac{1}{4}[(m+1)^3 - (m+1)]$ است.

اثبات. $S = (s_{ij})$ را یک مربع جادویی از مرتبه $m+1$ روی مجموعه اعداد $1, \dots, (m+1)^2$ در نظر بگیرید. فرض کنید سطرها و ستون‌های S با اعداد $1, \dots, m$ شماره‌گذاری شده‌اند. هر سطر و ستون S با اعداد $1, \dots, m$ شماره‌گذاری شده است. جمع عناصر هر سطر یا ستون این مربع جادویی برابر $\frac{1}{4}(m^2 + 2m + 2)$ است. ماتریس $A = (a_{ij})$ را با درایه‌های $a_{ij} = s_{ij} - 1$ تشکیل می‌دهیم از آنجاکه مربع S جادویی است مجموع عناصر سطرها یا ستون‌های A برابر مقدار

$$k = \frac{1}{4}(m+1)(m^2 + 2m + 2) - (m+1) \quad (4.2)$$

است و درایه‌های ماتریس A از مجموعه $\{0, \dots, (m+1)^2 - 1\}$ انتخاب می‌شوند (برای مطالعه نحوه ساخت استاندارد مربع‌های جادویی از یک مرتبه دلخواه به پیوست مراجعه کنید). بدون از دست دادن کلیت می‌توانیم سطرها و ستون‌های A را جایگشت دهیم تا درایه $a_{00} = 0$ شود (این کار ممکن است باعث شود مجموع عناصر قطرها برابر با ثابت جادویی نباشد اما به این ویژگی در ساخت نیاز نداریم). با انجام این کار ماتریس A تبدیل به نمایش ماتریسی برچسب‌گذاری جادویی کامل رأسی f با ثابت k که در معادله (۴.۲) نشان داده شده است، می‌شود. \square

در ادامه برچسب‌گذاری جادویی کامل رأسی را برای گراف $k_{m,m+1}$ (m فرد) می‌سازیم. این برچسب‌گذاری برای گراف $k_{1,2}$ به‌سادگی ساخته می‌شود. حالا فرض می‌کنیم $m = 2n - 1$ که $n > 1$ ساخت برچسب‌گذاری برای n داده‌شده با تعریف دو ماتریس $(2n-1 \times 2n)$ به نام‌های $A = (a_{ij})$ و $B = (b_{ij})$ انجام می‌شود. در ادامه با استفاده از ماتریس‌های A و B ماتریس $(2n \times 2n+1)$ به نام C را می‌سازیم و نشان می‌دهیم C نمایش ماتریسی برچسب‌گذاری جادویی کامل رأسی گراف است. برای سازگاری با تعریف نمایش ماتریسی برچسب‌گذاری جادویی کامل رأسی فرض می‌کنیم سطر اول و ستون اول ماتریس C با عدد صفر پر شده‌اند. درایه‌های ماتریس $A = (a_{ij})$ به‌صورت زیر تعریف می‌شوند:

$$a_{ij} = \begin{cases} m+1-j, & \text{if } i+j \text{ is odd, } j+i \leq m+1 \\ & \text{or } i+j \text{ is even, } j+i > m+1 \\ j-1, & \text{otherwise} \end{cases}$$

مجموع سطری و ستونی ماتریس A را می‌خواهیم محاسبه کنیم. اگر i زوج باشد قرار می‌دهیم $i = 2t$ و مجموع درایه‌های سطر i به‌صورت زیر است:

$$\begin{aligned} \sum_{j=1}^{2n} a_{ij} &= \sum_{k=1}^n a_{i,2k-1} + a_{i,2k} \\ &= \sum_{k=1}^{n-t} (a_{i,2k-1} + a_{i,2k}) + \sum_{k=n-t+1}^n (a_{i,2k-1} + a_{i,2k}) \\ &= \sum_{k=1}^{n-t} ((2n-2k+1) + (2k-1)) + \sum_{k=n-t+1}^n ((2k-2) + (2n-2k)) \end{aligned}$$

¹Magic square

$$\begin{aligned}
&= \sum_{k=1}^{n-t} (2n) + \sum_{k=n-t+1}^n (2n-2) \\
&= 2n^2 - i
\end{aligned}$$

اگر i فرد باشد قرار می‌دهیم $i = 2t + 1$:

$$\begin{aligned}
\sum_{j=1}^{2n} a_{ij} &= \sum_{k=1}^n a_{i,2k-1} + a_{i,2k} \\
&= \sum_{k=1}^{n-t} a_{i,2k-1} + \sum_{k=1}^{n-t-1} a_{i,2k} + \sum_{k=n-t+1}^n a_{i,2k-1} + \sum_{k=n-t}^n a_{i,2k} \\
&= \sum_{k=1}^{n-t} (2k-2) + \sum_{k=1}^{n-t-1} (2n-2k) + \sum_{k=n-t+1}^n (2n-2k+1) + \sum_{k=n-t}^n (2k-1) \\
&= 2n^2 - i.
\end{aligned}$$

در هر حالت، سطر i ام دارای مجموع $2n^2 - i$ است. مجموع ستونی ساده‌تر محاسبه می‌شود: ستون j ام شامل n درایه برابر با $1 - j$ و $n - 1$ درایه برابر با $2n - j$ است. بنابراین برای هر j

$$\begin{aligned}
\sum_{i=1}^{2n-1} a_{ij} &= n(j-1) + (n-1)(2n-j) \\
&= 2n^2 - 3n + j.
\end{aligned}$$

ستون‌های اول و آخر ماتریس B دارای مقادیر $2, 2n-2, 2n-3, \dots, 1, 0$ هستند پس

$$b_{1j} = b_{mj} = m - i - 1.$$

ستون دوم با مقادیر فرد $1, \dots, 2n-7, 2n-5$ شروع می‌شود و با مقادیر زوج $0, \dots, 2n-4, 2n-2$ ادامه می‌یابد و به $2n-3$ ختم می‌شود. ستون‌های دیگر همین ترکیب از اعداد را به صورت معکوس دارند بنابراین

$$b_{i,j} = b_{i+1,j-1}$$

(ذکر این نکته الزامی است که اندیس‌ها در $\text{mod } (2n, 2+1)$ محاسبه می‌شوند). در هر سطر B ، در هر یک از ستون‌های 2 تا $2n-1$ همهٔ اعداد مجموعهٔ $2 - m, \dots, 1, 0$ حضور دارند به جز

$$x_i = 2n - 1 - 2i \text{ is missing from row } i, \quad i = 1, 2, \dots, n-1,$$

$$x_i = 4n - 2 - 2i \text{ is missing from row } i, \quad i = n, n+1, \dots, 2n-1.$$

بنابراین مجموع سطری به صورت زیر است:

$$\begin{aligned}
\sum_{j=1}^m b_{ij} &= 2(2n - i - 1) + \sum_{k=0}^{2n-2} k - x_i \\
&= 2n^2 + n - 1 - 2i - x_i
\end{aligned}$$

بنابراین

$$\sum_{j=1}^m b_{ij} = 2n^2 - n$$

زمانی که

$$i \leq n - 1,$$

و

$$\sum_{j=1}^m b_{ij} = 2n^2 - 3n + 1$$

زمانی که

$$i \geq n.$$

بنابراین هر ستون جایگشتی از اعداد $2 - 2n, \dots, 1, 0$ است. جمع هر ستون به صورت زیر است:

$$\sum_{i=1}^{2n-1} b_{ij} = 2n^2 - 3n + 1.$$

حال ماتریس $C_{2n \times (2n-1)}$ را به صورت زیر می‌سازیم:

$$c_{00} = 0$$

$$c_{0j} = 4n^2 + 2n - j,$$

$$1 \leq j \leq 2n,$$

$$c_{i0} = \begin{cases} i, & 1 \leq i \leq n - 1 \\ 4n^2 - 2n + i, & n \leq i \leq 2n - 1, \\ a_{ij} + 2nb_{ij} + n, & \text{otherwise.} \end{cases}$$

قضیه ۵.۲. ماتریس C نمایش ماتریسی برچسب‌گذاری جادویی کامل رأسی گراف $k_{2n-1, 2n}$ با ثابت جادویی $4n^3 + 2n^2$ است.

اثبات. لازم است نشان دهیم مجموع درایه‌های هر سطر و ستون ماتریس C (به جز احتمالاً سطر و ستون صفر) برابر $4n^3 + 2n^2$ است و هر عدد صحیح در بازه صفر تا $4n^2 + 2n - 1$ به $v + e = 4n^2 + 2n - 1$ تکرار می‌شود (می‌دانیم عدد صفر در درایه $(0, 0)$ ظاهر خواهد شد). مجموع سطری ماتریس C به صورت زیر است:

$$\begin{aligned} \sum_{j=0}^{2n} c_{ij} &= c_{i0} + \sum_{j=1}^{2n} a_{ij} + 2n \sum_{j=1}^{2n} b_{ij} + 2n^2 \\ &= c_{i0} + 2n^2 - i + 2n \sum_{j=1}^{2n} b_{ij} + 2n^2 \\ &= 4n^3 + 2n^2 \end{aligned}$$

و مجموع ستونی ماتریس C به صورت زیر است:

$$\begin{aligned} \sum_{i=0}^{2n-1} c_{ij} &= c_{0j} + \sum_{i=1}^{2n-1} a_{ij} + 2n \sum_{i=1}^{2n-1} b_{ij} + n(2n - 1) \\ &= 4n^2 + 2n - j + 2n^2 - 3n + j + 2n \left(\sum_{i=1}^{2n-1} b_{ij} \right) + n(2n - 1) \\ &= 4n^2 + 2n - j + 2n^2 - 3n + j + 2n(2n^2 - 3n + 1) + n(2n - 1) \\ &= 4n^3 + 2n^2 \end{aligned}$$

بنابراین مجموع همه سطرها و ستون‌ها (به‌جز اولی) برابر $4n^3 + 2n^2$ است. در نهایت، نشان می‌دهیم درایه‌های ماتریس C اعضای مجموعه $1 - 2n - 4n^2, 2, \dots, 1, \dots, 4n^2 - 2n - 1$ هستند که هر عضو دقیقاً یک بار در C ظاهر می‌شود. مجموعه‌های $1, 2, \dots, n - 1$ و $1, 2, \dots, 4n^2 + 2n - 1$ و $4n^2 - n, 4n^2 - n + 1, \dots, 4n^2 + 2n - 1$ به ترتیب در اولین سطر و ستون C ظاهر می‌شوند. درایه‌های ماتریس A در بازه بسته $[1, 2n - 1]$ و درایه‌های ماتریس B در بازه $[0, 2n - 2]$ قرار دارند. بنابراین درایه‌های ماتریس C (به‌جز سطر و ستون اول) در بازه $[n, 4n^2 - n - 1] = [n, 4n^2 - n - 1 + 2n(2n - 2)]$ قرار دارند. در این بازه $4n^2 - 2n$ عدد وجود دارد و فقط کافی است نشان دهیم درایه‌ها منحصر به فرد هستند. برای اثبات این موضوع باید نشان دهیم زوج‌های (a_{ij}, b_{ij}) یکتا هستند. اولین و آخرین ستون ماتریس A فقط شامل اعداد 0 و $2n - 1$ هستند و اولین و آخرین ستون ماتریس B شامل اعداد $0, 1, \dots, 2n - 2$ هستند و اثبات اینکه در این قسمت هیچ زوج تکراری وجود ندارد، ساده است. برای قسمت باقی‌مانده ماتریس A و ماتریس B توجه کنید که مقدار b_{ij} ها مستقل از انتخاب i و j مقدار ثابت است و درایه‌های ماتریس A همه مقادیر $\{1, 2, \dots, 2n - 2\}$ را اتخاذ می‌کنند. بنابراین همه زوج‌ها متمایز هستند. در نتیجه هر عدد صحیح در بازه $[1, 4n^2 - 2n - 1]$ در ماتریس C دقیقاً یک بار ظاهر می‌شود. \square

حال می‌خواهیم برچسب‌گذاری جادویی کامل رأسی را برای گراف $k_{m, m+1}$ به ازای m زوج بررسی کنیم. در این حالت فرض می‌کنیم $m = 2n$. بنابراین $V = 4n + 1$ و $E = 4n^2 + 2n$ و یک برچسب‌گذاری کامل به $4n^2 + 6n + 1$ برچسب نیاز دارد.

قضیه ۶.۲. یک برچسب‌گذاری جادویی کامل رأسی برای گراف $k_{2n, 2n+1}$ با ثابت جادویی $(2n + 1)(n + 1)^2$ وجود دارد.

اثبات. ماتریس $C = (c_{ij})$ را که نمایش ماتریسی برچسب‌گذاری جادویی کامل رأسی گراف $k_{2n, 2n+1}$ است به صورت زیر می‌سازیم:

۱. سطر صفرم ماتریس C به صورت $\{0, (2n + 1)^2, (2n + 1)^2 + 1, \dots, (2n + 1)^2 + 2n\}$ است به عبارت دیگر $C_{0,0} = 0$ و $C_{0,j} = (2n + 1)^2 + j - 1$

۲. به ازای $1 \leq i \leq 2n$ ، داریم $c_{i,0} = (2n + 2)i$

۳. اگر $1 \leq i < n$ و $1 \leq j \leq n + 1$ یا $n + 2 \leq i \leq 2n$ و $n + 2 \leq j \leq 2n + 1$ و $n + 2 \leq j \leq 2n + 1$ ، آنگاه:

$$c_{ij} = 2n(2n + 2) - [j + (i - 1)(2n + 2)].$$

۴. اگر $1 \leq i < n$ و $1 \leq j \leq 2n + 1$ یا اگر $n + 2 \leq i \leq 2n$ و $n + 1 < i \leq 2n$ و $1 \leq j \leq n + 1$ ، آنگاه:

$$c_{ij} = j + (i - 1)(2n + 2).$$

۵. اگر $1 \leq j \leq n + 1$ ، آنگاه:

$$c_{n,j} = n(2n + 2) + 2n - 2j + 3,$$

$$c_{n+1,j} = (n - 1)(2n - 2) + n + j$$

و اگر $n + 2 \leq j \leq 2n + 1$ ، آنگاه:

$$c_{n,j} = (n - 1)(2n + 2) + 4n - 2j + 4,$$

$$c_{n+1,j} = n(2n + 2) + j - n - 1.$$

در واقع قسمت پنجم می‌تواند به صورت زیر بیان شود:

به‌جز درایه $(0, 0)$ باقی درایه‌های سطرهای $n, 0$ و $n + 1$ ماتریس C از روی سطرهای ماتریس X که به شکل زیر است

$$\left[\begin{array}{cccc|cccc} 1 & 2 & 3 & \dots & n+1 & n+2 & n+3 & \dots & 2n+1 \\ 2n+1 & 2n-1 & 2n-3 & \dots & 1 & 2n & 2n-2 & \dots & 2 \\ n+1 & n+2 & n+3 & \dots & 2n+1 & 1 & 2 & \dots & n \end{array} \right]$$

با اضافه کردن

$$\begin{bmatrix} (2n+1)^2 - 1 \\ n(2n+2) \\ (n-1)(2n+2) \end{bmatrix}$$

به هر کدام از $n+1$ ستون اول ماتریس X و اضافه کردن

$$\begin{bmatrix} (2n+1)^2 - 1 \\ (n-1)(2n+2) \\ n(2n+2) \end{bmatrix}$$

□

به بقیه ستون‌ها به دست می‌آید.

به‌وضوح مشخص است که هر سطر X جایگشتی از $1, 2, \dots, 2n+1$ است. بنابراین سطرهای n و $n+1$ دقیقاً یک بار شامل عناصر مجموعه $(n+1)(2n+2), (n+1)(2n+2)+2, \dots, (n-1)(2n+2)+1, (n-1)(2n+2)$ است. زمانی که $1 \leq i < n$ ، سطرهای i و $2n+1-i$ شامل همه اعداد زیر هستند:

$$\begin{aligned} t + (i-1)(2n+2) : & \quad 1 \leq t \leq 2n+2 \\ t + (2n-i)(2n+2) : & \quad 1 \leq t \leq 2n+2 \end{aligned}$$

در این راستا خواهیم داشت:

$$c_{i,0} = 2n+2 + (i-1)(2n+2) = i(2n+2) \quad (5.2)$$

$$c_{2n+1-i,0} = 2n+2 + (2n-i)(2n+2) \quad (6.2)$$

و بقیه درایه‌ها از قسمت‌های (۳) و (۴) به دست می‌آیند. سطر صفرم ماتریس C طبق تعریف بالا به صورت $[0, (2n+1)^2, (2n+1)^2+1, \dots, (2n+1)^2+2n]$ است. بنابراین دقیقاً شامل هر یک از اعضای مجموعه $\{0, 1, \dots, 4n^2+6n+1\}$ است. از (۳) و (۴) داریم:

$$\begin{aligned} c_{ij} + c_{2n+1-i,j} &= j + (i-1)(2n+2) + 2n(2n+2) - (j + (i-1)(2n+2)) \\ &= 2n(2n+2) \quad 1 \leq i < n. \end{aligned}$$

جمع هر ستون ماتریس X برابر $3n+3$ است، پس

$$c_{n,j} + c_{n+1,j} + c_{0,j} = (n+1)(3n+3), \quad 1 \leq j \leq 2n+1.$$

بنابراین مجموع ستون j ام ماتریس C به‌صورت زیر است:

$$\begin{aligned} \sum_{i=0}^{2n+1} c_{ij} &= (n-1)2n(2n+2) + c_{nj} + c_{n+1,j} + c_{0,j} \\ &= (n-1)2n(2n+2) + (n+1)(3n+3) \\ &= (n+1)(2n+1)^2. \end{aligned}$$

مجموع سطر i ام ماتریس C ، اگر $i \leq n$ ، به‌صورت زیر محاسبه می‌شود

$$\begin{aligned} \sum_{j=0}^{2n+1} c_{ij} &= \sum_{j=1}^{2n+1} j + c_{i,0} + n(i-1)(2n+2) + (n+1)(2n-i)(2n+2) \\ &= \binom{2n+2}{2} + (2n+2)i + (2n+2) + n(i-1) + (n+1)(2n-i) \\ &\quad + (n+1)(2n+1) + 2(n+1)n(2n+1) \\ &= (n+1)(2n+1)^2. \end{aligned}$$

حکم به طریق مشابه برای $i \geq n+1$ به دست می‌آید.

۲.۲ طیف برچسب‌گذاری جادویی کامل رأسی گراف $k_{m,n}$

در این قسمت می‌خواهیم برای گراف‌های $k_{m,n}$ ای که طبق قضیه ۲.۲ می‌دانیم برای آن‌ها برچسب‌گذاری جادویی کامل رأسی وجود دارد مجموعه مقادیر k را حساب کنیم [۵]. این مجموعه را طیف^۱ مسئله برچسب‌گذاری می‌گویند. فرض کنید گراف G دارای یک نگاشت برچسب‌گذاری جادویی کامل رأسی f است. مجموع برچسب‌های یال‌ها را با S_E نشان می‌دهیم و طبق تعریف داریم:

$$S_E = \sum_{x \in E(G)} f(x)$$

با شمارش مجموع برچسب‌ها در همه رئوس خواهیم داشت:

$$S_E + \binom{v+e+1}{2} = vk \quad (7.2)$$

به‌وضوح

$$\sum_{i=1}^e i \leq S_E \leq \sum_{i=v+1}^{v+e} i \quad (8.2)$$

یا

$$\binom{e+1}{2} \leq S_E \leq \binom{e+1}{2} + ve. \quad (9.2)$$

فرمول‌های (۸.۲) و (۹.۲) می‌تواند کران‌هایی روی طیف برچسب‌گذاری کامل رأسی ایجاد کند. برای گراف $k_{m,m}$ با استفاده از فرمول‌های (۸.۲) و (۹.۲) خواهیم داشت:

$$\frac{1}{4}[(m+1)^3 - m^2] \leq k \leq \frac{1}{4}[(m+1)^3 + m^2] \quad (10.2)$$

از آنجا که $k_{m,m}$ یک گراف منظم است قضیه دوگان (۴) را می‌توان به کار برد. بنابراین می‌توانیم نتیجه بگیریم یک برچسب‌گذاری جادویی کامل رأسی با ثابت جادویی $\frac{1}{4}[(m+1)^3 + x]$ برای $k_{m,m}$ وجود دارد اگر و تنها اگر $k = \frac{1}{4}[(m+1)^3 - x]$. برای گراف $k_{2,2}$ از فرمول (۱۰.۲) نتیجه می‌گیریم $12 \leq k \leq 15$ و یک جستجوی کامل نشان می‌دهد برای هر عدد صحیح در بازه $[12, 15]$ حداقل یک برچسب‌گذاری جادویی کامل رأسی وجود دارد. در حقیقت، دقیقاً پنج برچسب‌گذاری جادویی کامل در گراف $k_{2,2}$ وجود دارد. نمایش‌های ماتریسی آن‌ها به قرار زیر است:

$$\left[\begin{array}{cc|c} 3 & 7 & 0 \\ \hline 4 & 1 & 8 \\ \hline 6 & 5 & 2 \end{array} \right] : k = 13 \quad \left[\begin{array}{cc|c} 7 & 5 & 0 \\ \hline 3 & 1 & 8 \\ \hline 2 & 6 & 4 \end{array} \right] : k = 12 \quad (11.2)$$

$$\left[\begin{array}{cc|c} 2 & 4 & 0 \\ \hline 7 & 3 & 5 \\ \hline 6 & 8 & 1 \end{array} \right] : k = 15 \quad \left[\begin{array}{cc|c} 3 & 5 & 0 \\ \hline 7 & 1 & 6 \\ \hline 4 & 8 & 2 \end{array} \right] : k = 14 \quad \left[\begin{array}{cc|c} 6 & 4 & 0 \\ \hline 5 & 1 & 7 \\ \hline 2 & 8 & 3 \end{array} \right] : k = 13 \quad (12.2)$$

برای گراف $k_{3,3}$ از فرمول (۱۰.۲) خواهیم داشت $28 \leq k \leq 36$ و k می‌تواند تمامی مقادیر این بازه را اتخاذ کند. ۳۵ برچسب‌گذاری جادویی کامل رأسی با $k = 28$ وجود دارد. به‌ازای $k = 36$ هفتاد و به‌ازای $k = 35$ چهارصد و هفتاد و هفت برچسب‌گذاری جادویی کامل رأسی وجود خواهند داشت. این‌که آیا برای هر مقدار مجاز k در فرمول (۱۰.۲) حداقل یک برچسب‌گذاری جادویی کامل رأسی وجود خواهد داشت یک مسئله باز است.

¹Spectrum

در حالت $k_{m,m+1}$ می‌توانیم کران فرمول (۹.۲) را با استفاده از رویه‌ای مشابه اثبات قضیه ۲.۲ بهبود بخشیم، برای این کار S_1 جمع برچسب‌های رئوس مجموعه m تایی و S_2 را جمع برچسب‌های رئوس مجموعه $m+1$ تایی قرار می‌دهیم. مجدداً S_E را به‌عنوان مجموع برچسب یال‌ها نمایش می‌دهیم. هر یال مجاور با دقیقاً یکی از رئوس هر دو مجموعه است، بر این اساس خواهیم داشت:

$$km = S_1 + S_E \geq 1 + 2 + \dots + (m + m(m+1)) \quad (۱۳.۲)$$

بنابراین

$$k \geq \frac{1}{m} (m+1)^2 (m+2). \quad (۱۴.۲)$$

از طرفی خواهیم داشت:

$$\begin{aligned} k(m+1) &= S_2 + S_E \\ &\leq (m+1) + (m+2) + \dots + ((2m+1) + m(m+1)), \\ k &\leq \frac{1}{m+1} (m+1)(m^2 + 4m + 2) \end{aligned} \quad (۱۵.۲)$$

برای گراف $k_{1,2}$ ، خواهیم داشت $6 \leq k \leq 7$ و برای هر دو مقدار، برچسب‌گذاری جادویی کامل رأسی وجود دارد. به‌عبارت‌دیگر

$$\left[\begin{array}{cc|c} 3 & 5 & 0 \\ 4 & 2 & 1 \end{array} \right] : k = 7 \quad \left[\begin{array}{cc|c} 5 & 4 & 0 \\ 1 & 2 & 3 \end{array} \right] : k = 6 \quad (۱۶.۲)$$

اگرچه برای گراف $k_{2,3}$ مقادیر مجاز k بازه $[18, 21]$ است اما فقط برای $k = 18, 19, 20$ می‌توان برچسب‌گذاری جادویی کامل رأسی پیدا کرد. نمایش ماتریسی این برچسب‌گذاری‌ها به قرار زیر است:

$$\left[\begin{array}{ccc|c} 8 & 9 & 11 & 0 \\ 1 & 6 & 5 & 7 \\ 10 & 4 & 3 & 2 \end{array} \right] : k = 19 \quad \left[\begin{array}{ccc|c} 9 & 10 & 11 & 0 \\ 1 & 6 & 4 & 7 \\ 8 & 2 & 3 & 5 \end{array} \right] : k = 18 \quad (۱۷.۲)$$

$$\left[\begin{array}{ccc|c} 6 & 9 & 11 & 0 \\ 4 & 8 & 7 & 1 \\ 10 & 3 & 2 & 5 \end{array} \right] : k = 20 \quad \left[\begin{array}{ccc|c} 8 & 9 & 11 & 0 \\ 1 & 7 & 6 & 5 \\ 10 & 3 & 2 & 4 \end{array} \right] : k = 19 \quad (۱۸.۲)$$

برای گراف $k_{2,3}$ برای همه مقادیر k که $46 \leq k \leq 40$ برچسب‌گذاری جادویی کامل وجود دارد. در این رابطه یک مسئله باز به قرار زیر است:

برای کدام مقادیر k که در روابط (۱۴.۲) و (۱۵.۲) صدق می‌کنند برچسب‌گذاری جادویی کامل رأسی وجود دارد؟

۳ برچسب‌گذاری جادویی-اول گراف $k_{n,n}$

گراف‌های جادویی که در آن برای هر یال $e \in E(G)$ ، $f(e)$ یک عدد اول منحصره‌فرد باشد گراف‌های جادویی-اول^۱ نامیده می‌شوند در واقع دامنه و برد تابع f برای چنین گراف‌هایی به‌صورت Prime positive integers $E(G) \rightarrow f$ تعریف می‌شود. استوارت در [۱۰] ثابت کرد $k_{2,3}$ یک گراف جادویی-اول با ثابت جادویی $k = 139$ است. کوچک‌ترین مقدار ثابت جادویی k برای گراف جادویی-اول $k_{3,3}$ برابر ۵۳ است [۹]. در این بخش اول $k_{n,n}$ ، $n \geq 3$ چقدر است؟ سدلیسک نشان داد کوچک‌ترین مقدار k برای گراف جادویی-اول $k_{3,3}$ برابر ۵۳ است [۹]. از آنجاکه توزیع اعداد اول، توزیعی نامنظم است؛ ارائه می‌خواهیم برچسب‌گذاری جادویی-اول گراف کامل دوبرخی $k_{4,4}$ را توصیف کنیم [۱]. از آنجاکه توزیع اعداد اول، توزیعی نامنظم است؛ ارائه یک قضیه کلی برای پیدا کردن کوچک‌ترین مقدار k برای گراف‌های جادویی-اول $k_{n,n}$ ، $(n \geq 5)$ تاکنون حل نشده است و در واقع یک مسئله باز است.

^۱Prime-magic

قضیه ۱.۳. کوچک‌ترین مقدار k برای گراف جادویی-اول $k_{۴,۴}$ برابر ۱۱۴ است.

اثبات. $A = (f(e_{ij}))$ نمایش ماتریسی برچسب‌گذاری گراف $k_{۴,۴}$ است، درایه‌های A از اعداد اول تشکیل شده‌اند و f برچسب‌گذاری جادویی گراف $k_{۴,۴}$ است. قرار دهید $S = \sum_{i=1}^4 f(e_{ij})$ که e_{ij} یال متصل‌کننده رأس i و رأس j در گراف $k_{۴,۴}$ است. به‌وضوح $S \geq ۴۳۸$ ، زیرا $k \equiv ۰ \pmod{2}$ و $S = ۴k$. اولین مقدار S ای که در شرط بالا صدق می‌کند $S = ۴۴۰$ است. بنابراین $k \equiv -۱ \pmod{3}$ ، لذا هر چهارتایی از اعداد اول (که $f(e_{ij}) \neq ۲$) باید دارای دو مقدار همنهشت با -۱ در پیمانه ۳ باشد و عدد دیگر با -۱ در پیمانه ۳ همنهشت است. از طرفی هر چهارتایی از اعداد اول که $f(e_{ij}) \neq ۲, ۳$ ، یا همه مقادیر آن‌ها در پیمانه ۳ همنهشت با -۱ باشد و یا اینکه یکی از این مقادیر در پیمانه ۳ همنهشت با -۱ بوده و سه مقدار دیگر در پیمانه ۳ همنهشت با -۱ باشند. بنابراین ماتریسی با درایه‌های $۰, ۱, -۱$ وجود خواهد داشت که مجموع هر سطر و هر ستون ماتریس در پیمانه ۳ همنهشت با -۱ است. با این‌وجود، مجموع ۳ عدد اول و همچنین مجموع ۱۰ عدد اول در پیمانه ۳ همنهشت با $+۱$ است و مجموع ۵ عدد اول در پیمانه ۳ همنهشت با -۱ است که باعث به وجود آمدن ماتریس زیر می‌شوند و $S > ۴۴$ خواهد شد که این یک تناقض است.

$$\begin{bmatrix} ۰ & ۱ & -۱ & -۱ \\ ۱ & -۱ & ۱ & ۱ \\ -۱ & ۱ & ۱ & ۱ \\ -۱ & ۱ & ۱ & ۱ \end{bmatrix}$$

اکنون حالت $k \equiv ۱ \pmod{3}$ را بحث می‌کنیم، در این حالت هر چهارتایی از اعداد $f(e_{ij}) \neq ۲$ و $f(e_{۱۱}) = ۳$ باید شامل دو مقدار $+۱$ و یک مقدار همنهشت با -۱ در پیمانه ۳ باشند و هر چهارتایی از اعداد $f(e_{ij}) \neq ۲, ۳$ یا همگی در پیمانه ۳ همنهشت با ۱ هستند و یا سه عدد از آن‌ها همنهشت با -۱ و دیگری همنهشت با ۱ در پیمانه ۳ هستند.

$$\begin{bmatrix} ۰ & -۱ & ۱ & ۱ \\ -۱ & ۱ & -۱ & -۱ \\ ۱ & -۱ & -۱ & -۱ \\ ۱ & -۱ & -۱ & -۱ \end{bmatrix}$$

جمع هر سه عدد اول و مجموع هر پنج عدد اول همنهشت با ۱ در پیمانه ۳ است و جمع هر ۱۰ عدد اول معادل با -۱ در پیمانه ۳ بزرگ‌تر از ۴۴۸ است. این بدان معنی است که برای $k = ۱۱۲$ هیچ گراف جادویی اول $k_{۴,۴}$ وجود ندارد. مشابه بالا می‌توان برای $k = ۱۱۴$ نشان داد که دقیقاً دو ماتریس با درایه‌های $-۱, +۱, ۰$ وجود دارند.

$$\begin{bmatrix} ۰ & -۱ & -۱ & -۱ \\ -۱ & ۱ & -۱ & ۱ \\ -۱ & ۱ & ۱ & -۱ \\ -۱ & -۱ & ۱ & ۱ \end{bmatrix} \quad (\text{ب}) \quad \begin{bmatrix} ۰ & ۱ & ۱ & ۱ \\ ۱ & -۱ & ۱ & -۱ \\ ۱ & ۱ & -۱ & -۱ \\ ۱ & -۱ & -۱ & ۱ \end{bmatrix} \quad (\text{الف})$$

برای ماتریس (الف) به تناقض خواهیم رسید ولی برای ماتریس (ب) به یک ماتریس متشکل از اعداد اول متمایز خواهیم رسید و این نشان می‌دهد عدد ۱۱۴ کمترین مقدار ممکن برای k است

$$\begin{bmatrix} ۳ & ۱۱ & ۴۷ & ۵۳ \\ ۲۳ & ۳۷ & ۴۱ & ۱۳ \\ ۲۹ & ۶۱ & ۷ & ۱۷ \\ ۵۹ & ۵ & ۱۹ & ۳۱ \end{bmatrix}$$

□

۴ نتیجه‌گیری و پیشنهادها

در این مقاله، ابتدا مفهوم برچسب‌گذاری جادویی کامل رأسی را برای یک گراف دلخواه تعریف کردیم. سپس نشان دادیم که یک گراف کامل دوبخشی نامتعادل نمی‌تواند دارای برچسب‌گذاری جادویی کامل رأسی باشد و برای آن دسته از گراف‌های کامل دوبخشی که در شرط قضیه ۲.۲ قرار ندارند با استفاده از مربع جادویی، نحوه ساخت برچسب‌گذاری جادویی کامل رأسی را نشان دادیم و مجموعه طیف (مجموعه مقادیر k) آن‌ها را محاسبه کردیم. در نهایت، برچسب‌گذاری جادویی-اول گراف $k_{n,n}$ را مورد بررسی قرار داده و نشان دادیم که به ازای $n = ۴$

یک برچسب‌گذاری جادویی-اول برای گراف $k_{n,n}$ وجود دارد. برای $n \geq 5$ مسئله وجود برچسب‌گذاری جادویی کامل گراف $k_{n,n}$ یک مسئله باز است و مطالعه و بررسی این مسئله توصیه می‌شود.

ضمیمه (نحوه ساخت مربع جادویی)

یک مربع جادویی از مرتبه n ، مربعی با n سطر و n ستون است به طوری که مجموع اعداد سطرها، ستون‌ها و قطرهای آن مقداری ثابت به نام ثابت جادویی است که با $\mu(A)$ یا به طور مختصر با μ نشان داده می‌شود. برای ساخت یک مربع جادویی A از مرتبه n باید یک دستگاه معادلات به صورت زیر حل نمود

$$A = \begin{bmatrix} a_{11} & \cdots & a_{1n} \\ \vdots & \ddots & \vdots \\ a_{n1} & \cdots & a_{nn} \end{bmatrix}$$

$$\sum_{i=1}^n a_{ij} = \mu \quad j = 1, 2, 3, \dots, n$$

$$\sum_{j=1}^n a_{ij} = \mu \quad i = 1, 2, 3, \dots, n$$

$$\sum_{i=j} a_{ij} = \mu$$

$$\sum_{\substack{i=n, j=1 \\ i=1, j=n}} a_{ij} = \mu$$

$$(a_{1,n} + a_{2,n-1} + a_{3,n-2} + \dots + a_{n-1,2} + a_{n,1} = \mu)$$

مثال:

$$A = \begin{bmatrix} a_{11} & a_{12} & a_{13} \\ a_{21} & a_{22} & a_{23} \\ a_{31} & a_{32} & a_{33} \end{bmatrix}$$

$$a_{11} + a_{12} + a_{13} = 15$$

$$a_{21} + a_{22} + a_{23} = 15$$

$$a_{31} + a_{32} + a_{33} = 15$$

$$a_{11} + a_{21} + a_{31} = 15$$

$$a_{12} + a_{22} + a_{32} = 15$$

$$a_{13} + a_{23} + a_{33} = 15$$

$$a_{11} + a_{22} + a_{33} = 15$$

$$a_{13} + a_{22} + a_{31} = 15$$

یک جواب این دستگاه معادلات عبارت است از

$$A = \begin{bmatrix} ۸ & ۱ & ۶ \\ ۳ & ۵ & ۷ \\ ۴ & ۹ & ۲ \end{bmatrix}.$$

References

- [1] Baca, M., & Hollander, I. (1990). Prime-magic labeling of $k_{n,n}$. *Journal of Franklin Inst*, 327, 923–926. DOI: [https://doi.org/10.1016/0016-0032\(90\)90069-U](https://doi.org/10.1016/0016-0032(90)90069-U).
- [2] Freyberg, B. (2023). Face-magic labelings of some gridded graphs. *Communications in Combinatorics and Optimization*, 8, 595–601. DOI: <https://doi.org/10.22049/CCO.2023.28208.1478>.
- [3] Inpoonjai, Ph., & Jiarasuksakun, T. (2018). Balanced Degree-Magic Labelings of Complete Bipartite Graphs under Binary Operations. *Iranian Journal of Mathematical Sciences and Informatics*, 13, 1–13. DOI: <https://doi.org/10.7508/ijmsi.2018.13.001>.
- [4] MacDougall, J.A., Gray, I.D., Simpson, R.J., & Wallis, W.D. (2003). Vertex-Magic Total Labelings of Complete Bipartite Graphs. *Ars Combinatoria*, 69, 1–12.
- [5] Marimuthu, G., & Balakrishnan, M. (2012). E-super vertex magic labelings of graphs. *Discrete Appl. Math*, 160, 1766–1774. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.dam.2012.03.016>.
- [6] Marimuthu, G., & Stalin K. (2016). Mixed cycle-E-super magic decomposition of complete bipartite graphs. *Journal of Algorithms and Computation*, 47, 37–52.
- [7] Mejia, M. (2022). Vertex-Magic Total Labeling on G-sun Graphs. *In BSU Honors Program Theses and Projects. Item 554*.
- [8] Rikio, I. & et al. (2024). Recent studies on the super edge-magic deficiency of graphs. *Theory and Applications of Graphs*, Vol. 11, Iss. 1, Article 1. DOI: <https://doi.org/10.20429/tag.2024.110101>.
- [9] Sedláček, J. (1976). On magic graphs. *Mathematica Slovaca*, 26, 329–335.
- [10] Stewart, B.M. (1966). Magic graphs. *Canadian Journal of Mathematics*, 18, 1031–1059. DOI: <https://doi.org/10.4153/CJM-1966-104-7>.
- [11] West, D.B. (2001). Introduction to Graph Theory. *Prentice-Hall*.
- [12] Zeen El Deen, M.R., & et al. (2024). Super Edge Magic Harmonious Labeling for Certain Graphs. *Frontiers in Scientific Research and Technology*, 8, 47–56. DOI: <https://doi.org/10.21608/FSRT.2023.248393.1114>.

Local sequence entropy of dynamical systems

Amir Assari¹

1. Department of Mathematics, Jundi-Shapur University of Technology, Dezful, Iran.

Email: amirassari@jsu.ac.ir

Article Info

ABSTRACT

Article type:

Research Article

Article history:

Received: 11 March 2024

Received in revised form:
05 May 2024

Accepted: 18 June 2024

Published Online:
20 August 2024

Keywords:

Entropy,
Finitely ergodic map,
Local entropy,
Sequence entropy

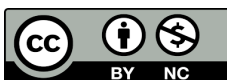
In this paper, we present a local approach to sequence entropy of compact dynamical systems. We show that, given any continuous map on a compact metric space with finitely many ergodic measures and any increasing sequence of natural numbers, there is a local sequence entropy map, in the sense that, its integral with respect to any invariant measure results in the corresponding sequence entropy.

2020 Mathematics Subject

Classification:

28D20, 37A35

Cite this article: Assari, A. (2024). Local sequence entropy of dynamical systems. *Measure Algebras and Applications*, 2(1), 30–40. <http://doi.org/10.22091/MAA.2024.10505.1016>

©The Author(s).

Publisher: University of Qom

DOI: 10.22091/MAA.2024.10505.1016

Extended Abstract

Introduction

The concept of sequence entropy was introduced by Kushnirenko [6]. This invariant could distinguish between automorphisms with zero entropy. Let (X, \mathcal{B}, μ) be a probability space and $T : X \rightarrow X$ be a measurable map preserving μ . Let also, $\Gamma = \{t_i\}_{i \geq 1}$ be a sequence of increasing positive integers (if T is invertible, then the sequence may consist of arbitrary integers). The sequence entropy of T with respect to ξ is defined by

$$h_{\mu, \Gamma}(T, \xi) = \lim_{n \rightarrow \infty} \sup \frac{1}{n} H_{\mu} \left(\bigvee_{i=0}^{n-1} T^{-t_i} \xi \right),$$

where $H_{\mu}(\eta) = - \sum_{A \in \eta} \mu(A) \log \mu(A)$ is the usual Shannon entropy of a partition η . Finally, the metric sequence entropy of T (with respect to Γ) is defined by

$$h_{\mu, \Gamma}(T) = \sup_{\xi} h_{\mu, \Gamma}(T, \xi),$$

where the supremum is taken over all finite partitions of X . Clearly if we set $\Gamma = \{i\}_{i=1}^{\infty}$, then we will have the usual metric entropy. In [8], Newton proved that the sequence entropy of an ergodic automorphism with finite positive entropy is a multiple of the metric entropy of the system. The relationship between sequence entropy and generators was also studied by Rokhlin [16]. The special case of aperiodic automorphisms has also been studied in [8]. One may find a comparison between some results in classical Kolmogorov entropy and sequence entropy in [1]. Comprehensive discussions and results on sequence entropy of dynamical systems may be found in [4, 5]. There are also other concepts of entropy based on sequences of integers that generalize Kolmogorov entropy [21, 22]. There are several local approaches to the concept of entropy in dynamical systems [3, 6, 9, 9–12, 16]. This motivates us to extend the local theory of entropy of dynamical systems to the sequence entropy case. In the present paper, for finitely ergodic dynamical systems, we follow the definition of sequence entropy in a local manner. Given any sequence Γ , we define a local entropy J_{Γ} which all sequence entropies $h_{\mu, \Gamma}(T)$ with μ , as an invariant measure, are extracted from J_{Γ} . In the rest of the paper, if $T : X \rightarrow X$ is a continuous map on a compact metric space, then we denote by $M(X, T)$ and $E(X, T)$ the set of all T -invariant and T -ergodic probability measures on X respectively. In 1970, Newton presented the relationship between the sequence entropy and Kolmogorov entropy. We first recall the following definition.

Definition 0.1. ([8]) Given an increasing sequence of integers $\Gamma = \{t_i\}_{i=1}^n$ let

$$S_{\Gamma}(n, k) = \text{card} \bigcup_{i=1}^n \{t_i, t_i + 1, \dots, t_i + k\},$$

and define

$$K(\Gamma) = \lim_{k \rightarrow \infty} \left(\limsup_{n \rightarrow \infty} \frac{S_{\Gamma}(n, k)}{n} \right).$$

The following theorem states the relationship between sequence entropy and Kolmogorov entropy for invertible ergodic systems.

Theorem 0.2. ([8]) Let $T : X \rightarrow X$ be an invertible map preserving an ergodic measure μ . Then

- (i) $h_{\mu, \Gamma}(T) = 0$ if $K(\Gamma) = 0$.

- (ii) $h_{\mu,\Gamma}(T) = K(\Gamma)h_{\mu}(T)$ if $0 < h_{\mu}(T) < \infty$.
- (iii) $h_{\mu,\Gamma}(T) = 0$ if $0 < K(\Gamma) < \infty$ and $h_{\mu}(T) = 0$.
- (iv) $h_{\mu,\Gamma}(T) = \infty$ if $0 < K(\Gamma) \leq \infty$ and $h_{\mu}(T) = \infty$.

In Section 2, we present some results on sequence entropy. In Section 3, we present a local approach to the sequence entropy of compact dynamical systems. We assign a map to any compact dynamical system which can be used to extract the sequence entropy by integrating it with respect to any invariant measure. In Section 4, we give some concluding remarks.

Conclusion

In this paper, the following definitions and results are given:

Definition 0.3. For $x \in X$ and $A \subseteq X$, the average visit time of x in A is defined as follows:

$$\omega(x, A) := \limsup_{n \rightarrow \infty} \frac{1}{n} |\{0 \leq j \leq n-1, T^j(x) \in A\}|,$$

where $|\cdot|$ stands for the cardinality of a set.

Definition 0.4. Let ξ be a partition and $x \in X$. We define $\Omega(x, \xi)$ as follows:

$$\Omega(x, \xi) := \sum_{A \in \xi} \phi(\omega(x, A)),$$

where $\phi(t) = -t \log t$ for $t > 0$ and $\phi(0) = 0$. If η is another partition of X , then the conditional version of the previous quantity is defined as follows:

$$\Omega(x, \xi|\eta) := \sum_{A \in \xi, B \in \eta} \omega(x, B) \phi\left(\frac{\omega(x, A \cap B)}{\omega(x, B)}\right).$$

Definition 0.5. Let $\Gamma = \{t_i\}_{i \geq 1}$ be an increasing sequence of positive integers, and ξ be a finite partition of X . The Γ -local entropy map of T with respect to ξ is defined as follows:

$$J_{\Gamma}(x, \xi) := \limsup_{n \rightarrow \infty} \frac{1}{n} \Omega(x, \bigvee_{i=1}^n T^{-t_i} \xi).$$

For $\Gamma = \{i\}_{i=1}^{\infty}$, we simply write $J_{\Gamma} = J$.

Lemma 0.6. For any $x \in X$ and partitions ξ and η , we have

$$\Omega(x, \xi \vee \eta) \geq \Omega(x, \xi) + \Omega(x, \eta|\xi).$$

Lemma 0.7. For any $x \in X$ and Borel partitions ξ, η , if $\xi < \eta$, then $\Omega(x, \xi) \leq \Omega(x, \eta)$.

The following theorem is our main result.

Theorem 0.8. Let $T : X \rightarrow X$ be a continuous finitely ergodic map on a compact metric space and $\Gamma = \{t_i\}_{i \geq 1}$ be an increasing sequence of positive integers. Then, for every T -invariant Borel probability measure μ we have

$$\sup_{\xi} \int_X J_{\Gamma}(x, \xi) d\mu(x) = h_{\mu, \Gamma}(T),$$

where the supremum is taken over all finite Borel partitions of X .

The following properties are proved in [1].

Proposition 0.9. (i) Let $\Gamma = \{t_i\}_{i \geq 1}$ be a sequence of integers and $k \in \mathbb{N}$. If $T : X \rightarrow X$ is a map preserving the measure μ and ξ is a finite partition of X , then

$$h_{\mu, \Gamma}(T, \xi) = h_{\mu, \sigma^k(\Gamma)}(T, \xi),$$

where $\sigma : \mathbb{N}^{\mathbb{N}} \rightarrow \mathbb{N}^{\mathbb{N}}$ is the shift map. In particular,

$$h_{\mu, \Gamma}(T) = h_{\mu, \sigma^k(\Gamma)}(T).$$

(ii) Let $\Gamma = \{k^n\}_{n \geq 1}$ and ξ be a partition of X . If T is a map preserving the measure μ , then

$$h_{\mu, \Gamma}(T, \xi) = h_{\mu, \Gamma}(T^{k^m}, \xi)$$

for any $m \in \mathbb{N}$. In particular,

$$h_{\mu, \Gamma}(T) = h_{\mu, \Gamma}(T^{k^m}).$$

The following proposition is the local version of Proposition 0.9.

Proposition 0.10. Let $T : X \rightarrow X$ be a compact dynamical system, preserving a Borel probability measure μ and ξ be a Borel partition of X .

(i) Given any sequence of positive integers $\Gamma = \{t_i\}_{i \geq 1}$, we have $J_{\Gamma}(x, \xi) = J_{\sigma^k(\Gamma)}(x, \xi)$ for μ -almost every $x \in X$.

(ii) If $\Gamma = \{k^n\}_{n \geq 1}$, then, for any $m \in \mathbb{N}$ we have $J_{\Gamma}^T(x, \xi) = J_{\Gamma}^{T^{k^m}}(x, \xi)$ for μ -almost every $x \in X$, where J_{Γ}^T and $J_{\Gamma}^{T^{k^m}}$ are the Γ -local entropy maps corresponding to T and T^{k^m} , respectively.

آنتروپی دنباله‌ای موضعی دستگاه‌های دینامیکی

امیر عساری^۱

۱. گروه ریاضی، دانشکده علوم پایه، دانشگاه صنعتی جندی شاپور دزفول، ایران. رایانامه: amirassari@jsu.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
<p>نوع مقاله: مقاله پژوهشی</p> <p>تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۲/۲۱ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۲/۱۶ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۳/۲۹ تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۵/۳۰</p> <p>کلمات کلیدی: آنتروپی، آنتروپی موضعی، آنتروپی دنباله‌ای، توابع به‌طور متناهی ارگودیک</p> <p>رده‌بندی ریاضی: 28D20, 37A35</p>	<p>در این مقاله، رویکردی موضعی برای آنتروپی دنباله‌ای دستگاه‌های دینامیکی فشرده ارائه می‌کنیم. نشان می‌دهیم که متناظر با هر تابع پیوسته روی یک فضای متریک فشرده با تعداد متناهی اندازه ارگودیک و هر دنباله صعودی از اعداد طبیعی، یک تابع آنتروپی دنباله‌ای موضعی وجود دارد، به این معنا که انتگرال آن نسبت به هر اندازه پایا منجر به آنتروپی دنباله‌ای متناظر می‌شود.</p>

استناد: عساری، امیر. (۱۴۰۳). آنتروپی دنباله‌ای موضعی دستگاه‌های دینامیکی. جبرهای اندازه و کاربردها، ۲(۱)، ۳۰-۴۰.
<http://doi.org/10.22091/MAA.2024.10505.1016>

ناشر: دانشگاه قم.
© نویسندگان.

۱ مقدمه

مفهوم آنتروپی دنباله‌ای دستگاه‌های دینامیکی توسط کوشنیرنکو [۶] معرفی شد. به کمک این کمیت پایا می‌توان بین اتومورفیسم‌هایی با آنتروپی صفر تمایز قائل شد. فرض کنید (X, \mathcal{B}, μ) یک فضای احتمال بوده و $T : X \rightarrow X$ یک تابع حافظ اندازه μ باشد. همچنین، فرض کنید $\Gamma = \{t_i\}_{i \geq 1}$ دنباله‌ای صعودی از اعداد مثبت باشد (اگر T وارون‌پذیر باشد، آنگاه این دنباله می‌تواند مشتمل بر اعداد صحیح نیز باشد). آنتروپی دنباله‌ای T نسبت به افراز اندازه‌پذیر ξ به صورت زیر تعریف می‌شود:

$$h_{\mu, \Gamma}(T, \xi) = \limsup_{n \rightarrow \infty} \frac{1}{n} H_{\mu} \left(\bigvee_{i=0}^{n-1} T^{-t_i} \xi \right),$$

که در آن $H_{\mu}(\eta) = - \sum_{A \in \eta} \mu(A) \log \mu(A)$ آنتروپی شانون معمول نسبت به افراز η است. در نهایت، آنتروپی دنباله‌ای T (نسبت به Γ) به صورت

$$h_{\mu, \Gamma}(T) = \sup_{\xi} h_{\mu, \Gamma}(T, \xi),$$

تعریف می‌شود که در آن سوپریم بر روی کلیه افرازی‌های اندازه‌پذیر و متناهی X گرفته می‌شود. بدیهی است که اگر قرار دهیم $\Gamma = \{i\}_{i=1}^{\infty}$ آنگاه به آنتروپی کولموگوروف T خواهیم رسید. در [۸]، نیوتن ثابت کرد که آنتروپی دنباله‌ای یک اتومورفیسم ارگودیک با آنتروپی مثبت متناهی مضرب آنتروپی متریک دستگاه است. رابطه بین آنتروپی دنباله‌ای و مولدها نیز توسط روخلین [۱۶] مورد بررسی قرار گرفت. مورد خاص اتومورفیسم‌های متناوب نیز در [۸] بررسی شده است. می‌توان مقایسه‌ای بین برخی از خواص آنتروپی کلموگوروف کلاسیک و آنتروپی دنباله‌ای در [۱] یافت. مباحث و نتایج جامع در مورد آنتروپی دنباله‌ای دستگاه‌های دینامیکی را می‌توان در [۴، ۵] یافت. همچنین مفاهیم دیگری از آنتروپی بر اساس دنباله‌های اعداد صحیح وجود دارند که آنتروپی کلموگوروف [۲۱، ۲۲] را تعمیم می‌دهند. چندین رویکرد موضعی برای مفهوم آنتروپی در دستگاه‌های دینامیکی وجود دارند [۳، ۶، ۹، ۹-۱۲، ۱۶]. این به ما انگیزه می‌دهد تا نظریه موضعی آنتروپی دستگاه‌های دینامیکی را به حالت آنتروپی دنباله‌ای گسترش دهیم. در مقاله حاضر، تعریف آنتروپی دنباله‌ای را به صورت موضعی دنبال می‌کنیم. متناظر با هر دنباله Γ ، یک آنتروپی موضعی J_{Γ} تعریف می‌کنیم که تمام آنتروپی‌های دنباله $h_{\mu, \Gamma}(T)$ با μ ، به‌عنوان یک اندازه ثابت، از J_{Γ} استخراج می‌شوند. در ادامه مقاله، اگر $T : X \rightarrow X$ یک تابع پیوسته بر یک فضای متریک فشرده باشد، آنگاه مجموعه اندازه‌های احتمال T -پایا و T -ارگودیک را به ترتیب با $M(X, T)$ و $E(X, T)$ نشان می‌دهیم. در بخش ۲، برخی از نتایج مهم در مورد آنتروپی دنباله‌ای را ارائه می‌کنیم. در بخش ۳، یک رویکرد موضعی به آنتروپی دنباله‌ای دستگاه‌های دینامیکی فشرده ارائه می‌کنیم. یک تابع را به هر دستگاه دینامیکی فشرده متناظر می‌کنیم که می‌توان از آن برای استخراج کلیه آنتروپی‌های دنباله‌ای متناظر با هر اندازه پایای احتمال استفاده نمود. در بخش ۴، چند نکته پایانی را بیان می‌کنیم.

۲ نتایج در باب آنتروپی دنباله‌ای

در این بخش، مفاهیم مقدماتی و پیش‌نیازهای مورد استفاده در بخش بعدی این مقاله را از نظر می‌گذرانیم. در سرتاسر این مقاله، X یک فضای متریک فشرده و $T : X \rightarrow X$ یک تابع پیوسته است. تحت این شرایط، زوج (X, T) را یک دستگاه دینامیکی فشرده می‌نامیم. روشن است که X به‌طور طبیعی به σ -جبر بول \mathcal{B}_X مجهز است. در این بخش ابتدا برخی از خصوصیات آنتروپی دنباله‌ای را بررسی می‌کنیم و سپس برخی از نتایج را تعمیم می‌دهیم. فرض کنید $T : X \rightarrow X$ یک دستگاه دینامیکی فشرده باشد، به‌عنوان مثال، X یک فضای متریک فشرده و T پیوسته باشد. فرض کنید $\Gamma = \{t_i\}_{i \geq 1}$ نیز یک دنباله صعودی از اعداد صحیح مثبت باشد. گزاره زیر با اصلاح ساده‌ای از اثبات قضیه ۳۸ [۲۲] به دست می‌آید. بنابراین از ارائه جزئیات استدلال خودداری می‌کنیم.

گزاره ۱.۲. فرض کنید $T : X \rightarrow X$ تابعی پیوسته بر فضای متریک فشرده X باشد. فرض کنید $\{\xi_n\}_{n \geq 1}$ دنباله‌ای از افرازی‌های متناهی اندازه‌پذیر باشد به‌گونه‌ای که $\text{diam}(\xi_n) \rightarrow 0$. در این صورت برای هر $\mu \in M(X, T)$ داریم

$$h_{\mu, \Gamma}(T) = \lim_{n \rightarrow \infty} h_{\mu, \Gamma}(T, \xi_n).$$

گزاره زیر نیز برقرار است.

گزاره ۲.۲. برای هر افراز متناهی اندازه‌پذیر ξ نگاشت $\mu \mapsto h_{\mu, \Gamma}(T, \xi)$ آفین است.

در سال ۱۹۷۰، نیوتن رابطه بین آنتروپی دنباله‌ای و آنتروپی کولموگوروف را ارائه کرد. ابتدا تعریف زیر را یادآوری می‌کنیم.

تعریف ۳.۲. ([۸]) متناظر با هر دنباله صعودی از اعداد صحیح مانند $\Gamma = \{t_i\}_{i=1}^n$ قرار دهید

$$S_\Gamma(n, k) = \text{card} \bigcup_{i=1}^n \{t_i, t_i + 1, \dots, t_i + k\},$$

و همچنین

$$K(\Gamma) = \lim_{k \rightarrow \infty} \left(\limsup_{n \rightarrow \infty} \frac{S_\Gamma(n, k)}{n} \right).$$

قضیه زیر رابطه بین آنتروپی دنباله‌ای و آنتروپی کولموگوروف را برای توابع وارون‌پذیر بیان می‌کند.

قضیه ۴.۲. ([۸]) فرض کنید $T : X \rightarrow X$ تابعی وارون‌پذیر و حافظ اندازه احتمال μ باشد. در این صورت:

۱. $h_{\mu, \Gamma}(T) = 0$ هرگاه $K(\Gamma) = 0$.

۲. $h_{\mu, \Gamma}(T) = K(\Gamma)h_\mu(T)$ هرگاه $0 < h_\mu(T) < \infty$.

۳. $h_{\mu, \Gamma}(T) = 0$ و $0 < K(\Gamma) < \infty$ هرگاه $h_\mu(T) = 0$.

۴. $h_{\mu, \Gamma}(T) = \infty$ هرگاه $0 < K(\Gamma) \leq \infty$ و $h_\mu(T) = \infty$.

۳ آنتروپی دنباله‌ای موضعی

در این بخش، رویکردی موضعی به آنتروپی دنباله‌ای دستگاه‌های دینامیکی فشرده ارائه می‌دهیم. در این راستا، از مراجع [۱۶، ۱۷] ایده گرفته‌ایم.

تعریف ۱.۳. برای $x \in X$ و $A \subseteq X$ ، متوسط زمان ملاقات x در A به صورت زیر تعریف می‌شود:

$$\omega(x, A) := \limsup_{n \rightarrow \infty} \frac{1}{n} |\{0 \leq j \leq n-1, T^j(x) \in A\}|,$$

که در آن $|\cdot|$ نشان‌دهنده تعداد اعضای یک مجموعه است.

تعریف ۲.۳. فرض کنید ξ افزای اندازه‌پذیر از X بوده و $x \in X$ قرار دهید:

$$\Omega(x, \xi) := \sum_{A \in \xi} \phi(\omega(x, A)),$$

که در آن $\phi(t) = -t \log t$ برای $t > 0$ و همچنین $\phi(0) = 0$. اگر η افزای دیگر از X باشد، آنگاه نسخه شرطی کمیت اخیر را به صورت زیر تعریف می‌کنیم:

$$\Omega(x, \xi | \eta) := \sum_{A \in \xi, B \in \eta} \omega(x, B) \phi \left(\frac{\omega(x, A \cap B)}{\omega(x, B)} \right).$$

تعریف ۳.۳. فرض کنید $\Gamma = \{t_i\}_{i \geq 1}$ دنباله‌ای صعودی از اعداد طبیعی بوده و ξ افزای اندازه‌پذیر از X باشد. Γ -آنتروپی موضعی تابع T نسبت به ξ را به صورت زیر تعریف می‌کنیم:

$$J_\Gamma(x, \xi) := \limsup_{n \rightarrow \infty} \frac{1}{n} \Omega(x, \bigvee_{i=1}^n T^{-t_i} \xi).$$

برای $\Gamma = \{i\}_{i=1}^\infty$ به سادگی می‌نویسیم $J_\Gamma = J$.

لم ۴.۳. برای هر $x \in X$ و افزای اندازه‌پذیر ξ و η داریم:

$$\Omega(x, \xi \vee \eta) \geq \Omega(x, \xi) + \Omega(x, \eta | \xi).$$

اثبات: فرض کنید ξ و η دو افراز اندازه‌پذیر X باشند به گونه‌ای که $\eta < \xi$. بدون کاسته شدن از کلیت، می‌توان فرض کرد که برای A در ξ و η داریم $\omega(x, A) \neq 0$ در این صورت

$$\begin{aligned} \Omega(x, \xi \vee \eta) &= - \sum_{A \in \xi, B \in \eta} \omega(x, A \cap B) \log \omega(x, A \cap B) \\ &= - \sum_{A \in \xi, B \in \eta} \omega(x, A \cap B) \log \left(\frac{\omega(x, A \cap B)}{\omega(x, A)} \cdot \omega(x, A) \right) \\ &= - \sum_{A \in \xi, B \in \eta} \omega(x, A \cap B) \log \left(\frac{\omega(x, A \cap B)}{\omega(x, A)} \right) \end{aligned} \quad (۱.۳)$$

$$\begin{aligned} &- \sum_{A \in \xi, B \in \eta} \omega(x, A \cap B) \cdot \log \omega(x, A) \\ &= \Omega(x, \eta | \xi) - \sum_{A \in \xi, B \in \eta} \omega(x, A \cap B) \cdot \log \omega(x, A). \end{aligned} \quad (۲.۳)$$

به سادگی می‌توان دید که برای هر $A \in \xi$ ،

$$\sum_{B \in \eta} \omega(x, A \cap B) \geq \omega(x, A). \quad (۳.۳)$$

از ضرب طرفین رابطه (۳.۳) در $-\log \omega(x, A)$ و سپس جمع‌بندی بر اعضای $A \in \xi$ خواهیم داشت

$$\begin{aligned} - \sum_{A \in \xi, B \in \eta} \omega(x, A \cap B) \log \omega(x, A) &\geq - \sum_{A \in \xi} \omega(x, A) \log \omega(x, A) \\ &= \Omega(x, \xi). \end{aligned}$$

از ترکیب رابطه اخیر با رابطه (۳.۳) حکم اثبات می‌شود. \square

لم ۵.۳. برای هر $x \in X$ و افرازهای اندازه‌پذیر ξ و η اگر $\eta < \xi$ ، آنگاه $\Omega(x, \xi) \leq \Omega(x, \eta)$

اثبات. با به کارگیری لم ۴.۳ داریم

$$\Omega(x, \eta) = \Omega(x, \xi \vee \eta) \geq \Omega(x, \xi \vee \eta) \geq \Omega(x, \xi) + \Omega(x, \eta | \xi) \geq \Omega(x, \xi). \quad \square$$

اکنون، در قضیه بعد نشان می‌دهیم که J_Γ در واقع یک نگاشت آنتروپی دنباله‌ای موضعی است.

قضیه ۶.۳. فرض کنید $T : X \rightarrow X$ تابعی پیوسته بر فضای متریک فشرده X بوده به گونه‌ای که $|E(X, T)| < +\infty$ و $\Gamma = \{t_i\}_{i \geq 1}$ دنباله‌ای صعودی از اعداد طبیعی باشد. در این صورت، برای هر اندازه بول T -پایای μ داریم

$$\sup_{\xi} \int_X J_\Gamma(x, \xi) d\mu(x) = h_{\mu, \Gamma}(T),$$

که در آن سوپریمم بر کلیه افرازهای اندازه‌پذیر X گرفته می‌شود.

اثبات. فرض کنید ξ افرازی اندازه‌پذیر از X باشد. ابتدا فرض کنید $\mu \in E(X, T)$. در این صورت، برای هر مجموعه اندازه‌پذیر $A \subseteq X$ ، و با به کارگیری قضیه ارگودیک بیرخوف، نتیجه می‌گیریم که برای تقریباً هر $x \in X$ داریم $\omega(x, A) = \mu(A)$ بنابراین، برای تقریباً هر $x \in X$ خواهیم داشت $\Omega(x, \xi) = H_\mu(\xi)$. به طور مشابه، برای هر $n \in \mathbb{N}$ ، مجموعه $D_n \subseteq X$ موجود است به گونه‌ای که $\mu(D_n) = 1$ و برای هر $x \in D_n$

$$\Omega(x, \bigvee_{i=1}^n T^{-t_i} \xi) = H_\mu(\bigvee_{i=1}^n T^{-t_i} \xi).$$

قرار دهید $D = \bigcap_{n=1}^{\infty} D_n$ ، در این صورت $\mu(D) = 1$ و برای هر $x \in D$ داریم $J_\Gamma(x, \xi) = h_{\mu, \Gamma}(T, \xi)$. انتگرال‌گیری از طرفین رابطه اخیر منجر به نتیجه مورد نظر برای اندازه‌های ارگودیک می‌شود. اکنون فرض کنید $\mu \in M(X, T)$. چون مجموعه

اندازه‌های ارگودیک متناهی است، پس اندازه‌های $E(X, T)$ ، $\mu_1, \mu_2, \dots, \mu_k \in E(X, T)$ و اعداد $0 \leq \lambda_i \leq 1$ ($1 \leq i \leq k$) موجودند به‌گونه‌ای $\sum_{i=1}^k \lambda_i \mu_i = \mu$ و $\sum_{i=1}^k \lambda_i = 1$. اکنون به کمک گزاره ۲.۲ و برقراری حکم برای اندازه‌های ارگودیک، داریم

$$\int_X J_\Gamma(x, \xi) d\mu(x) = \sum_{i=1}^k \lambda_i \int_X J_\Gamma(x, \xi) d\mu_i(x) = \sum_{i=1}^k \lambda_i h_{\mu_i}(T, \xi) = h_\mu(T, \xi). \quad (۴.۳)$$

در نهایت، حکم با سوپریم‌گیری از رابطهٔ اخیر بر کلیهٔ افزای‌های اندازه‌پذیر به دست می‌آید. \square ویژگی‌های زیر در مرجع [۱] ثابت شده‌اند.

گزاره ۷.۳.۱. فرض کنید $\Gamma = \{t_i\}_{i \geq 1}$ دنباله‌ای صعودی از اعداد صحیح بوده و $k \in \mathbb{N}$ اگر $T : X \rightarrow X$ تابعی حافظ اندازهٔ μ بوده و ξ افزای اندازه‌پذیر از X باشد، آنگاه

$$h_{\mu, \Gamma}(T, \xi) = h_{\mu, \sigma^k(\Gamma)}(T, \xi),$$

که در آن $\sigma : \mathbb{N}^{\mathbb{N}} \rightarrow \mathbb{N}^{\mathbb{N}}$ نگاشت انتقال است. به‌طور خاص،

$$h_{\mu, \Gamma}(T) = h_{\mu, \sigma^k(\Gamma)}(T).$$

۲. فرض کنید $\Gamma = \{k^n\}_{n \geq 1}$ و ξ افزای اندازه‌پذیر از X باشد. اگر T تابعی حافظ اندازهٔ μ باشد، آنگاه برای هر $m \in \mathbb{N}$

$$h_{\mu, \Gamma}(T, \xi) = h_{\mu, \Gamma}(T^{k^m}, \xi),$$

و به‌طور خاص

$$h_{\mu, \Gamma}(T) = h_{\mu, \Gamma}(T^{k^m}).$$

گزارهٔ بعدی نسخهٔ موضعی از گزاره ۷.۳ است.

گزاره ۸.۳. فرض کنید $T : X \rightarrow X$ یک دستگاه دینامیکی فشرده باشد که حافظ اندازهٔ μ است و به‌علاوه، ξ افزای اندازه‌پذیر از X باشد.

۱. اگر $\Gamma = \{t_i\}_{i \geq 1}$ دنباله‌ای از اعداد طبیعی باشد، آنگاه برای تقریباً هر $x \in X$ داریم $J_\Gamma(x, \xi) = J_{\sigma^k(\Gamma)}(x, \xi)$.

۲. اگر $\Gamma = \{k^n\}_{n \geq 1}$ آنگاه برای هر $m \in \mathbb{N}$ رابطهٔ $J_\Gamma^T(x, \xi) = J_\Gamma^{T^{k^m}}(x, \xi)$ برای تقریباً هر $x \in X$ برقرار است، که در آن J_Γ^T و $J_\Gamma^{T^{k^m}}$ به‌ترتیب نگاشت‌های Γ -آنتروپی موضعی متناظر با T و T^{k^m} هستند.

اثبات. ۱. توجه کنید که برای $n \in \mathbb{N}$ داریم $\sum_{i=1}^n T^{-t_i} \xi < \sum_{i=k+1}^n T^{-t_i} \xi$. بنابراین، طبق لم ۵.۳ داریم

$$\Omega(x, \bigvee_{i=k+1}^n T^{-t_i} \xi) \leq \Omega(x, \bigvee_{i=1}^n T^{-t_i} \xi).$$

با تقسیم رابطهٔ اخیر بر n و میل دادن n به بی‌نهایت، خواهیم داشت

$$J_{\sigma^k(\Gamma)}(x, \xi) \leq J_\Gamma(x, \xi),$$

و یا به‌طور معادل

$$J_\Gamma(x, \xi) - J_{\sigma^k(\Gamma)}(x, \xi) \geq 0. \quad (۵.۳)$$

از طرف دیگر، با به‌کارگیری رابطه (۴.۳) و گزاره ۷.۳ خواهیم داشت

$$\int_X (J_\Gamma(x, \xi) - J_{\sigma^k(\Gamma)}(x, \xi)) d\mu(x) = h_{\mu, \Gamma}(T, \xi) - h_{\mu, \sigma^k(\Gamma)}(T, \xi) = 0. \quad (۶.۳)$$

نتیجه از روابط (۵.۲) و (۶.۲) حاصل می‌شود.

۲. ابتدا توجه کنید که $k^m \Gamma = \{k^{n+m}\}_{n \geq 1} = \sigma^m(\Gamma)$. همچنین، به سادگی مشاهده می‌شود که اگر ξ افزایشی از X باشد، آنگاه

$$J_{\sigma^m(\Gamma)}^T(x, \xi) = J_{k^m \Gamma}^T(x, \xi) = J_{\Gamma}^{T^{k^m}}(x, \xi).$$

بنابراین، با توجه به قسمت ۱، داریم $J_{\Gamma}^T(x, \xi) \leq J_{\Gamma}^{T^{k^m}}(x, \xi)$ و یا به طور معادل

$$J_{\Gamma}^T(x, \xi) - J_{\Gamma}^{T^{k^m}}(x, \xi) \geq 0. \quad (7.3)$$

از طرف دیگر، با به کارگیری (۴.۳) و قسمت ۲ از گزاره ۷.۳ خواهیم داشت

$$\int_X (J_{\Gamma}^T(x, \xi) - J_{\Gamma}^{T^{k^m}}(x, \xi)) d\mu(x) = h_{\mu, \Gamma}(T, \xi) - h_{\mu, \Gamma}(T^{k^m}, \xi) = 0. \quad (8.3)$$

در نهایت، حکم از روابط (۷.۳) و (۸.۳) به دست می‌آید. \square

۴ نتیجه‌گیری

در این مقاله، رویکردی موضعی به مفهوم آنتروپی دنباله‌ای دستگاه‌های دینامیکی فشرده با تعداد متناهی اندازه‌ارگودیک ارائه شده است. متناظر با هر دنبالهٔ صعودی $\Gamma = \{t_i\}_{i \geq 1}$ از اعداد صحیح مثبت، یک تابع J_{Γ} تعریف کردیم که در واقع یک تابع آنتروپی دنبالهٔ موضعی است، به این معنا که انتگرال J_{Γ} نسبت به هر اندازه پایای μ به $h_{\mu, \Gamma}(T)$ منجر می‌شود. توجه داشته باشید که مطالعهٔ موضعی آنتروپی دستگاه‌های دینامیکی ممکن است در اندازه‌گیری اطلاعات تولیدشده توسط یک دستگاه در ناحیهٔ خاصی از فضا به جای کل فضا اعمال شود. برای مثال، این رویکرد برای تعریف محتوای اطلاعاتی یک ساختار مولکولی، با استفاده از آنتروپی موضعی به کار گرفته می‌شود.

References

- [1] Balibrea, F., Jiménez López, V., & Cánovas, J.S. (1999). Some results on entropy and sequence entropy. *International Journal of Bifurcation and Chaos*, 9, 1731–1742. DOI: <https://doi.org/10.1142/s0218127499001218>.
- [2] Barreira, L., Pesin, Ya., & Schemling, J. (1997). On a general concept of multifractality: Multifractal spectra for dimensions, entropies, and Lyapunov exponents. Multifractal rigidity. *Chaos*, 7, 27–38. DOI: <https://doi.org/10.1063/1.166232>.
- [3] Brin, M., & Katok, A. (1983). On local entropy in geometric dynamics. 30–38, *New York, Springer-Verlag*, (Lecture Notes in Mathematics 1007). DOI: <https://doi.org/10.1007/bfb0061408>.
- [4] Cánovas, J.S. (2007). Topological sequence entropy and topological dynamics of interval maps. *Dyn. Contin. Discrete Impuls. Syst. Ser. A Math. Anal*, 14, 47–54.
- [5] Cánovas, J.S., & Jiménez López, V. (2002). Computing explicitly topological sequence entropy: the unimodal case. *Ann. Inst. Fourier, Grenoble*, 52, 1093–1133. DOI: <https://doi.org/10.5802/aif.1913>.
- [6] Kushnirenko, A.G. (1967). On Metric invariants of entropy type. *Russ. Math. Surv*, 22, 53–61. DOI: <https://doi.org/10.1070/rm1967v022n05abeh001225>.
- [7] McMillan, B. (1953). The basic theorems of information theory. *Ann. Math. Statist*, 24, 196–219. DOI: <https://doi.org/10.1214/aoms/1177729028>.

- [8] Newton, D. (1970). On Sequence entropy *II*. *Math. Syst. Th*, 4, 126–128. DOI: <https://doi.org/10.1007/bf01691096>.
- [9] Pesin, Ya. (1977). Characteristic Lyapunov exponents and smooth ergodic theory. *Russian Math. Surveys*, 32, 54–114. DOI: <https://doi.org/10.1070/rm1977v032n04abeh001639>.
- [10] Pesin, Ya., & Weiss, H. (1997). A multifractal analysis of equilibrium measures for conformal expanding maps and Moran-like geometric constructions. *J. Stat. Phys*, 86, 233–275. DOI: <https://doi.org/10.1007/bf02180206>.
- [11] Pesin, Ya., & Weiss, H. (1997). The multifractal analysis of Gibbs measures: Motivation, mathematical foundation, and examples. *Chaos*, 7, 89–106. DOI: <https://doi.org/10.1063/1.166242>.
- [12] Rahimi, M. (2015). A local approach to g -entropy. *Kybernetika*, 51, 231–245. DOI: <https://doi.org/10.14736/kyb-2015-2-0231>.
- [13] Rahimi, M., & Assari, A. (2020). Mutual Entropy Map for Continuous Systems on Compact Metric Spaces. *Mathematical Analysis and Convex Optimization*, 1, 49–55. DOI: <https://doi.org/10.29252/maco.1.1.6>.
- [14] Rahimi, M., & Assari, A. (2021). On local metric pressure of dynamical systems. *Periodica Mathematica Hungarica*, 82, 223–230. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10998-020-00355-w>.
- [15] Rahimi, M., Assari, A., & Ramezani, F. (2016). A local approach to Yager entropy of dynamical systems. *International Journal of Fuzzy Systems*, 18, 98–102. DOI: <https://doi.org/10.1007/s40815-015-0062-z>.
- [16] Rahimi, M., & Mohammadi Anjedani, M. (2018). A local view on the Hudetz correction of the Yager entropy of dynamical systems. *International Journal of General Systems*, 48, 321–333. DOI: <https://doi.org/10.1080/03081079.2018.1552688>.
- [17] Rahimi, M., & Shakouri, A. (2019). On Hudetz entropy localization. *Fuzzy Sets and Systems*, 367, 96–106. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.fss.2018.11.005>.
- [18] Rokhlin, V.A. (1959). Entropy of metric automorphism. *Dokl. Akad. Nauk. SSSR*, 124, 980–983.
- [19] Takens, F., & Verbitski, E. (1999). Multifractal Analysis of Local Entropies for Expansive Homeomorphisms with Specification. *Commun. Math. Phys*, 203, 593–612. DOI: <https://doi.org/10.1007/s002200050627>.
- [20] Walters, P. (1982). An introduction to ergodic theory. *Springer-Verlag*. DOI: https://doi.org/10.1007/springerreference_60354.
- [21] Zhao, Y., & Pesin, Y. (2015). Scaled entropy for dynamical systems. *J. Stat. Phys*, 158, 447–475. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10955-014-1133-5>.
- [22] Zhao, Y., & Pesin, Y. (2016). Erratum to: Scaled entropy for dynamical systems. *J. Stat. Phys*, 162, 1654–1660. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10955-016-1451-x>.

Increasing the efficiency of the key generation algorithm for NTRU with the help of the norm field

Reza Alimoradi¹, Mohammad Hossein Noorallahzadeh², Ahmad Gholami³

1. Corresponding Author, University of Qom, Qom, Iran. Email: r.alimoradi@qom.ac.ir

2. University of Qom, Qom, Iran. Email: mh.noorallahzadeh@stu.qom.ac.ir

3. University of Qom, Qom, Iran. Email: a.gholami@qom.ac.ir

Article Info

ABSTRACT

Article type:

Research Article

Article history:

Received: 09 February 2024

Received in revised form:

16 April 2024

Accepted: 19 June 2024

Published Online:

20 August 2024

Keywords:

Post-quantum cryptographic schemes,

Lattice-based cryptographic schemes,

NTRU-based cryptographic schemes,

Algorithms based on soft field

2020 Mathematics Subject

Classification: 20F05, 05C05

Conceptually, a signature scheme consists of three steps: private key generation, signature, and authentication. Private key generation in NTRU-based signature schemes on a typical laptop (Intel Core i7-6567U 3.30 GHz) takes a long time (more than one second), while signature and verification take much less time (for example, a thousandths of a second). The current paper deals with providing solutions to reduce the time of private key generation. In this paper, the previous methods are studied and then a new method based on the norm field is introduced and it is shown that the execution time is significantly reduced by using it.

Cite this article: Alimoradi, R., Noorallahzadeh, M.H., & Gholami, A. (2024). Increasing the efficiency of the key generation algorithm for NTRU with the help of the norm field. *Measure Algebras and Applications*, 2(1), 41–70. <http://doi.org/10.22091/MAA.2024.10396.1014>

©The Author(s).

DOI: 10.22091/MAA.2024.10396.1014

Publisher: University of Qom

Extended Abstract

Introduction

NTRU lattices have emerged as a specialized subset of general lattices, offering distinct advantages that have garnered significant attention in the realm of cryptography. Their efficient implementation of common lattice algorithms has positioned them as a favorable choice for employment in asymmetric cryptographic schemes, particularly those involving public key encryption and digital signatures. Within NTRU-based schemes, fundamental components such as keys and ciphertexts are represented as polynomials, reflecting the inherent algebraic structure of NTRU lattices.

Notably, the private key utilized in certain NTRU-based schemes is characterized by a polynomial of low degree with exceedingly small coefficients, while the public key is represented by a polynomial with large coefficients. This distinction effectively establishes short and long bases within the lattice structure, contributing to the security and efficiency of NTRU-based cryptographic systems. The unique properties of NTRU lattices have not only facilitated the development of robust cryptographic solutions but have also sparked further exploration and research in the field, holding promise for continued advancements in secure communication and data protection. Several lattice-based encryption schemes usually require solving the NTRU equation to generate keys:

$$fG - gF = q \pmod{x^n + 1}$$

where f and g are constants, and the objective is to calculate F and G for the equation. It should be noted that the polynomials are in

$$\mathbb{Z}[x]/(x^n + 1).$$

Conceptually, a signature scheme consists of three stages: key generation, signing, and verification. In the context of NTRU-based signature schemes, the process of private key generation typically consumes a significant amount of time, especially when executed on standard computing hardware such as a regular laptop (Intel Core i7-6567U 3.30 GHz), where the generation process may exceed one second. Conversely, the signing and verification stages exhibit notably lower time requirements, often on the order of milliseconds.

The current paper delves into the challenge of mitigating the time-intensive nature of private key generation in NTRU-based signature schemes. It thoroughly examines existing methods and their associated limitations, paving the way for the introduction of a novel approach rooted in the realm of number fields. This innovative method showcases a remarkable reduction in the execution time required for private key generation, presenting a compelling avenue for enhancing the overall efficiency and practicality of NTRU-based signature schemes.

The introduction of asymmetric encryption systems by Diffie and Hellman in 1976 marked a significant milestone in the evolution of cryptography. At the core of asymmetric systems lies the concept of employing a set of information along with a one-way function for encryption, which in isolation does not provide sufficient data for decryption. For the decryption process, an additional finite set of information, known as the “private key,” is indispensable, while the set of information required for encryption is termed the “public key.”

The prevalent one-way function in asymmetric encryption, rooted in discrete logarithm and exponentiation, serves as the cornerstone for well-known asymmetric encryption systems such as ElGamal,

ECC, and RSA. These systems hinge on number theory problems that, with the emergence of quantum computing, are susceptible to resolution. In response to this vulnerability, extensive research has been directed toward exploring the complexity of lattice problems, aiming to identify alternative approaches for asymmetric encryption that do not rely on lattice-based foundations. Notably, the NTRU encryption system, a highly efficient lattice-based system, derives its resilience from the formidable challenge of solving the Shortest Vector Problem (SVP) within lattices, presenting a compelling avenue for robust encryption in the face of advancing cryptographic landscapes. This paper also delves into the mathematical prerequisites needed for the study. Specifically, it includes a review of lattice concepts, gathering essential concepts from NTRU lattices, studying number fields and related concepts, reviewing Karatsuba multiplication (used in the paper), and finally examining ring structures.

A real-valued V module over R , which functions as a module over a set closed under addition and scalar multiplication, transforms into a lattice when it is bounded by a finite set of real numbers. The defining characteristic of a lattice lies in the presence of a bounded set of real numbers that can be added to the set, establishing its fundamental structure.

In our pursuit of optimizing computations on polynomial rings, particularly in the context of solving the NTRU equation, we have strategically employed number fields to enhance efficiency and performance. This strategic utilization of number fields carries significant practical implications, particularly for the post-quantum Falcon signature algorithm. Notably, our optimizations enable the complete utilization of the Falcon signature algorithm on small microcontrollers or even smart cards, with the algorithm requiring a mere 32 kilobytes of RAM to operate effectively. This level of resource efficiency extends to the implementation of long-term secure NTRU lattices (degree $n = 1024$), showcasing that all signature operations, including signature generation, verification, and key pair generation, can be seamlessly executed on such resource-constrained hardware environments. This breakthrough paves the way for the widespread deployment of robust cryptographic solutions in diverse computing environments, from embedded systems to IoT devices, without compromising on security or performance.

We also list several open questions below:

Non-cyclotomic polynomials: In our description, we covered cyclotomic polynomials as a covering module. This approach can be extended to other modules. In fact, for any module

$$\varphi = \varphi'(x^d)$$

for some $d > 1$, the use of a “number field” can divide the degree by d for the purposes of calculating residuals and solving the NTRU equation.

Even if φ is not irreducible in $Q[x]$, i.e., if $Q[x]/(\varphi)$ is not actually a field, the general case remains a problem for further investigation. However, the use of reducible modules in NTRU lattices is generally not recommended.

While our achievements in memory management are indeed significant, the challenge of effectively handling large integers remains a prominent concern that warrants continued exploration. From the perspective of implementation complexity, the prospect of eliminating large integers, for instance by conducting all operations in the Residue Number System (RNS), without adversely impacting the execution time and memory requirements of our algorithms, presents an intriguing area for further investigation and potential optimization. This pursuit holds the promise of streamlining computational processes and resource utilization, contributing to enhanced efficiency across a spectrum of cryptographic applications.

In addition to addressing the management of large integers, it is imperative to explore potential ap-

plications of the method proposed in this paper to enhance the efficiency of other encryption algorithms. Just as we have demonstrated a constructive application of a number field in this work, distinct from the approach in a previous study, there is merit in investigating a constructive application of lattice tracking, as opposed to a different reference. This comparative exploration can shed light on the adaptability and versatility of our proposed methodology within the broader landscape of encryption and security protocols.

Furthermore, leveraging the method outlined in this paper to enhance attacks on a specific field or even on field tracking holds the potential to yield valuable insights, opening up new possibilities for specialized analysis applications in the realm of cryptography and security. These potential directions for further exploration underscore the multifaceted implications of the research presented in this paper, offering promising avenues for continued advancements in cryptographic techniques and their practical applications. This comprehensive approach to exploring the broader implications of our work sets the stage for future breakthroughs in the field of cryptography and computational security, paving the way for innovative solutions and heightened resilience in the face of evolving security challenges.

Conclusion

We presented the use of the norm field to optimize some computations on polynomial loops, especially the results and solutions of the NTRU equation. The second practical result is that Falcon's post-quantum signature algorithm is fully usable on small microcontrollers or even smart cards since 32 KB of RAM are required to run our algorithm even for a long-term secure NTRU network (degree $n = 1024$). Enough.: All operations related to signatures (signature generation, verification, and key pair generation) can be placed on such limited hardware.

افزایش کارآمدی الگوریتم تولید کلید شبکه‌های NTRU به کمک نرم میدان

رضا علیمرادی^۱، محمدحسین نوراله زاده^۲، احمد غلامی^۳

۱. نویسنده مسئول، دانشگاه قم، قم، ایران. رایانامه: r.alimoradi@qom.ac.ir

۲. دانشگاه قم، قم، ایران. رایانامه: mh.noorallahzadeh@stu.qom.ac.ir

۳. دانشگاه قم، قم، ایران. رایانامه: a.gholami@qom.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
<p>نوع مقاله: مقاله پژوهشی</p> <p>تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۱/۲۰</p> <p>تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۱/۲۸</p> <p>تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۳/۳۰</p> <p>تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۵/۳۰</p> <p>کلمات کلیدی: طرح‌های رمزنگاری پساکوانتومی، طرح‌های رمزنگاری شبکه مینا، طرح‌های رمزنگاری مبتنی بر NTRU، الگوریتم‌های مبتنی بر نرم میدان</p> <p>رده‌بندی ریاضی: 20F05, 05C05</p>	<p>در طراحی بسیاری از طرح‌های نامتقارن مانند کلید عمومی و امضای دیجیتال از شبکه‌های NTRU استفاده می‌کنند. به صورت مفهومی یک طرح امضا از سه مرحله تشکیل می‌شود: تولید کلید خصوصی، امضا و تصدیق. برای تولید کلید خصوصی در طرح‌های امضای مبتنی بر NTRU در یک لپ‌تاپ معمولی (Intel Core i7-6567U 3.30 GHz) زمان زیادی صرف می‌شود (بیش از یک ثانیه) در حالی که امضا و تصدیق به مراتب زمان کمتری نیاز دارند (برای مثال یک هزارم ثانیه). مقاله فعلی به ارائه راهکارهایی برای کاهش زمان مرحله تولید کلید خصوصی می‌پردازد. در این مقاله، روش‌های قبلی مورد مطالعه قرار می‌گیرند و سپس یک روش جدید مبتنی بر نرم میدان معرفی می‌گردد و نشان داده می‌شود که با استفاده از آن، زمان اجرا به طور قابل ملاحظه‌ای کاهش پیدا می‌کند.</p>

استناد: علیمرادی، رضا، نوراله زاده، محمدحسین، غلامی، احمد. (۱۴۰۳). افزایش کارآمدی الگوریتم تولید کلید شبکه‌های NTRU به کمک نرم میدان. جبرهای اندازه و کاربردها، ۲(۱)، ۴۱-۷۰.

<http://doi.org/10.22091/MAA.2024.10396.1014>

ناشر: دانشگاه قم.

© نویسندگان.

۱ مقدمه

مشبکه‌های NTRU حالت خاصی از مشبکه‌های عمومی هستند. بسیاری از الگوریتم‌های رایج در نظریه مشبکه‌ها زمانی که برای مشبکه‌های NTRU استفاده می‌شوند، به صورت بسیار کارآمدتری قابل پیاده‌سازی هستند. در عمل برای طراحی بسیاری از طرح‌های نامتقارن مانند کلید عمومی و امضای دیجیتال از این مشبکه‌ها استفاده می‌شود. در طرح‌های مبتنی بر NTRU عناصر اصلی مانند کلید، متن رمزی و ... از نوع چندجمله‌ای هستند. به طور خاص، کلید خصوصی مورد استفاده در برخی از طرح‌های مبتنی بر NTRU یک یا دو چندجمله‌ای با ضرایب بسیار کوچک، و کلید عمومی یک یا دو چندجمله‌ای با ضرایب بزرگ است که این‌ها را می‌توان به عنوان پایه‌های کوتاه و بلند در یک مشبکه در نظر گرفت. تعدادی از طرح‌های رمزنگاری مبتنی بر مشبکه، معمولاً برای تولید کلید، مستلزم حل معادله NTRU هستند:

$$fG - gF = q \pmod{x^n + 1}.$$

در اینجا f و g ثابت بوده و هدف، محاسبه F و G برای معادله است. لازم به ذکر است که چندجمله‌ای‌ها در $\mathbb{Z}[x]/(x^n + 1)$ قرار دارند. در این مقاله به بررسی و مطالعه پیش‌نیازهای ریاضی مورد نیاز نیز خواهیم پرداخت. به طور خاص:

- مروری بر مفاهیم مشبکه خواهیم داشت،
- مفاهیم مورد نیاز از مشبکه‌های NTRU را گردآوری می‌کنیم،
- نرم میدان و مفاهیم مرتبط با آن را مورد مطالعه قرار می‌دهیم،
- مروری بر ضرب کاراتوسوا خواهیم داشت (در مقاله مورد استفاده قرار گرفته است)،
- و در نهایت برج حلقه‌ها را بررسی می‌کنیم.

سامانه‌های رمزنگاری نامتقارن در سال ۱۹۷۶ توسط "دیفی" و "هلمن" با ارائه در مقاله [۹] معرفی شدند. یک سامانه نامتقارن بر این مفهوم بنیانده شده است که مجموعه‌ای متناهی از اطلاعات به انضمام یک تابع یک‌طرفه برای رمزنگاری اطلاعات مورد استفاده قرار می‌گیرد ولی این اطلاعات برای رمزگشایی کافی نیست و برای رمزگشایی داده‌های رمز شده به مجموعه متناهی دیگری از اطلاعات نیاز است. به مجموعه اطلاعات لازم برای رمزگذاری، "کلید عمومی" و به مجموعه اطلاعات مورد نیاز برای رمزگشایی "کلید خصوصی" گفته می‌شود. تابع یک‌طرفه کاربرد در رمزگذاری نامتقارن تجزیه اعداد و لگاریتم گسسته است که اساس سامانه‌های رمزنگاری نامتقارن مانند ElGamal، ECC، RSA را تشکیل می‌دهد. این سامانه‌ها بر پایه مسائل نظریه اعداد استوارند که با بهبود قدرت و توسعه محاسبات کوانتوم، قابل حل هستند. تحقیقات روی دشواری مسائل مشبکه، دانشمندان را به دستیابی نامزد دیگری برای رمزنگاری نامتقارن، امیدوار می‌کند؛ که چیزی جز رمزنگاری مبتنی بر مشبکه نیست. از جمله مسائل دشوار در مشبکه که در این مقاله معرفی خواهند شد؛ می‌توان به مسائل کوتاه‌ترین بردار^۱ و نزدیک‌ترین بردار^۲ اشاره کرد. یکی از سامانه‌های فوق‌العاده کارآمد مبتنی بر مشبکه، سامانه رمزنگاری NTRU است که به آن خواهیم پرداخت. این سامانه، امنیت خود را از سختی مسئله SVP اخذ می‌کند.

در ادامه مقدمات ریاضی لازم بیان می‌گردد: یک فضای برداری V روی اعداد حقیقی R ، مجموعه‌ای از بردارها است که نسبت به اعمال جمع و ضرب بسته است. یک مشبکه شبیه به فضای برداری است که در آن به ضرب بردارها با اعداد صحیح محدود شده‌ایم.

۱.۱ تعاریف بنیادی مشبکه و ویژگی‌های آن

تعریف ۱.۱. اگر v_1, v_2, \dots, v_n مجموعه‌ای از بردارهای مستقل خطی باشد، مشبکه L تولیدشده توسط آن، مجموعه تمام ترکیبات خطی از v_1, v_2, \dots, v_n است که ضرایب اعداد صحیح هستند:

$$L = L(v_1, v_2, \dots, v_n) = \{a_1 v_1 + a_2 v_2 + \dots + a_n v_n : a_i \in \mathbb{Z}\}.$$

مجموعه v_1, v_2, \dots, v_n پایه و n را بعد مشبکه L می‌نامند.

گزاره ۲.۱. اگر $V = \{v_1, v_2, \dots, v_n\}$ و $W = \{w_1, w_2, \dots, w_n\}$ پایه‌هایی برای مشبکه L باشند، آنگاه $W = AV$ ، که A ماتریسی با درایه‌های صحیح است و $|\det(A)| = 1$.

¹ Shortest Vector Problem (SVP)

² Closest Vector Problem (CVP)

اثبات. از آنجا که $w_i \in L$ داریم

$$\begin{aligned} w_1 &= a_{11}v_1 + a_{12}v_2 + \dots + a_{1n}v_n \\ w_2 &= a_{21}v_1 + a_{22}v_2 + \dots + a_{2n}v_n \\ &\vdots \\ w_n &= a_{n1}v_1 + a_{n2}v_2 + \dots + a_{nn}v_n. \end{aligned}$$

این درحالی است که $a_{ij} \in Z$. به عبارت دیگر

$$\begin{pmatrix} w_1 \\ w_2 \\ \vdots \\ w_n \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} a_{11} & a_{12} & \dots & a_{1n} \\ a_{21} & a_{22} & \dots & a_{2n} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ a_{n1} & a_{n2} & \dots & a_{nn} \end{pmatrix} \begin{pmatrix} v_1 \\ v_2 \\ \vdots \\ v_n \end{pmatrix}.$$

ماتریس $\begin{pmatrix} a_{11} & a_{12} & \dots & a_{1n} \\ a_{21} & a_{22} & \dots & a_{2n} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ a_{n1} & a_{n2} & \dots & a_{nn} \end{pmatrix}$ را A می‌نامیم. در نتیجه $W = AV$ که درایه‌های A صحیح هستند. از طرفی می‌توان

نتیجه گرفت که درایه‌های A^{-1} نیز صحیح هستند؛ زیرا می‌دانیم ماتریس B موجود است که $V = BW$ و چون $W = AV$ داریم $V = A^{-1}W$. در نهایت وارون‌پذیری W ، تساوی $B = A^{-1}$ را نتیجه می‌دهد. به عبارت دیگر A^{-1} ماتریسی صحیح است. از طرفی می‌دانیم $\det(A^{-1}) \cdot \det(A) = 1$ ، پس می‌توان گفت $|\det(A)| = 1$. در نتیجه حکم به دست می‌آید. \square

تعریف ۳.۱. ماتریس‌هایی با ویژگی فوق، درایه‌هایی صحیح همراه با قدر مطلق دترمینان برابر ۱، را ماتریس‌های یونی مادولار^۱ می‌نامند.

تعریف ۴.۱. فرض کنید L شبکه n بعدی با پایه $\{v_1, v_2, \dots, v_n\}$ باشد، دامنه اصلی شبکه L منسوب به این پایه را، مجموعه زیر در نظر می‌گیریم

$$F(v_1, v_2, \dots, v_n) = \{t_1v_1 + t_2v_2 + \dots + t_nv_n : 0 \leq t_i < 1\}.$$

مثالی از شبکه ۲ بعدی و دامنه اصلی آن در شکل ۱ آورده شده است.

گزاره ۵.۱. اگر $L \subseteq R^n$ شبکه‌ای n بعدی و F دامنه اصلی آن باشد، آنگاه هر بردار $w \in R^n$ نمایش منحصر به فردی به صورت $w = t + a$ که $a \in L$ و $t \in F$ دارد.

اثبات. اگر $\{v_1, v_2, \dots, v_n\}$ را به عنوان پایه برای شبکه L در نظر بگیریم؛ می‌توان w را به صورت ترکیب خطی از آن‌ها نوشت

$$w = b_1v_1 + b_2v_2 + \dots + b_nv_n.$$

از طرفی می‌توان نوشت $b_i = t_i + a_i$ که $0 \leq t_i < 1$ و $a_i \in Z$ (برای هر $1 \leq i \leq n$). پس می‌توان t را برابر $t_1v_1 + t_2v_2 + \dots + t_nv_n$ و a را برابر $a_1v_1 + a_2v_2 + \dots + a_nv_n$ در نظر گرفت. برای اثبات منحصر به فردی نمایش $w = t + a$ ، فرض می‌کنیم $w = t + a = t' + a'$ که $t, t' \in F$ و $a, a' \in L$. از آنجا که $t = t_1v_1 + t_2v_2 + \dots + t_nv_n$ که $0 \leq t_i < 1$ به همین ترتیب $t' = t'_1v_1 + t'_2v_2 + \dots + t'_nv_n$ که $0 \leq t'_i < 1$ داریم $a = a_1v_1 + a_2v_2 + \dots + a_nv_n$ که $a_i \in Z$ به همین ترتیب $a' = a'_1v_1 + a'_2v_2 + \dots + a'_nv_n$ که $a'_i \in Z$ در نتیجه داریم

$$w = (t_1 + a_1)v_1 + \dots + (t_n + a_n)v_n = (t'_1 + a'_1)v_1 + \dots + (t'_n + a'_n)v_n.$$

از طرفی به دلیل استقلال $\{v_1, v_2, \dots, v_n\}$ داریم $t_i + a_i = t'_i + a'_i$ (برای هر $1 \leq i \leq n$). در نتیجه

$$t_i - t'_i = a'_i - a_i.$$

\square

پس هر دو طرف تساوی صفر خواهند شد که در نهایت؛ یکتایی نمایش w را نتیجه می‌دهد.

¹Uni Modular

تعریف ۶.۱. فرض کنید L مشبکه n بعدی و F دامنه اصلی آن باشد، حجم F را که با $Vol(F)$ نمایش می‌دهند، دترمینان L می‌نامیم.

گزاره ۷.۱ (نامساوی هادامارد). فرض کنید L مشبکه‌ای n بعدی باشد. برای هر پایه $\{v_1, v_2, \dots, v_n\}$ و دامنه اصلی F ، داریم

$$\det(L) = Vol(F) \leq \|v_1\| \|v_2\| \dots \|v_n\|$$

و اگر پایه‌ها متعامد باشند، نامساوی بالا تبدیل به تساوی خواهد شد.

گزاره ۸.۱. اگر $L \subseteq R^n$ مشبکه‌ای با بعد n ، پایه $\{v_1, v_2, \dots, v_n\}$ آن و همچنین F دامنه اصلی L منسوب به این پایه باشد، داریم

$$Vol(F) = |\det(V)|;$$

درحالی‌که درایه‌های V (ماتریس $n \times n$)، در سطر i ام معادل با درایه‌های v_i است.

اثبات. بنابر تعریف انتگرال، داریم

$$Vol(F) = \int_F dx_1 dx_2 \dots dx_n,$$

به طوری‌که $X = (x_1, x_2, \dots, x_n) \in F$ از آنجاکه $X = tV$ ؛ $t \in C_n$ می‌توان نوشت

$$\begin{aligned} & \int_F dx_1 dx_2 \dots dx_n \\ &= \int_{C_n V} dx_1 dx_2 \dots dx_n \\ &= \int_{C_n} |\det(V)| dt_1 dt_2 \dots dt_n \\ &= |\det(V)| \int_{C_n} dt_1 dt_2 \dots dt_n \\ &= |\det(V)|, \end{aligned}$$

در نتیجه حکم به دست می‌آید. \square

نتیجه ۹.۱. اگر $L \subseteq R^n$ مشبکه‌ای با بعد n باشد، آنگاه تمام دامنه‌های اصلی L (منسوب به هر پایه دلخواه)، حجم یکسانی دارند. به عبارت دیگر؛ مقدار $\det(L)$ پایا است.

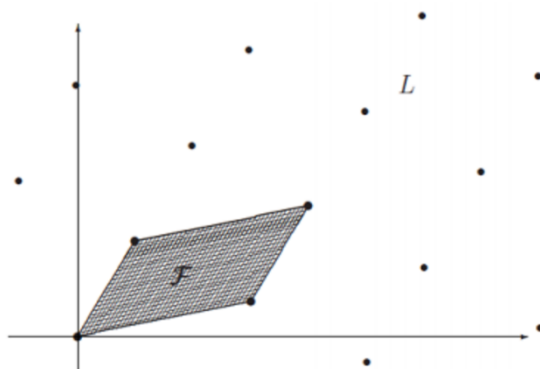
اثبات. اگر $\{v_1, v_2, \dots, v_n\}$ و $\{w_1, w_2, \dots, w_n\}$ دو پایه برای مشبکه L باشند؛ باید نشان دهیم

$$|\det(V)| = |\det(W)|,$$

درحالی‌که V ماتریسی با سطرهای v_i و W ماتریسی با سطرهای w_i است. با توجه به گزاره ۲.۱، داریم $V = AW$ که $|\det(A)| = 1$ خواهیم داشت

$$\begin{aligned} |\det(V)| &= |\det(AW)| \\ &= |\det(A) \det(W)| \\ &= |\det(A)| |\det(W)| \\ &= |\det(W)| \end{aligned}$$

در نتیجه حکم به دست می‌آید. \square

شکل ۱: شبکه ۲-بعدی L و دامنه اصلی آن.

۲.۱ مسائل دشوار در شبکه

مسائل محاسباتی بنیادی در شبکه‌ها، عبارت‌اند از پیدا کردن کوتاه‌ترین بردار ناصفر در شبکه و یافتن نزدیک‌ترین بردار در شبکه نسبت به برداری دلخواه.

مسئله کوتاه‌ترین بردار: مطلوب یافتن بردار ناصفر v در شبکه L است که $\|v\|$ کمترین مقدار ممکن باشد.

مسئله نزدیک‌ترین بردار: مطلوب یافتن بردار $v \in L$ است که نسبت به بردار داده شده $w \in R^n$ نزدیک‌ترین باشد. به عبارت دیگر؛ به ازای هر $a \in L$ ، داشته باشیم $\|w - v\| \leq \|w - a\|$.

هر دو مسئله SVP و CVP از لحاظ محاسباتی بسیار دشوار هستند. به خصوص وقتی بعد شبکه افزایش می‌یابد. از طرف دیگر؛ جواب‌های تخمینی برای این مسائل، کاربردهای بسیاری در مباحث ریاضیات کاربردی و محض دارند. لازم به ذکر است که مسئله SVP حالت خاصی از مسئله CVP است.

از جمله مسائل دیگر در شبکه، می‌توان به مسئله کوتاه‌ترین پایه^۱، مسئله تقریب کوتاه‌ترین بردار^۲ و مسئله تقریب نزدیک‌ترین بردار^۳ اشاره کرد.

مسئله کوتاه‌ترین پایه: مطلوب یافتن کوتاه‌ترین پایه $\{v_1, v_2, \dots, v_n\}$ برای شبکه L است. نسخه‌های متفاوتی از SBP موجود هستند که هر یک وابسته به تعریف «اندازه پایه» است.

مسئله تقریب کوتاه‌ترین بردار: فرض کنید شبکه L دارای بعد L باشد، مطلوب یافتن بردار $v \in L$ است که

$$\|v\| < f(n) \|v_{shortest}\|$$

روشن است که؛ بسته به انتخاب $f(n)$ ، جواب می‌تواند متفاوت باشد.

مسئله تقریب نزدیک‌ترین بردار: فرض کنید w بردار دلخواهی در R^n باشد. مطلوب یافتن بردار $u \in L$ است که به ازای هر $v \in L$ ، داشته باشیم $\|w - u\| \leq \gamma \|w - v\|$.

۳.۱ تقریب‌هایی از اندازه کوتاه‌ترین بردار در شبکه

با توجه به اهمیت مسئله SVP؛ در این بخش به اندازه کوتاه‌ترین بردار در شبکه می‌پردازیم. چنان‌که با استفاده از قضایای چون هرmit^۴ و مینکوفسکی^۵، کران بالایی برای جواب مسئله SVP به دست می‌آوریم. این کران وابسته به بعد و دترمینان شبکه است.

قضیه ۱۰.۱ (هرمیت). هر شبکه L با بعد n ، شامل بردار ناصفر $v \in L$ است که

$$\|v\| \leq \sqrt{n} \det(L)^{\frac{1}{n}}.$$

تعریف ۱۱.۱. برای n داده شده، ثابت هرmit γ_n ، کوچکترین مقداری است که شبکه n بعدی L شامل بردار ناصفر v است که $\|v\|^2 \leq \gamma_n \det(L)^{\frac{1}{n}}$.

¹ Shortest Basis Problem (SBP)

² Approximate Shortest Vector Problem (appr. SVP)

³ Approximate Closest Vector Problem (appr. CVP or γ -CVP)

⁴ Hermit

⁵ Minkowski

بنابر قضیه ۱۰.۱، $\gamma_n \leq n$ ، مقدار دقیق γ_n برای $1 \leq n \leq 8$ و $n = 24$ به دست آمده است

$$\begin{aligned} \gamma_2 &= \frac{4}{3}, \gamma_3 = 2, \gamma_4 = 4, \gamma_5 = 8 \\ \gamma_6 &= \frac{64}{3}, \gamma_7 = 64, \gamma_8 = 256, \gamma_{24} = 4. \end{aligned}$$

روشن است که در سامانه‌های رمزی، مطلوب یافتن γ_n ‌ای با n بزرگ است. برای مقادیر بزرگ n ، کران‌های زیر به دست آمده‌اند

$$\frac{n}{2\pi e} \leq \gamma_n \leq \frac{n}{\pi e}; \pi = 3.14159\dots, e = 2.71828.$$

تذکره ۱۲.۱. صورت‌های دیگری از قضیه ۱۰.۱ موجودند که با تعداد بردارهای بیشتری سروکار دارند. به‌عنوان مثال؛ می‌توان ثابت کرد پایه $\{v_1, v_2, \dots, v_n\}$ برای شبکه n بعدی L وجود دارد که

$$\|v_1\| \|v_2\| \dots \|v_n\| \leq n^{\frac{n}{2}} \det(L).$$

تعریف ۱۳.۱. نسبت هادامارد پایه $V = \{v_1, v_2, \dots, v_n\}$ برای شبکه L برابر مقدار

$$H(V) = \frac{\det(L)}{\|v_1\| \|v_2\| \dots \|v_n\|}$$

تعریف می‌شود. داریم $1 \leq H(V) < \infty$ و هنگامی که بردارها متعامد باشند، این مقدار برابر ۱ می‌شود. (معکوس نسبت هادامارد را **نقص تعامد** گویند).

برای اثبات قضیهٔ هرمیت، نتیجه‌ای از قضیهٔ مینکوفسکی مورد استفاده قرار می‌گیرد. برای شرح قضیهٔ مینکوفسکی احتیاج به تعاریف زیر داریم.

تعریف ۱۴.۱. برای هر $a \in R^n$ و $r > 0$ ، گوی بسته به مرکز a و شعاع r را

$$B_r(a) = \{x \in R^n : \|x - a\| \leq r\}$$

تعریف می‌کنیم.

تعریف ۱۵.۱. اگر S زیرمجموعه‌ای از R^n باشد؛

- (الف) S را کران‌دار گویند، هرگاه طول بردارهای S کران‌دار باشد؛ یعنی $r > 0$ موجود باشد که S داخل گوی $B_r(0)$ باشد.
- (ب) S متقارن است، اگر برای هر $a \in S$ ، $-a$ نیز متعلق به S باشد.
- (ج) S محدب است، اگر به‌ازای $a, b \in S$ ، سرتاسر خط واصل a و b نیز متعلق به S باشد.
- (د) S بسته است، هرگاه به‌ازای هر $a \in R^n$ و $r > 0$ که $B_r(a)$ شامل حداقل یک نقطه از S باشد، داشته باشیم $a \in S$.

قضیه ۱۶.۱ (مینکوفسکی). اگر $L \in R^n$ شبکه‌ای n بعدی و $S \in R^n$ مجموعهٔ کران‌دار، محدب و متقارن باشد که $Vol(S) > 2^n \det(L)$ ، آنگاه S شامل حداقل یک بردار ناصفر از شبکهٔ L خواهد شد. به‌علاوه؛ اگر S بسته و نامساوی فوق مختار به تساوی نیز شود، حکم همچنان برقرار است.

اثبات. برای اثبات، فرض می‌کنیم $L \in R^n$ شبکه n بعدی و همچنین S ابرمکعب در R^n به مرکز صفر با طول اضلاع $2B$ باشد. به‌عبارت‌دیگر؛

$$S = \{(x_1, x_2, \dots, x_n) \in R^n : -B \leq x_i \leq B\}.$$

روشن است که S مجموعه‌ای کران‌دار، بسته، محدب و متقارن است. از آنجا که $Vol(S) = (2B)^n$ ، قرار می‌دهیم $B = \det(L)^{\frac{1}{n}}$ تا شرط $2^n \det(L) \leq Vol(S)$ برقرار شود. حال قضیه ۱۶.۱ را برای $a \in S \cap L \neq 0$ به کار می‌بریم

$$\|a\| = \sqrt{a_1^2 + \dots + a_n^2} \leq \sqrt{n}B = \sqrt{n} \det(L)^{\frac{1}{n}}.$$

□

در نتیجه حکم به دست می‌آید.

این امکان وجود دارد که ثابت ظاهرشده در قضیه ۱۰.۱ را با به‌کارگیری قضیه ۱۶.۱ برای یک ابرکره، بهبود بخشید. به‌منظور انجام این کار؛ نیاز به دانستن حجم یک گوی در R^n داریم.

تعریف ۱۷.۱. تابع $\Gamma(s)$ برای $s > 0$ برابر است با

$$\Gamma(s) = \int_0^{\infty} t^s e^{-t} \frac{dt}{t}.$$

گزاره ۱۸.۱ (تقریب استرلینگ). برای مقادیر بزرگ s ، تابع $\Gamma(1+s)^{\frac{1}{s}}$ به‌طور تقریبی برابر $\frac{s}{e}$ است.

قضیه ۱۹.۱. اگر $B_r(a)$ گوی به شعاع r در R^n باشد، آنگاه داریم

$$\text{Vol}(B_r(a)) = \frac{\pi^{\frac{n}{2}} R^n}{\Gamma(1 + \frac{n}{2})}.$$

تذکره ۲۰.۱. هنگامی که n مقداری بزرگ باشد، بنابر گزاره ۱۸.۱، خواهیم داشت

$$\text{Vol}(B_r(a))^{\frac{1}{n}} = \sqrt{\frac{2\pi e}{n}} r.$$

دوباره قضیه ۱۶.۱ را در نظر می‌گیریم، این بار مجموعه S را گوی $B_r(0)$ قرار می‌دهیم و r را طوری انتخاب می‌کنیم که

$$2^n \det(L) \leq \text{Vol}(S) \quad (1.1)$$

پس می‌توان اطمینان حاصل کرد که $B_r(0)$ شامل حداقل یک بردار ناصفر مشبکه L است. با فرض بزرگ بودن n ، بنابر تذکره ۲۰.۱ داریم

$$\text{Vol}(B_r(0))^{\frac{1}{n}} = \sqrt{\frac{2\pi e}{n}} r.$$

ازطرفی شرط (۱.۲) ایجاب می‌کند

$$\sqrt{\frac{2n}{\pi e}} \det(L)^{\frac{1}{n}} \leq r.$$

پس می‌توان نتیجه گرفت $v \in L$ موجود است که داخل این گوی قرار می‌گیرد. به‌عبارت‌دیگر

$$\|v\| \leq \sqrt{\frac{2n}{\pi e}} \det(L)^{\frac{1}{n}}.$$

مشاهده می‌شود که کران بهتری نسبت به قضیه ۱۰.۱ به دست آوردیم. اگرچه کران واقعی برای اندازه کوتاه‌ترین بردار در مشبکه مجهول است، اما وقتی n بزرگ باشد؛ می‌توان اندازه آن را با آرگومان‌های احتمالاتی تخمین زد. فرض کنید $B_r(0)$ گویی بزرگ به مرکز صفر باشد، آنگاه تعداد نقاط مشبکه L در $B_r(0)$ به‌طور تقریبی برابر است با

$$\frac{\text{Vol}(B_r(0))}{\text{Vol}(F)}.$$

حال اگر این تعداد برابر یک باشد، داریم $\text{Vol}(F) = \text{Vol}(B_r(0))$ ، که بنابر تذکره ۲۰.۱ به دست می‌آید

$$r \approx \sqrt{\frac{n}{2\pi e}} \det(L)^{\frac{1}{n}}.$$

تعریف ۲۱.۱. فرض کنید L مشبکه تصادفی n بعدی باشد، طول کوتاه‌ترین بردار ناصفر مورد انتظار گوسی در L به‌طور تقریبی برابر است با

$$\sigma(L) = \sqrt{\frac{n}{2\pi e}} \det(L)^{\frac{1}{n}}.$$

به‌طور دقیق‌تر؛ اگر $\epsilon > 0$ ثابت باشد، آنگاه برای تمام n های به‌قدر کافی بزرگ و مشبکه‌های تصادفی n بعدی، داریم

$$(1 - \epsilon) \sigma(L) \leq \|v_{\text{shortest}}\| \leq (1 + \epsilon) \sigma(L).$$

تذکر ۲۲.۱. برای n های کوچک، بهتر است فرمول دقیق $B_r(\circ)$ استفاده شود. پس به منظور دستیابی به طول کوتاه‌ترین بردار مورد انتظار گوسی، خواهیم داشت

$$\begin{aligned} \text{Vol}(B_r(\circ)) &= \text{Vol}(F) \\ \implies \frac{\pi^{\frac{n}{4}} r^n}{\Gamma(1 + \frac{n}{4})} &= \det(L) \\ \implies r &= \frac{\Gamma(1 + \frac{n}{4})^{\frac{1}{n}}}{\sqrt{\pi}} \det(L)^{\frac{1}{n}} \\ \implies \sigma(L) &= \frac{\Gamma(1 + \frac{n}{4})^{\frac{1}{n}}}{\sqrt{\pi}} \det(L)^{\frac{1}{n}}. \end{aligned}$$

به طور مثال؛ برای $n = 6$ ، مقدار تقریبی $\sigma(L)$ برابر است با $0.5927 \det(L)^{\frac{1}{6}}$ ، در حالی که مقدار دقیق آن برابر است با $0.5965 \det(L)^{\frac{1}{6}}$ ؛ که با هم متفاوت‌اند. اما اگر $n = 100$ مقدار تقریبی $\sigma(L)$ برابر است با $2.42 \det(L)^{\frac{1}{100}}$ ، در حالی که مقدار دقیق آن برابر است با $2.49 \det(L)^{\frac{1}{100}}$ ؛ که تفاوت ناچیزی دارند.

۴.۱ پایه‌های مطلوب در شبکه

برای شروع؛ شبکه $L(v_1, v_2, \dots, v_n)$ را به قسمی تجسم کنید که v_i ها دوجه دو متعام باشند. آنگاه مسئله SVP نه تنها دشوار نیست، بلکه بسیار ساده به جواب نهایی می‌رسد؛ زیرا اگر v_1, v_2, \dots, v_n دوجه دو متعام باشند، برای هر مجموعه ضرایب دلخواه $a_1, a_2, \dots, a_n \in \mathbb{Z}$ داریم

$$\|a_1 v_1 + a_2 v_2 + \dots + a_n v_n\|^2 = a_1^2 \|v_1\|^2 + a_2^2 \|v_2\|^2 + \dots + a_n^2 \|v_n\|^2.$$

با فرض اینکه برای هر $1 \leq j \leq n$ ؛ v_j کوتاه‌ترین بردار پایه باشد، خواهیم داشت

$$\|a_1 v_1 + a_2 v_2 + \dots + a_n v_n\|^2 \geq \|v_j\|^2 (a_1^2 + a_2^2 + \dots + a_n^2) \geq \|v_j\|^2.$$

به عبارت دیگر؛ نرم هیچ ترکیب خطی از v_i ها نمی‌تواند از نرم v_j کمتر باشد. اما از آنجاکه در مورد شبکه‌های با بعد بالا، دستیابی به پایه‌های کاملاً متعام بعید است، هدف خود را به یافتن پایه‌های شبه‌متعام و تاحدامکان کوتاه، تقلیل می‌دهیم. به بیانی دیگر؛ سعی بر افزایش مقدار نسبت هادامارد تا نزدیکی آن به ۱، داریم. زیرا دترمینان شبکه، مقداری پایاست.

۵.۱ مفهوم کاهش شبکه

اشاره کردیم که شبکه و خصوصاً حل مسائلی مثل CVP و SVP به دلیل کاربرد بسیار گسترده در شاخه‌های مختلف علوم محض و کاربردی، برای بیش از ۱۵۰ سال، مورد توجه ریاضیدانان بوده و با کارهای «مینکوفسکی» و «هرمیت» در ابتدای قرن بیستم به اوج بالندگی رسید. با ظهور کامپیوترها به‌عنوان ابزارهای سریع محاسبات، جستجو به دنبال الگوریتم‌هایی که لااقل بتواند تقریبی (حتی نه‌چندان خوب) از کوتاه‌ترین یا نزدیک‌ترین بردار یک شبکه با پایه‌های مفروض به دست بیاورد در دستور کار بسیاری از پژوهشگران قرار گرفت. الگوریتم‌هایی که قادر به ارائه پایه‌های مطلوب برای شبکه باشند. تا اینکه در سال ۱۹۸۲ برادران «لنسترا»^۱ به همراه نابغه مجارستانی «لواش»^۲، چنین الگوریتمی را معروف به الگوریتم LLL ارائه کردند [۲۱]؛ الگوریتمی که بعداً مشخص شد که به‌طرز عجیب و ناشناخته‌ای بهتر از کرانی که برای آن اثبات شده عمل می‌کند.

۱.۵.۱ الگوریتم LLL

کاری که ابداع‌کنندگان الگوریتم LLL انجام دادند، تعریف هوشمندانه‌ای از پایه‌های کاهش‌یافته^۳ و ارائه الگوریتمی کارآمد با زمان چندجمله‌ای برای محاسبه چنین پایه‌هایی بود.

¹ Lenstra

² Lov'asz

³ Reduced Basis

تعریف ۲۳.۱ (پایه کاهش یافته LLL). در یک شبکه، پایه‌های کاهش یافته LLL، پایه‌هایی تقریباً متعامد، همراه با بردارهایی با نرم نسبتاً کوچک هستند؛ فرض کنید $\{v_1, v_2, \dots, v_n\}$ پایه شبکه L و $\{v_1^*, v_2^*, \dots, v_n^*\}$ پایه متعامد متناظر آن (به دست آمده از الگوریتم گرام-اشمیت) باشد. در اینجا پایه کاهش یافته $\{v_1, v_2, \dots, v_n\}$ از یک شبکه مثل L ، با شرایط زیر تعریف می‌شود.

۱- شرط اندازه) باید برای هر $1 \leq j < i \leq n$ داشته باشیم $\left| \frac{\langle v_i, v_j^* \rangle}{\|v_j^*\|^2} \right| \leq \frac{1}{4}$ و این یعنی در فرآیند گرام-اشمیت، $|\mu_{i,j}| \leq \frac{1}{4}$ به عبارت دیگر زاویه هر بردار v_i با v_j^* قبل از خودش بیشتر از 60° درجه است؛ زیرا شرط فوق معادل است با

$$2 |\langle v_i, v_j^* \rangle| \leq \|v_j^*\|^2.$$

بنابر تعریف v_j^* داریم

$$\|v_j^*\|^2 \leq \|v_j\| \|v_j^*\|,$$

اما از آنجاکه v_j ‌های قبل از v_i به ترتیب اندازه مرتب شده‌اند، داریم

$$\|v_j\| \|v_j^*\| \leq \|v_i\| \|v_j^*\|,$$

در نتیجه

$$2 |\langle v_i, v_j^* \rangle| \leq \|v_i\| \|v_j^*\|.$$

۲- شرط لواش) باید برای هر $1 \leq i \leq n$ داشته باشیم $\|v_i^*\|^2 \geq \left(\frac{3}{4} - \mu_{i,j-1}^2\right) \|v_{i-1}^*\|^2$

حال به شرط الگوریتم LLL می‌پردازیم؛ این الگوریتم، بردارهای پایه و نامتعامد $\{v_1, v_2, \dots, v_n\}$ را به عنوان ورودی از شبکه L گرفته و پایه‌های جدید $\{v'_1, v'_2, \dots, v'_n\}$ را به قسمی تولید می‌کند که

$$Span(\{v_1, v_2, \dots, v_n\}) = Span(\{v'_1, v'_2, \dots, v'_n\}) \quad ۱.$$

۲. v'_i ‌ها در هر دو شرط اندازه و لواش صدق کنند.

[1]	Input a basis $\{v_1, \dots, v_n\}$ for a lattice L
[2]	Set $k = 2$
[3]	Set $v_1^* = v_1$
[4]	Loop while $k \leq n$
[5]	Loop $j = 1, 2, 3, \dots, k - 1$
[6]	Set $v_k = v_k - \lfloor \mu_{k,j} \rfloor v_j^*$ [Size Reduction]
[7]	End j Loop
[8]	If $\ v_k^*\ ^2 \geq \left(\frac{3}{4} - \mu_{k,k-1}^2\right) \ v_{k-1}^*\ ^2$ [Lov'sz Condition]
[9]	Set $k = k + 1$
[10]	Else
[11]	Swap v_{k-1} and v_k [Swap Step]
[12]	Set $k = \max(k - 1, 2)$
[13]	End If
[14]	End k Loop
[15]	Return LLL reduced basis $\{v_1, \dots, v_n\}$

Note: At each step, v_1^*, \dots, v_k^* is the orthogonal set of vectors obtained by applying Gram-Schmidt to the current values of v_1, \dots, v_k and $\mu_{i,j}$ is the associated quantity $(v_i \cdot v_j^*) / \|v_j^*\|^2$.

۶.۱ سامانه‌های رمزنگاری نامتقارن مبتنی بر مشبکه

در خلال سال‌های ۱۹۹۸ تا ۱۹۹۹، با اثبات آن که حل مسائل SVP و CVP در مشبکه‌های تصادفی مسائلی مشکل هستند، روزنه امید برای پیاده‌سازی سامانه‌های رمزنگاری نامتقارن جدید و مبتنی بر دشواری حل این مسائل در مشبکه گشوده شد. از بین سامانه‌های رمزنگاری کلید عمومی مبتنی بر مشبکه، سامانه NTRU، که رسماً در سال ۱۹۹۸ معرفی شد [۱۹] توانست نهایتاً با اصلاحات زیاد اعتماد عمومی را جلب کرده و پس از استانداردسازی با عنوان IEEE P1363.1، به صنعت راه پیدا کند [۲۸]. سامانه رمز NTRU را می‌توان اولین سامانه عملی دانست که امنیت خود را بر اساس حل مسئله SVP می‌داند. در مقایسه با سامانه‌های رمزی شناخته‌شده‌ای مثل RSA یا ECC، بزرگ‌ترین مزیت این سامانه رمز سرعت بسیار بالا و هزینه پیاده‌سازی پایین است. چراکه در این سامانه، عملیات محاسباتی با پیچیدگی $O(N)^2$ انجام می‌گیرد و N حداکثر ۹ بیتی است.

۱.۶.۱ سامانه رمزی NTRU

سامانه رمزنگاری کلید عمومی NTRU برای اولین بار به‌طور غیررسمی در خلال نشست‌های جانبی اجلاس Crypto96، توسط ریاضیدان‌هایی از دانشگاه براون به نام‌های هافشتین^۱، ژیل پایفر^۲ و جوزف سیلورمن^۳ معرفی و دو سال بعد جزئیات آن به‌صورت رسمی در [۱۹] منتشر شد. در خلال یک دهه، علی‌رغم حملات مؤثری که علیه NTRU طراحی شد، تمامی این حملات با اصلاحات جزئی خنثی شدند. در حال حاضر هسته NTRU نفوذناپذیر تلقی می‌شود. در اردیبهشت‌ماه سال ۱۳۸۸، IEEE نیز اولین نسخه این سامانه رمزنگاری کلید عمومی را با شناسه P1363.1 استانداردسازی و منتشر نمود که این خود دلیلی بر اعتماد عمومی و استقبال صنعت از این سامانه سریع و بهینه است. اخیراً شرکت‌هایی مثل Intel، Cisco، Motorola، NXP، Sony و IBM در به‌کارگیری این الگوریتم در محصولات خود با شرکتی به همین نام (Ntru: Security Innovation)، همکاری خود را آغاز کرده‌اند.

۲.۶.۱ نمادها و عملگرها

عملیات پایه در سامانه رمز NTRU، در حلقه $R = \frac{Z[x]}{x^{N-1}}$ انجام می‌گیرد که در آن N عددی اول است. R شامل چندجمله‌ای‌هایی با درجه $N - 1$ است که ضرایب صحیح هستند. همچنین حلقه‌های چندجمله‌ای $R_p = \frac{Z_p[x]}{x^{N-1}}$ و $R_q = \frac{Z_q[x]}{x^{N-1}}$ که چندجمله‌ای‌هایی با درجه $N - 1$ با ضرایب صحیح به پیمانه p و q ، نیز در این سامانه مورد استفاده قرار می‌گیرند. اعداد p و q نسبت به هم اولند و q بسیار بزرگ‌تر از p است (به‌طور معمول $p = 3$).

تعریف ۲.۴.۱. برای هر عدد صحیح مثبت d_1, d_2 ، d_1, d_2 را تعریف می‌کنیم؛ تمام چندجمله‌ای‌های متعلق به حلقه R که دارای d_1 ضریب ۱ و d_2 ضریب -1 است و بقیه ضرایب صفر هستند. به این چنین چندجمله‌ای، چندجمله‌ای سه‌گانه گویند.

تعریف ۲.۵.۱. فرض کنید a و b دو چندجمله‌ای از درجه $N - 1$ باشند، به‌طوری‌که

$$a = \sum_{j=0}^{N-1} a_j x^j, \quad b = \sum_{j=0}^{N-1} b_j x^j.$$

تعریف می‌کنیم

$$c = a * b = \sum_{i=0}^{N-1} c_i x^i; \quad c_i = \sum_{j=0}^{N-1} a_j b_{i-j}.$$

تعریف ۲.۶.۱. فرض کنید a و b دو چندجمله‌ای از درجه $N - 1$ باشند، (a, b) را برداری $2N$ تایی تعریف می‌کنیم که N درایه اول آن ضرایب چندجمله‌ای a و N درایه دوم ضرایب چندجمله‌ای b باشد.

۳.۶.۱ عملکرد سامانه NTRU

بر اساس تعاریف قسمت قبل، سامانه NTRU را می‌توان به‌صورت زیر توصیف نمود:

¹ J. Hoffstein

² J. Pipher

³ J. Silverman

- **کلید خصوصی:** دو چندجمله‌ای $f \in \Gamma(d_f, d_f - 1)$ و $g \in \Gamma(d_g, d_g)$ به صورت تصادفی تولید می‌شوند. پس از انتخاب f و g ، با استفاده از الگوریتم تعمیم یافته اقلیدسی، وارون f روی حلقه‌های R_p و R_q محاسبه شده و به ترتیب F_p و F_q نامیده می‌شوند. احتمال آن که چندجمله‌ای f روی این حلقه‌ها وارون پذیر باشد، بسیار بالا است. اما در غیر این صورت می‌توان چندجمله‌ای جدیدی تولید کرد.

- **کلید عمومی:** کلید عمومی سامانه NTRU، چندجمله‌ای h است که به صورت زیر محاسبه می‌شود

$$h = F_q * g \pmod{q}.$$

لازم به ذکر است که مقادیر d_g, d_f, p, q, N و d_r نیز به صورت عمومی منتشر می‌شوند. (مقدار d_r در قسمت رمزنگاری به کار می‌رود).

- **رمزنگاری:** در فرایند رمزنگاری، سامانه رمز ابتدا یک چندجمله‌ای تصادفی $r \in \Gamma(d_r, d_r)$ انتخاب کرده و پیام ورودی را در قالب یک چندجمله‌ای $m \in R$ با ضرایبی بین $\frac{p}{4}$ و $-\frac{p}{4}$ تبدیل می‌کند. متن رمز شده به صورت زیر محاسبه و ارسال می‌شود

$$e = p.h * r + m \pmod{q}.$$

- **رمزگشایی:** گیرنده برای محاسبه چندجمله‌ای m ، با در اختیار داشتن چندجمله‌ای e به صورت زیر عمل می‌کند

$$f * e = f * (p.h * r + m) \pmod{q} \implies f * e = p.f * h * r + f * m \pmod{q}.$$

با جایگذاری h خواهیم داشت

$$e * f = p.f * F_q * g * r + f * m \pmod{q}$$

$$\implies f * e = p.g * r + f * m \pmod{q}.$$

از آنجا که چندجمله‌ای‌های r, g, f و m دارای ضرایب کوچک هستند و همچنین مقدار p می‌توان مطمئن بود که ضرایب چندجمله‌ای فوق در بازه $[-\frac{q}{4}, \frac{q}{4}]$ واقع می‌شوند (احتمال عدم وقوع این پیشامد برای سامانه‌ای با پارامترهای $d_r = 18, d_g = 20, N = 167, P = 3, q = 128, d_f = 61$ چیزی نزدیک به 10^{-5} است). پس داریم

$$f * g = p.g * r + f * m.$$

در ادامه؛ گیرنده مقدار $f * e * F_p \pmod{p}$ را محاسبه می‌کند

$$f * e * F_p = p.g * r * F_p + m * f * F_p \pmod{p}$$

$$\implies f * e * F_p = m * f * F_p \pmod{p}$$

$$\implies f * e * F_p = m \pmod{p}.$$

اما می‌دانیم ضرایب چندجمله‌ای m بین $-\frac{p}{4}$ و $\frac{p}{4}$ قرار دارند؛ پس نتیجه می‌شود

$$f * e * F_p = m.$$

۴.۶.۱ شبکه و امنیت سامانه NTRU

بنابر آنچه گفته شد؛ به منظور حمله بر سامانه رمزی NTRU، می‌بایست با استفاده از کلید عمومی h ، کلیدهای خصوصی f و g را به دست آورد. به عبارت دیگر؛ یافتن بردار (f, g) هدف حمله‌کننده به این سامانه است. نشان خواهیم داد؛ سامانه رمزی NTRU، سامانه مبتنی بر شبکه بوده و حمله به این سامانه، معادل با حل مسئله SVP است. می‌توان کلید عمومی h را به صورت چندجمله‌ای

$h(x) = h_0 + h_1x + \dots + h_{N-1}x^{N-1}$ در نظر گرفت. شبکه منتسب به h را با L_h^{NTRU} نمایش داده که توسط ماتریس

$$M_h^{NTRU} = \begin{pmatrix} 1 & 0 & \dots & 0 & h_0 & h_1 & \dots & h_{N-1} \\ 0 & 1 & \dots & 0 & h_{N-1} & h_0 & \dots & h_{N-2} \\ \vdots & & \ddots & \vdots & \vdots & & \ddots & \vdots \\ 0 & \dots & 0 & 1 & h_1 & h_2 & \dots & h_0 \\ 0 & 0 & \dots & 0 & q & 0 & \dots & 0 \\ 0 & 0 & \dots & 0 & 0 & q & \dots & 0 \\ \vdots & & \ddots & \vdots & \vdots & & \ddots & \vdots \\ 0 & \dots & 0 & 0 & 0 & \dots & 0 & q \end{pmatrix}_{2N \times 2N}$$

تولید می‌شود.

گزاره ۲۷.۱. با فرض اینکه $f(x) * h(x) = g(x) \pmod{q}$ متعلق به R موجود است که $(f, -u) M_h^{NTRU} = (f, g)$ آنگاه $f(x) * h(x) = g(x) + qu(x)$.

اثبات. با توجه به تعریف ماتریس M_h^{NTRU} و تساوی $f(x) * h(x) = g(x) + qu(x)$ حکم ثابت می‌شود. □

نتیجه ۲۸.۱. بردار (f, g) متعلق به شبکه L_h^{NTRU} است.

گزاره ۲۹.۱. فرض کنید (N, p, q, d_f, d_g, d_r) پارامترهای سامانه رمزی $NTRU$ باشد و

$$d_f = d_g = d_r = \frac{N}{3}, \quad q \approx 2N,$$

آنگاه (f, g) برداری کوتاه در شبکه L_h^{NTRU} خواهد بود.

اثبات. با توجه به آن که $f \in \Gamma(d_f, d_f - 1)$ و $g \in \Gamma(d_g, d_g)$ داریم

$$\|(f, g)\| \approx \sqrt{2d_f + 2d_g} = \sqrt{\frac{4N}{3}}.$$

از طرفی؛ شهود گوسی پیش‌بینی می‌کند که

$$\sigma(L) \approx \sqrt{\frac{N}{2\pi e}}$$

$$\implies \frac{\|(f, g)\|}{\sigma(L)} \approx \frac{2\sqrt{39}}{\sqrt{N}}.$$

پس $\|(f, g)\|$ برای N های نسبتاً بزرگ بسیار کمتر از میانگین تخمین‌زده‌شده توسط شهود گوسی است. پس می‌توان نتیجه گرفت که بردار (f, g) کوتاه‌ترین بردار در شبکه L_h^{NTRU} است. □

با در نظر گرفتن گزاره فوق، می‌توان دریافت که سامانه رمزنگاری کلید عمومی $NTRU$ امنیت خود را از سختی مسئله SVP به عاریه گرفته است. در جدول ۲، می‌توان پارامترهای سامانه $NTRU$ را در سطوح مختلف امنیت مقایسه کرد. همچنین جدول ۳، پارامترهای این سامانه را به طور کامل معرفی می‌کند.

جدول ۱: سامانه رمزنگاری NTRU

Public Parameter Creation	
A trusted party chooses public parameters (N, p, q, d) with N and p prime, $\gcd(p, q) = \gcd(N, q) = 1$, and $q > (6d+1)p$.	
Alice	Bob
Key Creation	
Choose private $f \in T(d+1, d)$ that is invertible in R_q and R_p . Choose private $g \in T(d, d)$. Compute F_q , the inverse of f in R_q . Compute F_p , the inverse of f in R_p . Publish the public key $h = F_q * g$.	
Encryption	
	Choose plaintext $m \in R_p$. Choose a random $r \in T(d, d)$. Use Alice's public key h to compute $e \equiv pr * h + m \pmod{q}$. Send ciphertext e to Alice.
Decryption	
Compute $f * e \equiv pg * r + f * m \pmod{q}$ Centerlift to $a \in R$ and compute $m \equiv F_p * a \pmod{p}$	

جدول ۲: پارامترهای سامانه NTRU در سطوح مختلف امنیت

	N	p	Q
امنیت پایین	۱۶۷	۳	۱۲۸
امنیت استاندارد	۲۵۱	۳	۱۲۸
امنیت بالا	۳۴۷	۳	۱۲۸
امنیت فوق بالا	۵۰۳	۳	۲۵۶

جدول ۳: پارامترهای سامانه NTRU

	N	p	q	d_f	d_g	d_r
NTRU167:3	۱۶۷	۳	۱۲۸	۶۱	۲۰	۱۸
NTRU251:3	۲۵۱	۳	۱۲۸	۵۰	۲۴	۱۶
NTRU503:3	۵۰۳	۳	۲۵۶	۲۱۶	۷۲	۵۵
NTRU167:2	۱۶۷	۲	۱۲۷	۴۵	۳۵	۱۸
NTRU251:2	۲۵۱	۲	۱۲۷	۳۵	۳۵	۲۲
NTRU503:2	۵۰۳	۲	۲۵۳	۱۵۵	۱۰۰	۶۵

۲ معرفی

مشبکه‌های NTRU دسته‌ای از مشبکه‌های دارای درجه هستند که توسط [۱۹] به‌عنوان اساس طراحی الگوریتم رمزگذاری نامتقارن NTRUEncrypt معرفی شدند. برای یک چندجمله‌ای مونیک $\phi \in \mathbb{Z}[x]$ از درجه n ، مشبکه توسط دو چندجمله‌ای "کوتاه" f و g در مد ϕ ایجاد می‌شود. ضرایب f و g اعداد صحیح بسیار کوچکی هستند (در NTRUEncrypt، آن‌ها به $\{-1, 0, 1\}$ محدود می‌شوند). چندجمله‌ای f و g مخفی هستند، اما نسبت بین آن‌ها

$$h = \frac{g}{f} \bmod \phi \bmod q \quad (1.2)$$

عدد صحیح کوچک q ، مقداری عمومی و آشکار است. چندجمله‌ای f طوری انتخاب می‌شود که در مد ϕ و q معکوس‌پذیر باشد. Q لزوماً اول نیست. مشبکه‌های NTRU ویژگی‌های عملکردی خوبی را ارائه می‌دهند؛ آن‌ها در چندین طرح نامتقارن دیگر مورد استفاده مجدد قرار گرفته‌اند. برخی از این طرح‌ها نیاز دارند که درجه مشبکه کامل باشد، به این معنی که فراتر از دانستن f و g ، مالک کلید خصوصی باید دو چندجمله‌ای کوتاه دیگر F و G را نیز بداند که معادله NTRU زیر را تکمیل می‌کنند:

$$fG - gF = q \quad (2.2)$$

به‌عنوان مثال در طرح امضا NTRUSign [۱۸]، یک طرح رمزگذاری مبتنی بر هویت [۱۰]، طرح امضا Falcon [۱۳] و طرح رمزگذاری مبتنی بر هویت سلسله مراتبی LATTE [۴] به یک درجه کامل NTRU نیاز است. یافتن کوتاه‌ترین راه‌حل (برای یک نرم داده‌شده) مسئله‌ای سخت است. با این حال، محاسبه راه‌حلی که برای اجرای یک الگوریتم بر اساس مشبکه‌های کامل NTRU به اندازه کافی کوتاه باشد، امکان‌پذیر است. به این ترتیب حل معادله NTRU بخشی از فرآیند تولید کلید محسوب می‌شود. درحالی‌که معادله NTRU ساده به نظر می‌رسد، حل آن به شیوه‌ای کارآمد مسئله‌ای بدیهی نیست. الگوریتم‌های موجود برای یافتن یک جواب [۲۶، ۱۸] در بعد n ، به ترتیب دارای پیچیدگی زمانی و حافظه حداقل از درجه سه و دو هستند. برای اندازه پارامترهای متداول، این در عمل یعنی نیاز به چندین مگابایت RAM که در یک کامپیوتر معمولی در حدود ۲ ثانیه زمان خواهد برد. این مانع از پیاده‌سازی در بسیاری از سامانه‌های محدود و تعبیه‌شده می‌شود. می‌توان استدلال کرد که توانایی پیاده‌سازی تولید کلید در یک دستگاه تعبیه شده چندان مهم نیست زیرا می‌توان آن را به صورت خارجی تولید کرد و کلید را در دستگاه کپی نمود، اما نگاه داشتن کلید خصوصی در یک دستگاه مقاوم در برابر دست‌کاری برای چرخه عمر کامل آن اغلب برای امنیت و انطباق (به‌عنوان مثال با استاندارد [۱۲] FIPS 140-2) مطلوب است. در این مقاله، نشان می‌دهیم که چگونه می‌توانیم از نرم میدان در حلقه‌های چندجمله‌ای، برای دستیابی به عملکردی بسیار بهبودیافته در حل معادله NTRU استفاده کنیم. این به ما اجازه می‌دهد تا دو الگوریتم جدید را بر مبنای نرم میدان معرفی نماییم، که پیچیدگی (زمان و حافظه) بهتری را نسبت به الگوریتم‌های موجود با عوامل شبه‌خطی برحسب n (دقیقاً، حداقل $O(n/\log n)$) ارائه می‌دهد. به‌عنوان یک محصول جانبی، ما یک الگوریتم بهبودیافته را برای محاسبه برآیندهای چندجمله‌ای، زمانی که یکی از چندجمله‌ای‌ها سیکلوتومیک باشد، توسعه دادیم. (به بخش ۳ مراجعه کنید). جدول ۴ پیچیدگی جانبی به‌دست‌آمده توسط روش جدید ما را با روش‌های شناخته‌شده موجود مقایسه می‌کند. ما حل‌کننده کلاسیک NTRU مبتنی بر نتیجه و نیز الگوریتم جدید خود را، با بهینه‌سازی و ابزارهای مشابه پیاده‌سازی کردیم. این مسئله امکان اندازه‌گیری مستقیم ارتقای عملکرد روش ما را فراهم کرد، که تجزیه و تحلیل جانبی را تأیید نمود: برای یک درجه معمولی ($n = 1024$)، روش جدید سریع‌تر و کوچک‌تر از الگوریتم‌های کلاسیک است، هر دو با یک ضریب 10^6 یا بیشتر.

۱.۲ روش

الگوریتم ما به استفاده مکرر از پارادایم تصویر-کن-سپس-بالا-ببر متکی است، یک پارادایم معروف در نظریه اعداد الگوریتمی و تحلیل رمزی، که شامل تصویر کردن مسئله بر روی یک زیرمجموعه است که در آن آسان‌تر می‌شود، قبل از اینکه راه‌حل را به مجموعه اصلی ببریم. ما بر استفاده از وجود برج‌های میدان و برج‌های حلقه تکیه می‌کنیم. به‌عنوان مثال، برج میدان‌های زیر را در نظر بگیریم:

$$\mathbb{K}_\ell / \mathbb{K}_{\ell-1} / \dots / \mathbb{K}_1 / \mathbb{K}_0 = \mathbb{Q}$$

که در آن $\mathbb{K}_i = \mathbb{Q}[x] / (x^{2^i} + 1)$ ، $\forall i$ ، و برج حلقه‌های مرتبط (که حلقه‌هایی از اعداد صحیح از میدان‌های مربوطه هستند) با $n = 2^\ell$:

$$\mathbb{Z}[x] / (x^n + 1) \not\cong \mathbb{Z}[x] / (x^{n/2} + 1) \not\cong \dots \cong \mathbb{Z}[x] / (x^2 + 1) \not\cong \mathbb{Z}.$$

می‌دانیم که نرم میدان می‌تواند هر عنصر $f \in \mathbb{Z}[x]/(x^n+1)$ را بر روی حلقه کوچک‌تری از برج خود ترسیم کند. این واقعیت در حمله "NTRU بیش‌ازحد کشیده‌شده" [۱۱] مورد استفاده قرار می‌گیرد، جایی که مسائل به یک حلقه کوچک‌تر نگاشته می‌شوند، سپس حل شده و جواب به حلقه اصلی برمی‌گردد. با این حال، چیزی که در این آثار مورد استفاده قرار نمی‌گیرد، این واقعیت است که نرم میدان با برج‌های میدان‌ها به خوبی بازی می‌کند: برای یک برج از توسعه‌های میدان $\mathbb{L}/\mathbb{K}/\mathbb{J}$ و $f \in \mathbb{L}$ ، داریم $N_{\mathbb{L}/\mathbb{J}} \circ N_{\mathbb{L}/\mathbb{K}}(f) = N_{\mathbb{L}/\mathbb{J}}(f)$ (که در آن N نرم میدان را نشان می‌دهد). این واقعیت در قلب الگوریتم‌های ما قرار دارد. ما ابتدا به‌طور مکرر از نرم میدان برای تصویر کردن معادلاتی بر روی \mathbb{Z} استفاده می‌کنیم که در اصل بر روی $\mathbb{Z}[x]/(x^n+1)$ تعریف شده‌اند؛ این مرحله نزول است. در این مرحله معلوم می‌شود که این معادلات را بر روی \mathbb{Z} خیلی سریع‌تر می‌توان حل کرد. سپس از ویژگی‌های نرم میدان برای برگرداندن جواب‌هایمان به $\mathbb{Z}[x]/(x^n+1)$ استفاده می‌کنیم؛ این مرحله بلند کردن است. این اصل ساده به ما این امکان را می‌دهد که نسبت به الگوریتم‌های کلاسیک، حداقل از مرتبه $\tilde{O}(n)$ بهبود به دست آوریم. ما چند ترفند مضاعف مانند تبدیلی حافظه، استفاده از سامانه‌های اعداد باقیمانده، و یا این واقعیت که در میدان‌های سیکلوتومیک، مزدوج‌های گالوایی یک عنصر در نمایش FFT یا NTT، محاسبه ساده و سرراستی دارد را نیز استفاده می‌کنیم. این روش‌ها پیاده‌سازی ما را سریع‌تر و از نظر حافظه کارآمدتر می‌کنند.

جدول ۴: مقایسه روش جدید ما برای حل معادله NTRU با روش‌های موجود. B نشان‌دهنده کران بالایی در $\log \|g\|$ ، $\log \|f\|$ ، نشان‌دهنده کران بالایی در $\log \|g\|$ ، $\log \|f\|$ ، نشان می‌دهد که الگوریتم تک $[K]$ نشان می‌دهد که الگوریتم Karatsuba برای ضرب اعداد صحیح بزرگ استفاده شده است و $[SS]$ نشان می‌دهد که الگوریتم شونهاگ-استراسن استفاده شده است.

Method	Time complexity	Space complexity
Resultant [18]	$\tilde{O}(n(n2+B))$	$O(n2B)$
HNF [26]	$\tilde{O}(n3B)$	$O(n2B)$
TowerSolverR (Algorithm 4)	$O((nB) \log 2(3) \log n)$ [K] $\tilde{O}(nB)$ [SS]	$O(n(B + \log n) \log n)$

۲.۲ کاربردها

الگوریتم‌های جدید ما حداقل چهار طرح مبتنی بر شبکه موجود را تحت تأثیر قرار می‌دهند. NTRUSign. اولین طرحی که مستلزم حل این معادله در تولید کلید است، NTRUSign [۱۸] است. اگرچه در شکل فعلی، این طرح به دلایلی مستقل از تولید کلید، ناامن است.

Falcon. در طرح امضای فالکون [۱۳]، پرهزینه‌ترین بخش تولید کلید شامل حل یک معادله NTRU است. بدون روش‌های ما، برای داشتن بالاترین سطح امنیتی، در حدود ۲۳۳ کلاک پردازنده در یک لپ‌تاپ نسبتاً جدید و ۳ مگابایت حافظه نیاز است که این مسئله، کاربرد آن در دستگاه‌های تعبیه‌شده را محدود می‌کند. با توجه به اینکه ما از لحاظ سرعت و حافظه، بهبودی از مرتبه 10^0 را به دست می‌آوریم، به‌طور قابل توجهی محدوده دستگاه‌هایی را که می‌توان Falcon را به‌طور کامل روی آن‌ها پیاده‌سازی کرد، افزایش خواهیم داد. DLP. مرحله راه‌اندازی طرح رمزگذاری مبتنی بر هویت DLP [۱۰] با تولید کلید فالکون یکسان است. بنابراین، آنچه در بالا ذکر شد اینجا نیز صادق است.

LATTE. اخیراً کمپیل و گرووز [۴] LATTE را معرفی کردند؛ یک طرح رمزگذاری مبتنی بر هویت سلسله مراتبی که اساساً [۱۰] را با ساختمان درختان بونسای [۵] ترکیب می‌کند. در هر استخراج یک کلید مخفی، LATTE باید یک معادله تعمیم‌یافته NTRU را حل کند. به‌طور دقیق‌تر، برای $f_1, \dots, f_k \in \mathbb{Z}[x]/(\phi)$ این طرح نیاز دارد تا $F_1, \dots, F_k \in \mathbb{Z}[x]/(\phi)$ را محاسبه نماید به‌طوری‌که:

$$\sum f_i F_i = q$$

و k ممکن است در عمل برابر با ۳ یا ۴ باشد (به [۴]، اسلاید ۲۳ مراجعه کنید). روش ما را می‌توان به‌سادگی برای حل این نوع معادله گسترش داد. تأثیر این روش‌ها بر روی LATTE حتی مهم‌تر از تأثیر آن‌ها روی طرح‌های فوق‌الذکر است، زیرا ممکن است یک مرجع نیاز به انجام استخراج‌های زیادی داشته باشد (معمولاً یک‌بار برای هر کاربر و برای هر دوره تمدید کلید). برای اطلاع از مشخصات کامل‌تر LATTE به [۹] مراجعه نمایید.

الگوریتم‌های ما در تولید کلید طرح‌های دیگری همچون BAT [۱۴]، و مشتقات فالکون مانند ModFalcon [۷] و Mitaka [۱۱] مورد استفاده قرار گرفته‌اند.

۳.۲ کارهای مرتبط

معادله NTRU برای اولین بار در [۱۸] معرفی و حل شد. روش دیگری برای حل معادله NTRU توسط Stehlé و Steinfeld [۲۶] با استفاده از فرم نرمال هرmitیت پیشنهاد شد. کارآمدترین الگوریتم از لحاظ فضا برای محاسبه HNF مربوط به Miciancio و Warinschi است [۲۲]؛ باین حال، مانند روش مبتنی بر نتایج، دارای پیچیدگی فضای درجه دوم و پیچیدگی‌های زمانی شبه‌مکعبی / شبه-درجه-سه است و مشکل استفاده از RAM را حل نمی‌کند. استفاده‌ای که ما از نرم میدان انجام می‌دهیم یادآور حمله "NTRU بیش‌ازحد کشیده شده" توسط [۱] است، با این تفاوت که این آثار، تحلیل رمزنگاری بوده و تنها یک‌بار از نرم میدان استفاده می‌کنند، درحالی‌که در کار ما به‌طور مکرر از آن استفاده می‌شود و ساختارهای رمزنگاری را بهبود می‌بخشد.

۴.۲ نقشه راه

در بخش ۲، نمادها را معرفی می‌کنیم و الگوریتم کلاسیک مبتنی-بر-نتیجه را یادآوری می‌کنیم؛ ما همچنین برخی از ابزارهای ریاضی شناخته‌شده را که در الگوریتم جدید خود استفاده خواهیم کرد، توضیح می‌دهیم. در بخش ۳، یک روش جدید برای محاسبه موارد خاص از نتایج را ارائه می‌کنیم؛ الگوریتم جدید ما مبتنی بر این روش بوده و در بخش ۴ توضیح داده شده است، همچنین نشان می‌دهیم که چگونه می‌توان آن را به‌عنوان یک بهینه‌سازی الگوریتم کلاسیک مبتنی-بر-نتیجه مشاهده کرد. مسائل پیاده‌سازی در بخش ۵ مورد بحث قرار گرفته‌اند.

۳ مقدمات

حلقه اعداد صحیح و میدان‌های اعداد گویا، حقیقی و مختلط را با \mathbb{Z} ، \mathbb{Q} ، \mathbb{R} و \mathbb{C} نشان می‌دهیم. برای $a > 0$ ، $b > 1$ ، ما لگاریتم a در مبنای b را با $\log_b a$ نشان می‌دهیم، و قرارداد می‌کنیم $\log a = \log_{\gamma} a$. برای عدد صحیح $r > 0$ ، حلقه اعداد صحیح به پیمانه r را با \mathbb{Z}_r نشان می‌دهیم.

۱.۳ حلقه‌ها و میدان‌های چندجمله‌ای

فرض کنید $\mathbb{Z}[x]$ حلقه چندجمله‌ای‌ها با ضرایب صحیح باشد (از این پس آن‌ها را چندجمله‌ای‌های انتگرالی خواهیم نامید). فرض کنید ϕ یک چندجمله‌ای انتگرالی مونیک غیرصفر از درجه $n \geq 1$ باشد (یعنی $\phi = x^n + \sum_{i=0}^{n-1} \phi_i x^i$). تقسیم اقلیدسی هر چندجمله‌ای انتگرالی بر ϕ به‌خوبی تعریف شده است و باقیمانده‌ای یکتا از درجه کمتر از n را خواهد داد؛ بنابراین می‌توانیم $\mathbb{Z}[x]/(\phi)$ ، حلقه چندجمله‌ای‌های انتگرالی به پیمانه ϕ را تعریف کنیم. به‌طور مشابه، ما $\mathbb{C}[x]/(\phi)$ و $\mathbb{Q}[x]/(\phi)$ را تعریف می‌کنیم. وقتی ϕ در $\mathbb{Z}[x]$ تحویل‌ناپذیر باشد، در $\mathbb{Q}[x]$ نیز تحویل‌ناپذیر بوده و $\mathbb{Q}[x]/(\phi)$ یک میدان است. در این مقاله، روی چندجمله‌ای‌های به پیمانه ϕ که در $\mathbb{Q}[x]$ تحویل‌ناپذیر هستند کار خواهیم کرد؛ اما در حالت کلی، $\mathbb{C}[x]/(\phi)$ و $\mathbb{Z}_r[x]/(\phi)$ میدان نیستند.

۲.۳ ماتریس‌ها و بردارها

درحالی‌که هدف استفاده از حلقه‌های چندجمله‌ای برای نشان دادن شبکه‌ها، اجتناب از محاسبات مربوط به ماتریس‌ها و بردارها است، ما همچنان از چنین اشیاء جبری در برخی برهان‌ها استفاده خواهیم کرد. ماتریس‌ها را با حروف بزرگ پرننگ (مثلاً \mathbf{B}) و بردارها را با حروف کوچک پرننگ (مثلاً \mathbf{v}) نشان خواهیم داد. ما بردارها را به‌صورت ردیفی نمایش می‌دهیم. p -نرم یک بردار v را با $\|v\|_p$ نشان می‌دهیم و طبق قرارداد، $\|v\| = \|v\|_2$. یادآوری می‌کنیم که برای $v \in \mathbb{C}^n$ و $0 < r \leq p \leq \infty$ ، و با قرارداد کردن اینکه $1/\infty = 0$ داریم:

$$\|v\|_p \leq \|v\|_r \leq n^{\left(\frac{1}{r} - \frac{1}{p}\right)} \|v\|_p \quad (1.3)$$

برای یک چندجمله‌ای $f \in \mathbb{C}[x]/(\phi)$ ، که در آن ϕ یک چندجمله‌ای مونیک از درجه n است، $\mathcal{C}_\phi(f)$ ماتریسی $n \times n$ را نشان می‌دهد که ردیف j ام آن از ضرایب $x^{j-1} f \bmod \phi$ تشکیل شده است:

$$\mathcal{C}_\phi(f) = \begin{bmatrix} f \bmod \phi \\ x f \bmod \phi \\ \dots \\ x^{n-1} f \bmod \phi \end{bmatrix} \quad (۲.۳)$$

هنگامی که ϕ از زمینه بحث مشخص باشد، ما این ماتریس را به صورت ساده با $\mathcal{C}(f)$ نمایش می‌دهیم. می‌توان بررسی کرد که وقتی $\phi = x^n + 1$ ، ماتریس $\mathcal{C}_\phi(f)$ یک ماتریس چرخشی است. عملگر $f \in \mathbb{C}[x]/(\phi) \mapsto \mathcal{C}(f)$ یک هم‌ریختی حلقه بر روی تصویرش است. به‌طور خاص، برای همه $f, g \in \mathbb{C}[x]/(\phi)$ داریم:

$$\begin{aligned} \mathcal{C}(f+g) &= \mathcal{C}(f) + \mathcal{C}(g) \\ \mathcal{C}(fg) &= \mathcal{C}(f) \mathcal{C}(g) \end{aligned} \quad (۳.۳)$$

۳.۳ ضرب سریع اعداد صحیح

روش‌های ما، زمانی که برای حل معادله NTRU به کار می‌روند، مستلزم استفاده از اعداد صحیح بزرگ هستند. هزینه‌های محاسباتی مجانبی، به پیچیدگی زمانی ضرب دو عدد صحیح بزرگ بستگی دارد. هنگامی که اندازه بیتی این دو عدد صحیح با b محدود شود، آن پیچیدگی را با $\mathcal{M}(b)$ نشان می‌دهیم:

- اگر از الگوریتم Karatsuba استفاده کنیم، $\mathcal{M}(b) = O(b^{\log_2(3)}) \approx O(b^{۱.۵۸۵})$ ؛

- با الگوریتم شونهاگ-استراسن [۲۴]، $\mathcal{M}(b) = \Theta(b \cdot \log b \cdot \log \log b)$ ؛

الگوریتم کاراتسوبا برای مقادیر «کوچک» b کارآمدتر است، درحالی‌که شونهاگ-استراسن به‌طور مجانبی بهتر است. هنگام ارائه پیچیدگی‌های زمانی برای الگوریتم‌های ارتقاءیافته خود، هر دو روش را در نظر می‌گیریم. باید توجه داشت که پیچیدگی مجانبی، فقط برای پارامترهای «به‌اندازه کافی بزرگ» تخمین معقولی از عملکرد را به دست می‌دهد. در پیاده‌سازی‌های خود متوجه شدیم که برای پارامترهای معمولی (درجه n حداکثر تا ۱۰۲۴)، گلوگاه عملکردی، ضرب عدد صحیح نیست، بلکه کاهش Babai است که مستلزم انجام عملیات اعشاری است.

۴.۳ چندجمله‌ای‌های سیکلوتومیک

اکثر الگوریتم‌های رمزنگاری مبتنی بر شبکه که از حلقه‌های چندجمله‌ای برای نمایش شبکه‌های ساختاریافته استفاده می‌کنند، به چندجمله‌ای‌های سیکلوتومیک متکی هستند (البته به‌استثنای برخی موارد قابل توجه مانند [۲۵، ۳]). چندجمله‌ای‌های سیکلوتومیک دارای برخی ویژگی‌ها هستند که آن‌ها را برای استفاده از نرم میدان ایده‌آل می‌کند.

تعریف ۱.۳. برای یک عدد صحیح $m \geq 1$ ، m -امین چندجمله‌ای سیکلوتومیک به صورت زیر است:

$$\Phi_m = \prod_{\substack{0 < k < m \\ \gcd(k, m) = 1}} (x - e^{2i\pi(k/m)}) \quad (۴.۳)$$

چندجمله‌ای‌های سیکلوتومیک دارای ویژگی‌های شناخته‌شده زیر هستند:

- آن‌ها در $\mathbb{Z}[x]$ بوده و در $\mathbb{Q}[x]$ تحویل‌ناپذیر هستند.

- درجه Φ_m ، $\varphi(m)$ است، که φ تابع اولر را نشان می‌دهد: $\varphi(m) = |\mathbb{Z}_m^\times|$.

- اگر $n = 2^\ell$ ، آنگاه $\Phi_{2n} = x^n + 1$.

- اگر p یک عامل اول m باشد، آنگاه:

$$\Phi_{mp}(x) = \Phi_m(x^p) \quad (5.3)$$

از آنجایی که چندجمله‌ای‌های سیکلوتومیک تحویل‌ناپذیر هستند، $\mathbb{Q}[x]/(\Phi_m)$ برای همه $m \geq 1$ یک میدان است؛ ما آن‌ها را میدان‌های سیکلوتومیک می‌نامیم.

۵.۳ نرم میدان

نرم میدان ابزار اصلی‌ای است که ما در الگوریتم‌های خود استفاده می‌کنیم، و همین دلیل کارایی آن‌ها است. در این بخش، ما تعریف و همچنین چند ویژگی آن را یادآوری می‌کنیم.

تعریف ۲.۳ (نرم میدان). فرض کنید \mathbb{K} یک میدان عددی باشد، و \mathbb{L} یک توسیع گالوایی از \mathbb{K} باشد. گروه گالوایی توسیع میدان \mathbb{L}/\mathbb{K} را با $\text{Gal}(\mathbb{L}/\mathbb{K})$ نشان می‌دهیم.

نرم میدان $N_{\mathbb{L}/\mathbb{K}}: \mathbb{L} \rightarrow \mathbb{K}$ نگاشتی است که برای هر $f \in \mathbb{L}$ توسط حاصل ضرب مزدوج‌های گالوا f تعریف می‌شود:

$$N_{\mathbb{L}/\mathbb{K}}(f) = \prod_{g \in \text{Gal}(\mathbb{L}/\mathbb{K})} g(f) \quad (6.3)$$

به‌طور معادل، $N_{\mathbb{L}/\mathbb{K}}(f)$ را می‌توان به‌عنوان دترمینان نگاشت \mathbb{K} -خطی $\psi_f: a \in \mathbb{L} \mapsto fa$ تعریف کرد.

از این تعریف مشخص است که نرم میدان یک مورفیزم ضربی است. علاوه بر این، نرم میدان با ترکیب سازگار است: برای یک برج توسیع‌های $\mathbb{L}/\mathbb{K}/\mathbb{J}$ ، رابطه $N_{\mathbb{L}/\mathbb{J}}(f) = N_{\mathbb{L}/\mathbb{K}} \circ N_{\mathbb{K}/\mathbb{J}}(f) = N_{\mathbb{L}/\mathbb{J}}(f)$ برقرار است. برای اختصار، \mathbb{K} و \mathbb{L} را می‌توان زمانی که از متن بحث روشن باشد، از زیرنویس حذف نمود. به‌عنوان مثال، وقتی $f \in \mathbb{L}$ و \mathbb{K} بزرگ‌ترین زیرمیدان سره و یکتای \mathbb{L} است، آنگاه داریم $N(f) = N_{\mathbb{L}/\mathbb{K}}(f)$. به‌علاوه، اگر $f \in \mathbb{L}$ و \mathbb{L} بر بالای یک برج میدان قرار بگیرد که از متن بحث مشخص باشد، آنگاه می‌توانیم i مرتبه ترکیب N را با $N^i(f)$ نمایش دهیم. برای مثال، اگر برج میدان زیر را در نظر بگیریم:

$$\mathbb{Q}[x]/(x^n+1) / \mathbb{Q}[x]/(x^{n/2}+1) / \dots / \mathbb{Q}[x]/(x^2+1) / \mathbb{Q} \quad (7.3)$$

که در آن $m=2^\ell$ ، آنگاه $N^i(f)$ چندجمله‌ای $f \in \mathbb{Q}[x]/(x^n+1)$ را به $\mathbb{Q}[x]/(x^{n/(2^i)}+1)$ می‌فرستد.

حالت توسیع‌های سیکلوتومیک. برای توسیع‌های سیکلوتومیک، نرم میدان را می‌توان به شکلی که برای ما راحت باشد بیان نمود. فرض کنید $n > 0$ ، m, n اعدادی صحیح باشند به‌طوری‌که $n|m$ ، $\mathbb{L} = \mathbb{Q}[x]/(\Phi_m)$ و $\mathbb{K} = \mathbb{Q}[y]/(\Phi_n)$. مورفیزم $y \mapsto x^{m/n}$ یک توسیع میدان \mathbb{L}/\mathbb{K} را تعریف می‌کند. سپس مزدوج‌های گالوایی $g_a(f)$ از $f \in \mathbb{L}$ به شکل:

$$g_a(f)(x) = f(x^a) \quad (8.3)$$

خواهند بود؛ برای مجموعه $a \in \mathbb{Z}_m$ که در رابطه $a \equiv 1 \pmod n$ صادق باشند. این یک روش ساده و کارآمد برای محاسبه نرم $N_{\mathbb{L}/\mathbb{K}}(f) = \prod_a g_a(f)$ به‌ویژه در FFT یا NTT را ارائه می‌دهد. به‌ویژه در حالت خاصی که $n=2^\ell$ ، $\mathbb{L} = \mathbb{Q}[x]/(\Phi_{2n})$ ، بیان نرم میدان بسیار ساده است. هر $f \in \mathbb{L}$ را می‌توان به ضرایبی از درجه‌های زوج و فرد تفکیک کرد:

$$f = f_e(x^2) + x f_o(x^2) \quad (9.3)$$

که در آن $f_o, f_e \in \mathbb{K}$. از آنجا که $f_a: a \in \mathbb{L} \mapsto fa$ داریم

$$N_{\mathbb{L}/\mathbb{K}}(f) = \det_{\mathbb{K}}(\psi_f) = \det \begin{bmatrix} f_e & f_o \\ y f_o & f_e \end{bmatrix} = f_e^2 - y f_o^2 \quad (10.3)$$

۶.۳ تبدیل فوریه سریع و تبدیل نظریه اعدادی

تبدیل فوریه سریع، و شکل دیگر آن یعنی تبدیل نظریه اعدادی، ابزارهای قدرتمندی هستند که امکان محاسبات کارآمد را در حلقه‌های چندجمله‌ای فراهم می‌کنند. زمانی که عملوندها از نمایش FFT یا NTT استفاده می‌کنند، نرم میدان، به‌ویژه، می‌تواند بسیار ساده و سریع ارزیابی شود. بیشتر افزایش سرعت‌های به‌دست‌آمده توسط روش‌های ما، از تعامل بین نرم میدان و FFT/NTT حاصل می‌شود. فرض کنید $\phi \in \mathbb{Q}[x]$ یک چندجمله‌ای مونیک از درجه n ، با n ریشه متمایز $(\gamma_j)_{0 \leq j < n}$ روی \mathbb{C} باشد. برای $f \in \mathbb{C}[x]/(\phi)$ تبدیل فوریه آن \hat{f} به‌صورت زیر تعریف می‌شود:

$$\hat{f} = (f(\gamma_j))_{0 \leq j < n} \quad (11.3)$$

تبدیل فوریه یک ایزومورفیسم بین $\mathbb{C}[x]/(\phi)$ و \mathbb{C}^n است. بنابراین، برای $f, g \in \mathbb{C}[x]/(\phi)$ ، تبدیل فوریه $f+g$ و fg را می‌توان به‌ترتیب با جمع و ضرب \hat{f} و \hat{g} محاسبه نمود.

تبدیل فوریه سریع (با FFT) یک الگوریتم شناخته‌شده برای محاسبه تبدیل فوریه f در حالت خاص $\phi = x^n + 1$ با $n = 2^\ell$ [۸، ۱۵] است. FFT دارای پیچیدگی زمانی $O(n \log n)$ عملیات در \mathbb{C} است؛ تبدیل معکوس را نیز می‌توان با همین کارآمدی محاسبه کرد. به‌طور خاص، FFT امکان محاسبه حاصل‌ضرب دو چندجمله‌ای به پیمانه ϕ با پیچیدگی $O(n \log n)$ را فراهم می‌کند. FFT را می‌توان به پیمانه‌های دیگر، به‌ویژه چندجمله‌ای‌های سیکلوتومیک گسترش داد.

تبدیل نظریه اعدادی (یا NTT)، آنالوگ تبدیل فوریه بر روی میدان متناهی \mathbb{Z}_r برای یک عدد اول r است. تا زمانی که ϕ روی \mathbb{Z}_r تقسیم شود، NTT خوش‌تعریف است؛ وقتی $\phi = x^n + 1$ ، کافی است داشته باشیم $r = 1 \pmod{2n}$. مشابه حالت FFT، NTT را می‌توان در $O(n \log n)$ عملیات ابتدایی در \mathbb{Z}_r برای برخی پیمانه‌ها، به‌ویژه چندجمله‌ای‌های سیکلوتومیک محاسبه کرد.

۷.۳ کاهش بابایی

قبل از اینکه نشان دهیم چگونه می‌توان معادله NTRU را حل کرد، آخرین ابزاری که نقش مهمی در این فرآیند بازی می‌کند را معرفی می‌کنیم: کاهش بابایی، یا بهتر است بگوییم تعمیمی از آن. این کاهش، یک جواب معادله NTRU را به جواب دیگری با چندجمله‌ای‌های کوتاه‌تر تبدیل می‌کند. ابتدا الحاق را تعریف می‌کنیم.

تعریف ۳.۳ (الحاق). فرض کنید $\phi \in \mathbb{Q}[x]$ مونیک با ریشه‌های متمایز (γ_j) روی \mathbb{C} باشد. برای $f \in \mathbb{C}[x]/(\phi)$ ، ما الحاق آن f^* را به‌عنوان چندجمله‌ای منحصربه‌فردی در $\mathbb{C}[x]/(\phi)$ تعریف می‌کنیم که برای هر γ_j :

$$f^*(\gamma_j) = \overline{f(\gamma_j)} \quad (12.3)$$

که در آن $\bar{\cdot}$ نشان‌دهنده مزدوج عدد مختلط است.

وجود و یکتایی به‌راحتی با توجه به این نکته به دست می‌آید که در نمایش FFT، محاسبه الحاق، معادل جایگزینی هر ضریب فوریه با مزدوج آن است. اگر $f \in \mathbb{R}[x]/(\phi)$ ، آنگاه خواهیم داشت $f^* \in \mathbb{R}[x]/(\phi)$. در واقع، اگر γ ریشه ϕ باشد، $\bar{\gamma}$ نیز ریشه ϕ است، و $\overline{f(\gamma)} = f(\bar{\gamma})$. بنابراین، $f^*(\bar{\gamma}) = \overline{f^*(\gamma)}$ برای همه ریشه‌های γ از ϕ . این خاصیت فقط با چندجمله‌ای‌های حقیقی به دست می‌آید، یعنی چندجمله‌ای‌هایی که ضرایب مختلط آن‌ها همه اعداد حقیقی هستند. الحاق به ما امکان می‌دهد Reduce (الگوریتم ۱) را تعریف کنیم، که تعمیمی مستقیم از الگوریتم نزدیک‌ترین صفحه بابایی [۲] بر روی $\mathbb{Z}[x]/(\phi)$ -پیمانه‌ها است. برای ورودی‌های $f, g, F, G \in \mathbb{Z}[x]/(\phi)$ ، الگوریتم Reduce F' و G' را با اندازه‌های نزدیک به حداقل محاسبه می‌کند به‌طوری‌که $fG - gF = fG' - gF'$. این نکته را ذکر می‌کنیم که گونه‌هایی از این الگوریتم قبلاً در کارهای قبلی ارائه شده‌اند، برای مثال [۱۸].

Algorithm 1 $Reduce_\phi(f, g, F, G)$

Require: $f, g, F, G \in \mathbb{Z}[x]/(\phi)$

Ensure: $F', G' \in \mathbb{Z}[x]/(\phi)$ such that $fG' - gF' = fG - gF \pmod{\phi}$

1: **do**

2: $k \leftarrow \left\lfloor \frac{Ff^* + Gg^*}{ff^* + gg^*} \right\rfloor$

3: $(F, G) \leftarrow (F - kf, G - kg)$

4: **while** $k \neq 0$

5: **return** F, G

ممکن است چند بار تکرار نیاز باشد، به خصوص اگر k با دقت کمی محاسبه شده باشد. در واقع، در عمل، ضرایب چندجمله‌ای‌های F, G می‌توانند قبل از کاهش، بسیار بزرگ باشند، و بنابراین محاسبه k با دقت پایین (مثلاً با استفاده از مقادیر double در زبان برنامه‌نویسی C) نسبت به تقریب‌های ضرایب چندجمله‌ای کارآمدتر است: این امکان استفاده از نمایش FFT را فراهم می‌کند، جایی که ضرب‌های چندجمله‌ای و الحاق به‌راحتی محاسبه می‌شوند. سپس هر تکرار، یک مقدار تقریبی از k با ضرایب کوچک (با مقیاس‌بندی) را به دست می‌دهد. البته، استفاده از حساب اعشاری یعنی فرد ممکن است در یک حلقه بی‌نهایت گیر بیافتند، اما این به‌راحتی با خروج از الگوریتم به محض توقف کاهش نرم (F, G) خنثی می‌شود.

به این نکته اشاره می‌کنیم که محاسبه k ، تقسیم چندجمله‌ای‌ها به پیمانه ϕ را شامل می‌شود. در نمایش FFT، تقسیم به‌سادگی، عضویه‌عضو اعمال می‌شود. از آنجایی که ϕ روی $\mathbb{Q}[x]$ تحویل‌ناپذیر است، در اینجا هیچ تقسیم بر صفری رخ نمی‌دهد. باین‌حال، در عمل، استفاده از مقادیر تقریبی با دقت پایین ممکن است (به‌ندرت) موقعیت‌هایی را به همراه داشته باشد که تقسیم بر صفر رخ دهد. همان‌طور که در بخش ۱.۵ توضیح داده خواهد شد، در تولید زوج کلید برای یک الگوریتم رمزنگاری، خطاهای گاه‌وبیگاه به‌راحتی قابل تحمل است. در این مقاله، ما از الگوریتم ۱ در چندجا استفاده می‌کنیم؛ هر بار با چندجمله‌ای‌های f, g, F, G که در معادله NTRU (۲.۲) صدق می‌کنند. در این مورد، به‌طور غیررسمی، الگوریتم ۱ دو چندجمله‌ای F' و G' را به‌گونه‌ای محاسبه می‌کند که نرم (F', G') در حدود $O(\sqrt{n})$ بزرگ‌تر از (f, g) باشد.

۴ الگوریتم ارتقاءیافته برای حل معادله NTRU

این بخش روش و الگوریتم جدیدی را برای حل معادله NTRU ارائه می‌دهد (۲.۲). این الگوریتم از کاربرد بازگشتی نرم میدان در خود حل‌کننده NTRU کلاسیک ناشی می‌شود. ما ابتدا طرح کلی و شهود روش خود را در بخش ۱.۴ ارائه خواهیم کرد. در بخش ۲.۴، ما یک الگوریتم بازگشتی را بر اساس مشاهدات خود ارائه می‌دهیم، و در بخش ۳.۴، یک الگوریتم تکرارشونده کمی کندتر، اما از نظر حافظه کارآمدتر را معرفی می‌کنیم. در نهایت، در بخش ۴.۴، تحلیل‌هایی را برای زمان و حافظه مورد نیاز الگوریتم ارائه خواهیم کرد.

۱.۴ طرح کلی

فرض کنید $m, p > 0$ اعداد صحیح باشند، $\mathbb{K} = \mathbb{Q}[y]/(\Phi_m)$ ، $\mathbb{L} = \mathbb{Q}[x]/(\Phi_{pm})$ ، $N = N_{\mathbb{L}/\mathbb{K}}$ فرض کنید که یک عدد صحیح مفروض q و دو چندجمله‌ای $f, g \in \mathbb{Z}[x]/(\Phi_{pm})$ داشته باشیم، و می‌خواهیم $F, G \in \mathbb{Z}[x]/(\Phi_{pm})$ را پیدا کنیم به‌طوری‌که

$$fG - gF = q \quad (1.4)$$

از طرف دیگر، فرض کنید برای $N(f), N(g)$ که در حلقه کوچک‌تر $\mathbb{Z}[y]/(\Phi_m)$ قرار دارند، می‌دانیم $F', G' \in \mathbb{Z}[y]/(\Phi_m)$ به‌گونه‌ای که:

$$N(f)G' - N(g)F' = q \quad (2.4)$$

ما ادعا می‌کنیم که می‌توانیم از راه‌حل‌های F', G' برای استنباط راه‌حل‌های F, G استفاده کنیم. در واقع، به یاد می‌آوریم که

$$N(f) = \prod_{g \in \text{Gal}(\mathbb{L}/\mathbb{K})} g(f) = f f^\times$$

که در آن $f^\times = \prod_{g \in \text{Gal}(\mathbb{L}/\mathbb{K})} g(f)$ نشان‌دهنده حاصل ضرب تمام مزدوج‌های گالوای f به‌جز خودش بوده، و ما یک برابری مشابه برای g نیز داریم. سپس

$$f f^\times G'(x^p) - g g^\times F'(x^p) = q \quad (3.4)$$

که یک برابری در حلقه بزرگ‌تر $\mathbb{Z}[x]/(\Phi_{pm})$ است. از این معادله آخر، نتیجه می‌شود که $G = f^\times G'(x^p)$ و $F = g^\times F'(x^p)$ که برای حل معادله NTRU معتبر برای معادله NTRU هستند. از این مشاهدات، اکنون می‌توانیم طرح کلی الگوریتم‌های خود را برای حل معادله NTRU ارائه دهیم:

(i) از نرم میدان برای تصویر کردن آن به یک زیرحلقه کوچک‌تر استفاده کنید،

(ii) معادله را در حلقه کوچک‌تر حل کنید،

(iii) برای صعود جواب‌ها به حلقه اصلی.

با این حال، و برخلاف حمله NTRU بیش از حد کشیده شده [۱]، ما مراحل تصویر کردن و صعود را تنها یک بار انجام نمی‌دهیم، بلکه به طور مکرر آن‌ها را تکرار خواهیم کرد. به بیان دقیق‌تر:

- f, g را روی یک زیرحلقه کوچک‌تر تصویر می‌کنیم تا زمانی که به حلقه اعداد صحیح \mathbb{Z} برسیم؛ ما آن را مرحله نزول می‌نامیم.

- هنگامی که جواب‌ها را در \mathbb{Z} به دست آوریم، با صعود آن‌ها به طور مکرر تا رسیدن به حلقه اصلی ادامه می‌دهیم؛ ما این را مرحله صعود می‌نامیم.

تصویر کردن‌ها و صعود مکرر، کلید کارایی الگوریتم ما هستند: یک بار اجرای آن‌ها فقط از مرتبه $O(1)$ بهبود ایجاد می‌کند، اما نشان خواهیم داد که از لحاظ نظری، تکرار آن‌ها اجازه می‌دهد تا از مرتبه‌های بزرگ‌تر از $\tilde{O}(n)$ بهبود به دست آوریم، و در عمل این بهبود برای یک مقدار معمولی $n = 1024$ از مرتبه 10^6 خواهد بود. روال اجرای دو الگوریتم ما در شکل ۱ خلاصه شده است. فاز نزول در ستون میانی، و فاز صعود در ستون سمت راست نشان داده شده است.

$$\begin{array}{ccccc}
 \mathbb{Z}[x]/(x^n+1) & \ni & f, g & \rightarrow & F, G \\
 \subsetneq & & \downarrow & & \uparrow \\
 \mathbb{Z}[x]/(x^{n/2}+1) & \ni & N(f), N(g) & \rightarrow & F^{[1]}, G^{[1]} \\
 \subsetneq & & \downarrow & & \uparrow \\
 \mathbb{Z}[x]/(x^{n/4}+1) & \ni & N^2(f), N^2(g) & \rightarrow & F^{[2]}, G^{[2]} \\
 \subsetneq & & \downarrow & & \uparrow \\
 \vdots & & \vdots & & \vdots \\
 \subsetneq & & \downarrow & & \uparrow \\
 \mathbb{Z} & \ni & N^\ell(f), N^\ell(g) & \rightarrow & F^{[\ell]}, G^{[\ell]}
 \end{array}$$

شکل ۱. طرح کلی الگوریتمهای ۴ و ۵ برای حل (۲).

۲.۴ یک الگوریتم بازگشتی

در حالت خاص $\phi = x^n + 1$ با $n = 2^\ell$ می‌توانیم این فرمول‌ها را با $p = 2$ اعمال کنیم، و سپس این کار را به طور مکرر روی $\phi' = x^{n/2} + 1$ تکرار نماییم. با این کار TowerSolverR (الگوریتم ۲) به دست می‌آید.

Algorithm 2 TowerSolverR_{n,q}(f, g)

Require: $f, g \in \mathbb{Z}[x]/(x^n + 1)$ with n a power of two

Ensure: Polynomials F, G such that (2.2) is verified

- 1: **if** $n = 1$ **then**
 - 2: Compute $u, v \in \mathbb{Z}$ such that $uf - vg = GCD(f, g)$
 - 3: **if** $\delta = GCD(f, g)$ is not a divisor of q **then**
 - 4: **abort**
 - 5: $(F, G) \leftarrow (vq/\delta, uq/\delta)$
 - 6: **return** (F, G)
 - 7: **else**
 - 8: $f' \leftarrow N(f)$ $\triangleright f', g', F', G' \in \mathbb{Z}[x]/(x^{n/2} + 1)$
 - 9: $g' \leftarrow N(g)$
 - 10: $(F', G') \leftarrow \text{TowerSolverR}_{\frac{n}{2}, q}(f', g')$
 - 11: $F \leftarrow g^\times(x) F'(x^2)$ $\triangleright F, G \in \mathbb{Z}[x]/(x^n + 1)$
 - 12: $G \leftarrow f^\times(x) G'(x^2)$
 - 13: Reduce (f, g, F, G)
 - 14: **return** (F, G)
-

توضیح غیررسمی در مورد اینکه چرا الگوریتم TowerSolverR از فضای بسیار کمتری نسبت به حل کننده کلاسیک (ResultantSolver) استفاده می کند این است که در هر مرحله بازگشت، اندازه هر یک از ضرایب تقریباً دو برابر می شود، اما درجه نصف می شود، بنابراین تنها به تعداد نصف ضرایب قبل، ضریب برای ذخیره وجود خواهد داشت. این الگوریتم بر کاهش بابای (Reduce) تکیه دارد تا ضرایب محاسبه شده جدید (F, G) را به اندازه‌های مشابه ضرایب (f, g) برای این سطح بازگشتی بازگرداند. یک تحلیل رسمی پیچیدگی فضا در لم ۱.۵ ارائه شده است.

صحت. اگر الگوریتم یک جواب را خروجی دهد (خاتمه در زیر نشان داده شده است)، درستی الگوریتم ۲ فوراً نتیجه می شود. در واقع، صحت در عمیق ترین سطح بازگشتی واضح است، و اگر الگوریتم برای $(f, g) \in \mathbb{Z}[x]/(x^{n/2} + 1)$ صحیح باشد، به ما اطمینان می دهد که برای $(f, g) \in \mathbb{Z}[x]/(x^n + 1)$ نیز صحیح خواهد بود.

۵ تحلیل پیچیدگی

اکنون به طور تفصیلی پیچیدگی TowerSolverR را مطالعه می کنیم. برای سادگی، در نظر می گیریم که $q = 1$: معادله NTRU برای $q > 1$ به راحتی، ابتدا با حل آن برای $q = 1$ و مقیاس کردن خروجی (F, G) با عامل q حل می شود.

لم ۱.۵ (تحلیل پیچیدگی فضا). فرض کنید $q = 1$ و نرم های اقلیدسی f, g دارای کران باشند: $\log \|f\|, \log \|g\| \leq B$ همچنین می دانیم که $\ell = \log n$ در نهایت فرض کنید:

$$\beta = \left(\frac{f^*}{ff^* + gg^*}, \frac{g^*}{ff^* + gg^*} \right) \quad (1.5)$$

اگر $\beta = O(n \|(f, g)\|)$ ، آنگاه الگوریتم ۲ (TowerSolverR) در فضای $O(n\ell(B + \ell))$ اجرا می شود.

اثبات. واضح است که ما برج بازگشتی زیر را داریم:

$$\text{TowerSolverR}_{n,q}(f, g) \rightarrow \text{TowerSolverR}_{n/2,q}(N(f), N(g)) \rightarrow \dots \rightarrow \text{TowerSolverR}_{1,q}(N^\ell(f), N^\ell(g)) \rightarrow \dots$$

اکنون فضای مورد نیاز متغیرهای داخلی را محدود کردیم.

۱. از (۱.۳)، هر $N^i(g)$ ، $O(n(B + \ell))$ بیت می گیرد.

۲. اکنون نرم (اقلیدسی) (F, G) را محدود کردیم. ابتدا نرم آن را پس از کاهش در نظر می گیریم. با توجه به $V = \text{Span}((f, g))$ بردار (F, G) می تواند به طور منحصر به فرد بر روی $V \oplus V^\perp$ تجزیه شود:

$$(F, G) = (\tilde{F}, \tilde{G}) + (\check{F}, \check{G})$$

که در آن $(\tilde{F}, \tilde{G}) \in V$ و $(\check{F}, \check{G}) \in V^\perp$.

- در [۱۰]، لم ۳ نشان داده شده است که $\|(\tilde{F}, \tilde{G})\| = \beta$. با فرض، مشخص می شود که $\|(\tilde{F}, \tilde{G})\| = O(n \|(f, g)\|)$.

- ما $\|(\tilde{F}, \tilde{G})\|$ را محدود کردیم: پس از کاهش (F, G) با استفاده از الگوریتم ۱، نابرابری مثلث تضمین می کند که

$$\|(\check{F}, \check{G})\| \leq n/2 \|(f, g)\|.$$

نتیجه می شود که

$$\|(F, G)\|^2 = \|(\tilde{F}, \tilde{G})\|^2 + \|(\check{F}, \check{G})\|^2 = O(n^2 \|(f, g)\|^2) \quad (2.5)$$

و بنابراین (F, G) را می توان در فضای $O(n(B + \ell))$ ذخیره کرد. البته، ما همچنین باید (F, G) را زمانی که از $f^\times, g^\times, F', G'$ محاسبه می شود و هنوز کاهش نیافته است، کنترل کنیم. بنابراین خواهیم داشت:

$$\|F\| \leq \sqrt{\frac{n}{2}} \|F'\| \|g\| \quad \text{and} \quad \|G\| \leq \sqrt{\frac{n}{2}} \|G'\| \|f\|.$$

□

دربارهٔ لم ۳. نسخهٔ قبلی این اثر نسخه‌ای از لم ۱.۵ را ارائه کرد که به شرط $\beta = \|\tilde{F}, \tilde{G}\|$ نیازی نداشت. با این حال، اثبات، حاوی کران بالایی اشتباه برای β بود. این نسخهٔ به‌روزر شده با اضافه کردن شرط $\beta = O(n\|(f, g)\|)$ این مورد را تصحیح می‌کند. این اثبات را تمام می‌کند و همچنین آن را بسیار ساده‌تر می‌کند. نقطهٔ ضعف آشکار این است که گزارهٔ اثبات شده کلیت کمتری دارد. با این حال، این محدودیت را می‌توان به‌طور پیشگیرانه بررسی کرد که امکان نمونه‌گیری مجدد (f, g) را در زمانی که اجازه داریم، می‌دهد. یک استدلال ابتکاری در [۱۰] بیان می‌کند که وقتی ضرایب f, g بر اساس گاوسی نمونه‌برداری می‌شوند، می‌توانیم به‌طور متوسط انتظار داشته باشیم $\|\tilde{F}, \tilde{G}\| = O(\sqrt{n}\|(f, g)\|)$. ما از توماس اسپیتانو برای اشاره به کران بالای اشتباه روی $\|\tilde{F}, \tilde{G}\|$ سپاسگزاریم.

لم ۲.۵ (تحلیل پیچیدگی زمانی). با شرایط لم ۱.۵، پیچیدگی‌های زمانی الگوریتم ۲ *TowerSolverR* عبارت‌اند از:

- $\tilde{O}(nB)$ برای الگوریتم ۲ *Schönhage-Strassen*

- $O\left((nB)^{\log_2(r)}\ell\right)$ برای الگوریتم ۲ *Karatsuba*

توجه می‌کنیم که درحالی‌که پیچیدگی‌های داده‌شده با شونهاگ-اشتراسن بسیار بهتر از کاراتسوبا هستند، اما گمراه‌کننده هستند زیرا \tilde{O} عوامل ثابت و لگاریتمی را پنهان می‌کند که در عمل قابل چشم‌پوشی نیستند. پیچیدگی‌های ارائه‌شده با *Karatsuba*، زمان‌های اجرایی را که ما برای مقادیر معمولی n و B مشاهده می‌کنیم، با دقت بیشتری منعکس می‌کند. در الگوریتم ۲، صعود پرهزینه‌ترین بخش به‌عنوان هر مرحلهٔ جداگانه است، کمی گران‌تر از فرود. سپس پیچیدگی زمانی آن $\sum_{0 \leq i < \ell} Ri$ است که به اثبات الگوریتم ۲ پایان می‌دهد.

حالت کلی برای q . تحلیل فوق شرایطی را پوشش می‌دهد که در آن سمت راست معادلهٔ NTRU، $q=1$ است. در حالت کلی، ممکن است مقدار دیگری از q را هدف قرار دهیم، معمولاً یک عدد صحیح کوچک. این کار با ضرب مقادیر در q در نقطه‌ای از فاز صعود انجام می‌شود. در توضیح الگوریتم *TowerSolverR*، این ضرب درست بعد از GCD انجام شد، اما بعد از آن نیز می‌توان آن را انجام داد. در هر صورت، ضرب در q اندازهٔ ضرایب چندجمله‌ای را به‌صورت $\log q$ افزایش می‌دهد (از نظر بیتی) و کاهش *Babai* در عمل این بیت‌ها را جذب می‌کند. در بدترین حالت، بیت‌های $\log q$ تا آخرین مرحله باقی می‌مانند، که به معنای فضای سربار حداکثر بیت‌های $O(n \log q)$ است. **احتمال شکست.** در نسخهٔ قبلی این کار، ما به اشتباه بیان کردیم که الگوریتم ۲ راه‌حلی برای معادلهٔ NTRU (۲.۲) با ورودی‌های (f, g) پیدا می‌کند، اگر و فقط اگر چنین راه‌حلی وجود داشته باشد. این لزوماً درست نیست؛ الگوریتم‌های ۱ و ۲ راه‌حلی را پیدا می‌کنند اگر و فقط اگر $\gcd(N(f), N(g)) \mid q$ ، با این حال، (۲.۲) ممکن است چنین راه‌حلی را بپذیرد حتی اگر $\gcd(N(f), N(g)) \nmid q$. به‌عنوان مثال، در حلقهٔ $\mathbb{Z}[x]/(x^4+1)$ ، عناصر حلقه را در نظر بگیرید:

$$(f, g, F, G) = (x-2, 9x^3+x^2, x, x^2+2x+4).$$

می‌توان بررسی کرد که $fG - gF = 1$ درحالی‌که $N(f) = 17$ و $N(g) = 17 \cdot 386$. **کیفیت خروجی.** یک مفهوم مهم کیفیت جواب‌ها (F, G) است، برای مثال در نرم اقلیدسی یا در نرم گرام اشمیت (همان‌طور که در [۱۰، ۱۶] تعریف شده است). برای هر یک از این معیارها، الگوریتم‌های ما جواب‌هایی با کیفیتی مشابه با الگوریتم‌های موجود خروجی می‌دهند.

در واقع، مجموعهٔ جواب‌ها به شکل $\{(F_0 + rf, G_0 + rg) \mid r \in \mathbb{Z}[x]/(x^n+1)\}$ است، که در آن (F_0, G_0) یک جفت جواب دلخواه را نشان می‌دهد. برای هر عنصر در این مجموعه، الگوریتم ۱ همان جواب را خروجی می‌دهد، بنابراین نرم اقلیدسی خروجی برای الگوریتم‌های ۱ و ۲ یکسان خواهد بود.

از سوی دیگر، برای یک ورودی ثابت (f, g) ، همهٔ جواب‌های معادلهٔ NTRU دارای نرم گرام اشمیت یکسان هستند (به‌عنوان مثال [۱۰]). لم ۳ را ببینید.

۶ نتیجه‌گیری و مسائل باز

ما استفاده از نرم میدان را برای بهینه‌سازی برخی از محاسبات روی حلقه‌های چندجمله‌ای، به‌ویژه نتیجه‌ها و حل معادلهٔ NTRU ارائه کردیم. نتیجه عملی دومی این است که الگوریتم امضای پساکوانتومی فالکون به‌طور کامل بر روی میکروکنترلرهای کوچک یا حتی کارت‌های هوشمند قابل استفاده است، زیرا ۳۲ کیلوبایت RAM برای اجرای الگوریتم ما حتی برای یک شبکهٔ NTRU با امنیتی طولانی‌مدت (درجه $n=1024$)، کافی است. تمام عملیات مربوط به امضاها (تولید امضا، تأیید، و تولید زوج کلید) می‌توانند بر روی چنین سخت‌افزارهای

محدودی قرار گیرند.

در زیر تعدادی از سؤالات باز را فهرست می‌کنیم.

چندجمله‌ای‌های غیر سیکلوتومیک. در توصیف خود، مورد چندجمله‌ای سیکلوتومیک را به‌عنوان مدول پوشش دادیم. این روش را می‌توان به مدول‌های دیگر گسترش داد. در واقع، برای هر مدول $\phi = \phi'(x^d)$ برای مقدار $d > 1$ ، استفاده از "نرم میدان" می‌تواند درجه را بر d برای اهداف محاسبه برآیندها و حل معادله NTRU تقسیم کند. حتی اگر ϕ در $\mathbb{Q}[x]$ تقلیل‌ناپذیر نباشد، یعنی اگر $\mathbb{Q}[x]/(\phi)$ در واقع یک فیلد نباشد، صادق است. شرح حالت کلی همچنان به‌عنوان مسئله برای بررسی باقی مانده است. باین حال، استفاده از مدول‌های کاهش‌پذیر در شبکه‌های NTRU معمولاً توصیه نمی‌شود.

اعداد صحیح بزرگ. درحالی‌که دستاوردهای ما، از نظر حافظه، قابل توجه است، ما هنوز باید اعداد صحیح بزرگ را مدیریت کنیم. از نقطه‌نظر پیچیدگی پیاده‌سازی، خلاص شدن از شر اعداد صحیح، برای مثال با انجام تمام عملیات در RNS، بدون تأثیر منفی بر زمان اجرا و نیازهای حافظه الگوریتم‌های ما، جالب خواهد بود.

کاربردهای دیگر برای ساختارهای رمزنگاری. به نظر می‌رسد که بررسی اینکه آیا روش ذکرشده در این مقاله می‌تواند کارایی سایر الگوریتم‌های رمزنگاری را بهبود بخشد، ارزشمند باشد. علاوه بر این، درست همان‌طور که در این مقاله یک کاربرد سازنده از نرم میدان (در مقابل [۱]) ارائه کردیم، به نظر می‌رسد که، کاربرد سازنده ردیابی (در مقابل [۶]) بسیار جالب خواهد بود. در پایان، [۲۰] نشان داد که دیدگاه جبری در مورد [۱] ضروری نیست. این سؤال را مطرح می‌کند که آیا در مورد این کار ارائه‌شده در این مقاله همچنین است؟
کاربردهای مختص تحلیل. به نظر می‌رسد که استفاده از روش ارائه‌شده در این مقاله برای بهبود حملات بر اساس نرم میدان [۱] یا حتی بر روی ردیابی میدان [۶] ارزشمند باشد.

References

- [1] Albrecht, M., Bai, S., & Ducas, L. (2016). A subfield lattice attack on overstretched NTRU assumptions: Cryptanalysis of some FHE and graded encoding schemes. *In Annual International Cryptology Conference, Berlin, Heidelberg: Springer Berlin Heidelberg*, 9814, 153–178. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-662-53018-4_6.
- [2] Babai, L. (1986). On Lovász' lattice reduction and the nearest lattice point problem. *Combinatorica*, 6, 1–13. DOI: <https://doi.org/10.1007/BF02579403>.
- [3] Bernstein, D.J., Chuengsatiansup, C., Lange, T., & van Vredendaal, C. (2016). NTRU Prime. *Tech. rep., National Institute of Standards and Technology*.
- [4] Campbell, P., & Groves, M. (2017). Practical post-quantum hierarchical identity-based encryption. *16th IMA International Conference on Cryptography and Coding*.
- [5] Cash, D., Hofheinz, D., Kiltz, E., & Peikert, C. (2010). Bonsai trees, or how to delegate a lattice basis. *In: Gilbert, H. (eds) Advances in Cryptology – EUROCRYPT 2010. EUROCRYPT 2010. Lecture Notes in Computer Science, vol 6110. Springer, Berlin, Heidelberg*. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-642-13190-5_27.
- [6] Cheon, J.H., Jeong, J., & Lee, C. (2016). An algorithm for NTRU problems and cryptanalysis of the GGH multilinear map without a low level encoding of zero. *LMS Journal of Computation and Mathematics*, 19, 255–266. DOI: <https://doi.org/10.1112/S1461157016000371>.
- [7] Chuengsatiansup, C., Prest, T., Stehlé, D., Wallet, A., & Xagawa, K. (2020). ModFalcon: Compact signatures based on module-NTRU lattices. *In: Proceedings of the 15th ACM Asia Conference on Computer and Communications Security*, 853–866. DOI: <https://doi.org/10.1145/3320269.3384758>.

- [8] Cooley, J.W., & Tukey, J.W. (1965). An algorithm for the machine calculation of complex Fourier series. *Mathematics of Computation*, 19, 297–301.
- [9] Diffie, W., & Hellman, M. (1976). New directions in cryptography. *IEEE transactions on Information Theory*, 22, 644–654. DOI: <https://doi.org/https://doi.org/10.1109/TIT.1976.1055638>.
- [10] Ducas, L., Lyubashevsky, V., & Prest, T. (2014). Efficient identity-based encryption over NTRU lattices. In *Advances in Cryptology—ASIACRYPT 2014: 20th International Conference on the Theory and Application of Cryptology and Information Security, Kaoshiung, Taiwan, ROC, December 7-11, 2014, Proceedings, Part II, 20, 22–41*. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-662-45608-8_2.
- [11] Espitau, T., Fouque, P.A., Gérard, F., Rossi, M., Takahashi, A., Tibouchi, M., Wallet, A., & Yu, Y. (2022). Mitaka: A simpler, parallelizable, maskable variant of Falcon. In *Annual International Conference on the Theory and Applications of Cryptographic Techniques, Cham: Springer International Publishing*, 222–253. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-031-07082-2_9.
- [12] FIPS. (2001). NIST: Security Requirements for Cryptographic Modules.
- [13] Fouque, P.A., Hoffstein, J., Kirchner, P., Lyubashevsky, V., Pornin, T., Prest, T., Ricosset, T., Seiler, G., Whyte, W., & Zhang, Z. (2017). Falcon: Fast-Fourier Lattice-based Compact Signatures over NTRU (tech. rep.).
- [14] Fouque, P.A., Kirchner, P., Pornin, T., & Yu, Y. (2022). Bat: Small and Fast KEM over NTRU Lattices. *IACR Transactions on Cryptographic Hardware and Embedded Systems*, 240–265. DOI: <https://doi.org/10.46586/tches.v2022.i2.240-265>.
- [15] Gentleman, W.M., & Sande, G. (1966). Fast Fourier transforms: for fun and profit. In *Proceedings of the November 7-10, fall joint computer conference*, 563–578.
- [16] Gentry, C., Peikert, C., & Vaikuntanathan, V. (2008). Trapdoors for hard lattices and new cryptographic constructions. In *Proceedings of the fortieth annual ACM symposium on Theory of computing*, 197–206. DOI: <https://doi.org/10.1145/1374376.1374407>.
- [17] Harvey, D., & Van Der Hoeven, J. (2021). Integer multiplication in time $O(n \log n)$. *Annals of Mathematics*, 193, 563–617. DOI: <https://doi.org/10.4007/annals.2021.193.2.4>.
- [18] Hoffstein, J., Howgrave-Graham, N., Pipher, J., Silverman, J.H., & Whyte, W. (2003). NTRUSIGN: Digital signatures using the NTRU lattice. In *Cryptographers' track at the RSA conference, Berlin, Heidelberg: Springer Berlin Heidelberg*, 122–140. DOI: https://doi.org/https://doi.org/10.1007/3-540-36563-X_9.
- [19] Hoffstein, J., Pipher, J., & Silverman, J.H. (1998). NTRU: A ring-based public key cryptosystem. In *International algorithmic number theory symposium, Berlin, Heidelberg: Springer Berlin Heidelberg*, 267–288. DOI: <https://doi.org/https://doi.org/10.1007/BFb0054868>.
- [20] Kirchner, P., & Fouque, P.A. (2017). Revisiting lattice attacks on overstretched NTRU parameters. In *Annual International Conference on the Theory and Applications of Cryptographic*

- Techniques*, Cham: Springer International Publishing, 3–26. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-319-56620-7_1.
- [21] Lenstra, A.K., Lenstra, H.W., & Lovász, L. (1982). Factoring polynomials with rational coefficients. *Mathematische Annalen*, 261(ARTICLE), 515–534. DOI: <https://doi.org/10.1007/BF01457454>.
- [22] Micciancio, D., & Warinschi, B. (2001). A Linear Space Algorithm for Computing the Hermite Normal Form. In *Proceedings of the 2001 international symposium on Symbolic and algebraic computation*, 231–236. DOI: <https://doi.org/10.1145/384101.384133>.
- [23] NIST. (2016). Submission requirements and evaluation criteria for the post-quantum cryptography standardization process.
- [24] Schönhage, A., & Strassen, V. (1971). Fast multiplication of large numbers. *Computing*, 7, 281–292. DOI: <https://doi.org/10.1007/BF02242355>.
- [25] Smart, N.P., Albrecht, M.R., Lindell, Y., Orsini, E., Osheter, V., Paterson, K., & Peer, G. (2017). Lima: A PQC encryption scheme. *National Institute of Standards and Technology*.
- [26] Stehle, D. & Steinfeld, R. (2013). Making NTRUencrypt and NTRUSign as secure as standard worst-case problems over ideal lattices. *Cryptology ePrint Archive, Report 2013/004*.
- [27] Von Zur Gathen, J., & Gerhard, J. (2013). Modern Computer Algebra (3. Ed.). *Cambridge University Press*.
- [28] Working Group of the C/MM Committee. (2009). *IEEE P1363. 1 Standard Specifications for Public-Key Cryptographic Techniques Based on Hard Problems over Lattices*.
- [29] Zhao, R.K., McCarthy, S., Steinfeld, R., Sakzad, A., & O’Neill, M. (2023). Quantum-safe HIBE: does it cost a Latte?. *IEEE Transactions on Information Forensics and Security*. DOI: <https://eprint.iacr.org/2021/222>.

A^{**} -biprojectivity of Banach algebras based on maximal ideal space

Amir Sahami¹ , Mehdi Rostami²

1. Department of Mathematics, Faculty of Basic Science, Ilam University, P.O. Box 69315-516 Ilam, Iran. Email: a.sahami@ilam.ac.ir
2. Corresponding Author, Department of Mathematics and Computer Science, Amirkabir University of Technology (Tehran Polytechnic), Iran. Email: mross@aut.ac.ir

Article Info

ABSTRACT

Article type:

Research Article

Article history:

Received: 28 December 2023

Received in revised form:

17 April 2024

Accepted: 20 June 2024

Published Online:

20 August 2024

Keywords:

Banach algebra,
 φ - A^{**} -biprojective,
 φ -inner amenable,
Group algebra,
Measure algebra

2020 Mathematics Subject

Classification:

43A20, 46M10

In this paper, we continue the study of A^{**} -biprojectivity of Banach algebras, was introduced in [19], and the relation between this new notion and φ -amenability of Banach algebras is investigated. A^{**} -biprojectivity of Segal algebras and lower triangular matrix algebras is studied. Also, we introduce the notion of φ - A^{**} -biprojectivity of Banach algebras. Some examples indicate that this notion is weaker than A^{**} -biprojectivity. We obtain the relation between this notion and φ -amenability and φ -inner amenability. Finally, we investigate this new notion on certain Banach algebras such as group algebras, measure algebras, and lower triangular Banach algebras.

Cite this article: Sahami, A., & Rostami, M. (2024). A^{**} -biprojectivity of Banach algebras based on maximal ideal space. *Measure Algebras and Applications*, 2(1), 71–84. <http://doi.org/10.22091/MAA.2024.10255.1012>

©The Author(s).

DOI: 10.22091/MAA.2024.10255.1012

Publisher: University of Qom

Extended Abstract

Introduction

The concept of amenability (for discrete groups) originated by J. von Neumann in 1929, as, a discrete group is amenable if it admits a finitely additive left invariant probability measure. After that formally, it was introduced for all locally compact groups by M.M. Day. This concept was later extended to Banach algebras by B. E. Johnson in 1972 and has since grown into a fascinating area of research with applications in diverse fields, such as abstract harmonic analysis, operator algebras, and ergodic theory. In fact, a Banach algebra A is said to be amenable if the first cohomology group of A with coefficients in every dual Banach A -bimodule X^* is trivial. This notion has been considered as an important cohomological notion for Banach algebras by many mathematicians. After that many researchers studied the properties of this notion and the relation with many other cohomological notions. In 2006 Ghahramani et al. introduced the concept of approximate amenability as a notion weaker than amenability and improved the results related to amenability. A Banach algebra A is called approximately amenable if every continuous derivation from A into every dual Banach A -bimodule is approximately inner. They presented many examples to indicate that approximate amenability is different from amenability. In 2008, Kaniuth, Lau and Pym by inspiration of left amenability of F -algebras, was done by Lau [12], introduced φ -amenability of Banach algebras. This notion was studied by many authors and it was proved that φ -amenability has a near relation to the existence of a bounded approximate identity for $\ker \varphi$. A net (e_α) in A is an approximate identity for A if $\|ae_\alpha - a\| \rightarrow 0$ and $\|e_\alpha a - a\| \rightarrow 0$, for all $a \in A$. Helemskii in the 1980s defined biprojective Banach algebras as an important tool in homological notions and investigated any hereditary properties of this concept, interested readers are referred to his comprehensive book [3]. A Banach algebra A is called biprojective if there exists a bounded A -bimodule morphism $\rho: A \rightarrow A \hat{\otimes} A$ such that $\pi_A \circ \rho(a) = a$. After that, some other weaker or stronger notions were defined and investigated. For example, Zhang in 1999 [23] introduced approximate biprojective Banach algebras. Sahami and Pourabbas in 2014 [22] by inspiration of φ -amenability introduced φ -biprojective Banach algebras and studied some properties of this notion. After that extensive research was done on this notion for some Banach algebras such as group algebras, measure algebras, semigroup algebras and Lipschitz algebras. A Banach algebra A is called φ -biprojective if there exists a continuous module morphism $\rho: A \rightarrow A \hat{\otimes} A$ such that $\varphi \circ \pi_A \circ \rho(a) = \varphi(a)$, for all $a \in A$, where φ is a nonzero bounded multiplicative linear functional on A . The authors, in [19], introduced the notion of A^{**} -biprojective Banach algebras and found the relation between this notion with some other cohomological notions. Also, A^{**} -biprojectivity of certain Banach algebras such as Lipschitz algebras and triangular Banach algebras had been studied. In this paper, we investigate the relation between A^{**} -biprojectivity and φ -amenability. After that we define the notion of φ - A^{**} -biprojective Banach algebras and we obtain the relation between this notion and some other cohomological notions. Also, we study φ - A^{**} -biprojectivity of Banach algebras associated to a locally compact group.

Conclusion

In this paper, the following definitions are stated:

Definition 0.1. A Banach algebra A is called biprojective if there exists a bounded A -bimodule morphism $\rho: A \rightarrow A \widehat{\otimes} A$ such that $\pi_A \circ \rho(a) = a$.

Definition 0.2. A Banach algebra A is called left φ -amenable if there exists a bounded net (m_α) in A such that

$$am_\alpha - \varphi(a)m_\alpha \rightarrow 0, \quad \varphi(m_\alpha) \rightarrow 1,$$

for all $a \in A$.

Definition 0.3. A Banach algebra A is called A^{**} -biprojective if there exists bounded A -module morphism $\rho: A \rightarrow A^{**} \widehat{\otimes} A^{**}$ such that for all $a \in A$

$$\pi_{A^{**}} \circ \rho(a) = \kappa_A(a).$$

Definition 0.4. Let A be a Banach algebra and $\varphi \in \Delta(A)$. A is called φ - A^{**} -biprojective if there exists a net $\rho: A \rightarrow A^{**} \widehat{\otimes} A^{**}$ such that for all $a \in A$

$$\tilde{\varphi} \circ \pi_{A^{**}} \circ \rho(a) = \varphi(a).$$

Also, the next theorems and corollaries are presented:

Theorem 0.5. Let A be a Banach algebra with a left approximate identity. If A is A^{**} -biprojective, then A is left φ -amenable.

Corollary 0.6. Let G be a locally compact group. If $S^1(G)$ is $S^1(G)^{**}$ -biprojective, then G is amenable.

Lemma 0.7. Let $|I| \geq 1$ be an index set with the smallest element. Then $LO(I, A)$ is not $LO(I, A)^{**}$ -biprojective.

Theorem 0.8. Let A be a Banach algebra and $\varphi \in \Delta(A)$. If A is φ -inner amenable and φ - A^{**} -biprojective, then A is left and right φ -amenable.

Theorem 0.9. Let G be a locally compact group and $\varphi \in \Delta(L^1(G))$. The algebra $L^1(G)$ is φ - $L^1(G)^{**}$ -biprojective if and only if G is amenable.

Theorem 0.10. Let G be a locally compact group and $\varphi \in \Delta(M(G))$. The algebra $M(G)$ is φ - $M(G)^{**}$ -biprojective if and only if G is amenable and discrete.

A^{**} -دوتصویری جبرهای باناخ بر پایه فضای ایده‌آل ماکسیمال

امیر سهامی^۱، مهدی رستمی^۲ ✉

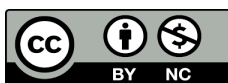
۱. دانشکده علوم ریاضی، دانشگاه ایلام، ایلام، ایران. رایانامه: a.sahami@ilam.ac.ir

۲. نویسندهٔ مسئول، دانشکده ریاضی و علوم کامپیوتر، دانشگاه صنعتی امیرکبیر، تهران، ایران. رایانامه: mross@aut.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
<p>نوع مقاله: مقاله پژوهشی</p> <p>تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۰/۷ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۱/۲۹ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۳/۳۱ تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۵/۳۰</p> <p>کلمات کلیدی: جبر باناخ، φ-A^{**} دوتصویر، میانگین پذیر داخلی، جبر گروهی، جبر اندازه</p> <p>رده‌بندی ریاضی: 43A20, 46M10</p>	<p>در این مقاله، مطالعهٔ جبرهای باناخ A^{**}-دوتصویر را که در منبع [۱۹] معرفی شدند، ادامه می‌دهیم و ارتباط آن‌ها را با مفهوم φ-میانگین‌پذیری بررسی می‌کنیم. A^{**}-دوتصویری جبرهای سگال و جبرهای ماتریسی پایین مثلثی را مطالعه می‌کنیم. همچنین، مفهوم جبرهای باناخ φ-A^{**}-دوتصویر را معرفی می‌کنیم و رابطهٔ بین این مفهوم و φ-میانگین‌پذیری و φ-میانگین‌پذیری داخلی را به دست می‌آوریم. در نهایت، این مفهوم جدید، برای جبرهای باناخ خاص مانند جبرهای گروهی، جبرهای اندازه و جبرهای باناخ پایین مثلثی بررسی می‌شود.</p>

استناد: سهامی، امیر، رستمی، مهدی. (۱۴۰۳). A^{**} -دوتصویری جبرهای باناخ بر پایه فضای ایده‌آل ماکسیمال. جبرهای اندازه و کاربردها، ۲(۱)، ۸۴-۷۱.

<http://doi.org/10.22091/MAA.2024.10255.1012>

ناشر: دانشگاه قم.

© نویسندگان.

۱ مقدمه

مفهوم میانگین‌پذیری (برای گروه‌های گسسته) توسط ج. فون نویمان در سال ۱۹۲۹ آغاز شد، که در آن، یک گروه گسسته میانگین‌پذیر است هرگاه یک اندازه احتمال جمعی پایای چپ موجود باشد. پس از آن م. م. دی این مفهوم را به‌طور رسمی برای تمام گروه‌های فشرده موضعی معرفی کرد. بعدها این مفهوم توسط ب. ا. جانسون در سال ۱۹۷۲ برای جبرهای باناخ توسعه داده شد و از آن پس به‌عنوان یک موضوع تحقیقاتی جالب مورد توجه قرار گرفت و کاربردهای فراوانی در شاخه‌های مختلف از جمله آنالیز هارمونیک مجرد، جبر عملگرها و نظریه ارگودیک پیدا کرد. در واقع، جبر باناخ A میانگین‌پذیر گفته می‌شود هرگاه اولین گروه همانستگی A با ضرایب در هر A -دومدول باناخ دوگان X^* بدیهی باشد. این مفهوم بعدها به‌عنوان یک خاصیت همانستگی مهم برای جبرهای باناخ مورد توجه بسیاری از ریاضیدانان قرار گرفت. پس از آن تحقیقات بسیاری در مورد خواص این مفهوم و ارتباط آن با بسیاری از مفاهیم دیگر همانستگی مورد مطالعه قرار گرفت. در سال ۲۰۰۶ قهرمانی و همکاران مفهوم ضعیف‌تر میانگین‌پذیری تقریبی را معرفی کردند و توانستند بسیاری از نتایج مربوط به میانگین‌پذیری را تعمیم دهند. جبر باناخ A میانگین‌پذیر تقریبی نامیده می‌شود هرگاه هر اشتقاق پیوسته از A به توی هر A -دومدول باناخ دوگان درونی تقریبی باشد. آن‌ها با ذکر مثال‌های متعدد نشان دادند که این مفهوم با مفهوم میانگین‌پذیری متفاوت است. در سال ۲۰۰۸ کانپوت، لائو و پیم مفهوم φ -میانگین‌پذیری جبرهای باناخ را معرفی کردند که این تعریف با الهام از تعریف میانگین‌پذیری چپ F -جبرها که قبلاً توسط لائو [۱۲] انجام شده بود شکل گرفت. این مفهوم مورد توجه بسیاری قرار گرفت و ثابت شد که φ -میانگین‌پذیری رابطه نزدیکی با وجود یک تقریبی کران‌دار برای $\ker \varphi$ دارد. تور (e_α) در A را یک تقریبی گوییم هرگاه برای هر $a \in A$ ، $\|ae_\alpha - a\| \rightarrow 0$ و $\|e_\alpha a - a\| \rightarrow 0$. هلمسکی در دهه ۱۹۸۰ جبرهای باناخ دوتصویر را تعریف کرد که تا به اکنون به‌عنوان یکی از ابزارهای مهم در همانستگی جبرهای باناخ شناخته می‌شود. در واقع، جبر باناخ A دوتصویر نامیده می‌شود هرگاه همریختی A -دومدولی پیوسته $\hat{A} \otimes A \rightarrow A$ وجود داشته باشد به‌طوری که $\pi_A \circ \rho = id_A$. پس از آن مفاهیم دیگری که قوی‌تر یا ضعیف‌تر از این مفهوم بودند نیز تعریف و مورد بررسی قرار گرفتند. به‌عنوان مثال، ژانگ در سال ۱۹۹۹ [۲۳] جبرهای باناخ دوتصویر تقریبی را معرفی کرد. سهامی و پورعباس در سال ۲۰۱۴ [۲۲] با الهام از تعریف φ -میانگین‌پذیری مفهوم جبرهای باناخ φ -دوتصویر را معرفی کردند و خواص آن را مورد بررسی قرار دادند. پس از آن نیز تحقیقات گسترده‌ای روی این مفهوم برای بسیاری از جبرها از جمله جبر گروهی، جبر اندازه، جبر نیم‌گروهی و جبرهای لپیشیتزی انجام پذیرفت. جبر باناخ A ، φ -دوتصویر نامیده می‌شود هرگاه همریختی A -مدولی پیوسته $\hat{A} \otimes A \rightarrow A$ وجود داشته باشد به‌طوری که $\varphi(a) = \varphi(a) \circ \pi_A \circ \rho$ ، که در آن φ یک تابع خطی ضربی کران‌دار ناصفر روی A است. نویسندگان در [۱۹] مفهوم جبرهای باناخ A^{**} -دوتصویر را معرفی کردند و رابطه آن را با برخی از مفاهیم همانستگی مطالعه کردند. همچنین A^{**} -دوتصویری برخی از جبرهای باناخ از جمله جبرهای لپیشیتزی و جبرهای مثلثی را بررسی کردند. در این مقاله ارتباط بین A^{**} -دوتصویری و φ -میانگین‌پذیری را بررسی می‌کنیم. سپس جبرهای باناخ φ - A^{**} -دوتصویر را تعریف می‌کنیم و ارتباط آن را با برخی دیگر از مفاهیم همانستگی به دست می‌آوریم. همچنین این مفهوم را برای جبرهای وابسته به یک گروه فشرده موضعی مطالعه می‌کنیم.

۲ تعاریف و مقدمات

فرض کنید A یک جبر باناخ و X یک A -دومدول باناخ باشد. در این صورت فضای دوگان X یعنی X^* با اعمال مدولی زیر یک A -دومدول باناخ است:

$$(a \cdot f)(x) = f(x \cdot a), \quad (f \cdot a)(x) = f(a \cdot x) \quad (a \in A, x \in X, f \in X^*).$$

اگر $\hat{A} \otimes A$ فضای حاصلضرب تانسوری تصویری باشد در این صورت $\hat{A} \otimes A$ یک باناخ A -دومدول با اعمال مدولی زیر است:

$$a \cdot (b \otimes c) = ab \otimes c, \quad (b \otimes c) \cdot a = b \otimes ca \quad (a, b, c \in A)$$

بنابراین $(\hat{A} \otimes A)^*$ با اعمال مدولی زیر یک باناخ A -دومدول است:

$$\begin{aligned} (a \cdot f)(b \otimes c) &= f(b \otimes ca), \\ (f \cdot a)(b \otimes c) &= f(ab \otimes c) \quad (a, b, c \in A, f \in (\hat{A} \otimes A)^*). \end{aligned}$$

به‌طور مشابه می‌توان $(\hat{A} \otimes A)^{**}$ را به‌عنوان یک باناخ A -دومدول در نظر گرفت. به یک تابع خطی ضربی ناصفر روی جبر باناخ A یک مشخصه گفته می‌شود و مجموعه تمام مشخصه‌های روی A را با نماد $\Delta(A)$ نمایش می‌دهیم. در سرتاسر این مقاله، $\kappa_A : A \rightarrow A^{**}$

نشاندۀ طبیعی و $\pi_A : A \hat{\otimes} A \rightarrow A$ نگاشت ضربی است که به صورت زیر تعریف می‌شود:

$$\pi_A(a \otimes b) = ab \quad (a, b \in A).$$

آرنز در سال ۱۹۵۱ دو ضرب روی دوگان دوم یک جبر باناخ تعریف کرد تا بتواند آن را تبدیل به یک جبر باناخ کند. در واقع این ضربها توسیع ضرب معمولی روی جبر هستند. به این ضربها ضرب آرنز اول و دوم گفته می‌شود که به ترتیب با نمادهای \square و \diamond نمایش داده می‌شوند و به صورت زیر تعریف می‌شوند:

$$\langle F \square G, f \rangle = \langle F, G \cdot f \rangle, \quad \langle F \diamond G, f \rangle = \langle G, f \cdot F \rangle,$$

و

$$\langle G \cdot f, a \rangle = \langle G, f \cdot a \rangle, \quad \langle f \cdot F, a \rangle = \langle F, a \cdot f \rangle,$$

و

$$\langle f \cdot a, b \rangle = \langle f, ab \rangle, \quad \langle a \cdot f, b \rangle = \langle f, ba \rangle,$$

که در آن $a, b \in A$ و $f \in A^*$, $F, G \in A^{**}$. دقت شود که اگر A یک جبر باناخ باشد و $\varphi \in \Delta(A)$ ، آنگاه توسیع یکتایی از φ به A^{**} موجود است که آن را با $\tilde{\varphi}$ نمایش می‌دهیم. در واقع برای هر $F \in A^{**}$ قرار می‌دهیم

$$\tilde{\varphi}(F) = F(\varphi).$$

۳ نتایج اصلی

ابتدا تعریف جبرهای باناخ A^{**} -دو تصویر را ارائه می‌دهیم. برای جزئیات بیشتر به منبع [۱۹] مراجعه شود.

تعریف ۱.۳. جبر باناخ A را A^{**} -دو تصویر نامیم هرگاه همبستگی پیوسته A -دومدولی $A^{**} \hat{\otimes} A^{**} \rightarrow A$ با ρ موجود باشد به طوری که به ازای هر $a \in A$

$$\pi_{A^{**}} \circ \rho(a) = \kappa_A(a)$$

که در آن $\pi_{A^{**}} : A^{**} \hat{\otimes} A^{**} \rightarrow A^{**}$ عملگر ضربی با ضابطه $\pi_{A^{**}}(F \otimes G) = F \square G$ است.

در قضیۀ زیر به بررسی رابطه بین A^{**} -دو تصویری جبر باناخ A با φ -میانگین پذیری می‌پردازیم.

تعریف ۲.۳. فرض کنیم A یک جبر باناخ باشد و $\varphi \in \Delta(A)$. گوئیم A ، φ -میانگین پذیر چپ است هرگاه تور کران دار (m_α) در A موجود باشد به طوری که برای هر $a \in A$

$$am_\alpha - \varphi(a)m_\alpha \rightarrow 0, \quad \varphi(m_\alpha) \rightarrow 1.$$

تور (e_α) را یکۀ تقریبی چپ جبر باناخ A گوئیم هرگاه برای هر $a \in A$ ، $e_\alpha a \rightarrow a$ ، یکۀ تقریبی (e_α) را کران دار گوئیم هرگاه $0 < K$ وجود داشته باشد که $\|e_\alpha\| \leq K$. به طور مشابه یکۀ تقریبی راست کران دار نیز تعریف می‌شود. جبر باناخ A دارای یکۀ تقریبی کران دار است هرگاه دارای یکۀ تقریبی چپ کران دار و راست کران دار باشد.

قضیه ۳.۳. فرض کنیم A یک جبر باناخ با یکۀ تقریبی چپ (راست) باشد و $\varphi \in \Delta(A)$. اگر A ، A^{**} -دو تصویر باشد، آنگاه A - φ -میانگین پذیر چپ (راست) است.

اثبات. از آنجاکه جبر A ، A^{**} -دو تصویر است لذا طبق تعریف عملگر خطی $A^{**} \hat{\otimes} A^{**} \rightarrow A$ با ρ موجود است به طوری که برای هر $a, b \in A$ داریم:

$$\pi_{A^{**}} \circ \rho(a) = \kappa_A(a), \quad \rho(ab) = \rho(a) \cdot b = a \cdot \rho(b).$$

طبق [۲، لم ۱.۷] نگاشت

$$\Psi : A^{**} \hat{\otimes} A^{**} \rightarrow (A \hat{\otimes} A)^{**}$$

موجود است به طوری که برای هر $a, b \in A$ و $n \in A^{**} \widehat{\otimes} A^{**}$ در شرایط زیر صدق می‌کند:

$$\Psi(\kappa_A(a) \otimes \kappa_A(b)) = \kappa_{A \widehat{\otimes} A}(a \otimes b) \quad \text{الف)}$$

$$\Psi(n) \cdot a = \Psi(n \cdot a) \quad \text{ب)}$$

$$a \cdot \Psi(n) = \Psi(a \cdot n) \quad \text{پ)}$$

$$\pi_A^{**}(\Psi(n)) = \pi_{A^{**}}(n) \quad \text{ت)}$$

نگاشت $\theta : A \rightarrow (A \widehat{\otimes} \frac{A}{\ker \varphi})^{**}$ را به صورت زیر تعریف می‌کنیم:

$$\theta(a) = (id_A \otimes q)^{**} \circ \Psi \circ \rho(a),$$

که در آن $id_A : A \rightarrow A$ نگاشت همانی و $q : A \rightarrow \frac{A}{\ker \varphi}$ نگاشت خارج‌قسمتی است. دقت کنیم که نگاشت $id_A \otimes q$ یک همریختی A -مدولی است و در نتیجه $(id_A \otimes q)^{**}$ نیز یک A -مدولی همریختی است. چون A دارای یک تقریبی چپ است لذا $\overline{A \ker \varphi} = \ker \varphi$. پس برای هر $k \in \ker \varphi$ دنباله‌های $\{a_n\}$ در A و $\{k_n\}$ در $\ker \varphi$ وجود دارند که $k = \lim_{n \rightarrow \infty} a_n k_n$ از آنجاکه برای هر $k \in \ker \varphi$ لذا داریم

$$\begin{aligned} \theta(k) &= \theta(\lim_{n \rightarrow \infty} a_n k_n) = \lim_{n \rightarrow \infty} \theta(a_n k_n) \\ &= \lim_{n \rightarrow \infty} (id_A \otimes q)^{**} \circ \Psi \circ \rho(a_n k_n) \\ &= \lim_{n \rightarrow \infty} (id_A \otimes q)^{**} \circ \Psi \circ \rho(a_n) k_n = 0. \end{aligned}$$

در نتیجه نگاشت θ یک A -مدول همریختی چپ کران‌دار $\tilde{\theta} : \frac{A}{\ker \varphi} \rightarrow (A \widehat{\otimes} \frac{A}{\ker \varphi})^{**}$ القا می‌کند. عنصر $a_0 \in A$ را طوری انتخاب می‌کنیم که $\varphi(a_0) = 1$. تعریف می‌کنیم

$$\mathbf{m} = \tilde{\theta}(a_0 + \ker \varphi).$$

همان‌طور که می‌دانیم $\frac{A}{\ker \varphi} \cong \mathbb{C}$ و در نتیجه $\mathbf{m} \in A^{**}$. به آسانی می‌توان دید که برای هر $a \in A$ داریم

$$\begin{aligned} a\mathbf{m} &= a\tilde{\theta}(a_0 + \ker \varphi) = \tilde{\theta}(aa_0 + \ker \varphi) \\ &= \tilde{\theta}(\varphi(a)a_0 + \ker \varphi) \\ &= \varphi(a)\tilde{\theta}(a_0 + \ker \varphi) \\ &= \varphi(a)\mathbf{m}. \end{aligned}$$

همچنین از آنجاکه $\tilde{\varphi} \circ \pi_A^{**} = \tilde{\varphi} \circ (id_A \otimes q)^{**}$ نتیجه می‌گیریم که

$$\begin{aligned} \tilde{\varphi}(\mathbf{m}) &= \tilde{\varphi} \circ \tilde{\theta}(a_0 + \ker \varphi) = \tilde{\varphi} \circ \theta(a_0) \\ &= \tilde{\varphi} \circ (id_A \otimes q)^{**} \circ \Psi \circ \rho(a_0) \\ &= \tilde{\varphi} \circ \pi_A^{**} \circ \Psi \circ \rho(a_0) \\ &= \tilde{\varphi} \circ \pi_{A^{**}} \circ \rho(a_0) \\ &= \varphi(a_0) = 1. \end{aligned}$$

بنابراین A ، φ -میانگین‌پذیر چپ است. اثبات میانگین‌پذیری راست A نیز به‌طور مشابه انجام می‌شود. \square

تعریف ۴.۳. برای گروه فشرده موضعی G زیرفضای خطی $S(G)$ از جبر گروهی $L^1(G)$ را یک جبر سگال روی G نامیم هرگاه الف) $S(G)$ زیرمجموعه چگال در $L^1(G)$ است.

ب) $S(G)$ با نرم $\|\cdot\|_{S(G)}$ یک فضای باناخ باشد و برای هر $f \in S(G)$ داشته باشیم $\|f\|_{L^1(G)} \leq \|f\|_{S(G)}$.

ج) برای هر $f \in S(G)$ و $y \in G$ داشته باشیم $L_y(f) \in S(G)$ و نگاشت $L_y(f) \mapsto y$ از G به نوی $S(G)$ پیوسته باشد

$$L_y(f)(x) = f(y^{-1}x)$$

د) برای هر $f \in S(G)$ و $y \in G$ داشته باشیم $\|L_y(f)\|_{S(G)} = \|f\|_{S(G)}$.

برای جزییات بیشتر درباره جبرهای سگال روی گروه‌های فشرده موضعی به [۱۸] مراجعه شود.

تعریف ۵.۳. فرض کنید G یک گروه فشرده موضعی باشد. گروه G را میانگین‌پذیر نامیم هرگاه دارای میانگین پایای چپ باشد. یعنی عملگر خطی و کران‌دار $T : L^\infty(G) \rightarrow \mathbb{C}$ موجود باشد به طوری که $\|T\| = T(1) = 1$ و برای هر $f \in L^\infty(G)$

$$T(L_x f) = T(f)$$

که در آن $L_x f$ نگاشت انتقال چپ $L_x f(y) = f(x^{-1}y)$ است. به عنوان مثالی از گروه‌های میانگین‌پذیر می‌توان به گروه‌های آبلی و گروه‌های فشرده اشاره کرد. برای مطالعه بیشتر به منابع [۱۶] و [۱۷] مراجعه شود.

نتیجه ۶.۳. فرض کنیم G یک گروه فشرده موضعی است. اگر $S(G)$ ، $S(G)^{**}$ -دوتصویر باشد، آنگاه G میانگین‌پذیر است.

اثبات. می‌دانیم که $S(G)$ همواره دارای یک تقریبی چپ است. از قضیه ۱.۲ نتیجه می‌شود که اگر $S(G)$ ، $S(G)^{**}$ -دوتصویر باشد، آنگاه $S(G)$ ، φ - میانگین‌پذیر چپ است و طبق [۱، قضیه ۲.۳] نتیجه می‌شود که G میانگین‌پذیر است. \square

نتیجه ۷.۳. فرض کنیم A یک جبر باناخ با یک تقریبی چپ و راست باشد و $\varphi \in \Delta(A)$ اگر A ، A^{**} -دوتصویر باشد، آنگاه A ، φ -جانسون میانگین‌پذیر است.

اثبات. اثبات نتیجه مستقیم قضیه ۱.۲ و [۲۲، قضیه ۲.۲] است. \square

فرض کنیم I یک مجموعه جهت‌دار کلی با کوچک‌ترین عضو باشد. $LO(I)$ را مجموعه تمام ماتریس‌های $I \times I$ پایین مثلثی با عناصر در \mathbb{C} در نظر می‌گیریم، یعنی

$$LO(I) = \{[a_{ij}]_{i,j \in I} : a_{ij} \in \mathbb{C}, a_{ij} = 0 \text{ هر } i < j \text{ برای}\}.$$

$LO(I)$ با ضرب ماتریسی و نرم $\|[a_{ij}]\| = \sum_{i,j \in I} \|a_{ij}\|$ تشکیل جبر باناخ می‌دهد.

قضیه ۸.۳. اگر $|I| > 1$ و I دارای کوچک‌ترین عضو باشد، آنگاه $LO(I)$ ، $LO(I)^{**}$ -دوتصویر نیست.

اثبات. به برهان خلف فرض کنیم $LO(I)$ ، $LO(I)^{**}$ -دوتصویر باشد. از آنجاکه جبر \mathbb{C} دارای عنصر همانی است لذا $LO(I)$ یک تقریبی دارد. نگاشت $\psi : LO(I) \rightarrow \mathbb{C}$ را با ضابطه

$$\psi([a_{ij}]) = a_{i,i}.$$

تعریف می‌کنیم که در آن i کوچک‌ترین عنصر I است. به وضوح ψ یک مشخصه روی $LO(I)$ است. طبق قضیه ۱.۲ جبر $LO(I)$ ، ψ - میانگین‌پذیر چپ است. ایده‌آل بسته

$$J = \left\{ \begin{bmatrix} a_{i,i} & 0 & \dots & 0 & \dots \\ a_{kk'} & 0 & \dots & 0 & \dots \\ \vdots & \vdots & \vdots & \vdots & \vdots \\ a_{ss'} & 0 & \dots & 0 & \dots \\ \vdots & \vdots & \vdots & \vdots & \vdots \end{bmatrix} : a_{i,i}, a_{kk'}, a_{ss'}, \dots \in \mathbb{C} \right\}$$

در $LO(I)$ را در نظر می‌گیریم. در این صورت $\psi|_J \neq 0$. در نتیجه بنابر [۱۰، لم ۳.۱] ایده‌آل J نیز $\psi|_J$ - میانگین‌پذیر چپ است. پس تور کران‌دار $J \subseteq (m_\alpha)$ وجود دارد که برای هر $j \in J$

$$jm_\alpha - \psi(j)m_\alpha \rightarrow 0, \quad \psi(m_\alpha) = 1.$$

از طرف دیگر برای هر $j_1, j_2 \in J$ رابطه $j_1 j_2 = \psi(j_2) j_1$ برقرار است. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که برای هر $j \in J$

$$j - \psi(j)m_\alpha \rightarrow 0.$$

در نظر گرفتن عنصر

$$\mathbf{j} = \begin{bmatrix} 0 & 0 & \dots & 0 & \dots \\ 1 & 0 & \dots & 0 & \dots \\ \vdots & \vdots & \vdots & \vdots & \vdots \\ 0 & 0 & \dots & 0 & \dots \\ \vdots & \vdots & \vdots & \vdots & \vdots \end{bmatrix}$$

□

به این نتیجه می‌رسیم که $\circ \rightarrow m_\alpha(\mathbf{j}) - \mathbf{j} = \mathbf{j}$ و به تناقض می‌رسیم.

در ادامه مفهوم A^{**} -دوتصویری وابسته به یک مشخصه را بیان می‌کنیم.

تعریف ۹.۳. فرض کنیم A یک جبر باناخ باشد و $\varphi \in \Delta(A)$. گوئیم A, φ - A^{**} -دوتصویر است هرگاه همریختی پیوسته A -دومدولی $A^{**} \hat{\otimes} A^{**} \rightarrow A$: ρ موجود باشد به طوری که به ازای هر $a \in A$

$$\tilde{\varphi} \circ \pi_{A^{**}} \circ \rho(a) = \varphi(a).$$

به‌وضوح اگر A, A^{**} -دوتصویر باشد، آنگاه φ - A^{**} -دوتصویر است. در ادامه با ذکر مثالی نشان می‌دهیم که عکس این مطلب لزوماً برقرار نیست. فرض کنیم S یک نیم‌گروه باشد و $\ell^1(S)$ مجموعه تمام توابع مختلط مقدار $\mathbb{C} \rightarrow S$: f باشد به طوری که $\|f\|_1 = \sum_{s \in S} |f(s)| < \infty$. برای هر $f, g \in \ell^1(S)$ ضرب پیچشی f و g به صورت زیر تعریف می‌شود

$$(f * g)(r) = \sum_{st=r} f(s)g(t) \quad (r \in S),$$

و در حالتی که هیچ عضوی مانند s و t یافت نشود که $st = r$ آنگاه $\sum_{st=r} f(s)g(t) = 0$. در این صورت $(\ell^1(S), *, \|\cdot\|_1)$ یک جبر باناخ است که آن را جبر نیم‌گروهی وابسته به S می‌نامیم.

مثال ۱۰.۳. مجموعه اعداد طبیعی \mathbb{N} همراه با عمل

$$m \cdot n = \max\{m, n\}$$

تشکیل یک نیم‌گروه می‌دهد که آن را با نماد \mathbb{N}_{\max} نمایش می‌دهیم. در این صورت جبر نیم‌گروهی $A = \ell^1(\mathbb{N}_{\max}), A^{**}$ -دوتصویر نیست. زیرا در غیر این صورت همریختی پیوسته A -دومدولی $A^{**} \hat{\otimes} A^{**} \rightarrow A$: ρ وجود دارد به طوری که به ازای هر $a \in A$

$$\pi_{A^{**}} \circ \rho(a) = \kappa_A(a).$$

اگر قرار دهیم $m = \rho(\delta_1)$ ، آنگاه برای هر $a \in A$ داریم

$$\begin{aligned} a\Psi(m) &= \Psi(am) = \Psi(a\rho(\delta_1)) \\ &= \Psi(\rho(a\delta_1)) = \Psi(\rho(\delta_1)a) \\ &= \Psi(\rho(\delta_1)a) = \Psi(m)a. \end{aligned}$$

همچنین

$$\begin{aligned} \pi_{A^{**}}(\Psi(m))a &= \pi_{A^{**}}(\Psi \circ \rho(\delta_1))a \\ &= \pi_{A^{**}} \circ \rho(\delta_1)a \\ &= \kappa_A(\delta_1)a \\ &= \kappa_A(a). \end{aligned}$$

نتیجه می‌شود که $\Psi(m)$ یک قطر مجازی برای A است و بنابراین A میانگین‌پذیر است. لذا باید $E(\mathbb{N}_{\max}) = E(\mathbb{N})$ مجموعه‌ای متناهی باشد که یک تناقض است. حال ادعا می‌کنیم A, φ - A^{**} -دوتصویر است. همان‌طور که می‌دانیم $\Delta(A) = \{\varphi_n : n \in \mathbb{N}\} \cup \{\varphi_\infty\}$ که در آن

$$\varphi_n(f) = \sum_{i=1}^n f(i), \quad \varphi_\infty(f) = \sum_{i=1}^{\infty} f(i).$$

برای هر $n \in \mathbb{N}$ نگاشت $\rho_n : A \rightarrow A^{**} \hat{\otimes} A^{**}$ را به صورت زیر تعریف می‌کنیم:

$$\rho_n(a) = \mathbf{am} \otimes \mathbf{m}$$

که در آن $\mathbf{m} = \kappa_A(\delta_{n+1} - \delta_n)$ از آنجاکه $am = \varphi_n(a)\mathbf{m}$ بنابراین ρ_n یک همریختی A -مدولی پیوسته است و داریم:

$$\begin{aligned} \widetilde{\varphi}_n \circ \pi_{A^{**}} \circ \rho(a) &= \widetilde{\varphi}_n \circ \pi_{A^{**}}(am \otimes \mathbf{m}) \\ &= \widetilde{\varphi}_n(am\mathbf{m}) \\ &= \varphi(a)\widetilde{\varphi}_n(\mathbf{m}) \\ &= \varphi_n(a). \end{aligned}$$

بنابراین A, φ_n - A^{**} -دوتصویر است. همچنین، اگر قرار دهیم

$$\mathbf{M} = w^* - \lim_n \kappa_A(\delta_n) \in A^{**},$$

به راحتی دیده می شود از آنجاکه $a\mathbf{M} = \mathbf{M}a = \varphi_\infty(a)\mathbf{M}$ لذا نگاشت $\rho : A \rightarrow A^{**} \widehat{\otimes} A^{**}$ با ضابطه

$$\rho(a) = a\mathbf{M} \otimes \mathbf{M}$$

یک همریختی A -مدولی پیوسته است و داریم:

$$\widetilde{\varphi}_\infty \circ \pi_{A^{**}} \circ \rho(a) = \widetilde{\varphi}_\infty(a\mathbf{M}^2) = \varphi_\infty(a).$$

نتیجه می گیریم که A, φ_∞ - A^{**} -دوتصویر است.

لائو در سال ۱۹۸۸ کلاس F -جبرها را معرفی کرد [۱۲]. در واقع یک F -جبر یک جبر باناخ است که پیش دوگان یک W^* -جبر M باشد به طوری که عنصر همانی M یک تابع خطی ضربی روی A باشد. برای اولین بار لائو میانگین پذیری چپ F -جبرها را تعریف و به مطالعه خواص آن پرداخت. نصر اصفهانی در سال ۲۰۰۱ [۱۴] مفهوم میانگین پذیری داخلی را برای F -جبرها تعریف کرد و نتایج بسیاری در مورد جبرهای مختلف به دست آورد. یکی از این نتایج این بود که جبر گروهی $L^1(G)$ همواره میانگین پذیر داخلی است. جباری در سال ۲۰۱۱ در [۶] مفهوم φ -میانگین پذیر داخلی را برای جبرهای باناخ معرفی کرد.

تعریف ۱.۱.۳. فرض کنیم A یک جبر باناخ باشد و $\varphi \in \Delta(A)$. جبر A را φ -میانگین پذیر داخلی گوئیم هرگاه تور کران دار (a_α) در A موجود باشد به طوری که برای هر $a \in A$

$$aa_\alpha - a_\alpha a \rightarrow 0, \quad \varphi(a_\alpha) \rightarrow 1.$$

در گزاره زیر به بررسی رابطه بین φ -میانگین پذیری و φ - A^{**} -دوتصویری جبرهای باناخ می پردازیم.

قضیه ۱.۲.۳. فرض کنیم A یک جبر باناخ باشد و $\varphi \in \Delta(A)$ و A, φ - A^{**} -دوتصویر باشد. اگر A, φ -میانگین پذیر داخلی باشد، آنگاه A, φ -میانگین پذیر چپ و راست است.

اثبات. چون A, φ -میانگین پذیر داخلی است لذا تور کران دار (a_α) در A وجود دارد به طوری که برای هر $a \in A$

$$aa_\alpha - a_\alpha a \rightarrow 0, \quad \varphi(a_\alpha) \rightarrow 1.$$

قرار می دهیم $m_\alpha = \rho(a_\alpha)$ و نگاشت $T : A^{**} \widehat{\otimes} A^{**} \rightarrow A^{**}$ را به صورت زیر تعریف می کنیم:

$$T(F \otimes G) = \widetilde{\varphi}(G)F.$$

اگر $\rho : A \rightarrow A^{**} \widehat{\otimes} A^{**}$ نگاشت مدنظر در تعریف φ - A^{**} -دوتصویری باشد، با در نظر گرفتن $N_\alpha = T \circ \rho(a_\alpha)$ خواهیم داشت:

$$\begin{aligned} aN_\alpha - \varphi(a)N_\alpha &= aT \circ \rho(a_\alpha) - \varphi(a)T \circ \rho(a_\alpha) \\ &= T \circ \rho(aa_\alpha) - T \circ \rho(a_\alpha a) \\ &= T \circ \rho(aa_\alpha - a_\alpha a) \rightarrow 0. \end{aligned}$$

همچنین از آنجاکه $\widetilde{\varphi} \circ T = \widetilde{\varphi} \circ \pi_{A^{**}}$ به این نتیجه می رسیم که

$$\widetilde{\varphi} \circ T \circ \rho(a_\alpha) = \widetilde{\varphi} \circ \pi_{A^{**}} \circ \rho(a_\alpha) = \varphi(a_\alpha) \rightarrow 1.$$

□

پس A, φ -میانگین پذیر چپ است. با استدلال مشابه می توان ثابت کرد A, φ -میانگین پذیر راست است.

در ادامه با ذکر مثالی نشان می‌دهیم که در لم قبل شرط φ -میانگین‌پذیری داخلی ضروری است.

مثال ۱۳.۳. فرض کنیم $A = C([0, 1])$ فضای تمام توابع پیوسته بر $[0, 1]$ با نرم زیر باشد:

$$\|f\|_{\infty} = \sup\{|f(x)| : x \in [0, 1]\}.$$

فضای A همراه با ضرب

$$f \cdot g = g(\circ)f,$$

تشکیل جبر باناخ می‌دهد. به راحتی می‌توان دید که $\Delta(A)$ یک مجموعه تک عضوی است؛ در واقع $\phi(f) = f(\circ)$ تنها مشخصه روی $C([0, 1])$ است. ادعا می‌کنیم که جبر A ، ϕ -میانگین‌پذیر نیست اما $\phi - A^{**}$ -دوتصویر است. برای اثبات این ادعا، به برهان خلف اگر A ، ϕ -میانگین‌پذیر باشد، آنگاه تور (f_{α}) در A وجود دارد که

$$f \cdot f_{\alpha} - \phi(f)f_{\alpha} \rightarrow \circ \quad \phi(f_{\alpha}) = 1.$$

در نتیجه

$$\phi(f_{\alpha})f - \phi(f)f_{\alpha} = f - \phi(f)f_{\alpha} \rightarrow \circ.$$

بنابراین برای هر $f \in \ker \phi$ می‌توان نتیجه گرفت که $f = \phi(f)f_{\alpha} \rightarrow \circ$ و لذا $f = \circ$ و این بدین معنی است که $\ker \phi = \{\circ\}$ از آنجاکه $\dim(\frac{A}{\ker \phi}) = 1$ پس $\dim(A) = 1$ و این یک تناقض است. برای اثبات ادعای دوم نگاشت $\rho : A \rightarrow A^{**} \widehat{\otimes} A^{**}$ را به صورت زیر تعریف می‌کنیم:

$$\rho(f) = \kappa_A(f) \otimes \kappa_A(1).$$

در این صورت ρ یک همریختی A -مدولی پیوسته است و داریم:

$$\begin{aligned} \tilde{\varphi} \circ \pi_{A^{**}} \circ \rho(f) &= \tilde{\varphi} \circ \pi_{A^{**}}(\kappa_A(f) \otimes \kappa_A(1)) \\ &= \tilde{\varphi}(\kappa_A(f \cdot 1)) \\ &= \phi(f)\phi(1) \\ &= \phi(f). \end{aligned}$$

پس نتیجه می‌گیریم که A ، $\tilde{\phi} - A^{**}$ -دوتصویر است.

نتیجه ۱۴.۳. فرض کنیم A یک جبر باناخ جابجایی و $\varphi - A^{**}$ -دوتصویر باشد. در این صورت A ، φ -میانگین‌پذیر چپ و راست است.

نتیجه ۱۵.۳. فرض کنیم A یک جبر باناخ دارای یک تقریبی کران‌دار و $\varphi - A^{**}$ -دوتصویر باشد. در این صورت A ، φ -میانگین‌پذیر چپ و راست است.

در ادامه قصد داریم $\varphi - A^{**}$ -دوتصویری جبر گروهی را مورد بررسی قرار دهیم. فرض کنید G یک گروه فشرده موضعی با اندازه‌ها χ چپ $d\lambda$ و $L^1(G)$ جبر گروهی وابسته به گروه G با نرم $\|\cdot\|_1$ و ضرب پیچشی باشد [۴]. همچنین فرض کنید $L^{\infty}(G)$ جبر توابع کران‌دار اساسی با نرم $\|\cdot\|_{\infty}$ و $M(G)$ جبر اندازه‌ها گروه G باشد [۴]. اگر \widehat{G} مجموعه همه همریختی‌های پیوسته $G \rightarrow \mathbb{T} : \xi$ باشد، در این صورت

$$\Delta(L^1(G)) = \{\varphi_{\xi} : \xi \in \widehat{G}\},$$

که در آن

$$\varphi_{\xi}(f) = \int_G \overline{\xi(x)} f(x) d\lambda(x).$$

به مرجع [۴]، قضیه [۲۳.۷] مراجعه کنید.

قضیه ۱۶.۳. فرض کنید G یک گروه فشرده موضعی باشد. جبر گروهی $L^1(G)$ ، $\varphi - L^1(G)^{**}$ -دوتصویر است اگر و فقط اگر G یک گروه میانگین‌پذیر باشد.

اثبات. از آنجاکه $L^1(G)$ همواره دارای یکه تقریبی کران دار است در نتیجه $L^1(G)$ ، φ -میانگین پذیر داخلی است و طبق قضیه ۱۲.۳ $L^1(G)$ ، φ -میانگین پذیر چپ است. بنابراین G میانگین پذیر است.

برعکس، فرض کنیم G یک گروه میانگین پذیر باشد. پس $L^1(G)$ ، φ -میانگین پذیر چپ و راست است. لذا M_1 و M_2 در $L^1(G)^{**}$ وجود دارند که برای هر $a \in L^1(G)$

$$aM_1 = \varphi(a)M_1, \quad \tilde{\varphi}(M_1) = 1$$

و

$$M_2a = \varphi(a)M_2, \quad \tilde{\varphi}(M_2) = 1.$$

نگاشت $\rho : L^1(G) \rightarrow L^1(G)^{**} \hat{\otimes} L^1(G)^{**}$ را تعریف می‌کنیم:

$$\rho(a) = aM_1 \otimes M_2.$$

در این صورت داریم:

$$\tilde{\varphi} \circ \pi_{A^{**}} \circ \rho(a) = \tilde{\varphi}(aM_1M_2) = \varphi(a).$$

همچنین

$$\rho(ab) = abM_1 \otimes M_2 = \varphi(ab)M_1 \otimes M_2 = \varphi(a)\varphi(b)M_1 \otimes M_2 = a\rho(b),$$

و

$$\begin{aligned} \rho(ab) &= abM_1 \otimes M_2 = \varphi(ab)M_1 \otimes M_2 \\ &= \varphi(a)\varphi(b)M_1 \otimes M_2 = \varphi(a)M_1 \otimes M_2b \\ &= \rho(a)b. \end{aligned}$$

این ثابت می‌کند که $L^1(G)$ ، φ - $L^1(G)^{**}$ دوتصویر است. \square

نتیجه ۱۷.۳. فرض کنید G یک گروه فشرده موضعی باشد. جبر اندازه $M(G)$ ، φ - $M(G)^{**}$ دوتصویر است اگر و فقط اگر G یک گروه میانگین پذیر و گسسته باشد.

اثبات. اگر $M(G)$ ، φ - $M(G)^{**}$ دوتصویر باشد، چون $M(G)$ یکدار است بنا بر نتیجه ۱۵.۳ $M(G)$ ، φ -میانگین پذیر چپ است و بنابراین طبق [۱۳]، نتیجه [۲.۵] G میانگین پذیر و گسسته است. برای حالت برعکس، اگر G میانگین پذیر و گسسته باشد، آنگاه

$M(G) = \ell^1(G)$ و در نتیجه قضیه ۱۶.۳ اثبات را تکمیل می‌کند. \square

References

- [1] Alaghmandan, M., Nasr-Isfahani, R., & Nemati, M. (2010). Character amenability and contractibility of abstract Segal algebras. *Bull. Austral. Math. Soc*, 82, 274–281. DOI: <http://dx.doi.org/10.1017/S0004972710000286>.
- [2] Ghahramani, F., Loy, R.J., & Willis, G.A. (1996). Amenability and weak amenability of second conjugate Banach algebras. *Proc. Amer. Math. Soc*, 124, 1489–1497. DOI: <https://doi.org/10.1090/s0002-9939-96-03177-2>.
- [3] Helemskii, A.Ya. (1989). The Homology of Banach and Topological Algebras. *Kluwer Academic Publishers, Holland*. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-94-009-2354-6>.
- [4] Hewitt, E., & Ross, K.A. (1970). Abstract Harmonic Analysis I, *Springer, Berlin*.

- [5] Hu, Z., Monfared, M.S., & Traynor, T. (2009). On character amenable Banach algebras. *Studia Math*, 193, 53–78.
- [6] Jabbari, A., Mehdi Abad, T., & Zaman Abadi, M. (2011). On ϕ -inner amenable Banach algebras. *Colloq. Math*, 122, 1–10. DOI: <https://doi.org/10.4064/cm122-1-1>.
- [7] Javanshiri, H., & Nemati, M. (2018). Invariant ϕ -means for abstract Segal algebras related to locally compact groups. *Bull. Belg. Math. Soc. Simon Stevin*, 25, 687–698. DOI: <http://dx.doi.org/10.36045/bbms/1547780429>.
- [8] Johnson, B.E. (1972). Cohomology in Banach algebras. *Mem. Amer. Math. Soc*, 127.
- [9] Johnson, B.E. (1972). Approximate diagonals and cohomology of certain annihilator Banach algebras. *Amer. J. Math*, 94, 685–698. DOI: <https://doi.org/10.2307/2373751>.
- [10] Kaniuth, E., Lau, A.T., & Pym, J. (2008). On ϕ -amenability of Banach algebras. *Math. Proc. Cambridge Philos. Soc*, 144, 85–96. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0305004107000874>.
- [11] Kaniuth, E., Lau, A.T., & Pym, J. (2008). On character amenability of Banach algebras. *J. Math. Anal. Appl*, 344, 942–955. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jmaa.2008.03.037>.
- [12] Lau, A.T. (1983). Analysis on a class of Banach algebras with applications to harmonic analysis on locally compact groups and semigroups. *Fund. Math*, 118, 161–175. DOI: <https://doi.org/10.4064/FM-118-3-161-175>.
- [13] Monfared, M.S. (2008). Character amenability of Banach algebras. *Math. Proc. Camb. Philos. Soc*, 144, 697–706. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0305004108001126>.
- [14] Nasr-Isfahani, R. (2001). Inner amenability of Lau algebras. *Arch. Math*, (Brno) 37, 45–55.
- [15] Nasr Isfahani, R., & Soltani Renani, S. (2011). Character contractibility of Banach algebras and homological properties of Banach modules. *Studia Math*, 202, 205–225.
- [16] Paterson, A.L.T. (1988). Amenability. *Math. Surveys Monogr; vol. 29, Amer. Math. Soc, Providence, RI*.
- [17] Pier, J.P. (1984). Amenability of Locally Compact Groups. *Pure Appl. Math. (N. Y.), John Wiley & Sons, Inc., New York. A Wiley-Interscience Publication*.
- [18] Reiter, H. (1971). L^1 -algebras and Segal algebras. *Lecture Notes in Mathematics, 231 Springer*. DOI: <https://doi.org/10.1007/BFb0060759>.
- [19] Rostami, M., & Sahami, A. (2023). A** -biprojectivity of Banach algebras. *Measure Algebras and Applications*, 1(1), 128–140. DOI: <http://doi.org/10.22091/MAA.2023.9829.1011>.
- [20] Runde, V. (2002). Lectures on Amenability, Lecture Notes in Mathematics (Volume 1774). *Springer Verlag, Berlin-Heidelberg-New York*. DOI: <https://doi.org/10.1007/b82937>.
- [21] Sahami, A. (2019). On left ϕ -biprojectivity and left ϕ -biflatness of certain Banach algebras. *Po-litehn. Univ. Bucharest Sci. Bull. Ser. A*, 81, 97–106.

- [22] Sahami, A., & Pourabbas, A. (2013). On ϕ -biflat and ϕ -biprojective Banach algebras. *Bull. Belg. Math. Soc. Simon Stevin*, 20, 789–801. DOI: <https://doi.org/10.36045/bbms/1385390764>.
- [23] Zhang, Y. (1999). Nilpotent ideals in a class of Banach algebras. *Proc. Amer. Math. Soc.*, 127, 3237–3242. DOI: <http://dx.doi.org/10.1090/S0002-9939-99-04896-0>.

Is the space of Holder functions predual of L^1 ?

Azin Golbaharan¹

1. Kharazmi University, Tehran, Iran. Email: golbaharan@khu.ac.ir

Article Info

ABSTRACT

Article type:

Research Article

Article history:

Received: 01 March 2024

Received in revised form:

07 May 2024

Accepted: 21 June 2024

Published Online:

20 August 2024

Keywords:

Lipschitz function,

Little Lipschitz space,

Holder function space,

$L^1(\mu)$

Let (X, d) be a compact pointed metric space. In this paper, we investigate the condition on the underlying metric space (X, d) which implies that the little Lipschitz space on (X, d) is predual of $L^1(\mu)$. Then, we conclude that the space of Holder functions on every compact pointed space, and for each $0 < \alpha < 1$ is not predual of $L^1(\mu)$.

2020 Mathematics Subject

Classification:

47B33, 46J10

Cite this article: Golbaharan, A. (2024). Is the space of Holder functions predual of L^1 ?. *Measure Algebras and Applications*, 2(1), 85–91. <http://doi.org/10.22091/MAA.2024.10469.1015>

©The Author(s).

DOI: 10.22091/MAA.2024.10469.1015

Publisher: University of Qom

Extended Abstract

Introduction

A metric space (X, d) is pointed if it carries a distinguished element or base point e . Let (X, d_X) and (Y, d_Y) be metric spaces. A map $f : X \rightarrow Y$ is Lipschitz if

$$\mathbf{L}(f) = \sup_{\substack{x, x' \in X \\ x \neq x'}} \frac{d_Y(f(x), f(x'))}{d_X(x, x')} < \infty. \quad (0.1)$$

Suppose that (X, d) is a compact pointed metric space. The collection of all Lipschitz functions $f : X \rightarrow \mathbb{C}$ with $f(e) = 0$ is called Lipschitz space and is denoted by $\text{Lip}_0(X)$. The usual norm on $\text{Lip}_0(X)$ is defined by (0.1) which gives a Banach space. The little Lipschitz space, $\text{lip}_0(X)$, is the closed subspace of $\text{Lip}_0(X)$ consists of all functions $f : X \rightarrow \mathbb{C}$ such that

$$\lim_{d(x, x') \rightarrow 0} \frac{|f(x) - f(x')|}{d(x, x')} = 0.$$

We say that $\text{lip}_0(X)$ separates the points of X uniformly if there exists a constant $c > 1$ such that for every $x, y \in X$, some $f \in \text{lip}_0(X)$ satisfies $\mathbf{L}(f) \leq c$ and $|f(x) - f(y)| = d(x, y)$. In the general case, it is possible that $\text{lip}_0(X)$ does not separate points of X uniformly. For each constant $0 < \alpha < 1$ and metric space (X, d) , we denote by X^α the same set together with the metric d^α and call it Holder metric space. The Holder space, $\text{lip}_0(X^\alpha)$ separates the points of X uniformly.

Let (X, d) be a metric space. A molecule of X is a function $m : X \rightarrow \mathbb{C}$ which is supported on a finite set and which satisfies $\sum_{x \in X} m(x) = 0$. For $x, y \in X$ define the molecule m_{xy} by $m_{xy} = \chi_x - \chi_y$. We denote the set of molecules on X by $\mathfrak{m}(X)$ and give it the norm

$$\|m\|_{\text{AE}} = \inf \left\{ \sum_{i=1}^k |a_i| d(x_i, y_i) : m = \sum_{i=1}^k a_i m_{x_i y_i} \right\}$$

and we let $\text{AE}(X)$ be the completion of the space of molecules on X .

We examine the condition on the underlying metric space (X, d) which implies that $\text{lip}_0(X^\alpha)^* = L^1(\mu)$ for some measure μ on X . Then we conclude that the space of Holder functions on every compact pointed space is not predual of $L^1(\mu)$.

Conclusion

In this paper, the next theorem and corollary are presented:

Theorem 0.1. *Let (X, d) be a compact pointed metric space. The little Lipschitz space, $\text{lip}_0(X)$ is predual of $L^1(\mu)$ and $\frac{1}{d(x, e)} m_{xe}$ is an extreme point of the closed unit ball of $\text{lip}_0(X)^*$ for all $x \in X \setminus \{e\}$ if and only if for each $x, y \in X$, $d(x, y) = d(x, e) + d(e, y)$.*

Corollary 0.2. *The space of Holder functions on a compact pointed metric space with at least two distinct points of base point is not predual of L^1 .*

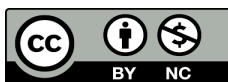
آیا فضای توابع هلدر پیش‌دوگان L^1 است؟

آذین گل‌بهاران^۱

۱. دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران. رایانامه: golbaharan@khu.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
<p>نوع مقاله: مقاله پژوهشی</p> <p>تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۲/۱۱ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۲/۱۸ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۴/۱ تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۵/۳۰</p> <p>کلمات کلیدی: تابع لیپ‌شیتس، فضای لیپ‌شیتس کوچک، فضای توابع هلدر، $L^1(\mu)$</p> <p>رده‌بندی ریاضی: 47B33, 46J10</p>	<p>فرض کنیم (X, d) یک فضای متریک فشرده شامل یک نقطه پایه‌ای باشد. در این مقاله بررسی می‌کنیم تحت چه شرطی روی فضای متریک زمینه (X, d) فضای لیپ‌شیتس کوچک، $\text{lip}_0(X)$، پیش‌دوگان $L^1(\mu)$ است. سپس نتیجه می‌گیریم فضای توابع هلدر بر هر فضای متریک فشرده نقطه‌ای و هر $0 < \alpha < 1$، پیش‌دوگان $L^1(\mu)$ نیست.</p>

استناد: گل‌بهاران، آذین. (۱۴۰۳). آیا فضای توابع هلدر پیش‌دوگان L^1 است؟. جبرهای اندازه و کاربردها، ۲(۱)، ۸۵-۹۱.
<http://doi.org/10.22091/MAA.2024.10469.1015>

ناشر: دانشگاه قم.
© نویسندگان.

۱ مقدمه

اگر فضای متریک (X, d) حاوی یک نقطه متمایز باشد آن را فضای متریک نقطه‌ای گوئیم و نقطه متمایز آن را نقطه پایه‌ای نامیم. فرض کنیم (X, d_X) و (Y, d_Y) فضاهای متریک باشند. تابع $f : X \rightarrow Y$ را لپ‌شیتس نامیم هرگاه

$$\mathbf{L}(f) = \sup_{\substack{x, x' \in X \\ x \neq x'}} \frac{d_Y(f(x), f(x'))}{d_X(x, x')} < \infty. \quad (1.1)$$

فرض کنیم (X, d) یک فضای متریک نقطه‌ای با نقطه پایه‌ای e باشد. گردایه تمام توابع لپ‌شیتس $f : X \rightarrow \mathbb{C}$ را که $f(e) = 0$ فضای لپ‌شیتس نامیده و با نماد $\text{Lip}_0(X)$ نمایش می‌دهیم. تابع $\mathbf{L}(\cdot)$ در (۱.۱)، یک نرم روی $\text{Lip}_0(X)$ تعریف می‌کند که آن را تبدیل به یک فضای باناخ می‌کند. فضای لپ‌شیتس کوچک، $\text{lip}_0(X)$ ، زیرفضای بسته $\text{Lip}_0(X)$ متشکل از همه توابع $f : X \rightarrow \mathbb{C}$ است که

$$\lim_{d(x, x') \rightarrow 0} \frac{|f(x) - f(x')|}{d(x, x')} = 0.$$

گوئیم فضای لپ‌شیتس کوچک نقاط X را به‌طور یکنواخت جدا می‌کند هرگاه ثابت $c > 1$ یافت شود که به‌ازای هر $x, y \in X$ تابع $f \in \text{lip}_0(X)$ ، با خاصیت $\mathbf{L}(f) \leq c$ و $|f(x) - f(y)| = d(x, y)$ موجود باشد. در حالت کلی ممکن است فضای لپ‌شیتس کوچک نقاط X را جدا نکند. به‌عنوان نمونه به‌ازای فضای متریک $X = [0, 1]$ مجهز به متر اقلیدسی، $\text{lip}_0(X)$ فقط شامل تابع ثابت صفر خواهد بود. به‌ازای ثابت $0 < \alpha < 1$ و فضای متریک (X, d) ساختار (X, d^α) مجدداً یک فضای متریک است که آن را فضای هلدر می‌نامیم و به‌اختصار با X^α نمایش می‌دهیم. به‌علاوه $\text{lip}_0(X^\alpha)$ فضای توابع هلدر نامیده می‌شود و همواره نقاط X را به‌طور یکنواخت جدا می‌کند. تابع اسکالر-مقدار m روی فضای متریک (X, d) که دارای تکیه‌گاه متناهی است و $\sum_{x \in X} m(x) = 0$ ، یک ملکول نام دارد. فضای همه ملکول‌های روی X را با $\mathfrak{A}(X)$ نمایش می‌دهیم و نرم زیر را روی آن در نظر می‌گیریم.

$$\|m\|_{\text{AE}} = \inf \left\{ \sum_{i=1}^k |a_i| d(x_i, y_i) : m = \sum_{i=1}^k a_i m_{x_i y_i} \right\}$$

که در آن به‌ازای هر $x, y \in X$ ، $m_{xy} = \chi_x - \chi_y$ ، فضای ارنس-ایلز، $\text{AE}(X)$ ، عبارت است از کامل‌شده فضای نرم‌دار $(\mathfrak{A}(X), \|\cdot\|_{\text{AE}})$. در صورتی که (X, d) یک فضای متریک نقطه‌ای فشرده باشد و $\text{lip}_0(X)$ نقاط X را به‌طور یکنواخت جدا کند، $\text{lip}_0(X)^* = \text{AE}(X)$ (قضیه ۳.۳.۳ در [۱]). یک فضای باناخ، پیش‌دوگان $L^1(\mu)$ نامیده می‌شود، هرگاه بین دوگان نرمی آن و $L^1(\mu)$ ، یک عملگر خطی، پوشا و طول‌پا موجود باشد. می‌دانیم که فضای $L^1(\mu)$ پیش‌دوگان یگانه ندارد و از دیرباز این پرسش که آیا یک فضای باناخ معین پیش‌دوگان $L^1(\mu)$ است، موضوع پژوهش‌های ریاضی متعددی بوده است. در این مقاله نخست در قضیه‌ای ارتباط بین پاسخ این پرسش درباره فضای لپ‌شیتس کوچک و ساختار فضای متریک زمینه را بیان می‌کنیم. سپس نتیجه می‌گیریم فضای توابع هلدر بر هر فضای متریک نقطه‌ای فشرده پیش‌دوگان $L^1(\mu)$ نیست.

۲ نتایج اصلی

در خلال اثبات قضیه اصلی، به نکته‌ای که در گزاره زیر مطرح می‌شود نیاز داریم.

ملاحظه ۱.۲. اگر f نقطه اکستریم گوی یک $L^1(\mu)$ باشد، آنگاه تکیه‌گاه f یک اتم در فضای اندازه (X, μ) است. زیرا در غیر این صورت $E \subset \text{supp}(f)$ یافت می‌شود که $0 < \mu(E) < \mu(\text{supp}(f))$ و با در نظر گرفتن $t = \int_E |f| d\mu \in (0, 1)$ ، داریم $\| \frac{1}{t} f \chi_E \|_1 = 1$ و $\| \frac{1}{1-t} f \chi_{\text{supp}(f) \setminus E} \|_1 = 1$ ، به‌علاوه $f = t(\frac{1}{t} f \chi_E) + (1-t)(\frac{1}{1-t} f \chi_E)$ که با اکستریم بودن f در تناقض است.

اکنون می‌توانیم قضیه اصلی مقاله را به شرح زیر ارائه دهیم.

قضیه ۲.۲. فرض کنیم (X, d) یک فضای متریک فشرده و e نقطه پایه‌ای آن باشد. فضای لپ‌شیتس کوچک، $\text{lip}_0(X)$ ، پیش‌دوگان $L^1(\mu)$ و برای همه نقاط $x \in X \setminus \{e\}$ نقطه اکستریم گوی یک $\text{lip}_0(X)^*$ است اگر و تنها اگر به‌ازای هر دو نقطه متمایز $x, y \in X$ ، $d(x, y) = d(x, e) + d(e, y)$.

اثبات. ابتدا فرض کنیم μ یک اندازه مثبت روی X و

$$T : \text{lip}_\circ(X)^* \rightarrow L^1(\mu)$$

یکریختی طول‌پا باشد. به‌علاوه فرض کنیم

$$\left\{ \frac{1}{d(x,e)} m_{xe} : x \in X, x \neq e \right\} \subseteq \text{ext}(\text{lip}_\circ(X)^*).$$

به‌ازای هر $x \in X$ چون T یکریختی طول‌پا است و $\frac{1}{d(x,e)} m_{xe} \in \text{ext}(\text{lip}_\circ(X)^*)$ داریم $T(\frac{1}{d(x,e)} m_{xe}) \in \text{ext}(L^1(\mu))$ بنا بر ملاحظه ۱.۲ تکیه‌گاه $T(m_{xe})$ یک اتم در فضای اندازه (X, μ) است و از آنجا که $\|T(\frac{1}{d(x,e)} m_{xe})\|_1 = 1$ اتم $E_x \subseteq X$ وجود دارد که

$$T\left(\frac{1}{d(x,e)} m_{xe}\right) = \frac{1}{\mu(E_x)} \chi_{E_x} \quad (a.e.).$$

روشن است که چون T یکریختی است، به‌ازای هر $x, y \in X$ اگر $x \neq y$ آنگاه E_x و E_y متمایز و در نتیجه مجزا هستند. به‌این ترتیب به‌ازای هر دو نقطه متمایز $x, y \in X \setminus \{e\}$

$$\begin{aligned} d(x,y) &= \|m_{xy}\|_{AE} \\ &= \|T(m_{xy})\|_1 \\ &= \|T(m_{xe}) - T(m_{ye})\|_1 \\ &= \left\| \frac{d(x,e)}{\mu(E_x)} \chi_{E_x} - \frac{d(y,e)}{\mu(E_y)} \chi_{E_y} \right\|_1 \\ &= \int_X \left| \frac{d(x,e)}{\mu(E_x)} \chi_{E_x} - \frac{d(y,e)}{\mu(E_y)} \chi_{E_y} \right| d\mu \\ &= \int_X \frac{d(x,e)}{\mu(E_x)} \chi_{E_x} + \frac{d(y,e)}{\mu(E_y)} \chi_{E_y} d\mu \\ &= d(x,e) + d(e,y). \end{aligned}$$

برعکس، فرض کنیم

$$d(x,y) = d(x,e) + d(e,y) \quad (x,y \in X, x \neq y).$$

اندازه μ را روی X به‌صورت زیر تعریف می‌کنیم

$$\mu : P(X) \rightarrow [0, \infty]; \quad \mu(E) = \begin{cases} \sum_{x \in E} d(x,e) & E \neq \emptyset \\ 0 & E = \emptyset \end{cases}$$

به‌ازای هر $m \in \mathfrak{M}(X)$ بنا بر تعریف، $z_1, \dots, z_n \in \mathbb{C} \setminus \{0\}$ وجود دارند که $m(X) = \{z_1, \dots, z_n\} \cup \{0\}$ و $z_1 + \dots + z_n = 0$. به‌علاوه، اگر به‌ازای هر $i \in \{1, \dots, n\}$ قرار دهیم $E_i = m^{-1}(z_i)$ داریم $\bigcup_{i=1}^n E_i$ زیرمجموعه متناهی X است و $m = \sum_{i=1}^n z_i \chi_{E_i}$ بنا بر این

$$\begin{aligned} \|m\|_1 &= \int_X |m| d\mu = \sum_{i=1}^n |z_i| \mu(E_i) \\ &= \sum_{i=1}^n |z_i| \left(\sum_{x \in E_i} d(x,e) \right) = \sum_{i=1}^n \sum_{x \in E_i} |z_i| d(x,e) \end{aligned}$$

و از طرف دیگر

$$m = \sum_{i=1}^n z_i \chi_{E_i} = \sum_{i=1}^n z_i \sum_{x \in E_i} \chi_x = \sum_{i=1}^n \sum_{x \in E_i} z_i m_{xe}$$

لذا

$$\|m\|_{AE} \leq \sum_{i=1}^n \sum_{x \in E_i} |z_i| d(x, e) \leq \|m\|_1. \quad (۱.۲)$$

برای اثبات نامساوی بالا در جهت عکس، $\epsilon > 0$ را دلخواه در نظر بگیریم. بنابر تعریف نرم $\|\cdot\|_{AE}$ ، برای $m \in \mathfrak{ae}(X)$ نقاط $p_1, \dots, p_k, q_1, \dots, q_k$ در X و اعداد a_1, \dots, a_k در \mathbb{C} یافت می‌شوند که $m = \sum_{i=1}^k a_i m_{p_i q_i}$ و

$$\sum_{i=1}^k |a_i| d(p_i, q_i) < \|m\|_{AE} + \epsilon.$$

سپس خواهیم داشت

$$\begin{aligned} \|m\|_1 &= \int_X \left| \sum_{i=1}^k a_i m_{p_i q_i} \right| d\mu \\ &\leq \sum_{i=1}^k |a_i| \int_X |m_{p_i q_i}| d\mu \\ &= \sum_{i=1}^k |a_i| \int_X \chi_{p_i} + \chi_{q_i} d\mu \\ &\leq \sum_{i=1}^k |a_i| (\mu(\{p_i\}) + \mu(\{q_i\})) \\ &\leq \sum_{i=1}^k |a_i| (d(p_i, e) + d(q_i, e)) \\ &= \sum_{i=1}^k |a_i| d(p_i, q_i) \\ &< \|m\|_{AE} + \epsilon. \end{aligned}$$

به این ترتیب نتیجه می‌گیریم

$$\|m\|_1 \leq \|m\|_{AE}. \quad (۲.۲)$$

بر اساس (۱.۲) و (۲.۲)، نگاشت همانی $I : \mathfrak{ae}(X) \rightarrow L^1(\mu)$ یک عملگر خطی طول‌پا و به‌ویژه پیوسته یکنواخت است. لذا دارای یک گسترش پیوسته به کامل‌شده $\mathfrak{ae}(X)$ یعنی $AE(X)$ است که آن را با \tilde{I} نمایش می‌دهیم. عملگر \tilde{I} خاصیت طول‌پایی را حفظ می‌کند، زیرا به‌ازای هر $m \in AE(X)$ دنباله‌ای از اعضای $\mathfrak{ae}(X)$ مانند $\{m_i\}_{i \in \mathbb{N}}$ موجود است که نسبت به نرم $\|\cdot\|_{AE}$ به m میل می‌کند و خواهیم داشت

$$\begin{aligned} \|m\|_{AE} &= \lim_{i \rightarrow \infty} \|m_i\|_{AE} = \lim_{i \rightarrow \infty} \|\tilde{I}(m_i)\|_1 \\ &= \|\lim_{i \rightarrow \infty} \tilde{I}(m_i)\|_1 = \|\tilde{I}(m)\|_1. \end{aligned}$$

توجه کنیم که طول‌پایی \tilde{I} بسته بودن برد آن را ایجاب می‌کند در ادامه نشان می‌دهیم \tilde{I} پوشا نیز هست. به‌ازای هر $E \subseteq X$ با شرط $\mu(E) < \infty$ داریم $\mu(E) < \infty$ ، لذا مجموعه E حداکثر شمارش‌پذیر است. پس می‌توان نوشت

بنابراین در فضای $AE(X)$ سری $\sum_{n \in \mathbb{N}} m_{x_n e}$ همگرای مطلق و در نتیجه همگرا است، لذا $\chi_E = \sum_{n \in \mathbb{N}} m_{x_n e}$ متعلق به $AE(X)$ است. به‌ویژه

$$\tilde{I}(\chi_E) = \tilde{I}\left(\sum_{n \in \mathbb{N}} m_{x_n e}\right) = \sum_{n \in \mathbb{N}} \tilde{I}(m_{x_n e}) = \sum_{n \in \mathbb{N}} I(m_{x_n e}) = \sum_{n \in \mathbb{N}} m_{x_n e} = \chi_E$$

بنابراین زیرفضای توابع پله‌ای که در $L^1(\mu)$ چگال است مشمول در زیرفضای بستۀ $\tilde{I}(AE(X))$ از $L^1(\mu)$ است که پوشایی \tilde{I} را ایجاد می‌کند. در انتها به‌ازای هر $x_0 \in X \setminus \{e\}$ به‌ازای $r_{x_0} = d(x_0, e) > 0$ داریم $B(x_0, r_{x_0}) \cap X = \{x_0\}$ و در نتیجه $\chi_{x_0} \in \text{lip}_0(X)$ به‌علاوه با به کار بردن قضیه ۳.۳۱ در [۱] برای تابع $f_{x_0} = d(x_0, e)\chi_{x_0}$ نتیجه می‌گیریم $\frac{1}{d(x_0, e)}m_{x_0 e}$ یک نقطه اکستریم از گوی یکۀ $\text{lip}_0(X)^* = AE(X)$ است. \square

پاسخ به پرسش اصلی مقاله در نتیجه زیر بیان می‌شود.

نتیجه ۳.۲. فضای توابع هلدر روی یک فضای متریک نقطه‌ای فشرده با حداقل دو نقطه متمایز از نقطه پایه‌ای، پیش‌دوگان $L^1(\mu)$ نیست.

اثبات. فرض خلف بگیریم فضای توابع هلدر روی فضای متریک نقطه‌ای فشرده (X, d) ، که حداقل دو نقطه متمایز از نقطه پایه‌ای دارد، پیش‌دوگان $L^1(\mu)$ است. توجه کنیم که با یک بررسی مقدماتی چون $0 < \alpha < 1$ ، به‌ازای هر سه نقطه متمایز $x, y, z \in X$ داریم

$$d(x, z)^\alpha < d(x, y)^\alpha + d(y, z)^\alpha.$$

از این‌رو از گزاره ۳.۳۴ در [۱] و قضیه ۳.۳۹ در [۱] نتیجه می‌گیریم

$$\left\{ \frac{1}{d(x, e)} m_{x e} : x \in X, x \neq e \right\} \subseteq \text{ext}(\text{lip}_0(X^\alpha)^*).$$

لذا بنابر قضیه بالا،

$$d(x, y)^\alpha = d(x, e)^\alpha + d(e, y)^\alpha \quad (x, y \in X, x \neq y),$$

که ایجاد می‌کند $d(x, e) = 0$ یا $d(y, e) = 0$ در واقع نتیجه می‌گیریم X حداکثر یک نقطه متمایز از e دارد که با فرض در تناقض است. \square

با به کار بردن نتیجه ۳.۳۲ در [۱] به‌جای قضیه ۳.۳۹ در [۱] در برهان نتیجه اخیر، نتیجه زیر حاصل می‌شود.

نتیجه ۴.۲. اگر X یک فضای متریک نقطه‌ای فشرده با حداقل دو نقطه متمایز از نقطه پایه‌ای و قطر حداکثر دو باشد، آنگاه $\text{lip}_0(X)$ پیش‌دوگان $L^1(\mu)$ است اگر و تنها اگر

$$d(x, y) = d(x, e) + d(e, y) \quad (x, y \in X, x \neq y).$$

References

- [1] Weaver, N. (2018). Lipschitz Algebras (Second Edition). *World Scientific, Singapore*.

Characterization of frames in terms of R -duals in separable Hilbert spaces

Farkhondeh Takhteh¹

1. Persian Gulf University, Bushehr, Iran. Email: f.takhteh@pgu.ac.ir

Article Info

ABSTRACT

Article type:

Research Article

Article history:

Received: 24 March 2024

Received in revised form:

26 May 2024

Accepted: 21 June 2024

Published Online:

20 August 2024

Keywords:

Hilbert space,

Frame,

R -dual,

Riesz basis

In this paper, we consider the concept of R -duality with respect to Riesz bases. In particular, we study the concept of R -duality with respect to Riesz bases, constructed by anti-linear operators, for Bessel sequences. Using these anti-linear operators, we give some characterizations for frames and Riesz bases.

2020 Mathematics Subject

Classification:

42C15

Cite this article: Takhteh, F. (2024). Characterization of frames in terms of R -duals in separable Hilbert spaces. *Measure Algebras and Applications*, 2(1), 92–103. <http://doi.org/10.22091/maa.2024.10714.1019>

©The Author(s).

DOI: 10.22091/maa.2024.10714.1019

Publisher: University of Qom

Extended Abstract

Introduction

Let \mathcal{H} be a separable Hilbert space. A sequence $\{f_i\}_{i=1}^{\infty}$ in \mathcal{H} is a frame for \mathcal{H} if there exist constants $0 < A \leq B < \infty$ such that

$$A\|f\|^2 \leq \sum_{i=1}^{\infty} |\langle f, f_i \rangle|^2 \leq B\|f\|^2, \quad \forall f \in \mathcal{H}.$$

If only the right-hand side inequality is required, it is called a Bessel sequence. It is called a tight frame if there is a constant $A > 0$ such that

$$\sum_{i=1}^{\infty} |\langle f, f_i \rangle|^2 = A\|f\|^2.$$

It is called a Parseval frame if $A = 1$. It is called a frame sequence if it is a frame for its closed linear span.

Two Bessel sequences $\{f_i\}_{i=1}^{\infty}$ and $\{g_i\}_{i=1}^{\infty}$ are called dual frames if

$$f = \sum_{i=1}^{\infty} \langle f, f_i \rangle g_i = \sum_{i=1}^{\infty} \langle f, g_i \rangle f_i \quad \forall f \in \mathcal{H}.$$

A sequence $\{f_i\}_{i=1}^{\infty}$ in \mathcal{H} is called a Riesz sequence for \mathcal{H} if there exist constants $0 < A \leq B < \infty$ such that

$$A \sum_{i=1}^{\infty} |c_i|^2 \leq \left\| \sum_{i=1}^{\infty} c_i f_i \right\|^2 \leq B \sum_{i=1}^{\infty} |c_i|^2,$$

for all $\{c_i\}_{i=1}^{\infty} \in \ell^2(\mathbb{N})$, where A and B are called Riesz bounds. It is called a Riesz basis for \mathcal{H} if $\overline{\text{span}\{f_i\}_{i=1}^{\infty}} = \mathcal{H}$.

If $\{f_i\}_{i=1}^{\infty}$ is a Riesz basis, it is well known that $\{f_i\}_{i=1}^{\infty}$ has a unique dual Riesz basis. In the other words, there exists a unique Riesz basis $\{\tilde{f}_i\}_{i=1}^{\infty}$ such that

$$\langle f_i, \tilde{f}_j \rangle = \delta_{i,j}, \quad i, j \in \mathbb{N}.$$

If $\{f_i\}_{i=1}^{\infty}$ has Riesz bounds A, B , then the dual Riesz sequence has bounds $\frac{1}{B}, \frac{1}{A}$.

Frames in Hilbert spaces were introduced by Duffin and Schaeffer [6] in 1952, when they were studying some problems in nonharmonic Fourier series. Frames were popularized after the work of Daubechies, Grossmann and Meyer [5] where the theory of frames was related to wavelets and Gabor systems. Indeed, after this work, frames were studied widely and deeply, particularly in the more specialized context of wavelet frames and Gabor frames, which are two key tools in signal processing, image processing, data compression, and sampling.

Let g be a function in $L^2(\mathbb{R})$ and a, b be two positive constants. The collection $\{E_{mb}T_{na}g\}_{m,n \in \mathbb{Z}}$ where $E_{mb}f(x) = e^{2\pi imbx}f(x)$ and $T_{na}f(x) = f(x - na)$ is called a Gabor frame in $L^2(\mathbb{R})$ if it is a frame for the Hilbert space $L^2(\mathbb{R})$.

Gabor frames, introduced by D. Gabor in 1946, have been extensively studied. One of the most important results for Gabor frames is the Ron-Shen duality principle that precisely characterizes Gabor frames. It states that for every $g \in L^2(\mathbb{R})$ and $a, b > 0$ with $ab \leq 1$, $\{E_{mb}T_{na}g\}_{m,n \in \mathbb{Z}}$ is a frame with bounds A, B for $L^2(\mathbb{R})$ if and only if $\{\frac{1}{\sqrt{ab}}E_{\frac{m}{a}}T_{\frac{n}{b}}g\}_{m,n \in \mathbb{Z}}$ is a Riesz sequence with bounds A, B .

For generalization of the duality principle from Gabor frames to abstract frame theory, the concept of R-duality with respect to orthonormal bases is defined as follows:

Let $(e_j)_{j \in \mathbb{N}}$ and $(h_i)_{i \in \mathbb{N}}$ be orthonormal bases for a separable Hilbert space \mathcal{H} . Let $(f_i)_{i \in \mathbb{N}}$ be a sequence such that for every $j \in \mathbb{N}$, $\sum_{i \in \mathbb{N}} |\langle f_i, e_j \rangle|^2 < \infty$ and

$$\omega_j^f = \sum_{i \in \mathbb{N}} \langle f_i, e_j \rangle h_i.$$

The sequence $(\omega_j^f)_{j \in \mathbb{N}}$ is called the R-dual sequence of $(f_i)_{i \in \mathbb{N}}$ with respect to $(e_j)_{j \in \mathbb{N}}$ and $(h_i)_{i \in \mathbb{N}}$.

The R-duality with respect to orthonormal bases is discussed in several papers. In this paper, first, we consider the concept of R-duality with respect to Riesz bases. In particular, for the Bessel sequences, we define the concept of R-duality concerning Riesz bases using an anti-linear map. Using this anti-linear map, we give characterizations of frames and Riesz bases. Also, we give characterizations of frames and Riesz bases in terms of their R-dual sequences with respect to Riesz bases. We show the relation of the R-dual sequence of the sum of Bessel sequences and the sum of the R-dual sequence with respect to Riesz bases. Also, we give some characterizations for sums of frames and sums of Riesz bases. In addition, we generalize some of the results in [2].

Conclusion

The main results of this paper are:

Definition 0.1. Let $(f_i)_{i \in I}$ be a Bessel sequence for \mathcal{H} and $(h_i)_{i \in I}$ be a Riesz basis. Define the anti-linear operator $M : \mathcal{H} \rightarrow \mathcal{H}$ by

$$M(f) = \sum_{i \in I} \langle f_i, f \rangle h_i. \quad (0.3)$$

M is a well-defined and bounded anti-linear operator on \mathcal{H} . Its adjoint M^* is an anti-linear operator and

$$M^* f = \sum_{i \in I} \langle h_i, f \rangle f_i.$$

Theorem 0.2. Let $(e_j)_{j \in I}$ and $(h_i)_{i \in I}$ be Riesz bases for \mathcal{H} , $(f_i)_{i \in I}$ be a sequence such that $\sum_{i \in I} |\langle f_i, e_j \rangle|^2 < \infty$ for every $j \in I$ and $(\omega_j^f)_{j \in I}$ be the R-dual sequence of $(f_i)_{i \in I}$ with respect to $(e_j)_{j \in I}$ and $(h_i)_{i \in I}$. Then $(f_i)_{i \in I}$ is a frame in \mathcal{H} if and only if $(\omega_j^f)_{j \in I}$ is a Riesz sequence in \mathcal{H} .

Theorem 0.3. Let $(e_j)_{j \in I}$ and $(h_i)_{i \in I}$ be Riesz bases for \mathcal{H} , $(f_i)_{i \in I}$ be a sequence such that $\sum_{i \in I} |\langle f_i, e_j \rangle|^2 < \infty$ for every $j \in I$ and $(\omega_j^f)_{j \in I}$ be the R-dual sequence of $(f_i)_{i \in I}$ with respect to $(e_j)_{j \in I}$ and $(h_i)_{i \in I}$. Then, the following statements are equivalent:

1. $(f_i)_{i \in I}$ is a Riesz basis in \mathcal{H} .
2. $(\omega_j^f)_{j \in I}$ is a Riesz basis in \mathcal{H} .

Proposition 0.4. Let $(f_i)_{i \in I}$ and $(g_i)_{i \in I}$ be Bessel sequences for \mathcal{H} and $(\omega_j^f)_{j \in I}$ and $(\omega_j^g)_{j \in I}$ be the R-dual sequences of $(f_i)_{i \in I}$ and $(g_i)_{i \in I}$ with respect to Riesz bases $(e_j)_{j \in I}$ and $(h_i)_{i \in I}$, respectively. Then $(\omega_j^f + \omega_j^g)_{j \in I}$ is the R-dual sequence of $(f_i + g_i)_{i \in I}$ with respect to Riesz bases $(e_j)_{j \in I}$ and $(h_i)_{i \in I}$.

Corollary 0.5. *With the assumptions of Proposition 0.4,*

1. $(f_i + g_i)_{i \in I}$ is a frame if and only if $(\omega_j^f + \omega_j^g)_{j \in I}$ is a Riesz sequence.
2. $(f_i + g_i)_{i \in I}$ is a Riesz basis if and only if $(\omega_j^f + \omega_j^g)_{j \in I}$ is a Riesz basis.

Example 0.6. *Let \mathcal{H} be a separable Hilbert space and let $\{e_i\}_{i=1}^{\infty}$ be an orthonormal basis for \mathcal{H} . Define $T : \mathcal{H} \rightarrow \mathcal{H}$ as follows:*

$$T(e_j) = \begin{cases} 2e_j, & j = 2k, \\ e_j, & j = 2k + 1. \end{cases}$$

It is easy to see that for each $x \in \mathcal{H}$

$$\|x\| \leq \|Tx\| \leq 2\|x\|. \quad (0.4)$$

Also, $\overline{\text{span}\{T(e_i)\}_{i \in I}} = \mathcal{H}$. Thus, $\{f_i\}_{i \in I} = \{T(e_i)\}_{i \in I}$ is a Riesz basis for \mathcal{H} .

Consider the following Riesz bases:

$$\{z_i\}_{i \in I} = \{e_1, 3e_2, e_3, e_4, \dots\},$$

and

$$\{h_i\}_{i \in I} = \{2e_1, e_2, e_3, e_4, \dots\}.$$

A simple calculation implies that the R-dual of $\{f_i\}_{i \in I}$ with respect to $\{z_i\}_{i \in I}$ and $\{h_i\}_{i \in I}$ is

$$\{\omega_j^f\}_{j \in I} = \{2e_1, 6e_2, e_3, 2e_4, e_5, 2e_6, e_7, 2e_8, \dots\},$$

which is a Riesz basis for \mathcal{H} .

Lemma 0.7. *Let $(f_i)_{i \in I}$ be a Bessel sequence for \mathcal{H} with the synthesis operator T_f . Let $(\omega_j^f)_{j \in I}$ be the R-dual of $(f_i)_{i \in I}$ with respect to Riesz bases $(e_i)_{i \in I}$ and $(h_i)_{i \in I}$. Then $h \in (\text{span}\{\omega_j^f : j \in I\})^{\perp}$ if and only if $(\langle h_i, h \rangle)_{i \in I} \in \ker T_f$.*

Proposition 0.8. *Let $(f_i)_{i \in I}$ be a frame sequence for \mathcal{H} , $(e_i)_{i \in I}$ be a Riesz basis and $(h_i)_{i \in I}$ be an orthonormal basis for \mathcal{H} . Let $(\omega_j^f)_{j \in I}$ be the R-dual of $(f_i)_{i \in I}$ with respect to Riesz bases $(e_i)_{i \in I}$ and $(h_j)_{j \in I}$. Then $(\omega_j^f)_{j \in I}$ is a frame sequence for \mathcal{H} .*

Proposition 0.9. *Let $(f_i)_{i \in I}$ be a Bessel sequence with bound A_1 and frame operator S_f and M be defined as (0.3). Let $(e_i)_{i \in I}$ and $(h_i)_{i \in I}$ be Riesz bases for \mathcal{H} . Then the following statements hold.*

1. *If $(e_i)_{i \in I}$ is an orthonormal basis for \mathcal{H} and S_{ω} is the frame operator of $(\omega_j^f)_{j \in I}$, then $MM^* = S_{\omega}$.*
2. *If $(h_i)_{i \in I}$ is an orthonormal basis for \mathcal{H} , then*
 - (a) $M^*M = S_f$.
 - (b) $\left\| \sum_{j \in I} \bar{a}_j \omega_j^f \right\|^2 = \sum_{i \in I} |\langle f, f_i \rangle|^2$, where $f = \sum_{j \in I} a_j e_j$.

ساختارسازی قاب‌ها برحسب R -دوگان‌ها در فضاهای هیلبرت جدایی‌پذیر

فرخنده تخته^۱

۱. گروه ریاضی، دانشگاه خلیج فارس، بوشهر، ایران. رایانامه: f.takhteh@pgu.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
<p>نوع مقاله: مقاله پژوهشی</p> <p>تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱/۵ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۳/۶ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۴/۱ تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۵/۳۰</p> <p>کلمات کلیدی: فضای هیلبرت، قاب، R-دوگان، پایه ریس</p> <p>رده‌بندی ریاضی: 42C15</p>	<p>در این مقاله، R-دوگان‌ها نسبت به پایه‌های ریس را در فضاهای هیلبرت مورد مطالعه قرار می‌دهیم. به‌ویژه، برای دنباله‌های بسط با استفاده از یک عملگر مزدوج خطی مفهوم R-دوگان‌ها را مورد بررسی قرار می‌دهیم و نتایج و ساختارسازی‌هایی را برای قاب‌ها، پایه‌های ریس و دنباله‌های ریس برحسب R-دوگان‌ها به دست می‌آوریم.</p>

استناد: تخته، فرخنده. (۱۴۰۳). ساختارسازی قاب‌ها برحسب R -دوگان‌ها در فضاهای هیلبرت جدایی‌پذیر. جبرهای اندازه و کاربردها، ۲(۱)، ۹۲-۱۰۳.

<http://doi.org/10.22091/maa.2024.10714.1019>

ناشر: دانشگاه قم.
© نویسندگان.

۱ مقدمه

فرض کنیم g یک تابع در $L^2(\mathbb{R})$ و a, b دو عدد مثبت باشند. در این صورت، خانواده $\{EmbTnag\}_{m,n \in \mathbb{Z}}$ که در آن $EmbTnag(x) = e^{2\pi imbx} f(x)$ و $Tnaf(x) = f(x - na)$ یک قاب گابور نامیده می شود اگر آن یک قاب برای فضای هیلبرت $L^2(\mathbb{R})$ باشد.

قابهای گابور در سال ۱۹۴۶ توسط گابور^۱ در مرجع [۹] معرفی شدند و به طور وسیع مورد مطالعه قرار گرفتند، برای نمونه مراجع [۷، ۱۰] را مشاهده کنید.

یکی از نتایج مهم در مورد قابهای گابور، اصل دوگانی رن-شن^۲ است (مرجع [۱۱] را ملاحظه کنید) که دقیقاً قابهای گابور را ساختار سازی می کند. در واقع، بیان می کند که اگر $g \in L^2(\mathbb{R})$ با $a, b > 0$ یا $ab \leq 1$ ، در این صورت $\{EmbTnag\}_{m,n \in \mathbb{Z}}$ یک قاب با کرانهای A, B برای $L^2(\mathbb{R})$ است اگر و فقط اگر $\{\frac{1}{\sqrt{ab}} E_m T_n g\}_{m,n \in \mathbb{Z}}$ یک دنباله ریس با کرانهای A, B باشد. برای تعمیم این اصل از قابهای گابور در $L^2(\mathbb{R})$ به قابها در فضای هیلبرت \mathcal{H} ، مفهوم یک R -دوگان نسبت به پایه های متعامدیکه در [۲] معرفی شد.

فرض کنیم $\{e_j\}_{j \in \mathbb{N}}$ و $\{h_i\}_{i \in \mathbb{N}}$ پایه های متعامدیکه برای فضای هیلبرت \mathcal{H} باشند. همچنین فرض کنیم $\{f_i\}_{i \in \mathbb{N}}$ یک دنباله در \mathcal{H} باشد به طوری که به ازای هر $j \in \mathbb{N}$ داشته باشیم $\sum_{i \in \mathbb{N}} |\langle f_i, e_j \rangle|^2 < \infty$. در این صورت تعریف می کنیم $\omega_j^f := \sum_{i \in \mathbb{N}} \langle f_i, e_j \rangle h_i$ و دنباله $\{\omega_j^f\}_{j \in \mathbb{N}}$ یک R -دوگان نسبت به پایه های متعامدیکه $\{e_j\}_{j \in \mathbb{N}}$ و $\{h_i\}_{i \in \mathbb{N}}$ نامیده می شود. مفهوم R -دوگانی نسبت به پایه های متعامدیکه در مقالات زیادی مورد توجه قرار گرفته است، مقالات [۲، ۳، ۴، ۱۲] و [۱۳] را ملاحظه کنید.

در این مقاله روی مفهوم R -دوگانها نسبت به پایه های ریس تمرکز می کنیم. به ویژه برای دنباله های بسل، با استفاده از یک عملگر مزدوج خطی (تعریف شده در مرجع [۱۳]) دنباله R -دوگان آن را تعریف می کنیم. با استفاده از تکنیک های نظریه عملگرها نتایجی را در مورد R -دوگانها به دست می آوریم.

۲ تعاریف و مقدمات

در این بخش، مفاهیم و قضایای مورد نیاز را یادآوری می کنیم.

تعریف ۱.۲. فرض کنیم $\{e_j\}_{j \in I}$ و $\{h_i\}_{i \in I}$ دو پایه ریس برای \mathcal{H} باشند. فرض کنیم $\{f_i\}_{i \in I}$ دنباله ای در \mathcal{H} باشد به طوری که برای هر $j \in I$ داشته باشیم $\sum_{i \in I} |\langle f_i, e_j \rangle|^2 < \infty$. در این صورت، تعریف می کنیم $\omega_j^f := \sum_{i \in I} \langle f_i, e_j \rangle h_i$ و دنباله $\{\omega_j^f\}_{j \in I}$ را یک R -دوگان $\{f_i\}_{i \in I}$ نسبت به پایه های ریس $\{e_j\}_{j \in I}$ و $\{h_i\}_{i \in I}$ می نامیم.

تعریف ۲.۲. فرض کنید $\{f_i\}_{i \in I}$ یک دنباله بسل در \mathcal{H} و $\{h_i\}_{i \in I}$ یک پایه ریس باشند. در این صورت، عملگر مزدوج خطی $M: \mathcal{H} \rightarrow \mathcal{H}$ را به صورت

$$M(f) = \sum_{i \in I} \langle f_i, f \rangle h_i \quad (۱.۲)$$

تعریف می کنیم. این عملگر خوش تعریف و کران دار است. الحاقی M یعنی M^* یک عملگر مزدوج خطی به صورت زیر است:

$$M^* f = \sum_{i \in I} \langle h_i, f \rangle f_i.$$

ملاحظه ۳.۲. فرض کنیم $\{f_i\}_{i \in I}$ یک دنباله بسل، $\{e_j\}_{j \in I}$ و $\{h_i\}_{i \in I}$ دو پایه ریس برای \mathcal{H} باشند. در این صورت، اگر M عملگر تعریف شده در (۱.۰) باشد، آنگاه $M(e_j) = \sum_{i \in I} \langle f_i, e_j \rangle h_i$ لذا $\omega_j^f = M(e_j)$ پس $\{M(e_j)\}_{j \in I}$ یک R -دوگان $\{f_i\}_{i \in I}$ نسبت به $\{e_j\}_{j \in I}$ و $\{h_i\}_{i \in I}$ است.

قضیه زیر، الگوریتمی را معرفی می کند که $\{f_i\}_{i \in I}$ را بر حسب یک R -دوگانش نسبت به پایه های ریس نمایش دهد (مراجع [۲، ۱۵] را ملاحظه کنید).

¹Gabor

²Ron-Shen

قضیه ۴.۲. فرض کنیم $\{e_j\}_{j \in I}$ و $\{h_i\}_{i \in I}$ دو پایه ریس برای \mathcal{H} باشند و $\{f_i\}_{i \in I}$ دنباله‌ای در \mathcal{H} باشد به طوری که برای هر $j \in I$ داشته باشیم $\sum_{i \in I} |\langle f_i, e_j \rangle|^2 < \infty$. در این صورت، شرایط زیر برقرار هستند:

(الف) برای هر $i \in I$ داریم:

$$f_i = \sum_{j \in I} \langle \omega_j^f, \tilde{h}_i \rangle \tilde{e}_j,$$

که در آن، $\{\tilde{h}_i\}_{i \in I}$ به ترتیب دوگان‌های کانونی $\{e_j\}_{j \in I}$ و $\{h_i\}_{i \in I}$ هستند.

(ب) $\{f_i\}_{i \in I}$ یک R -دوگان $\{\omega_j^f\}_{j \in I}$ نسبت به $\{\tilde{h}_i\}_{i \in I}$ و $\{\tilde{e}_j\}_{j \in I}$ است.

قضیه ۵.۲. فرض کنیم $\{f_i\}_{i \in I}$ یک دنباله بسط با کران A باشد، $\{h_i\}_{i \in I}$ و $\{e_j\}_{j \in I}$ دو پایه ریس برای \mathcal{H} باشند و M را عملگر تعریف شده در (۱.۰) در نظر می‌گیریم. فرض کنیم $\{\omega_j^f\}_{j \in I}$ یک R -دوگان $\{f_i\}_{i \in I}$ نسبت به $\{h_i\}_{i \in I}$ و $\{e_j\}_{j \in I}$ باشد. در این صورت، $\{\omega_j^f\}_{j \in I}$ یک دنباله بسط در \mathcal{H} است. علاوه بر این، گزاره‌های زیر معادل هستند:

(۱) $R(M)$ (برد M) بسته است و M یک‌به‌یک است.

(۲) M از پایین کران دار است.

(۳) $\{f_i\}_{i \in I}$ یک قاب برای \mathcal{H} است.

قضیه ۶.۲. فرض کنیم $\{f_i\}_{i \in I}$ یک دنباله بسط و $\{h_i\}_{i \in I}$ یک پایه ریس برای \mathcal{H} باشد. در این صورت، عملگر مزدوج خطی $\mathcal{H} \rightarrow \mathcal{H} : M$ (تعریف شده در (۱.۰)) وارون پذیر است اگر و فقط اگر $\{f_i\}_{i \in I}$ یک پایه ریس باشد.

۳ نتایج اصلی

قضیه زیر یک ساختارسازی برای قاب بر حسب R -دوگان آن نسبت به پایه‌های ریس ارائه می‌دهد.

قضیه ۱.۳. فرض کنید $\{h_i\}_{i \in I}$ و $\{e_j\}_{j \in I}$ دو پایه ریس برای \mathcal{H} باشند و $\{f_i\}_{i \in I}$ دنباله‌ای باشد به طوری که برای هر $j \in I$ داشته باشیم $\sum_{i \in I} |\langle f_i, e_j \rangle|^2 < \infty$. همچنین فرض کنید $\{\omega_j^f\}_{j \in I}$ دنباله R -دوگان $\{f_i\}_{i \in I}$ نسبت به پایه‌های ریس $\{h_i\}_{i \in I}$ و $\{e_j\}_{j \in I}$ باشد. در این صورت $\{f_i\}_{i \in I}$ یک قاب برای \mathcal{H} است اگر و فقط اگر $\{\omega_j^f\}_{j \in I}$ یک دنباله ریس برای \mathcal{H} باشد.

اثبات. فرض کنید $\{f_i\}_{i \in I}$ یک قاب برای \mathcal{H} باشد و M عملگر مزدوج خطی (۱.۰) باشد. در این صورت بنابر قضیه ۵.۲، M یک عملگر مزدوج خطی از پایین کران دار است. پس اعداد ثابت مثبت A_1 و A_2 وجود دارند به طوری که

$$A_1 \|f\|^2 \leq \|M(f)\|^2 \leq A_2 \|f\|^2 \quad \forall f \in \mathcal{H}.$$

فرض کنید $A'_1 \leq A'_2 < \infty$ کران‌های ریس برای $\{e_j\}_{j \in I}$ و \mathcal{F} یک زیرمجموعه متناهی از I باشد. بنابراین خواهیم داشت:

$$\begin{aligned} \left\| \sum_{j \in \mathcal{F}} a_j \omega_j^f \right\|^2 &= \left\| \sum_{j \in \mathcal{F}} a_j M(e_j) \right\|^2 = \left\| M\left(\sum_{j \in \mathcal{F}} \bar{a}_j e_j\right) \right\|^2 \\ &\leq A_2 \left\| \sum_{j \in \mathcal{F}} \bar{a}_j e_j \right\|^2 \\ &\leq A_2 A'_1 \sum_{j \in \mathcal{F}} |a_j|^2 \end{aligned}$$

در نتیجه $\{\omega_j^f\}_{j \in I}$ یک دنباله ریس برای \mathcal{H} است ($A_1 A'_1$ کران پایین است).

برعکس، فرض کنید $\{\omega_j^f\}_{j \in I}$ یک دنباله ریس با کرانهای ریس $0 < A_1 \leq A_2$ برای \mathcal{H} باشد. همچنین فرض کنید $0 < B_1 \leq B_2$ و $0 < C_1 \leq C_2$ به ترتیب کرانهای ریس برای $\{e_i\}_{i \in I}$ و $\{h_i\}_{i \in I}$ باشند. اگر $f \in \text{span}\{e_k\}_{k \in I}$ ، آنگاه زیرمجموعه متناهی F از I و ثابتهای $\{c_j : j \in F\}$ موجود هستند به طوری که $f = \sum_{j \in F} c_j e_j$. بنابراین خواهیم داشت:

$$\begin{aligned} \sum_{i \in I} |\langle f_i, f \rangle|^2 &= \sum_{i \in I} \left| \sum_{j \in F} \langle f_i, c_j e_j \rangle \right|^2 \leq \frac{1}{C_1} \left\| \sum_{i \in I} \sum_{j \in F} \langle f_i, c_j e_j \rangle h_i \right\|^2 \\ &= \frac{1}{C_1} \left\| \sum_{j \in F} \bar{c}_j \sum_{i \in I} \langle f_i, e_j \rangle h_i \right\|^2 \\ &= \frac{1}{C_1} \left\| \sum_{j \in F} \bar{c}_j \omega_j^f \right\|^2 \\ &\leq \frac{A_2}{C_1} \sum_{j \in F} |c_j|^2 \\ &\leq \frac{A_2}{B_1 C_1} \left\| \sum_{j \in F} c_j e_j \right\|^2 = \frac{A_2}{B_1 C_1} \|f\|^2. \end{aligned}$$

با اثباتی مشابه خواهیم داشت:

$$\sum_{i \in I} |\langle f_i, f \rangle|^2 \geq \frac{A_1}{B_2 C_2} \|f\|^2.$$

□

چون $\overline{\text{span}\{e_k\}_{k \in I}} = \mathcal{H}$ نتیجه می شود $\{f_i\}_{i \in I}$ یک قاب برای \mathcal{H} است.

قضیه ۲.۳. فرض کنید $\{h_i\}_{i \in I}$ و $\{e_j\}_{j \in I}$ دو پایه ریس برای \mathcal{H} باشند و $\{f_i\}_{i \in I}$ دنباله ای در \mathcal{H} باشد به طوری که برای هر $j \in I$ داشته باشیم $\sum_{i \in I} |\langle f_i, e_j \rangle|^2 < \infty$. همچنین فرض کنید $\{\omega_j^f\}_{j \in I}$ دنباله R -دوگان $\{f_i\}_{i \in I}$ نسبت به $\{h_i\}_{i \in I}$ و $\{e_j\}_{j \in I}$ باشد. در این صورت عبارتهای زیر معادل هستند:

۱. $\{f_i\}_{i \in I}$ یک پایه ریس برای \mathcal{H} است.

۲. $\{\omega_j^f\}_{j \in I}$ یک پایه ریس برای \mathcal{H} است.

اثبات. (۱) \Leftrightarrow (۲). فرض کنید $\{f_i\}_{i \in I}$ یک پایه ریس برای \mathcal{H} باشد. بنابر قضیه ۱.۳، $\{\omega_j^f\}_{j \in I}$ یک دنباله ریس برای \mathcal{H} است. برای کامل شدن برهان، کافی است ثابت کنیم $\{\omega_j^f\}_{j \in I}$ در \mathcal{H} کامل است. برای این منظور فرض کنید، $h \in \mathcal{H}$ و برای هر $j \in I$ داشته باشیم $\langle h, \omega_j^f \rangle = 0$. حال برای هر $j \in I$ خواهیم داشت:

$$0 = \langle h, \omega_j^f \rangle = \left\langle h, \sum_{i \in I} \langle f_i, e_j \rangle h_i \right\rangle = \left\langle e_j, \sum_{i \in I} \langle h_i, h \rangle f_i \right\rangle.$$

چون $\{e_i\}_{i \in I}$ در \mathcal{H} کامل است، پس $\sum_{i \in I} \langle h_i, h \rangle f_i = 0$. اما $\{f_i\}_{i \in I}$ یک پایه ریس برای \mathcal{H} است، در نتیجه برای هر $i \in I$ $\langle h_i, h \rangle = 0$. از کامل بودن $\{h_i\}_{i \in I}$ نتیجه می شود $h = 0$.

(۱) \Leftrightarrow (۲). فرض کنید $\{\omega_j^f\}_{j \in I}$ یک پایه ریس برای \mathcal{H} باشد. بنابر قضیه ۱.۳، $\{f_i\}_{i \in I}$ یک قاب برای \mathcal{H} است. برای کامل کردن برهان، کافی است نشان دهیم اگر $\{c_i\}_{i \in I} \in \ell^2(I)$ و $\sum_{i \in I} c_i f_i = 0$ ، آنگاه برای هر $i \in I$ داریم $c_i = 0$. از آنجایی که $\{f_i\}_{i \in I}$ یک دنباله بسل برای \mathcal{H} است، پس $\{\omega_j^f\}_{j \in I}$ نیز یک دنباله بسل برای \mathcal{H} است. بنابر ملاحظه ۳.۲، $\{f_i\}_{i \in I} = \{M_1(\tilde{h}_i)\}_{i \in I}$ که $M_1 : \mathcal{H} \rightarrow \mathcal{H}$ به صورت زیر است:

$$M_1(g) = \sum_{j \in I} \langle \omega_j^f, g \rangle \tilde{e}_j. \quad (1.3)$$

از پیوستگی M_1 نتیجه می‌شود

$$\sum_{i \in I} c_i f_i = M_1 \left(\sum_{i \in I} \tilde{c}_i \tilde{h}_i \right) = 0.$$

بنابر قضیه ۶.۲، M_1 یک عملگر وارون‌پذیر است. بنابراین $\sum_{i \in I} \tilde{c}_i \tilde{h}_i = 0$. حال چون $\{\tilde{h}_i\}_{i \in I}$ یک پایه ریس برای \mathcal{H} است، برای هر $i \in I$ نتیجه می‌شود $c_i = 0$. \square

ملاحظه ۳.۳. در قضیه ۲.۳، اگر $\{f_i\}_{i \in I}$ یک دنباله بسط باشد، می‌توانیم برهان ساده‌تری برای آن ارائه دهیم. چون $\{f_i\}_{i \in I}$ یک دنباله بسط برای \mathcal{H} است، $\{\omega_j^f\}_{j \in I}$ نیز یک دنباله بسط برای \mathcal{H} است. فرض کنید M_1 عملگر مزدوج‌خطی تعریف‌شده در (۱.۳) باشد. برای هر $g \in \mathcal{H}$ خواهیم داشت:

$$M_1(g) = \sum_{j \in I} \langle \omega_j^f, g \rangle \tilde{e}_j = \sum_{j \in I} \langle M(e_j), g \rangle \tilde{e}_j = \sum_{j \in I} \langle M^*(g), e_j \rangle \tilde{e}_j = M^*(g).$$

در نتیجه $M_1 = M^*$. بنابر قضیه ۶.۲، $\{f_i\}_{i \in I}$ یک پایه ریس برای \mathcal{H} است اگر و فقط اگر M_1 یک عملگر وارون‌پذیر باشد. چون $M_1 = M^*$ وارون‌پذیری M_1 و M باهم معادل هستند. بازهم بنابر قضیه ۶.۲، وارون‌پذیری M معادل با این است که $\{\omega_j^f\}_{j \in I}$ یک پایه ریس برای \mathcal{H} است.

مثال ۴.۳. فرض کنید $\{e_i\}_{i \in I}$ یک پایه متعامدیکه برای \mathcal{H} باشد. عملگر $T: \mathcal{H} \rightarrow \mathcal{H}$ را به صورت زیر تعریف می‌کنیم:

$$T(e_j) = \begin{cases} 2e_j, & j = 2k, \\ e_j, & j = 2k + 1 \end{cases}$$

برای هر $x \in \mathcal{H}$ رابطه زیر برقرار است:

$$\|x\| \leq \|Tx\| \leq 2\|x\|. \quad (2.3)$$

همچنین $\overline{\text{span}\{T(e_i)\}_{i \in I}} = \mathcal{H}$. پس دنباله $\{f_i\}_{i \in I} = \{T(e_i)\}_{i \in I}$ یک پایه ریس برای \mathcal{H} است. اکنون پایه‌های ریس

$$\{z_i\}_{i \in I} = \{e_1, 2e_2, e_3, e_4, \dots\}$$

و

$$\{h_i\}_{i \in I} = \{2e_1, e_2, e_3, e_4, \dots\}$$

را در نظر بگیرید. با انجام محاسبات ساده‌ای می‌توان دید که دنباله R -دوگان $\{f_i\}_{i \in I}$ بر حسب $\{z_i\}_{i \in I}$ و $\{h_i\}_{i \in I}$ دنباله

$$\{\omega_j^f\}_{j \in I} = \{2e_1, 6e_2, e_3, 2e_4, e_5, 2e_6, e_7, 2e_8, \dots\}$$

است که یک پایه ریس برای \mathcal{H} است.

گزاره ۵.۳. فرض کنید $\{f_i\}_{i \in I}$ و $\{g_i\}_{i \in I}$ دو دنباله بسط برای \mathcal{H} باشند و $\{\omega_j^f\}_{j \in I}$ و $\{\omega_j^g\}_{j \in I}$ به ترتیب R -دوگان‌های $\{f_i\}_{i \in I}$ و $\{g_i\}_{i \in I}$ نسبت به پایه‌های ریس $\{e_j\}_{j \in I}$ باشند. در این صورت R -دوگان $\{f_i + g_i\}_{i \in I}$ نسبت به پایه‌های ریس $\{e_j\}_{j \in I}$ و $\{h_i\}_{i \in I}$ است.

اثبات. $\{f_i + g_i\}_{i \in I}$ یک دنباله بسط برای \mathcal{H} است. زیرا کافی است ثابت کنیم عملگر ترکیب آن یک عملگر خطی کران‌دار از $\ell^2(I)$ به \mathcal{H} است. برای این منظور فرض کنید A و B به ترتیب کران‌های بسط برای $\{f_i\}_{i \in I}$ و $\{g_i\}_{i \in I}$ باشند. برای هر $\{c_k\} \in \ell^2(I)$ خواهیم داشت:

$$\begin{aligned} \left\| \sum_{k \in I} c_k (f_k + g_k) \right\| &= \left\| \sum_{k \in I} c_k f_k + \sum_{k \in I} c_k g_k \right\| \\ &\leq \left\| \sum_{k \in I} c_k f_k \right\| + \left\| \sum_{k \in I} c_k g_k \right\| \\ &\leq (\sqrt{A} + \sqrt{B}) \left(\sum_{k \in I} |c_k|^2 \right)^{\frac{1}{2}}. \end{aligned}$$

بنابراین $\{f_i + g_i\}_{i \in I}$ یک دنبالهٔ بسط برای \mathcal{H} است. حال برای هر $j \in I$ خواهیم داشت:

$$\sum_{i \in I} \langle f_i + g_i, e_j \rangle h_i = \sum_{i \in I} \langle f_i, e_j \rangle h_i + \sum_{i \in I} \langle g_i, e_j \rangle h_i = \omega_j^f + \omega_j^g.$$

□

در نتیجه حکم ثابت می شود.

نتیجه ۶.۳. با فرض های گزاره ۵.۳، نتایج زیر برقرار هستند:

(۱) $\{f_i + g_i\}_{i \in I}$ یک قاب برای \mathcal{H} است اگر و فقط اگر $\{\omega_j^f + \omega_j^g\}_{j \in I}$ یک دنبالهٔ ریس برای \mathcal{H} باشد.

(۲) $\{f_i + g_i\}_{i \in I}$ یک پایهٔ ریس برای \mathcal{H} است اگر و فقط اگر $\{\omega_j^f + \omega_j^g\}_{j \in I}$ یک پایهٔ ریس برای \mathcal{H} باشد.

گزاره ۷.۳. فرض کنید $\{f_i\}_{i \in I}$ یک دنبالهٔ بسط با کران A_1 و عملگر قاب S_f باشد. همچنین فرض کنید $\{e_j\}_{j \in I}$ و $\{h_i\}_{i \in I}$ پایه های ریس برای \mathcal{H} باشند و عملگر M به صورت (۱.۵) تعریف شود. اگر R -دوگان دنبالهٔ $\{f_i\}_{i \in I}$ نسبت به $\{e_j\}_{j \in I}$ و $\{h_j\}_{j \in I}$ باشد، در این صورت عبارتهای زیر برقرار هستند:

(۱) اگر $\{e_j\}_{j \in I}$ یک پایهٔ متعامدیکه برای \mathcal{H} باشد و S_ω عملگر قاب $\{\omega_j^f\}_{j \in I}$ باشد، آنگاه $MM^* = S_\omega$.

(۲) اگر $\{h_i\}_{i \in I}$ یک پایهٔ متعامدیکه برای \mathcal{H} باشد، آنگاه $M^*M = S_f$ و با فرض $f = \sum_{j \in I} a_j e_j$ خواهیم داشت:

$$\left\| \sum_{j \in I} \bar{a}_j \omega_j^f \right\|^2 = \sum_{i \in I} |\langle f, f_i \rangle|^2.$$

اثبات. برای هر $f \in \mathcal{H}$ داریم:

$$\begin{aligned} S_\omega(f) &= \sum_{j \in I} \langle f, \omega_j^f \rangle \omega_j^f = \sum_{j \in I} \langle f, M(e_j) \rangle M(e_j) \\ &= M \left(\sum_{j \in I} \langle M(e_j), f \rangle e_j \right) \\ &= M \left(\sum_{j \in I} \langle M^* f, e_j \rangle e_j \right) = MM^* f. \end{aligned}$$

برای هر $f \in \mathcal{H}$ داریم:

$$\begin{aligned} M^*M(f) &= \sum_{l \in I} \left\langle h_l, \sum_{i \in I} \langle f_i, f \rangle h_i \right\rangle f_l = \sum_{l \in I} \sum_{i \in I} \langle h_l, h_i \rangle \langle f, f_i \rangle f_l \\ &= \sum_{i \in I} \langle f, f_i \rangle f_i = S(f). \end{aligned}$$

بنابراین برای هر $f \in \mathcal{H}$ رابطهٔ زیر برقرار است:

$$\langle M^*M(f), f \rangle = \langle S(f), f \rangle.$$

در نتیجه

$$\|M(f)\|^2 = \langle S(f), f \rangle = \sum_{i \in I} |\langle f, f_i \rangle|^2.$$

اکنون اگر $f = \sum_{j \in I} a_j e_j$ پیوستگی M نتیجه می‌دهد:

$$\begin{aligned} \left\| \sum_{j \in I} \bar{a}_j \omega_j^f \right\|^2 &= \left\| \sum_{j \in I} \bar{a}_j M(e_j) \right\|^2 = \left\| M \left(\sum_{j \in I} a_j e_j \right) \right\|^2 = \|M(f)\|^2 \\ &= \sum_{i \in I} |\langle f, f_i \rangle|^2. \end{aligned}$$

□

لم ۸.۳. فرض کنید $\{f_i\}_{i \in I}$ یک دنباله بسط برای \mathcal{H} با عملگر ترکیب T_f باشد. همچنین فرض کنید R -دوگان دنباله $\{\omega_j^f\}_{j \in I}$ نسبت به پایه‌های ریس $\{e_j\}_{j \in I}$ و $\{h_i\}_{i \in I}$ باشد. در این صورت $h \in (\text{span}\{\omega_j^f : j \in I\})^\perp$ اگر و فقط اگر داشته باشیم $\{\langle h_i, h \rangle\}_{i \in I} \in \ker T_f$.

اثبات. برای هر $j \in I$ خواهیم داشت:

$$\circ = \langle h, \omega_j^f \rangle = \langle h, M(e_j) \rangle = \langle e_j, M^*(h) \rangle = \left\langle e_j, \sum_{i \in I} \langle h_i, h \rangle f_i \right\rangle.$$

چون $\{e_j\}_{j \in I}$ یک پایه ریس برای \mathcal{H} است، پس $\overline{\text{span}\{e_i\}_{i \in I}} = \mathcal{H}$ در نتیجه $\langle e_j, \sum_{i \in I} \langle h_i, h \rangle f_i \rangle = \circ$ اگر و فقط اگر $\sum_{i \in I} \langle h_i, h \rangle f_i = \circ$ باشد. □

گزاره ۹.۳. فرض کنید $\{f_i\}_{i \in I}$ یک دنباله قاب، $\{e_j\}_{j \in I}$ یک پایه ریس و $\{h_i\}_{i \in I}$ یک پایه متعامدیکه برای \mathcal{H} باشند. اگر $\{\omega_j^f\}_{j \in I}$ دنباله R -دوگان دنباله $\{f_i\}_{i \in I}$ نسبت به $\{e_j\}_{j \in I}$ و $\{h_j\}_{j \in I}$ باشد، آنگاه $\{\omega_j^f\}_{j \in I}$ یک دنباله قاب برای \mathcal{H} است.

اثبات. چون $\{f_i\}_{i \in I}$ یک دنباله بسط نیز برای \mathcal{H} هست، پس بنابر قضیه ۵.۲، $\{\omega_j^f\}_{j \in I}$ یک دنباله بسط برای \mathcal{H} است. فرض کنید $f \in \text{span}(\omega_j^f)_{j \in I}$. چون $\{h_i\}_{i \in I}$ یک پایه متعامدیکه برای \mathcal{H} است، پس بنابر لم ۸.۳ داریم $\{\langle h_i, f \rangle\}_{i \in I} \in \ker T_f^\perp$. فرض کنید D_1 یک کران پایین قاب برای $\{f_i\}_{i \in I}$ و B_1 کران پایین ریس برای $\{e_j\}_{j \in I}$ باشد. در این صورت خواهیم داشت:

$$\begin{aligned} \sum_{j \in I} |\langle \omega_j^f, f \rangle|^2 &= \sum_{j \in I} |\langle M(e_j), f \rangle|^2 = \sum_{j \in I} |\langle M^*(f), e_j \rangle|^2 \\ &\geq B_1 \|M^*(f)\|^2 = B_1 \left\| \sum_{i \in I} \langle h_i, f \rangle f_i \right\|^2 \\ &\geq B_1 D_1 \sum_{i \in I} |\langle h_i, f \rangle|^2 = B_1 D_1 \|f\|^2. \end{aligned}$$

□

بنابراین $\{\omega_j^f\}_{j \in I}$ یک دنباله قاب برای \mathcal{H} است.

References

- [1] Casazza, P., Kutyniok, G., & Lammers, M.C. (2004). Duality principles in frame theory. *J. Fourier Anal. Appl.*, 10, 383–408. DOI: <https://doi.org/10.1007/s00041-004-3024-7>.
- [2] Casazza, P., Kutyniok, G., & Lammers, M.C. (2005). Duality principle, localization of frames, and Gabor theory, Optics and photonics. *International Society for Optics and Photonics*. DOI: <https://doi.org/10.1117/12.615440>.

- [3] Christensen, O., Kim, H.O., & Kim, R.Y. (2011). On the duality principle by Casazza, Kutyniok, and Lammers. *J. Fourier Anal. Appl.*, 17, 640–655. DOI: <https://doi.org/10.1007/s00041-010-9151-4>.
- [4] Chuang, Z., & Zhao, J. (2015). On equivalent conditions of two sequences to be R -dual. *Journal of Inequalities and Applications*, 10, 1–8. DOI: <https://doi.org/10.1186/s13660-014-0529-8>.
- [5] Daubechies, I., Grossmann, A., & Meyer, Y. (1986). Painless nonorthogonal expansions. *J. Math. Phys.*, 27, 1271–1286. DOI: <https://doi.org/10.1063/1.527388>.
- [6] Duffin, R.J., & Schaeffer, A.C. (1952). A class of nonharmonic Fourier series. *Trans. Am. Math. Soc.*, 72, 341–366. DOI: <https://doi.org/10.2307/1990760>.
- [7] Feichtinger, H.G., & Grochenig, K. (1997). Gabor frames and Time-Frequency Analysis of Distributions. *Journal of Functional Analysis*, 146, 464–495. DOI: <https://doi.org/10.1006/jfan.1996.3078>.
- [8] Folland, G.B. (1994). A Course in Abstract Harmonic Analysis. *CRC Press*. DOI: <https://doi.org/10.1201/b19172>.
- [9] Gabor, D. (1946). Theory of communications. *J. Inst. Elec. Eng.*, 93, 429–457.
- [10] Gröchenig, K. (2001). Foundation of time-frequency analysis. *Birkhäuser, Boston*. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-1-4612-0003-1>.
- [11] Ron, A., & Shen, Z. (1997). Weyl-Heisenberg frames and Riesz bases in $L_2(\mathbb{R})$. *Duke Math. J.*, 89, 237–282. DOI: <https://doi.org/10.1215/S0012-7094-97-08913-4>.
- [12] Stoeva, D.T., & Christensen, O. (2015). On R -duals and the duality principle in Gabor analysis. *J. Fourier Anal. Appl.*, 21, 383–400. DOI: <https://doi.org/10.1007/s00041-014-9376-8>.
- [13] Takhteh, F. (2023). Some results on R -duals in Hilbert spaces. *Measure Algebras and Applications*, 1(1), 13–21. DOI: <http://doi.org/10.22091/MAA.2023.9523.1008>.
- [14] Wexler, J., & Raz, S. (1990). Discrete Gabor expansions. *Signal Proc.*, 21, 207–220. DOI: [https://doi.org/10.1016/0165-1684\(90\)90087-F](https://doi.org/10.1016/0165-1684(90)90087-F).
- [15] Xiao, X.M., & Zhu, Y.C. (2009). Duality principle of frames in Banach spaces. *Acta. Math. Sci. Ser. A. Chin.*, 29, 94–102.

Scalable g-frames and piecewise scalable frames in Hilbert spaces

Mohammad Reza Farmani¹ , Amir Khosravi²

1. Corresponding Author, Faculty of Mathematical Sciences and Computer, Kharazmi University, 599 Taleghani Ave., Tehran 15618, Iran. Email: mr.farmanis@gmail.com
2. Faculty of Mathematical Sciences and Computer, Kharazmi University, 599 Taleghani Ave., Tehran 15618, Iran. Email: khosravi@khu.ac.ir

Article Info

ABSTRACT

Article type:

Research Article

Article history:

Received: 03 April 2024

Received in revised form:

16 June 2024

Accepted: 22 June 2024

Published Online:

20 August 2024

Keywords:

G-frame,

Scalable frame,

Piecewise scalable frame,

Orthogonal projection

In this paper, we generalize the concept of scalability to g-frames, introduce scalable g-frames, obtain some characterizations for them, and demonstrate that scalability is stable under unitary operators and isomorphisms between two Hilbert spaces. In addition, we consider and study the piecewise scalability of frames in Hilbert spaces. In particular, we present some necessary and sufficient conditions for the piecewise scalability of frames in H , and we will extend this concept to the tensor product of Hilbert spaces.

2020 Mathematics Subject

Classification:

42C15

Cite this article: Farmani, M.R., & Khosravi, A. (2024). Scalable g-frames and piecewise scalable frames in Hilbert spaces. *Measure Algebras and Applications*, 2(1), 104–118. <http://doi.org/10.22091/maa.2024.10904.1021>

©The Author(s).

Publisher: University of Qom

DOI: 10.22091/maa.2024.10904.1021

Extended Abstract

Introduction

Hilbert space frames were originally introduced by Duffin and Schaeffer to deal with some problems in non-harmonic Fourier analysis [9], [8]. Frames can be viewed as redundant bases which are generalizations of Riesz bases [2], [4], [6], [1], [12],[14]. This redundancy property sometimes is extremely important in some applications such as signal and image processing, data compression, and sampling theory.

In recent years, in [13], Kutyniok et al. introduced scalable frames and provided characterizations for them. Here, we extended this concept to g-frames and applied some of their results to g-frames. We also consider the Paley-Wiener perturbation of g-frames and obtain some results for scaling operators that preserve the g-frame property. Moreover, we achieve some results regarding preserving the g-frame property of a g-frame and its Paley Wiener perturbations.

We recover by the formula

$$f = S^{-1}S(f) = \sum_{j \in J} \langle f, f_j \rangle S^{-1} f_j = \sum_{j \in J} \langle f, S^{-\frac{1}{2}} f_j \rangle S^{-\frac{1}{2}} f_j, \quad (f \in H).$$

It follows that $\{S^{-\frac{1}{2}} f_j\}_{j \in J}$ is a Parseval frame. This requires inverting the frame operator which might be difficult.

Since a frame is A -tight if and only if $Sf = Af$ for all $f \in H$, Parseval frames are the most desirable since $S = I$. So we want to alter a frame in a simple manner to make it Parseval.

Conclusion

In this paper, the following definitions and results are stated:

Definition 0.1. A g-frame $\Lambda = \{\Lambda_j \in B(H, H_j) : j \in J\}$ for H with respect to $\{H_j : j \in J\}$ is scalable, if there exist scalars $c_j \geq 0$, $j \in J$, such that $\{c_j \Lambda_j \in B(H, H_j) : j \in J\}$ is a Parseval g-frame. If, in addition, $c_j > 0$, for all $j \in J$, then $\Lambda = \{\Lambda_j \in B(H, H_j) : j \in J\}$ is said to be positively scalable. If there exists $\delta > 0$, such that $c_j \geq \delta$, for all $j \in J$, then $\{\Lambda_j \in B(H, H_j) : j \in J\}$ is referred to as strictly scalable.

Remark 0.2. We note that we can define scalability for every sequence $\{x_i : i \in I\}$ and also for scaling constants $\{c_i : i \in I\} \subseteq \mathbb{C}$, but in frame theory we deal with frames and try to get a reconstruction formula. Also since for every sequence $C = \{c_i : i \in I\} \subseteq \mathbb{C}$

$$S_C(x) = S_{|C|}(x),$$

for each $x \in H$, then $\{c_i x_i : i \in I\}$ is a frame (Parseval frame) if and only if $\{|c_i| x_i : i \in I\}$ is a frame (Parseval frame). Hence we consider $c_i \geq 0$ for each $i \in I$.

Proposition 0.3. Let $\Lambda = \{\Lambda_j \in B(H, H_j) : j \in J\}$ be a g-frame with frame operator S_Λ , analysis operator T_Λ^* , $\{c_j\}_{j \in J} \subseteq \mathbb{R}^+$ and $\Gamma = \{c_j \Lambda_j \in B(H, H_j) : j \in J\}$. Then the following conditions are equivalent:

(i) Γ is a g -frame.

(ii) $\text{ran}T_\Lambda^* \subset \text{dom}D_c$ and $D|_{\text{ran}T_\Lambda^*}$ is ICR.

Moreover, in this case, the g -frame operator of the g -frame Γ is given by

$$S_\Gamma = \overline{T_\Lambda D_c} D_c T_\Lambda^*,$$

where $\overline{T_\Lambda D_c}$ denotes the closure of the operator $T_\Lambda D_c$.

Proposition 0.4. Let $\Lambda = \{\Lambda_j \in B(H, H_j) : j \in J\}$ be a g -frame for H . Then $\Gamma = \{c_j \Lambda_j \in B(H, H_j) : j \in J\}$ is a g -frame if and only if $D|_{\text{ran}T_\Lambda^*}$ is a bounded ICR-operator.

Proposition 0.5. Let $\Lambda = \{\Lambda_j \in B(H, H_j) : j \in J\}$ be a g -frame with frame operator S_Λ and analysis operator T_Λ^* . Consequently, the following conditions are equivalent:

(i) Λ is (positively, strictly) scalable.

(ii) There exists a non-negative (positive, strictly positive, respectively) diagonal operator D in $\bigoplus_{j \in J} H_j$ such that

$$\overline{T_\Lambda D}(DT_\Lambda^*) = I_H.$$

We provide a highly useful implication of Proposition 2.2, which shows that scalability is stable under unitary transformations.

Corollary 0.6. Let H and K be Hilbert spaces, $\Lambda = \{\Lambda_j \in B(H, H_j) : j \in J\}$ be a g -frame and $U \in B(K, H)$ be an isomorphism, i.e., $UU^* = I_H$ and $U^*U = I_K$. Then Λ is scalable if and only if $\Lambda U = \{\Lambda_j U \in B(K, H_j) : j \in J\}$ is scalable

Definition 0.7. Let $\{x_i : i \in I\} \subseteq H$ be a frame for H . We say that $\{x_i : i \in I\}$ is a piecewise scalable frame if there exist orthogonal projections P_1, \dots, P_m on H , which are mutually orthogonal, $\sum_{j=1}^m P_j = I$ and scaling constants $\{a_i^1, \dots, a_i^m : i \in I\} \subseteq \mathbb{R}^{\geq 0}$ such that $\{a_i^1 P_1(x_i) + \dots + a_i^m P_m(x_i) : i \in I\}$ is a Parseval frame. Sometimes we call it \mathcal{P} -piecewise, if $\mathcal{P} := \{P_1, \dots, P_m\}$.

Throughout the paper, for every $j \in [m]$, we take $H_j = P_j(H)$. Note that the scalable frames are piecewise scalable. It is not difficult to find piecewise scalable frames which are not scalable. For more details, see [4].

Theorem 0.8. $X = \{x_i : i \in I\} \subseteq H$ is piecewise scalable with orthogonal projections P_1, \dots, P_m and scaling constants $\{a_i^j : i \in I, j \in [m]\}$ if and only if $\{P_j x_i : i \in I\}$ is a scalable frame for H_j with scaling constants $\{a_i^j : i \in I\}$, for each $j \in [m]$ and for every $x \in H$,

$$\sum_{i \in I} \sum_{k \neq j, k, j=1}^m a_i^j a_i^k \text{Re}[\langle x, P_j x_i \rangle \overline{\langle x, P_k x_i \rangle}] = 0.$$

Corollary 0.9. Let $X = \{x_i : i \in I\}$ be a piecewise scalable frame with projections P_1, \dots, P_m . Then the sequence $\{P_j x_i : i \in I, j \in [m]\}$ is a scalable frame for H .

Proposition 0.10. Let $X = \{x_i : i \in I\}$ be a frame for H . If there exist orthogonal projections P_1, \dots, P_m on H which are mutually orthogonal $\sum_{j \in [m]} P_j = I$ and a partition $P = \{\sigma_1, \sigma_2, \dots, \sigma_m\}$ of I such that $\{P_j x_i : i \in \sigma_j\}$ is a scalable frame for H_j , for each $j \in [m]$, then X is piecewise scalable.

Theorem 0.11. Let $\{x_i : i \in I\} \subseteq H$ be a frame for H and P_j be an orthogonal projection on H for each $j \in [m]$ with $\sum_{j=1}^m P_j = I$. Then the following statements are equivalent:

- (1) $\{x_i : i \in I\}$ is a piecewise scalable frame for H with scaling constants $\{a_i^1, a_i^2, \dots, a_i^m : i \in I\}$.
- (2) $\sum_{1 \leq k \neq j \leq m} T_k^* D_k D_j T_j = 0$, where D_j is a diagonal operator on $\ell_2(I)$ with diagonal elements $\{a_i^j : i \in I\}$ for each $j \in [m]$.

Theorem 0.12. Let H and K be two separable Hilbert spaces. Then $X = \{x_i : i \in I\}$ is a piecewise scalable frame for H if and only if $UX = \{Ux_i : i \in I\}$ is a piecewise scalable frame for K , for every unitary operator $U : H \rightarrow K$.

Proposition 0.13. Let $X = \{x_i : i \in I\}$ be a frame for finite-dimensional Hilbert space H . If X is piecewise scalable with orthogonal projections P_1, \dots, P_m on H and scaling constants $\{a_i^1, a_i^2, \dots, a_i^m : i \in I\}$, then

$$\dim H = \sum_{j \in [m]} \dim H_j = \sum_{j \in [m]} \sum_{i \in I} (a_i^j)^2 \|P_j(x_i)\|^2.$$

Proposition 0.14. Let $\chi = \{x_i : i \in I\}$ be a piecewise scalable unit norm frame for a finite dimensional Hilbert space H with orthogonal projections P_1, \dots, P_m and scaling constants $\{a_i^1, a_i^2, \dots, a_i^m : i \in I\}$. Then

- (i) $\sum_{i \in I} \min\{(a_i^j)^2 : j \in [m]\} \leq \dim(H)$,
- (ii) $\dim(H) \leq \sum_{i \in I} \max\{(a_i^j)^2 : j \in [m]\}$.

Theorem 0.15. Let $\chi = \{x_i : i \in I\} \subseteq H$ be a frame for H and $\{y_j : j \in J\}$ be an A -tight frame for K . Then, χ is a piecewise scalable frame for H with orthogonal projections P_1, \dots, P_m and constants $\{a_i^1, \dots, a_i^m : i \in I\}$ if and only if $\{x_i \otimes y_j : i \in I, j \in J\}$ is a piecewise scalable frame for $H \otimes K$ with orthogonal projections $P'_1 = P_1 \otimes I_K, \dots, P'_m = P_m \otimes I_K$ and constants $\{\frac{1}{\sqrt{A}}a_i^1, \dots, \frac{1}{\sqrt{A}}a_i^m : i \in I\}$.

Corollary 0.16. Let $\{x_i : i \in I\}$ be a λ -tight frame for H . Then $\{y_j : j \in J\}$ is a piecewise scalable frame for K with orthogonal projections Q_1, \dots, Q_m and constants $\{b_j^1, \dots, b_j^m : j \in J\}$ if and only if $\{x_i \otimes y_j : i \in I, j \in J\}$ is a piecewise scalable frame for $H \otimes K$ with orthogonal projections $I_H \otimes Q_1, \dots, I_H \otimes Q_m$ and constants $\{\frac{1}{\sqrt{\lambda}}b_j^1, \dots, \frac{1}{\sqrt{\lambda}}b_j^m : j \in J\}$.

G -قابهای مقیاس پذیر و قابهای تکه‌ای مقیاس پذیر روی فضاهای هیلبرت

محمدرضا فرمانی^۱، امیر خسروی^۲

۱. نویسنده مسئول، گروه ریاضی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران. رایانامه: mr.farmanis@gmail.com

۲. گروه ریاضی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران. رایانامه: khosravi@khu.ac.ir

چکیده	اطلاعات مقاله
<p>در این مقاله، مفهوم مقیاس‌پذیری قاب‌ها را به g-قاب‌ها تعمیم خواهیم داد و برخی از نتایج آن‌ها را در g-قاب‌ها ارائه می‌کنیم. علاوه بر این، با یافتن شرایط خاص، این نوع g-قاب‌ها را دسته‌بندی خواهیم کرد. سرانجام نشان خواهیم داد که مقیاس‌پذیری تحت عملگرهای یکانی و یکرختی‌های بین دو فضای هیلبرت ناوردا است. علاوه بر این، قاب‌های تکه‌ای مقیاس‌پذیر را روی فضاهای هیلبرت دلخواه تعریف می‌نماییم و برخی از نتایج را در فضاهای هیلبرت دلخواه و در فضاهای هیلبرت با بعد متناهی تعمیم می‌دهیم. در ادامه یک شرط لازم و کافی برای مشخصه‌سازی قاب‌های تکه‌ای مقیاس‌پذیر ارائه می‌دهیم. نهایتاً، شرایطی که موجب می‌شود این مفهوم در فضای حاصلضرب تانسوری فضاهای هیلبرت دلخواه برقرار شود، را مورد مطالعه قرار می‌دهیم.</p>	<p>نوع مقاله: مقاله پژوهشی</p> <p>تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱/۱۵ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۳/۲۷ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۴/۲ تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۵/۳۰</p> <p>کلمات کلیدی: g-قاب، قاب مقیاس‌پذیر، قاب تکه‌ای مقیاس‌پذیر، تصویر متعامد</p> <p>رده‌بندی ریاضی: 42C15</p>

استناد: فرمانی، محمدرضا، خسروی، امیر. (۱۴۰۳). G -قابهای مقیاس‌پذیر و قابهای تکه‌ای مقیاس‌پذیر روی فضاهای هیلبرت. جبرهای اندازه و کاربردها، (۱)۲، ۱۱۸-۱۰۴.

<http://doi.org/10.22091/maa.2024.10904.1021>

ناشر: دانشگاه قم.

© نویسندگان.

۱ تاریخچه و تعاریف

قاب‌ها در فضاهای هیلبرت برای اولین بار توسط دافین و شفر در حل برخی از مسائل آنالیز هارمونیک غیرهمساز معرفی و مورد استفاده قرار گرفتند [۹]، [۸]. قاب‌ها، در حقیقت توسیع‌یافته‌ی پایه‌های فضاهای برداری هستند، که می‌توان آن را به پایه‌های ریس تعمیم داد. مراجع [۲]، [۴]، [۶]، [۱۱]، [۱۲]، [۱۴] را ببینید. از خاصیت قاب‌ها در حل برخی از مسائل کاربردی مانند پردازش سیگنال و تصویر، فشرده‌سازی داده‌ها و نظریه‌ی نمونه‌گیری که دارای اهمیت بسیاری است، مورد استفاده قرار می‌گیرد. در سال‌های اخیر، قاب‌های پرسوال و g -قاب‌های پرسوال در بسیاری از مسائل مخابرات نقش بسزا و سودمندی ایفا می‌کنند. لذا کوتینیوک، کاسازا و همکارانش در [۱۳] قاب‌های مقیاس‌پذیر را معرفی کردند و برخی از خواص آن‌ها را مورد بررسی قرار دادند. ما نیز در این مقاله، مفهوم مقیاس‌پذیری را به g -قاب‌ها تعمیم خواهیم داد و برخی از نتایج آن‌ها را در g -قاب‌ها ارائه می‌کنیم. علاوه‌بر این، با یافتن شرایط خاص، این نوع g -قاب‌ها را دسته‌بندی خواهیم کرد. سرانجام نشان خواهیم داد که مقیاس‌پذیری تحت عملگرهای یکانی و یکریختی‌های بین دو فضای هیلبرت ناوردا است. ابتدا تعاریف و قضایایی از مقیاس‌پذیری g -قاب‌ها را ارائه می‌دهیم. با استفاده از فرمول بازسازی قاب‌ها خواهیم داشت:

$$f = S^{-1}S(f) = \sum_{j \in J} \langle f, f_j \rangle S^{-1}f_j = \sum_{j \in J} \langle f, S^{-\frac{1}{2}}f_j \rangle S^{-\frac{1}{2}}f_j, \quad (f \in H).$$

که در این صورت $\{S^{-\frac{1}{2}}f_j\}_{j \in J}$ یک قاب پرسوال است. یکی از راه‌هایی که بتوانیم یک قاب را به‌سادگی تجزیه و تحلیل کنیم این است که از فرمول بازسازی استفاده نماییم و برای این کار در برخی از مسائل نیازمند به دست آوردن وارون عملگر قاب هستیم، در مواردی به دست آوردن آن ما را دچار مشکل می‌کند. لذا با قرار دادن ضرایبی در عناصر قاب، آن را به یک قاب پرسوال (قاب A -تنگ) تبدیل می‌نماییم زیرا می‌دانیم که یک قاب A -تنگ است اگر و تنها اگر به‌ازای هر $f \in H$ و $Sf = Af$ و یا در حالت مطلوب‌تر آن، قاب پرسوال است زیرا $S = I$. به همین دلیل مفهوم مقیاس‌پذیری قاب‌ها به وجود آمد.

تعریف ۱.۱. یک g -قاب $\Lambda = \{\Lambda_j \in B(H, H_j) : j \in J\}$ در H را نسبت به $\{H_j : j \in J\}$ ، g -قاب مقیاس‌پذیر گویند، اگر به‌ازای هر $j \in J$ و $c_j \geq 0$ وجود داشته باشد به‌طوری‌که $\{c_j \Lambda_j \in B(H, H_j) : j \in J\}$ به یک g -قاب پرسوال تبدیل شود. علاوه‌بر این، اگر به‌ازای هر $j \in J$ و $c_j > 0$ ، آن را g -قاب مقیاس‌پذیر مثبت گویند. در صورتی‌که $\delta > 0$ ای موجود باشد که به‌ازای هر $\Lambda_j \in B(H, H_j) : j \in J$ ، $c_j \geq \delta$ ، $j \in J$ را g -قاب مقیاس‌پذیر اکیداً مثبت نامند.

تذکر ۲.۱. توجه شود که تعریف مقیاس‌پذیری را می‌توان برای هر دنباله مانند $\{x_i : i \in I\}$ با ضرایبی از $\{c_i : i \in I\} \subseteq \mathbb{C}$ بیان نمود، ولی بنابر تعریف عملگر قاب، به‌ازای هر دنباله $C = \{c_i : i \in I\} \subseteq \mathbb{C}$ داریم

$$S_C(x) = S|_C(x), \quad (x \in H).$$

در نتیجه $\{c_i x_i : i \in I\}$ یک قاب (قاب پرسوال) است اگر و تنها اگر $\{|c_i| x_i : i \in I\}$ یک قاب (قاب پرسوال) باشد. بنابراین به‌ازای هر $i \in I$ ، فرض می‌کنیم $c_i \geq 0$.

مثال ۳.۱. فرض کنیم H یک فضای هیلبرت جدایی‌پذیر و $\{f_j : j \in J\}$ قابی مقیاس‌پذیر در H باشد. فرض کنیم Λ_{f_j} تابع القایی توسط f_j باشد، یعنی

$$\Lambda_{f_j} f = \langle f, f_j \rangle, \quad (f \in H).$$

به‌آسانی می‌توان بررسی کرد که $\{\Lambda_{f_j} : j \in J\}$ ، g -قاب مقیاس‌پذیر نسبت به \mathbb{C} است.

واضح است که مقیاس‌پذیری مثبت و اکیداً مثبت برای g -قاب‌های با تعداد متناهی عضو معادل هستند. علاوه‌بر این، هر ضریب g -قاب مانند $\{c_j \Lambda_j \in B(H, H_j) : j \in J\}$ از g -قاب $\Lambda = \{\Lambda_j \in B(H, H_j) : j \in J\}$ به‌طوری‌که $|J| < \infty$ و ضرایب مثبت c_j ، نیز g -قاب است. در حالت نامتناهی این امر ممکن است اتفاق نیفتد. فرض کنیم $\{e_j : j \in J\}$ پایه‌ی متعامد $\bigoplus_{j \in J} H_j$ باشد. عملگر قطری

$$D = D_c : \bigoplus_{j \in J} H_j \rightarrow \bigoplus_{j \in J} H_j$$

متناظر با دنباله‌ی اسکالری $c = \{c_j\}_{j \in J}$ را به‌صورت زیر تعریف می‌کنیم:

$$D_c \{x_j\}_{j \in J} = \{c_j x_j\}_{j \in J}, \quad \{x_j\}_{j \in J} \in \text{dom } D_c,$$

که در آن

$$\text{dom}D_c := \{\{x_j\}_{j \in J} \in \bigoplus_{j \in J} H_j : \{c_j x_j\}_{j \in J} \in \bigoplus_{j \in J} H_j\},$$

یک عملگر خوش تعریف است. عملگر D_c خودالحاق است اگر و تنها اگر به ازای هر $j \in J$ ، $c_j \in \mathbb{R}$. دامنه، هسته و برد عملگر خطی T را به ترتیب با نمادهای $\text{dom}T$ ، $\text{ker}T$ و $\text{ran}T$ نمایش می دهیم. علاوه بر این، عملگری خطی، یک به یک و با برد بسته T بین دو فضای H و K را به اختصار با نماد ICR (یا ICR -عملگر) نمایش می دهیم. به عبارت دیگر، $\delta > 0$ وجود داشته باشد، به طوری که به ازای هر $x \in \text{dom}T$ ، $\|Tx\| \geq \delta \|x\|$. می دانیم که عملگر تحلیل هر g -قاب، یک عملگر ICR است. همچنین، اگر عملگر D_c از پایین کران دار باشد، آنگاه D_c یک یکرختی^۱ است.

لم ۴.۱. فرض کنیم $\Lambda = \{\Lambda_j \in B(H, H_j) : j \in J\}$ ، g -قاب و $\{c_j\}_{j \in J} \subseteq \mathbb{R}^+$.
 (آ) اگر $D_c \Lambda$ ، g -قاب پارسوال باشد، آنگاه به ازای هر $x \in H$

$$x = \sum_{j \in J} c_j \check{\Lambda}_j^* \Lambda_j(x).$$

(ب) اگر $\{c_j \check{\Lambda}_j \in B(H, H_j) : j \in J\}$ ، g -دوگان Λ باشد، آنگاه Λ مقیاس پذیر است.

اثبات. (آ) فرض کنیم $x \in H$. چون $\{c_j \Lambda_j \in B(H, H_j) : j \in J\}$ ، g -قاب پارسوال است، در این صورت

$$x = \sum_{j \in J} (c_j \Lambda_j)^* (c_j \Lambda_j)(x) = \sum_{j \in J} c_j \check{\Lambda}_j^* \Lambda_j(x).$$

(ب) اگر $x \in H$ ، آنگاه

$$x = \sum_{j \in J} (c_j \check{\Lambda}_j)^* \Lambda_j(x) = \sum_{j \in J} (c_j \Lambda_j)^* (c_j \Lambda_j)(x).$$

بنابراین g -قاب $\{c_j \Lambda_j \in B(H, H_j) : j \in J\}$ یک قاب پارسوال و لذا Λ مقیاس پذیر است.

□

تذکر ۵.۱. توجه داشته باشید، g -قاب مقیاس پذیر با دنباله اسکالری $c = \{c_j\}_{j \in J}$ است اگر و تنها اگر $\{c_j \check{\Lambda}_j \in B(H, H_j) : j \in J\}$ ، g -دوگان Λ باشد وقتی که $c = \{c_j\}_{j \in J}$ کران دار باشد.

در گزاره بعدی رابطه بین عملگر قاب، عملگر تحلیل و قطری با مقیاس پذیری g -قاب را بیان می کنیم.

گزاره ۶.۱. فرض کنیم $\Lambda = \{\Lambda_j \in B(H, H_j) : j \in J\}$ ، g -قاب با عملگر قاب S_Λ ، عملگر تحلیل T_Λ^* ، $\{c_j\}_{j \in J} \subseteq \mathbb{R}^+$ و $\Gamma := \{c_j \Lambda_j \in B(H, H_j) : j \in J\}$. در این صورت، احکام زیر هم ارزند.
 (آ) Γ ، g -قاب است.

(ب) $\text{ran}T_\Lambda^*$ و $D|_{\text{ran}T_\Lambda^*}$ عملگر ICR است.
 در این حالت، عملگر g -قاب Γ از رابطه زیر به دست می آید

$$S_\Gamma = \overline{T_\Lambda D_c D_c T_\Lambda^*},$$

که در آن $\overline{T_\Lambda D_c}$ نماد بستار عملگر $T_\Lambda D_c$ است.

اثبات. (ب \Rightarrow آ) فرض کنیم Γ ، g -قاب باشد. آنگاه برای هر $f \in H$

$$T_\Gamma^* f = \{(c_j \Lambda_j)(f)\}_{j \in J} = D_c \{\Lambda_j f\}_{j \in J} = D_c T_\Lambda^* f.$$

در نتیجه $T_\Gamma^* = D_c T_\Lambda^*$ همچنین

$$S_\Gamma = T_\Gamma T_\Gamma^* = (D_c T_\Lambda^*)^* D_c T_\Lambda^*,$$

^۱isomorphism

چون روی $dom(D_c)$ رابطه $(D_c T_\Lambda^*)^* = T_\Lambda D_c$ برقرار است. از سوی دیگر، $dom(D_c) \oplus H_j$ چگال است و $(D_c T_\Lambda^*)^*$ عملگری کران‌دار است، پس $T_\Gamma^* = D_c T_\Lambda^*$ کران‌دار است. در نتیجه $(D_c T_\Lambda^*)^*$ بستار $T_\Lambda D_c$ است. بنابراین

$$S_\Gamma = \overline{T_\Lambda D_c} D_c T_\Lambda^*.$$

(آ \Rightarrow ب) فرض کنیم، $ICR, D_c|_{ran T_\Lambda^*}$ و ICR, T_Λ^* عملگر باشد. چون Λ, g -قاب است، بنابراین ICR, T_Λ^* به‌خصوص، با برد بسته است. بنابر قضیهٔ گراف بسته $D_c|_{ran T_\Lambda^*}$ عملگر کران‌دار است و چون $ICR, D_c|_{ran T_\Lambda^*}$ عملگر است، می‌توان نتیجه گرفت که ثابت‌های $A', B' > 0$ وجود دارند به‌طوری‌که

$$A' \|g\| \leq \|D_c g\| \leq B' \|g\|, \quad (g \in ran T_\Lambda^*).$$

اگر A, B کران‌های g -قاب $\{\Lambda_j \in B(H, H_j) : j \in J\}$ باشند، آنگاه

$$A \|f\|^2 \leq \|T_\Lambda^* f\|^2 \leq B \|f\|^2, \quad (f \in H).$$

در نتیجه به‌ازای هر $f \in H$ داریم:

$$\begin{aligned} AA' \|f\|^2 &\leq A' \|T_\Lambda^* f\|^2 \leq \|D_c T_\Lambda^*(f)\|^2 \\ &\leq B' \|T_\Lambda^* f\|^2 \leq BB' \|f\|^2, \quad (f \in H). \end{aligned}$$

لذا

$$AA' \|f\|^2 \leq \|T_\Gamma^*(f)\|^2 \leq BB' \|f\|^2, \quad (f \in H).$$

و به دنبال آن Γ, g -قاب است. علاوه بر این

$$S_\Gamma = (D_c T_\Lambda^*)^* (D_c T_\Lambda^*) = \overline{T_\Lambda D_c} D_c T_\Lambda^*.$$

□

گزاره ۷.۱. فرض کنید $\Lambda = \{\Lambda_j \in B(H, H_j) : j \in J\}$ ، یک g -قاب در H نسبت به $\{H_j : j \in J\}$ باشد. در این صورت $\Gamma = \{c_j \Lambda_j \in B(H, H_j) : j \in J\}$ یک g -قاب است اگر و تنها اگر $D_c|_{ran T_\Lambda^*}$ یک عملگر ICR کران‌دار باشد.

اثبات. فرض کنیم Λ, g -قاب با کران‌های $A, B > 0$ باشد. در نتیجه برای هر $f \in H$

$$\sqrt{A} \|f\| \leq \|T_\Lambda^* f\| \leq \sqrt{B} \|f\|.$$

اگر Γ, g -قاب با کران‌های $A', B' > 0$ باشد، آنگاه به‌ازای هر $f \in H$

$$\sqrt{A'} \|f\| \leq \|T_\Gamma^* f\| = \|D_c T_\Lambda^*(f)\| \leq \sqrt{B'} \|f\|.$$

پس برای هر $f \in H$

$$\begin{aligned} \frac{\sqrt{A'}}{\sqrt{B}} \|T_\Lambda^*(f)\| &\leq \sqrt{A'} \|f\| \leq \|D_c T_\Lambda^*(f)\| \\ &\leq \frac{\sqrt{B'}}{\sqrt{A}} \|T_\Lambda^*(f)\|, \end{aligned}$$

بنابراین $D|_{ran T_\Lambda^*}$ یک عملگر ICR کران‌دار است.

برعکس، اگر $ICR, D|_{ran T_\Lambda^*}$ عملگر کران‌دار باشد، آنگاه ثابت‌های $A'', B'' > 0$ وجود دارند به‌طوری‌که به‌ازای هر $f \in H$

$$A'' \|T_\Lambda^*(f)\| \leq \|D_c T_\Lambda^*(f)\| = \|T_\Gamma^*(f)\| \leq B'' \|T_\Lambda^*(f)\|.$$

در نتیجه

$$\begin{aligned} A''\sqrt{A'}\|f\| &\leq A''\|T_{\Lambda}^*(f)\| \leq \|T_{\Gamma}^*(f)\| \\ &\leq B''\|T_{\Lambda}^*(f)\| \leq B''\sqrt{B'}\|f\|, \end{aligned}$$

□

و نتیجه به دست می‌آید.

ما اکنون یک شرط هم‌ارز به‌ظاهر بدیهی را برای مقیاس‌پذیری بیان می‌کنیم، که بیان و اثبات آن در حالت کلی در فضاهای هیلبرت دلخواه تفکیک‌پذیر آسان نیست.

گزاره ۸.۱. فرض کنیم $\Lambda = \{\Lambda_j \in B(H, H_j) : j \in J\}$ ، $-g$ قاب با عملگر قاب S_{Λ} و عملگر تحلیل T_{Λ}^* باشد. در این صورت، گزاره‌های زیر هم‌ارز هستند.

(آ) Λ ، $-g$ قاب مقیاس‌پذیر (مثبت، اکیداً مثبت) است.

(ب) عملگر قطری نامنفی (مثبت، اکیداً مثبت) D در $\bigoplus_{j \in J} H_j$ وجود دارد به‌طوری‌که

$$\overline{T_{\Lambda} D}(DT_{\Lambda}^*) = I_H.$$

اثبات. (ب \Rightarrow آ) فرض کنیم Λ $-g$ قاب مقیاس‌پذیر با دنباله اسکالرهایی $\{c_j\}_{j \in J} \subset \mathbb{R}^+$ باشد. بنابراین $\Gamma = \{c_j \Lambda_j \in B(H, H_j) : j \in J\}$ ، $-g$ قاب پارسوال است. در نتیجه، بنابر گزاره ۶.۱، $ran T_{\Lambda}^* \subset dom D_c$ و $S_{\Gamma} = \overline{T_{\Lambda} D_c}(D_c T_{\Lambda}^*)$ عملگر $-g$ قاب Γ است. چون عملگر $-g$ قاب پارسوال، عملگر همانی است، پس

$$\overline{T_{\Lambda} D_c}(D_c T_{\Lambda}^*) = I_H.$$

(آ \Rightarrow ب) فرض کنیم، D عملگری قطری نامنفی در $\bigoplus_{j \in J} H_j$ باشد، به‌طوری‌که

$$\overline{T_{\Lambda} D_c}(D_c T_{\Lambda}^*) = I_H.$$

آنگاه DT_{Λ}^* روی H قابل تعریف است. به‌خصوص، $ran T_{\Lambda}^* \subset dom D$ می‌دانیم که چون Λ یک $-g$ قاب است پس T_{Λ}^* عملگری کران‌دار و از پایین نیز کران‌دار است همچنین D عملگری کران‌دار و $|ran T_{\Lambda}^*|$ از پایین کران‌دار است پس DT_{Λ}^* عملگری کران‌دار است و از پایین کران‌دار است.

از سوی دیگر

$$\|x\|^2 = \langle x, x \rangle = \langle (T_{\Lambda} D)^*(DT_{\Lambda}^*)x, x \rangle = \|DT_{\Lambda}^*x\|^2, \quad (x \in H).$$

پس DT_{Λ}^* ایزومتري است. در نتیجه DT_{Λ}^* عملگری ICR است.

فرض کنیم $\{c_j\}_{j \in J}$ دنباله اسکالری نامنفی باشد، به‌طوری‌که $D = D_c$ از گزاره ۶.۱ نتیجه می‌شود که $\Gamma = \{c_j \Lambda_j\}_{j \in J}$ ، $-g$ قاب با عملگر قاب $S_{\Gamma} = I_H$ است. در نتیجه Γ $-g$ قاب پارسوال است.

□

اثبات‌های مثبت و اکیداً مقیاس‌پذیری Λ به‌طور مشابه است.

یک نتیجه بسیار مفید از گزاره ۶.۱ ارائه می‌دهیم، که نشان می‌دهد مقیاس‌پذیری تحت تبدیلات یکانی پایا است.

نتیجه ۹.۱. فرض کنیم H و K دو فضای هیلبرت و $\Lambda = \{\Lambda_j \in B(H, H_j) : j \in J\}$ ، $-g$ قاب باشد و $U \in B(K, H)$ عملگری یکانی باشد، یعنی $UU^* = I_H$ و $U^*U = I_K$. آنگاه Λ $-g$ قاب مقیاس‌پذیر است اگر و تنها اگر $\Lambda U = \{\Lambda_j U \in B(K, H_j) : j \in J\}$ $-g$ قاب مقیاس‌پذیر باشد.

اثبات. فرض کنیم Λ یک $-g$ قاب مقیاس‌پذیر در H با عملگر قطری D باشد. چون عملگر تحلیل $\Lambda U = T_{\Lambda}^* U$ است، لذا داریم:

$$\begin{aligned} \overline{(T_{\Lambda U} D)}(DT_{\Lambda U}^*) &= \overline{(U^* T_{\Lambda} D)}(DT_{\Lambda}^* U) \\ &= U^* \overline{(T_{\Lambda} D)}(DT_{\Lambda}^*) U \\ &= U^* U \\ &= I_K. \end{aligned}$$

در نتیجه ΛU مقیاس‌پذیر است.

برعکس، کافی است توجه کنیم که اگر U یک یکرختی باشد، آنگاه U^* یک یکرختی است و چون $\Lambda = (\Lambda U)U^*$ ، به این ترتیب حکم به دست می‌آید. \square

۲ قاب‌های تکه‌ای مقیاس‌پذیر در فضا‌های هیلبرت

کاسازا و همکارانش برای اولین بار مفهوم قاب‌های تکه‌ای مقیاس‌پذیر را روی فضا‌های \mathbb{R}^n در مقاله [۴] تعریف نموده‌اند و برخی از نتایج را در این فضا به دست آوردند. ما نیز در این بخش تلاش کرده‌ایم این مفهوم را روی فضا‌های هیلبرت دلخواه تعریف نماییم و تعدادی از این نتایج را در فضا‌های هیلبرت دلخواه، به خصوص در فضا‌های هیلبرت با بعد متناهی تعمیم دهیم و در ادامه یک شرط لازم و کافی برای مشخصه‌سازی قاب‌های تکه‌ای مقیاس‌پذیر ارائه می‌دهیم. نهایتاً، شرایطی را که موجب می‌شود این مفهوم در فضای حاصلضرب تانسوری فضا‌های هیلبرت دلخواه برقرار شود را مورد مطالعه قرار می‌دهیم. اکنون تعریف قاب تکه‌ای مقیاس‌پذیر برای تعداد متناهی عملگر تصویر متعامد P_1, \dots, P_m که در آن $m \geq 2$ را بیان می‌کنیم.

تعریف ۱.۲. فرض کنید $\{x_i : i \in I\}$ یک قاب در H باشد. آن را قاب تکه‌ای مقیاس‌پذیر گویند، هرگاه عملگرهای تصویر متعامد P_1, \dots, P_m روی H وجود داشته باشند به طوری که $\sum_{j=1}^m P_j = I$ ، و زیرمجموعه‌ای از ضرایب

$$\{a_i^1, \dots, a_i^m : i \in I\} \subseteq \mathbb{R}^{\geq 0}$$

موجود باشند، به طوری که

$$\{a_i^1 P_1(x_i) + \dots + a_i^m P_m(x_i) : i \in I\}$$

یک قاب پارسوال روی H باشد. گاهی آن را \mathcal{P} -مقیاس‌پذیر^۱ گویند هرگاه $\mathcal{P} := \{P_1, \dots, P_m\}$

در کل این بخش، به‌ازای هر $j \in [m]$ ، قرار می‌دهیم $H_j = P_j(H)$. مشاهده می‌شود قاب‌های مقیاس‌پذیر، تکه‌ای مقیاس‌پذیر هستند. درحالی‌که مثال‌هایی در مقاله [۴]، با جزئیات بیشتر زده شده است، که نشان می‌دهد عکس آن برقرار نیست. نتیجه اصلی این بخش را در ادامه ارائه خواهیم نمود.

قضیه ۲.۲. $X = \{x_i : i \in I\} \subseteq H$ تکه‌ای مقیاس‌پذیر با تصویر متعامد P_1, \dots, P_m و ضرایب مقیاس $\{a_i^j : i \in I, j \in [m]\}$ است اگر و تنها اگر به‌ازای هر $j \in [m]$ ، قاب مقیاس‌پذیر در H_j با ضرایب مقیاس $\{a_i^j : i \in I\}$ باشد و به‌ازای هر $x \in H$

$$\sum_{i \in I} \sum_{k \neq j, k, j=1}^m a_i^j a_i^k \operatorname{Re}[\langle x, P_j x_i \rangle \overline{\langle x, P_k x_i \rangle}] = 0.$$

اثبات. (\Rightarrow) فرض کنیم $\{x_i : i \in I\}$ قاب تکه‌ای مقیاس‌پذیر با تصاویر متعامد P_1, \dots, P_m و ضرایب مقیاس $\{a_i^j : i \in I, j \in [m]\}$ روی H باشد. در این صورت $\{a_i^1 P_1 x_i + \dots + a_i^m P_m x_i : i \in I\}$ قاب پارسوال روی H است. چون تصویر متعامد یک قاب (قاب پارسوال)، یک قاب (قاب پارسوال) است و به‌ازای هر $j \in [m]$ ، خواهیم داشت:

$$P_j(a_i^1 P_1 x_i + \dots + a_i^j P_j x_i + \dots + a_i^m P_m x_i) = a_i^j P_j x_i,$$

بنابراین به‌ازای هر $j \in [m]$ ، قاب پارسوال $\{a_i^j P_j x_i : i \in I\}$ قاب پارسوال است.

^۱ \mathcal{P} -piecewise

همچنین به‌ازای هر $x \in H$ داریم:

$$\begin{aligned} \|x\|^2 &= \sum_{i \in I} \left| \sum_{j=1}^m \langle x, a_i^j P_j(x_i) \rangle \right|^2 \\ &= \sum_{i \in I} \sum_{j=1}^m |\langle x, a_i^j P_j(x_i) \rangle|^2 + 2 \sum_{i \in I} \sum_{1 \leq j < k \leq m} a_i^j a_i^k \operatorname{Re} \left(\langle x, P_j x_i \rangle \overline{\langle x, P_k x_i \rangle} \right) \\ &= \sum_{j=1}^m \sum_{i \in I} |\langle x, a_i^j P_j(x_i) \rangle|^2 + 2 \sum_{i \in I} \sum_{1 \leq j < k \leq m} a_i^j a_i^k \operatorname{Re} \left(\langle x, P_j x_i \rangle \overline{\langle x, P_k x_i \rangle} \right) \\ &= \sum_{j=1}^m \|P_j x\|^2 + 2 \sum_{i \in I} \sum_{1 \leq j < k \leq m} a_i^j a_i^k \operatorname{Re} \left(\langle x, P_j x_i \rangle \overline{\langle x, P_k x_i \rangle} \right). \end{aligned}$$

در نتیجه

$$\sum_{i \in I} \sum_{1 \leq j < k \leq m} a_i^j a_i^k \operatorname{Re} \left(\langle x, P_j x_i \rangle \overline{\langle x, P_k x_i \rangle} \right) = 0.$$

(\Leftarrow) فرض کنیم $x \in H$. با توجه به روند اثبات فوق، خواهیم داشت:

$$\begin{aligned} \sum_{i \in I} \left| \sum_{j=1}^m \langle x, a_i^j P_j x_i \rangle \right|^2 &= \sum_{j=1}^m \|P_j(x)\|^2 + 2 \operatorname{Re} \left(\sum_{i \in I} \sum_{1 \leq j < k \leq m} \langle x, a_i^j P_j x_i \rangle \overline{\langle x, a_i^k P_k x_i \rangle} \right) \\ &= \|x\|^2, \end{aligned}$$

□

به این ترتیب اثبات کامل می‌شود.

نتیجه ۳.۲. فرض کنید $X = \{x_i : i \in I\}$ قاب تک‌های مقیاس‌پذیر با تصاویر متعامد P_1, \dots, P_m باشد. آنگاه دنباله $\{P_j x_i : i \in I, j \in [m]\}$ قاب مقیاس‌پذیر H است.

اثبات. بنابر مفروضات، ضرایب ثابت $\{a_i^1, \dots, a_i^m : i \in I\}$ وجود دارند، به طوری که $\{\sum_{j=1}^m a_i^j P_j x_i : i \in I\}$ یک قاب پارسوال H است و بنابر قضیه ۲.۲

$$\sum_{j=1}^m \sum_{i \in I} |\langle x, a_i^j P_j x_i \rangle|^2 = \|x\|^2.$$

□

در نتیجه دنباله $\{P_j x_i : j \in [m], i \in I\}$ قاب مقیاس‌پذیر H است.

اکنون فرع ۲.۳، در مرجع [۴] را به فضاهای هیلبرت دلخواه تعمیم می‌دهیم.

گزاره ۴.۲. فرض کنید $X = \{x_i : i \in I\}$ یک قاب H باشد. اگر تصاویر متعامد P_1, \dots, P_m روی H موجود باشند به طوری که $\sum_{j \in [m]} P_j = I$ و یک افراز $P = \{\sigma_1, \sigma_2, \dots, \sigma_m\}$ از I باشد که به‌ازای هر $j \in [m]$ قاب مقیاس‌پذیر $\{P_j x_i : i \in \sigma_j\}$ قاب مقیاس‌پذیر H_j باشد، آنگاه X قاب تک‌های مقیاس‌پذیر است.

اثبات. فرض کنید به‌ازای هر $j \in [m]$ ، $\{a_i^j : i \in \sigma_j\} \subseteq \mathbb{R}^{\geq 0}$. $\{a_i^j P_j(x_i) : i \in \sigma_j\}$ یک قاب پارسوال H_j است. در این صورت به‌ازای هر $i \in I \setminus \sigma_j$ قرار می‌دهیم $a_i^j = 0$ و به‌ازای هر $j \in [m]$ ، دنباله $\{a_i^j P_j x_i : i \in I\}$ یک قاب پارسوال H_j است. اکنون به‌ازای هر $i \in I$ ، $j, k \in [m]$ ، $j, k \neq i$ خواهیم داشت

$$a_i^j a_i^k = 0.$$

□

بنابر قضیه ۲.۲، نتیجه به دست خواهد آمد.

اکنون به‌ازای هر $j \in [m]$ فرض کنید T_j عملگر تحلیل $\{P_j x_i : i \in I\}$ باشد. در این صورت T_j روی H قابل توسعه است هرگاه به‌ازای هر $k \neq j$ ، روی H_k داشته باشیم $T_j = 0$.

قضیه ۵.۲. فرض کنید $\{x_i : i \in I\} \subseteq H$ یک قاب H و به‌ازای هر $j, j \in [m]$ تصویر متعامد روی H باشد. آنگاه احکام زیر معادل هستند:

- (۱) قاب تکه‌ای مقیاس‌پذیر H با ضرایب مقیاس $\{a_i^1, a_i^2, \dots, a_i^m : i \in I\}$ است.
 (۲) $\sum_{1 \leq k \neq j \leq m} T_k^* D_k D_j T_j = 0$ ، که در آن به‌ازای هر $j, j \in [m]$ عملگر قطری روی $\ell_2(I)$ با عناصر قطری $\{a_i^j : i \in I\}$ است.

اثبات. می‌دانیم که عملگر تحلیل $\{a_i^j P_j(x_i) : i \in I, j \in [m]\}$ به‌صورت $T = \sum_{j=1}^m D_j T_j$ است. در نتیجه $T^* = \sum_{j=1}^m T_j^* D_j$

$$\begin{aligned} T^* T &= \left(\sum_{k=1}^m T_k^* D_k \right) \left(\sum_{j=1}^m D_j T_j \right) \\ &= \sum_{j=1}^m T_j^* D_j^* T_j + \sum_{1 \leq k \neq j \leq m} T_k^* D_k D_j T_j. \end{aligned}$$

(۱) \Rightarrow (۲) چون $\{a_i^j P_j(x_i) : i \in I, j \in [m]\}$ یک قاب پارسوال روی H است، آنگاه

$$\begin{aligned} S &= I_H = \sum_{j=1}^m T_j^* D_j^* T_j + \sum_{1 \leq k \neq j \leq m} T_k^* D_k D_j T_j \\ &= \sum_{j=1}^m I_{P_j(H)} + \sum_{1 \leq k \neq j \leq m} T_k^* D_k D_j T_j. \end{aligned}$$

در نتیجه $\sum_{1 \leq k \neq j \leq m} T_k^* D_k D_j T_j = 0$.

(۲) \Rightarrow (۱) به‌وضوح اگر $S = I_H$ ، نتیجه به دست می‌آید. \square

در قضیه بعدی نشان خواهیم داد که خاصیت تکه‌ای مقیاس‌پذیر قاب‌ها تحت عملگرهای یکانی روی فضا‌های هیلبرت حفظ می‌شود.

قضیه ۶.۲. فرض کنید H و K دو فضای هیلبرت جدایی‌پذیر باشند. آنگاه $X = \{x_i : i \in I\}$ یک قاب تکه‌ای مقیاس‌پذیر H است اگر و تنها اگر به‌ازای هر عملگر یکانی $U : H \rightarrow K$ ، $UX = \{Ux_i : i \in I\}$ یک قاب تکه‌ای مقیاس‌پذیر K باشد.

اثبات. فرض کنید $X = \{x_i : i \in I\} \subseteq H$ یک قاب تکه‌ای مقیاس‌پذیر H با تصاویر متعامد P_1, P_2, \dots, P_m با ضرایب ثابت $\{a_i^1, a_i^2, \dots, a_i^m : i \in I\}$ و عملگر یکانی دلخواه $U : H \rightarrow K$ باشد. اگر به‌ازای هر $j \in [m]$ ، $Q_j = UP_j U^*$ ، در این صورت $Q_j^* = Q_j^* = Q_j$ در نتیجه هر Q_j یک تصویر متعامد روی K است. به‌ازای هر $y \in K$ داریم:

$$\begin{aligned} \sum_{i \in I} \sum_{j \in [m]} |\langle y, a_i^j Q_j(Ux_i) \rangle|^2 &= \sum_{i \in I} \sum_{j \in [m]} |\langle U^* y, a_i^j P_j(x_i) \rangle|^2 \\ &= \|U^*(y)\|^2 = \|y\|^2, \end{aligned}$$

در نتیجه UX قاب تکه‌ای مقیاس‌پذیر است.

برعکس، می‌دانیم که اگر U یکرخیستی باشد، آنگاه U^* نیز یکرخیستی است لذا کافی است قرار دهیم $X = U^*(UX)$. \square

دنباله $X = \{x_i : i \in I\}$ را یک قاب با نرم برابر گویند، هرگاه به‌ازای هر $j, k \in I$ ، $\|x_j\| = \|x_k\|$. X را یک قاب با نرم واحد نامند، هرگاه به‌ازای هر $j, j \in I$ ، $\|x_j\| = 1$.

گزاره ۷.۲. فرض کنید $X = \{x_i : i \in I\}$ یک قاب فضای هیلبرت H با بعد متناهی باشد. اگر X قاب تکه‌ای مقیاس‌پذیر با تصاویر متعامد P_1, \dots, P_m و ضرایب ثابت $\{a_i^1, a_i^2, \dots, a_i^m : i \in I\}$ باشد، آنگاه

$$\dim H = \sum_{j \in [m]} \dim H_j = \sum_{j \in [m]} \sum_{i \in I} (a_i^j)^2 \|P_j(x_i)\|^2.$$

اثبات. می‌دانیم که اگر H یک فضای هیلبرت با بعد متناهی و $\{f_i : i \in I\}$ قاب پرسوال H باشد، آنگاه

$$\sum_{i \in I} \|f_i\|^2 = \dim(H).$$

همچنین اگر $\{g_i : i \in I\}$ قاب پرسوال و $P : H \rightarrow H$ تصویر متعامد روی H باشد، آنگاه $\{P(g_i) : i \in I\}$ قاب پرسوال $K = P(H)$ است. زیرا به‌ازای هر $j \in [m]$ داریم:

$$\left\{ P_j \left(\sum_{k \in [m]} a_i^k P_k(x_i) \right) : i \in I \right\} = \{a_i^j P_j(x_i) : i \in I\}$$

قاب پرسوال $H_j = P_j(H)$ است. بنابراین

$$\sum_{i \in I} \|a_i^j P_j(x_i)\|^2 = \dim(H_j).$$

در نتیجه

$$\sum_{j \in [m]} \sum_{i \in I} \|a_i^j P_j(x_i)\|^2 = \sum_{j \in [m]} \dim H_j = \dim(H).$$

□

قضیه ۸.۲. فرض کنید $X = \{x_i : i \in I\}$ یک قاب تک‌های مقیاس‌پذیر با نرم واحد فضای هیلبرت با بعد متناهی H باشد به طوری که با تصاویر متعامد P_1, \dots, P_m و ضرایب ثابت $\{a_i^j : i \in I, j \in [m]\}$ باشد. آنگاه

$$\sum_{i \in I} \min\{(a_i^j)^2 : j \in [m]\} \leq \dim(H) \quad \text{الف}$$

$$\dim(H) \leq \sum_{i \in I} \max\{(a_i^j)^2 : j \in [m]\} \quad \text{ب)}$$

اثبات. به‌ازای هر $i \in I$ قرار می‌دهیم

$$c_i = \min\{(a_i^j)^2 : j \in [m]\}$$

و

$$l_i = \max\{(a_i^j)^2 : j \in [m]\}.$$

الف) چون به‌ازای هر $j \in [m]$ قاب پرسوال $\{a_i^j P_j(x_i) : i \in I\}$ قاب پرسوال H_j است، لذا

$$\sum_{k \in I} (a_i^j)^2 \|P_j(x_i)\|^2 = \dim H_j.$$

چون به‌ازای هر $i \in I$ $j \in [m]$

$$\sum_{j \in [m]} \|x_i\|^2 = \sum_{j \in [m]} \|P_j(x_i)\|^2, \quad \dim H = \sum_{j \in [m]} \dim H_j,$$

آنگاه

$$\sum_{i \in I} c_i \leq \sum_{i \in I} \sum_{j \in [m]} (a_i^j)^2 \|P_j(x_i)\|^2 \leq \sum_{i \in I} l_i$$

□

و اثبات کامل می‌شود.

ا. خسروی و ب. خسروی در مقاله [۱۱]، نشان دادند که حاصلضرب تانسوری دو قاب دلخواه در فضای هیلبرت، یک قاب است. در ادامه یک شرط لازم و کافی تک‌های مقیاس‌پذیر در حاصلضرب تانسوری قاب‌ها را بیان و اثبات می‌کنیم.

قضیه ۹.۲. فرض کنید $X = \{x_i : i \in I\} \subseteq H$ قاب X و $\{y_j : j \in J\}$ یک قاب A -تنگ K باشد. آنگاه X یک قاب تک‌های مقیاس‌پذیر H با تصاویر متعامد P_1, \dots, P_m و ضرایب مقیاس $\{a_i^j : i \in I, j \in [m]\}$ است اگر و تنها اگر $\{x_i \otimes y_j : i \in I, j \in J\}$ یک قاب تک‌های مقیاس‌پذیر $H \otimes K$ با تصاویر متعامد $P'_1 = P_1 \otimes I_K, \dots, P'_m = P_m \otimes I_K$ و ضرایب مقیاس $\left\{ \frac{1}{\sqrt{A}} a_i^1, \dots, \frac{1}{\sqrt{A}} a_i^m : i \in I \right\}$ باشد.

اثبات. (\Rightarrow) چون $\{y_j : j \in J\}$ یک قاب A -تنگ است. پس $\{\frac{1}{\sqrt{A}}y_j : j \in J\}$ و همچنین $\{\sum_{j=1}^m a_i^j P_j(x_i) : i \in I\}$ قاب‌های پارسوال H هستند. در این صورت نتایج به‌دست‌آمده در [۱۱] ایجاب می‌کند که

$$\left\{ \sum_{l=1}^m a_i^l P_l(x_i) \otimes \frac{1}{\sqrt{A}} y_j : i \in I, j \in J \right\}$$

یک قاب پارسوال در $H \otimes K$ باشد. بنابراین

$$\left\{ \sum_{l=1}^m \frac{1}{\sqrt{A}} a_i^l P_l'(x_i \otimes y_j) : i \in I, j \in J \right\}$$

قاب پارسوال در $H \otimes K$ است. در نتیجه $\{x_i \otimes y_j : i \in I, j \in J\}$ یک قاب تکه‌ای مقیاس‌پذیر $H \otimes K$ است. (\Leftarrow) فرض کنید $x \in H$ و $y \neq 0$ در K باشد. بنابراین

$$\begin{aligned} \|x\|^2 \|y\|^2 &= \|x \otimes y\|^2 = \sum_{l=1}^m \sum_{i \in I} \sum_{j \in J} \frac{1}{A} (a_i^l)^2 |\langle x, P_l(x_i) \rangle|^2 |\langle y, y_j \rangle|^2 \\ &= \|y\|^2 \sum_{l=1}^m \sum_{i \in I} (a_i^l)^2 |\langle x, P_l(x_i) \rangle|^2. \end{aligned}$$

در نتیجه

$$\|x\|^2 = \sum_{l=1}^m \sum_{i \in I} (a_i^l)^2 |\langle x, P_l(x_i) \rangle|^2.$$

□

اثبات نتیجه زیر شبیه اثبات فوق است.

نتیجه ۱۰.۲. فرض کنید $\{x_i : i \in I\}$ یک قاب λ -تنگ H باشد. در این صورت $\{y_j : j \in J\}$ قاب تکه‌ای مقیاس‌پذیر K با تصاویر متعامد Q_1, \dots, Q_m و با ضرایب مقیاس $\{b_j^1, \dots, b_j^m : j \in J\}$ است اگر و تنها اگر $\{x_i \otimes y_j : i \in I, j \in J\}$ یک قاب تکه‌ای مقیاس‌پذیر $H \otimes K$ با تصاویر متعامد $I_H \otimes Q_1, \dots, I_H \otimes Q_m$ و ضرایب مقیاس $\{\frac{1}{\sqrt{\lambda}} b_j^1, \dots, \frac{1}{\sqrt{\lambda}} b_j^m : j \in J\}$ باشد.

References

- [1] Asgari, M.S., & Khosravi, A. (2005). Frames and bases of subspaces in Hilbert spaces. *J. Math. Anal. Appl.*, 308, 541–553. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jmaa.2004.11.036>.
- [2] Cahill, J., & Chen, X. (2013). A note on scalable frames. *Proceedings of the 10th International Conference on Sampling Theory and Applications*, 93–96.
- [3] Casazza, P., Carli, L., & Tran, T. (2024). Piecewise scalable frames. *Linear Algebra and its Applications*, 694, 262–282. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.laa.2024.04.008>.
- [4] Casazza, P., & Chen, X. (2017). Frame scalings: A condition number approach. *Linear Algebra and its Applications*, 523, 152–168. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.laa.2017.02.020>.
- [5] Casazza, P., & Kutyniok, G. (2004). Frames of subspaces. *Contemp. Math. Amer. Math. Soc.*, 345, 87–113.

- [6] Casazza, P.G., & Kutyniok, G. (2013). *Finite Frames: Theory and Applications*. Birkhauser, New York. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-0-8176-8373-3>.
- [7] Christensen, O. (2008). *Frames and Bases*. Birkhauser, Boston. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-0-8176-4678-3>.
- [8] Daubechies, I., Grossmann, A., & Meyer, Y. (1986). Painless nonorthogonal expansions. *J. Math. Phys*, 27, 1271–1286. DOI: <https://doi.org/10.1063/1.527388>.
- [9] Duffin, R.J., & Schaeffer, A.C. (1952). A class of nonharmonic Fourier series. *Trans. Am. Math. Soc*, 72, 341–366. DOI: <https://doi.org/10.2307/1990760>.
- [10] Khosravi, A., & Farmani, M.R. (2024). Piecewise scalable frames in Hilbert spaces. *International Journal of Wavelets, Multiresolution and Information Processing*, 22(3), 2350052. DOI: <https://doi.org/10.1142/S0219691323500522>.
- [11] Khosravi, A., & Khosravi, B. (2007). Frames and bases in tensor product of Hilbert spaces and Hilbert C^* -modules. *Proc. Math. Sci*, 117, 1–12. DOI: <https://doi.org/10.1007/s12044-007-0001-5>.
- [12] Khosravi, A., & Mirzaee Azandaryani, M. (2014). Approximate duality of g-frames in Hilbert spaces. *Acta Math. Sci*, 34, 639–652. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0252-9602\(14\)60036-9](https://doi.org/10.1016/S0252-9602(14)60036-9).
- [13] Kutyniok, G., Okoudjou, K.A., & Philipp, F. (2013). Scalable frames. *Linear Algebra and its Applications*, 438, 2225–2238. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.laa.2012.10.046>.
- [14] Sun, W. (2006). G-frames and g-Riesz bases. *J. Math. Anal. Appl*, 322, 437–452. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jmaa.2005.09.039>.

The structure of invariant and ergodic states for C^* -dynamical systems

Mohammad Nekoufar¹

1. Department of Mathematics, Andimeshk Branch, Islamic Azad University, Andimeshk, Iran.

Email: mrnekoufar@iauandimeshk.ac.ir

Article Info

ABSTRACT

Article type:

Research Article

Article history:

Received: 31 March 2024

Received in revised form:

13 June 2024

Accepted: 24 June 2024

Published Online:

20 August 2024

Keywords:

C^* -dynamical system,

The lift of a C^* -dynamical system,

Invariant state,

Ergodic state

In this paper, the invariant and ergodic states corresponding to a C^* -dynamical system are introduced and the structures of these sets are studied. To do this, we use the concept of the lift of a C^* -dynamical system.

2020 Mathematics Subject

Classification:

37A35

Cite this article: Nekoufar, M. (2024). The structure of invariant and ergodic states for C^* -dynamical systems. *Measure Algebras and Applications*, 2(1), 119–129. <http://doi.org/10.22091/maa.2024.10781.1020>

©The Author(s).

DOI: 10.22091/maa.2024.10781.1020

Publisher: University of Qom

Extended Abstract

Introduction

C^* -dynamical systems are introduced and studied as a generalization of classical dynamical systems. In particular, ergodic theory as an approach with analysis taste to dynamical systems is studied in the framework of C^* -dynamical systems [1–4, 7, 8, 11].

The concepts like invariant measures [18], Birkhoff ergodic theorem [5] and von-Neumann ergodic theorem [16, 17] are formulated and studied for C^* -dynamical systems. Also, there are some other concepts such as the entropy, in classical dynamical systems [4, 19], which are extended to C^* -dynamical systems. They generalize the corresponding concepts in the classical case.

In the classical ergodic theory for dynamical systems, invariant and ergodic measures play very important roles. These measures are applied in the formulation of ergodic theorems [5, 16–18], the introduction of entropy [4, 19] and pressure [13, 19, 21] for dynamical systems. They are also applied in the thermodynamic formalism of dynamical systems [14].

In the theory of C^* -dynamical systems, the concepts of state and invariant state correspond to probability and invariant measures for classical dynamical systems. They are applied to define the entropy of a C^* -dynamical system [6].

In this paper, the concept of ergodic state is given and then, using the concept of a lift map, the structure of invariant states is studied and connected to ergodic states.

Conclusion

In this paper, the following definitions and results are applied. One may see [10] for more discussions.

Definition 0.1. Let A be a C^* -algebra with the unit element $1 \in A$. For $a \in A$, the spectrum of a is defined by

$$\text{spec}(a) := \{\lambda \in \mathbb{C} : \lambda \cdot 1 - a \text{ is not invertible}\}.$$

The spectral radius of a is also defined by

$$r(a) := \sup\{|\lambda| : \lambda \in \text{spec}(a)\}.$$

Theorem 0.2. We have the following properties:

1. If A is a unital C^* -algebra, then for any $a \in A$, the set $\text{spec}(a)$ is non-empty and compact.
2. For every $a \in A$, we have $r(a) \leq \|a\|$. Indeed

$$r(a) = \lim_{n \rightarrow \infty} \|a^n\|^{\frac{1}{n}}.$$

3. If $a^* = a$, then $r(a) = \|a\|$.

Definition 0.3. Let A and B be two C^* -algebras on \mathbb{C} . The set of all non-zero homomorphisms $\phi : A \rightarrow B$ is denoted by $\text{Hom}(A, B)$. Recall that $\phi : A \rightarrow B$ is a homomorphism if

1. ϕ is linear.

$$2. \forall a, b \in A : \phi(ab) = \phi(a)\phi(b).$$

Additionally, if $\phi(a^*) = \phi(a)^*$, then ϕ is called a $*$ -homomorphism. Finally, if $B = \mathbb{C}$, then we write $\Omega(A) = \text{Hom}(A, \mathbb{C})$.

Remark 0.4. If A and B are two C^* -algebras and $\rho : A \rightarrow B$ is a $*$ -homomorphism, then $\|\rho\| \leq 1$, that is $\|\rho(a)\| \leq \|a\|$, for all $a \in A$.

Remark 0.5. Let A be a commutative unital C^* -algebra and $\phi \in \Omega(A)$. Then,

1. $\forall a \in A, \phi(a) \in \text{spec}(a)$.
2. $\|\phi\| = 1$.
3. $\forall a \in A, \phi(a^*) = \phi(a)^*$.

Let A^* be the dual of A , equipped by weak-star topology. Then, $\Omega(A) \subset A^*$. In this case, we have the following proposition.

Proposition 0.6. If A is a commutative unital C^* -algebra, then $\Omega(A)$ is compact in weak-star topology on the unit ball of A^* .

Lemma 0.7. Let $a \in A$. The evaluation map $\hat{a} : \Omega(A) \rightarrow \mathbb{C}$ defined by $\hat{a}(\phi) := \phi(a)$ is continuous with the range $\text{spec}(a)$.

Theorem 0.8. Let A be a commutative unital C^* -algebra. Then, the map $\Phi : A \rightarrow C(\Omega(A))$ defined by $\Phi(a) := \hat{a}$ is an isometric $*$ -isomorphism from A to $C(\Omega(A))$. In other words, $A \cong C(\Omega(A))$.

C^* -dynamical systems and invariant and ergodic states

In this section, invariant and ergodic states for a C^* -dynamical system are introduced and the structure of these sets is studied.

Definition 0.9. Let A be a C^* -algebra on \mathbb{C} . By a C^* -dynamical system on A , we mean a map $\alpha : A \rightarrow A$ such that,

1. α is linear.
2. For every $a \in A$, we have $\alpha(a^*) = \alpha(a)^*$.
3. For every $a, b \in A$, we have $\alpha(ab) = \alpha(a)\alpha(b)$.

Definition 0.10. Let A be a C^* -algebra on \mathbb{C} . A function $\omega : A \rightarrow \mathbb{C}$ is called a state, if

1. ω is linear.
2. ω is positive, i.e., for every $a \in A$ we have $\omega(aa^*) \geq 0$.
3. $\|\omega\|_{\text{op}} = 1$, where $\|\cdot\|_{\text{op}}$ is the operator norm of ω .

The collection of all of states on a C^* -algebra A is denoted by $S(A)$.

Definition 0.11. Let $\alpha : A \rightarrow A$ be a C^* -dynamical system. A state $\omega : A \rightarrow \mathbb{C}$ is called α -invariant if $\omega \circ \alpha = \omega$. The collection of all α -invariant states is denoted by $S(A, \alpha)$.

Remark 0.12. Let A^* be the dual of the C^* -algebra A . Then $S(A)$ and $S(A, \alpha)$ are weak* compact convex subsets of the unit ball of A^* .

Definition 0.13. An α -invariant state ω is called α -ergodic, if for any $a \in A$, the relation $\alpha(a) = a$ implies $\hat{a} = c$, where c is a constant.

The collection of all α -ergodic states is denoted by $S_e(A, \alpha)$. It is obvious that, $S_e(A, \alpha) \subset S(A, \alpha) \subset S(A)$.

We have the following theorem.

Theorem 0.14. Let $\omega \in S(A)$. Then, there exists a unique positive probability measure μ_ω on Borel subsets of $\Omega(A)$ such that

$$g(\omega) = \int_{\Omega(A)} g d\mu_\omega, \quad \forall g \in C(\Omega(A)).$$

Corollary 0.15. The map $I : S(A) \rightarrow M_1(\Omega(A))$ defined by $I(\omega) := \mu_\omega$ is affine and bijective. So, there is a one-to-one correspondence between the elements of $S(A)$ and $M_1(\Omega(A))$.

Definition 0.16. Let $\Phi : A \rightarrow C(\Omega(A))$ be the isomorphism as in Theorem 0.8. For a C^* -dynamical system $\alpha : A \rightarrow A$, the lift map $\tilde{\alpha} : C(\Omega(A)) \rightarrow C(\Omega(A))$ is defined by $\tilde{\alpha} := \Phi \circ \alpha \circ \Phi^{-1}$.

Definition 0.17. Let $\alpha : A \rightarrow A$ be a C^* -dynamical system and $\tilde{\alpha}$ be the corresponding lift map. The collection of all probability measures μ on Borel σ -algebra of $\Omega(A)$ such that

$$\int_{\Omega(A)} \tilde{\alpha}(g) d\mu = \int_{\Omega(A)} g d\mu, \quad \forall g \in C(\Omega(A))$$

is denoted by $M(A, \tilde{\alpha})$. Also, the collection of all measures $\mu \in M(A, \tilde{\alpha})$ such that, given any $g \in C(\Omega(A))$, the equality $\tilde{\alpha}(g) = g$ implies $g = c$, μ -a.e, where c is a constant, is denoted by $E(A, \tilde{\alpha})$.

Lemma 0.18. 1. $\omega \in S(A, \alpha)$ if and only if $\mu_\omega \in M(A, \tilde{\alpha})$.

2. $\omega \in S_e(A, \alpha)$ if and only if $\mu_\omega \in E(A, \tilde{\alpha})$.

Note that, applying the proof of Theorem 6.10 in [20], one may easily see that, the set of extreme points of $M(A, \tilde{\alpha})$ is $E(A, \tilde{\alpha})$. We have the following theorem for the states.

Theorem 0.19. The set of extreme points of $S(A, \alpha)$ is $S_e(A, \alpha)$.

Theorem 0.20. (Choquet) Suppose that Y is a compact convex metrizable subset of a locally convex space E , and that $x_0 \in Y$. Then there exists a probability measure τ on Y which represents x_0 and is supported by the extreme points of Y , i.e., $\Phi(x_0) = \int_Y \Phi d\tau$ for every continuous linear functional Φ on E , and $\tau(\text{ext}(Y)) = 1$.

See [8] for a proof of Choquet's theorem.

The following result is a direct consequence of Choquet's theorem [8].

Corollary 0.21. For any $\omega \in S(A, \alpha)$, there exists a unique probability measure σ on Borel sets of $S(A, \alpha)$ such that $\sigma(S_e(A, \alpha)) = 1$ and

$$\int_{\Omega(A)} f d\mu_\omega = \int_{S_e(A, \alpha)} \left(\int_{\Omega} f d\mu_\nu \right) d\sigma(\nu).$$

ساختار حالت‌های پایا و ارگودیک برای C^* -دستگاه‌های دینامیکی

محمد نکوفر^۱

۱. گروه ریاضی، واحد اندیمشک، دانشگاه آزاد اسلامی، اندیمشک، ایران. رایانامه: mrnekoufar@iauandimeshk.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
<p>نوع مقاله: مقاله پژوهشی</p> <p>تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱/۱۲ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۳/۲۴ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۴/۴ تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۵/۳۰</p> <p>کلمات کلیدی: C^*-دستگاه دینامیکی، بالابر متناظر با یک C^*-دستگاه دینامیکی، حالت پایا، حالت ارگودیک</p> <p>رده‌بندی ریاضی: 37A35</p>	<p>در این مقاله به معرفی حالت‌های پایا و ارگودیک متناظر با یک C^*-دستگاه دینامیکی پرداخته و ساختار این مجموعه‌ها را مطالعه می‌نماییم. برای این کار از مفهوم بالابر متناظر با یک C^*-دستگاه دینامیکی استفاده می‌نماییم.</p>

استناد: نکوفر، محمد. (۱۴۰۳). ساختار حالت‌های پایا و ارگودیک برای C^* -دستگاه‌های دینامیکی. جبرهای اندازه و کاربردها، ۲(۱)، ۱۱۹-۱۲۹.

<http://doi.org/10.22091/maa.2024.10781.1020>

ناشر: دانشگاه قم.
© نویسندگان.

۱ مقدمه

C^* -دستگاه‌های دینامیکی به‌عنوان تعمیمی از دستگاه‌های دینامیکی کلاسیک معرفی شده و مورد مطالعه قرار گرفته‌اند [۱-۴، ۷، ۸، ۱۱]. به‌طور خاص، نظریهٔ ارگودیک به‌عنوان رویکردی با طعم آنالیز به دستگاه‌های دینامیکی، در چارچوب C^* -دستگاه‌های دینامیکی نیز مورد توجه قرار گرفته‌اند. مفاهیمی مانند اندازهٔ پایا [۱۸] و قضایای ارگودیک بیرخوف [۵] و فون نیومن [۱۶، ۱۷] برای C^* -دستگاه‌های دینامیکی نیز مورد مطالعه قرار گرفته‌اند. به‌علاوه، مفاهیمی مانند آنتروپی دستگاه‌های دینامیکی [۴، ۱۹] نیز برای C^* -دستگاه‌های دینامیکی تعریف شده و مورد مطالعه قرار گرفته‌اند. این مفاهیم، تعمیمی از مفاهیم متناظر با آن‌ها در نظریهٔ دستگاه‌های دینامیکی هستند. در نظریهٔ کلاسیک ارگودیک برای دستگاه‌های دینامیکی، اندازه‌های پایا و ارگودیک نقش بسیار مهمی بازی می‌کنند. این اندازه‌ها در فرمول‌بندی قضایای ارگودیک [۵، ۱۶-۱۸]، معرفی مفهوم آنتروپی [۴، ۱۹] و فشار توپولوژیک [۱۳، ۱۹، ۲۱] و همچنین صورت‌بندی ترمودینامیکی دستگاه‌های دینامیکی [۱۴] نقش مهمی بازی می‌کنند. در نظریهٔ C^* -دستگاه‌های دینامیکی، مفهوم حالت و حالت‌های پایا متناظر با اندازه‌های پایا معرفی شده و به کمک آن‌ها، مفهوم آنتروپی یک C^* -دستگاه دینامیکی معرفی شده و مورد مطالعه قرار گرفته است [۶]. در این مقاله، ضمن معرفی مفهوم حالت ارگودیک، به کمک نگاشت بالابر، ساختار مجموعهٔ حالت‌های پایا و ارتباط آن‌ها با حالت‌های ارگودیک را مورد مطالعه قرار می‌دهیم.

۲ مفاهیم مقدماتی

در این بخش به معرفی و یادآوری مفاهیم مقدماتی مورد استفاده در این مقاله می‌پردازیم. در تمام این مقاله، A یک C^* -جبر بر \mathbb{C} است و $A \rightarrow A$ * همان عمل بازگشت است. برای دیدن بحث مفصل‌تر در مورد مفاهیم مقدماتی این بخش می‌توان به مرجع [۶] مراجعه کرد.

تعریف ۱.۲. فرض کنیم A یک C^* -جبر بر \mathbb{C} با عنصر واحد $1 \in A$ باشد. برای هر $a \in A$ ، طیف a عبارت است از:

$$\text{Spec}(a) := \{\lambda \in \mathbb{C} \mid \lambda \cdot 1 - a \text{ وارون پذیر نیست}\}.$$

شعاع طیفی a نیز عبارت است از

$$r(a) := \sup\{|\lambda| \mid \lambda \in \text{Spec}(a)\}.$$

خواص زیر برقرارند.

قضیه ۲.۲. اگر A یک C^* -جبر دارای واحد باشد، آنگاه

۱. برای هر $a \in A$ ، $\text{Spec}(a)$ ناتهی و فشرده است.

۲. برای هر $a \in A$ داریم $r(a) \leq \|a\|$.

۳. اگر $a = a^*$ ، آنگاه $r(a) = \|a\|$.

تعریف ۳.۲. فرض کنیم A و B ، C^* -جبرهایی بر \mathbb{C} باشند. مجموعهٔ کلیهٔ همومرفیسم‌های غیرصفر $\varphi : A \rightarrow B$ را با $\text{Hom}(A, B)$ نمایش می‌دهیم. یادآور می‌شویم که $\varphi : A \rightarrow B$ را یک همومرفیسم می‌نامیم هرگاه:

۱. φ خطی باشد.

۲. برای هر $a, b \in A$ داشته باشیم، $\varphi(ab) = \varphi(a)\varphi(b)$.

به‌علاوه اگر $\varphi(a^*) = \varphi(a)^*$ ، آنگاه φ را یک $*$ -همومرفیسم می‌نامیم. در نهایت، اگر $B = \mathbb{C}$ ، آنگاه می‌نویسیم

$$\Omega(A) = \text{Hom}(A, \mathbb{C}).$$

تذکر ۴.۲. اگر A و B دو C^* -جبر بوده و $\varphi : A \rightarrow B$ یک $*$ -همومرفیسم باشد، آنگاه $\|\varphi\| \leq 1$ یعنی

$$\forall a \in A : \|\varphi\| \leq \|a\|.$$

تذکر ۵.۲. فرض کنیم A یک C^* -جبر جابه‌جایی و یکدار بوده و $\varphi \in \Omega(A)$. آنگاه

$$1. \forall a \in A : \varphi(a) \in \text{Spec}(a)$$

$$2. \|\varphi\| = 1$$

$$3. \forall a \in A : \varphi(a^*) = \overline{\varphi(a)}$$

فرض کنیم A^* دوگان A ، مجهز به توپولوژی ضعیف-ستاره باشد. در این صورت $\Omega(A) \subseteq A^*$ و در این حالت گزاره زیر را داریم.

گزاره ۶.۲. اگر A یک C^* -جبر جابه‌جایی یکدار باشد، آنگاه $\Omega(A)$ نسبت به توپولوژی ضعیف-ستاره بر گوی واحد A^* فشرده است.

لم ۷.۲. فرض کنیم $a \in A$. نگاشت مقداردهی $\hat{a} : \Omega(A) \rightarrow \mathbb{C}$ با ضابطه $\hat{a}(\varphi) := \varphi(a)$ پیوسته است و برد آن $\text{Spec}(a)$ است.

قضیه ۸.۲. فرض کنیم A یک C^* -جبر جابه‌جایی و یکدار باشد. در این صورت تابع

$$\Phi : A \rightarrow C(\Omega(A)), \quad a \mapsto \hat{a}$$

یک $*$ -ایزومورفیسم طول‌پایا از A بر $C(\Omega(A))$ است. به عبارت دیگر $A \cong C(\Omega(A))$.

۳ C^* -دستگاه‌های دینامیکی و حالت‌های پایا و ارگودیک

در این بخش حالت‌های پایا و ارگودیک را برای C^* -دستگاه‌های دینامیکی معرفی کرده و ساختار این مجموعه‌ها را مورد مطالعه قرار می‌دهیم.

تعریف ۱.۳. فرض کنیم A یک C^* -جبر بر \mathbb{C} باشد. منظور از یک C^* -دستگاه دینامیکی بر A ، تابعی مانند $\alpha : A \rightarrow A$ است به گونه‌ای که:

۱. α خطی است.

$$2. \text{ برای هر } a \in A \text{ داریم } \alpha(a^*) = \alpha(a)^*$$

$$3. \text{ برای هر } a, b \in A \text{ داریم } \alpha(ab) = \alpha(a)\alpha(b)$$

تعریف ۲.۳. فرض کنیم A یک C^* -جبر بر \mathbb{C} باشد. تابع $\omega : A \rightarrow \mathbb{C}$ را یک تابع حالت نامیم هرگاه:

۱. ω خطی است.

۲. ω مثبت باشد، یعنی برای هر $a \in A$ داشته باشیم:

$$\omega(aa^*) \geq 0$$

۳. $\|\omega\|_{op} = 1$ ، که در آن $\|\cdot\|_{op}$ همان نرم ω به عنوان یک تابع خطی است.

مجموعه متشکل از کلیه حالت‌های C^* -جبر A را با نماد $S(A)$ نمایش می‌دهیم.

تعریف ۳.۳. فرض کنیم $\alpha : A \rightarrow A$ یک C^* -دستگاه دینامیکی باشد. حالت $\omega : A \rightarrow \mathbb{C}$ را یک α -پایا می‌نامیم هرگاه داشته باشیم $\omega \circ \alpha = \omega$. مجموعه کلیه حالت‌های α -پایا را با نماد $S(A, \alpha)$ نمایش می‌دهیم.

تذکر ۴.۳. فرض کنیم A^* دوگان C^* -جبر A باشد و B_{A^*} گوی واحد در A^* باشد. با در نظر گرفتن توپولوژی ضعیف-ستاره بر A^* و با توجه به قضیه باناخ-آلافلو، گوی واحد B_{A^*} نسبت به توپولوژی ضعیف-ستاره فشرده است. به علاوه روشن است که

$$S(A, \alpha), S(A) \subseteq B_{A^*}$$

به سادگی می‌توان دید که $S(A, \alpha)$ و $S(A)$ زیرمجموعه‌های بسته و محدب از B_{A^*} هستند و در نتیجه فشرده نیز هستند.

تعریف ۵.۳. حالت α -پایای ω را α -ارگودیک نامیم هرگاه برای هر $a \in A$ ، از رابطه $\alpha(a) = a$ نتیجه بگیریم که $\hat{a} = cte$ ثابت است. مجموعه متشکل از کلیه حالت‌های ارگودیک α را با نماد $S_e(A, \alpha)$ نمایش می‌دهیم.

قضیه زیر به هر حالت بر C^* -جبر A یک اندازه نظیر می‌کند.

قضیه ۶.۳. فرض کنیم $\omega \in S(A)$ در این صورت اندازه مثبت احتمال یکتای μ_ω بر σ -جبر بورل $\Omega(A)$ موجود است به گونه‌ای که

$$\forall g \in C(\Omega(A)) : \quad g(\omega) = \int_{\Omega(A)} g d\mu_\omega$$

اثبات. فرض کنیم $\omega \in S(A)$ تابع خطی $L_\omega : C(\Omega(A)) \rightarrow \mathbb{C}$ را به صورت $L_\omega(g) := g(\omega)$ تعریف می‌کنیم. روشن است که L_ω خطی است و به علاوه

$$\|L_\omega\|_{op} = \sup_{\|g\|=1} |L_\omega(g)| = \sup_{\|g\|=1} |g(\omega)| \leq 1.$$

بنابراین L_ω عملگری کران دار است و در نتیجه $L_\omega \in (C(\Omega(A)))^*$. اکنون طبق قضیه نمایش ریس، اندازه یکتای μ_ω بر σ -جبر بورل $C(\Omega(A))$ موجود است به گونه‌ای که:

$$\forall g \in C(\Omega(A)) : \quad g(\omega) = L_\omega(g) = \int_{\Omega(A)} g d\mu_\omega.$$

روشن است که اگر $g \geq 0$ ، آنگاه $L_\omega(g) \geq 0$ و در نتیجه μ_ω اندازه‌ای مثبت است. \square

نتیجه ۷.۳. نگاشت $I : S(A) \rightarrow M_1(\Omega(A))$ با ضابطه $I : w \mapsto \mu_w$ آفین و دوسویی است. بنابراین یک تناظر یک‌به‌یک آفین بین عناصر $S(A)$ و اعضای $M_1(\Omega(A))$ برقرار است.

اثبات. برای هر $a \in A$ و هر $w, w' \in S(A)$ داریم:

$$(\lambda w + (1-\lambda)w')(a) = \lambda w(a) + (1-\lambda)w'(a)$$

یا به طور معادل

$$\int_{\Omega(A)} \hat{a} d\mu_{\lambda w + (1-\lambda)w'} = \lambda \int_{\Omega(A)} \hat{a} d\mu_w + (1-\lambda) \int_{\Omega(A)} \hat{a} d\mu_{w'} = \int_{\Omega(A)} \hat{a} d(\lambda\mu_w + (1-\lambda)\mu_{w'})$$

رابطه فوق نتیجه می‌دهد که

$$\mu_{\lambda w + (1-\lambda)w'} = \lambda\mu_w + (1-\lambda)\mu_{w'}$$

که آفین بودن I را نشان می‌دهد. به علاوه، I یک‌به‌یک است، چرا که اگر $w, w' \in S(A)$ و $w \neq w'$ آنگاه عنصر $a \in A$ موجود است به گونه‌ای که $w(a) \neq w'(a)$. پس $\int_{\Omega(A)} \hat{a} d\mu_w \neq \int_{\Omega(A)} \hat{a} d\mu_{w'}$ و در نتیجه $\mu_w \neq \mu_{w'}$.

پوشایی I نیز نتیجه مستقیمی از پوشایی $\Phi : C(\Omega(A)) \rightarrow \Phi$ است. \square

تعریف ۸.۳. فرض کنید $\Phi : A \rightarrow C(\Omega(A))$ ایزومورفیسم مربوط به قضیه ۸.۲ باشد. برای C^* -دستگاه دینامیکی $\alpha : A \rightarrow A$ نگاشت بالابر $\tilde{\alpha} : C(\Omega(A)) \rightarrow C(\Omega(A))$ را به صورت زیر تعریف می‌کنیم:

$$\tilde{\alpha} := \Phi \circ \alpha \circ \Phi^{-1}.$$

تعریف ۹.۳. فرض کنید $\alpha : A \rightarrow A$ یک C^* -دستگاه دینامیکی بوده و $\tilde{\alpha}$ نگاشت بالابر متناظر آن باشد. مجموعه متشکل از کلیه اندازه‌های احتمال $[\cdot, \cdot] : \mathcal{B}_{C(\Omega(A))} \rightarrow [0, 1]$ با این خاصیت که

$$\forall g \in C(\Omega) : \quad \int_{\Omega(A)} \tilde{\alpha}(g) d\mu = \int_{\Omega(A)} g d\mu$$

را با نماد $M(A, \tilde{\alpha})$ نمایش می‌دهیم. به علاوه، مجموعه کلیه اعضای $M(A, \tilde{\alpha})$ که در آن برای هر $g \in C(\Omega(A))$ ، رابطه $\tilde{\alpha}(g) = g$ نتیجه دهد $g = c$ ثابت برای μ -تقریباً هر g در $C(\Omega(A))$ ، را با نماد $E(A, \tilde{\alpha})$ نمایش می‌دهیم.

نتیجه ۱۰.۳. چون برای هر $w \in S(A)$ داریم

$$C(\overline{\Omega(A)})^{L^1(\mu_w)} = L^1(\mu_w)$$

آنگاه رابطه

$$\int_{\Omega(A)} g d\mu_w = g(w)$$

برای هر تابع اندازه‌پذیر و کران‌دار g بر $C(\Omega(A))$ نیز برقرار خواهد بود.

لم ۱۱.۳. ۱. اگر $w \in S(A, \alpha)$ و تنها اگر $\mu_w \in M(A, \tilde{\alpha})$

۲. اگر $w \in S_e(A, \alpha)$ و تنها اگر $\mu_w \in E(A, \tilde{\alpha})$

اثبات. ۱. فرض کنید $w \in S(A, \alpha)$ به‌علاوه فرض کنید $g \in C(\Omega(A))$ عنصر $a \in A$ را چنان در نظر بگیرید که

$$g = \hat{a} = \Phi(a)$$

$$\begin{aligned} \int_{\Omega(A)} \tilde{\alpha}(g) d\mu_w &= \int_{\Omega(A)} \tilde{\alpha}(\Phi(a)) d\mu_w = \int_{\Omega(A)} \Phi(\alpha(a)) d\mu_w = \int_{\Omega(A)} \widehat{\alpha(a)} d\mu_w \\ &= \widehat{\alpha(a)}(w) = (w \circ \alpha)(a) = w(a) = \hat{a}(w) = \int_{\Omega(A)} g d\mu_w. \end{aligned}$$

بنابراین $\mu_w \in M(A, \tilde{\alpha})$

برعکس فرض کنید $\mu_w \in M(A, \tilde{\alpha})$ برای هر $a \in A$ داریم:

$$\int \tilde{\alpha}(\hat{a}) d\mu_w = \int \hat{a} d\mu_w$$

یا به‌طور معادل:

$$\int_{\Omega(A)} \tilde{\alpha}(\Phi(a)) d\mu_w = \int_{\Omega(A)} \hat{a} d\mu_w$$

و در نتیجه

$$\begin{aligned} (w \circ \alpha)(a) &= \widehat{\alpha(a)}(w) = \int_{\Omega(A)} \widehat{\alpha(a)} d\mu_w = \int_{\Omega(A)} \Phi(\alpha(a)) d\mu_w \\ &= \int_{\Omega(A)} \tilde{\alpha}(\Phi(a)) d\mu_w = \int_{\Omega(A)} \hat{a} d\mu_w = w(a). \end{aligned}$$

به‌عبارت‌دیگر $w \circ \alpha = w$ پس $w \in S(A, \alpha)$

۲. فرض کنید $w \in S_e(A, \alpha)$ به‌علاوه فرض کنید $g \in C(\Omega(A))$ به‌گونه‌ای باشد که $\tilde{\alpha}(g) = g$ عضو $a \in A$ را طوری

در نظر بگیرید که $\hat{a} = \Phi(a) = g$ پس $\Phi \alpha \Phi^{-1}(g) = g$ و در نتیجه $\alpha \Phi^{-1}(g) = \Phi^{-1}(g)$ و یا $\alpha(a) = a$ حال چون

$w \in S_e(A, \alpha)$ پس $\hat{a} = g$ ثابت است μ_w -تقریباً همه‌جا. بنابراین $\mu_w \in E(A, \tilde{\alpha})$ با برعکس کردن روند اثبات اخیر برعکس حکم

□

نیز ثابت می‌شود.

نتیجه ۱۲.۳. به کمک روش اثبات قضیه ۱۰.۶ در مرجع [۲۰] به‌سادگی می‌توان نشان داد که $ext(M(A, \tilde{\alpha})) = E(A, \tilde{\alpha})$

قضیه زیر نیز برای حالت‌ها برقرار است.

قضیه ۱۳.۳. داریم $ext(S(A, \alpha)) = S_e(A, \alpha)$

□

اثبات. حکم با توجه به آفین بودن نگاشت $I : S(A) \rightarrow M_1(\Omega(A))$ و لم ۱۱.۳ برقرار است.

قضیه ۱۴.۳. (قضیه شوکه) فرض کنید Y یک زیرمجموعه فشردۀ متریک‌پذیر محدب از فضای موضعاً محدب E باشد و $x_0 \in Y$ در این

صورت اندازه احتمال σ بر زیرمجموعه‌های بورل Y موجود است به‌گونه‌ای که $\sigma(ext(Y)) = 1$ و برای هر تابع خطی Φ بر E داریم

$$\Phi(x_0) = \int_Y \Phi d\sigma$$

نتیجه زیر از قضیه شوکه [۸] به دست می‌آید:

نتیجه ۱۵.۳. برای هر $w \in S(A, \alpha)$ ، اندازه احتمال σ بر زیرمجموعه بورل $S(A, \alpha)$ موجود است به گونه‌ای که $\sigma(S_e(A, \alpha)) = 1$ و برای هر تابع کران‌دار $f : \Omega(A) \rightarrow \mathbb{R}$ داریم:

$$\int_{\Omega(A)} f d\mu_w = \int_{S_e(A, \alpha)} \left(\int_{\Omega(A)} Sd\mu_v \right) d\sigma(v).$$

اثبات. کفایت قضیه شوکه را برای $E = A^*$ و $Y = S(A, \alpha)$ و تابع خطی $\Phi : E \rightarrow \mathbb{C}$ با ضابطه $\Phi(w) = \int_{\Omega(A)} f d\mu_w$ که در آن f تابعی کران‌دار است، در نظر بگیریم. □

References

- [1] Abadie, B., & Dykema, K. (2009). Unique ergodicity of free shifts and some other automorphisms of C^* -algebras. *J. Operator Theory*, 61, 279–294.
- [2] Accardi, L., & Mukhamedov, F. (2009). A note on noncommutative unique ergodicity and weighted means. *Linear Algebra Appl*, 430, 782–790. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.laa.2008.09.029>.
- [3] Austin, T., Eisner, T., & Tao, T. (2011). Nonconventional ergodic averages and multiple recurrence for von Neumann dynamical systems. *Pacific J. Math*, 250, 1–60. DOI: <https://doi.org/10.2140/pjm.2011.250.1>.
- [4] Beyers, C., Duvenhage, R., & Stroh, A. (2010). The Szemerédi property in ergodic W^* -dynamical systems. *J. Operator Theory*, 64, 35–67.
- [5] Birkhoff, G.D. (1931). Proof of the ergodic theorem. *Proc. Natl. Acad. Sci*, 17, 656–660. DOI: <https://doi.org/10.1073/pnas.17.2.656>.
- [6] Connes, A., Narnhofer, H., & Thirring, W. (1987). Dynamical entropy of C^* -Algebras and von Neumann algebras. *Commun. Math. Phys*, 112, 691–719. DOI: <https://doi.org/10.1007/BF01225381>.
- [7] Fidaleo, F. (2009). An ergodic theorem for quantum diagonal measures. *Infin. Dimens. Anal. Quantum Probab. Relat. Top*, 12, 307–320. DOI: <https://doi.org/10.1142/S0219025709003665>.
- [8] Fidaleo, F. (2009). On strong ergodic properties of quantum dynamical systems. *Infin. Dimens. Anal. Quantum Probab. Relat. Top*, 12, 551–564. DOI: <https://doi.org/10.1142/S0219025709003884>.
- [9] Kolmogorov, A.N. (1958). New metric invariant of transitive dynamical systems and endomorphisms of Lebesgue spaces. *Doklady of Russian Academy of Sciences*, 119, 851–864.
- [10] Murphy, G.J. (1990). C^* -Algebras and Operator Theory. *Academic Press, Inc*. DOI: <https://doi.org/10.1016/C2009-0-22289-6>.

- [11] Niculescu, C.P., Stroh, A., & Zsido, L. (2003). Noncommutative extensions of classical and multiple recurrence theorems. *J. Operator Theory*, 50, 3–52.
- [12] Phelps, R. (2001). Lectures on Choquet's Theorem. *Springer-Verlag Berlin, Heidelberg (originally published by Van Nostrand, Princeton, 1966)*. DOI: <https://doi.org/10.1007/b76887>.
- [13] Ruelle, D. (1973). Statistical mechanics on a compact set with \mathbb{Z}^{ν} -action satisfying expansiveness and specification. *Trans. Amer. Math. Soc*, 185, 237–251. DOI: <https://doi.org/10.2307/1996437>.
- [14] Ruelle, D. (2004). Thermodynamic formalism. *Cambridge Mathematical Library. Cambridge University Press, second edition, The mathematical structures of equilibrium statistical mechanics*. DOI: <https://doi.org/10.1017/CB09780511617546>.
- [15] Sinai, Ya.G. (1959). On the notion of entropy of a dynamical system. *Doklady of Russian Academy of Sciences*, 124, 768–771. DOI: https://doi.org/10.1007/978-0-387-87870-6_1.
- [16] Von Neumann, J. (1932). Proof of the Quasi-ergodic Hypothesis. *Proc. Natl. Acad. Sci*, 18, 70–82. DOI: <https://doi.org/10.1073/pnas.18.1.70>.
- [17] Von Neumann, J. (1932). Physical Applications of the Ergodic Hypothesis. *Proc. Natl. Acad. Sci*, 18, 263–266. DOI: <https://doi.org/10.1073/pnas.18.3.263>.
- [18] Von Neumann, J. (1999). Invariant measures. *American Mathematical Society*, ISBN 978-0-8218-0912-9.
- [19] Walters, P. (1975). A variational principle for the pressure of continuous transformations. *Amer. J. Math*, 97, 937–971. DOI: <https://doi.org/10.2307/2373682>.
- [20] Walters, P. (1982). An Introduction to Ergodic Theory. *Springer-Verlag*.
- [21] Walters, P. (1986). Relative pressure, relative equilibrium states, compensation functions and many-to-one codes between subshifts. *Trans. Amer. Math. Soc*, 296, 1–31. DOI: <https://doi.org/10.2307/2000558>.

Invariant measures of action of amenable groups and their entropy

AliReza Alehaftan^{1✉}, Hossein Kasiri², Mehran Hosseinzadeh Dizaj³

1. Corresponding Author, Department of Mathematics, Jundi-Shapur University of Technology, Dezful, Iran. Email: a.r.alehaftan@jsu.ac.ir
2. Department of Mathematics, Jundi-Shapur University of Technology, Dezful, Iran. Email: hossein_kasiry@jsu.ac.ir
3. Department of Electrical Engineering, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. Email: meh.hosseinzadehdizaj@iauctb.ac.ir

Article Info

ABSTRACT

Article type:

Research Article

Article history:

Received: 12 April 2024

Received in revised form:
17 June 2024

Accepted: 26 June 2024

Published Online:
20 August 2024

Keywords:

Amenable group,
Følner sequence,
Information function,
Entropy

2020 Mathematics Subject

Classification: 37A35

In this article, with the help of the concept of diagonal measure, we define an information function for the amenable group action on a compact metric space and then obtain the entropy of the group action from it. In other words, we show that the integral of the defined information function will be equal to the entropy of the amenable group action.

Cite this article: Alehaftan, A.R., Kasiri, H., & Hosseinzadeh Dizaj, M. (2024). Invariant measures of action of amenable groups and their entropy. *Measure Algebras and Applications*, 2(1), 130–141. <http://doi.org/10.22091/maa.2024.10600.1018>

©The Author(s).

DOI: 10.22091/maa.2024.10600.1018

Publisher: University of Qom

Extended Abstract

Introduction

In the classical ergodic theory, the concept of entropy is defined for measure-preserving \mathbb{Z} -actions. The definition of entropy is stated via different approaches, but with the same origin [1, 3, 4, 12–14, 17, 19].

Entropy of \mathbb{Z} -actions is generalized to actions of general amenable groups. To have a nice entropy theory for actions of amenable groups, the concept of Følner sequence is applied. A Følner sequence, for an action, is a sequence of finite sets that exhaust the space and do not move too much when acted on by any group element.

Many classical results for \mathbb{Z} -actions, such as Shannon-McMillan-Brieman theorem [2, 6, 17], Ergodic theorems [21, 23–25] and Rokhlin-Sinai results [16], are generalized for actions of general amenable groups.

Traditionally, the entropy of an action is a non-negative extended real number which is invariant under isomorphism. For \mathbb{Z} -actions it is replaced by linear operators on Banach spaces [12, 13].

In this paper, we introduce a function corresponding to the action of an amenable group, which contains the entropy of the group's action. In other words, the entropy of the group action is obtained by integrating this function, which we call the information function. With the help of information functions, entropy operators can be introduced, and a spectral approach to the concept of entropy of the action of a group is presented.

Conclusion

In this paper, the following definitions and results are applied.

Definition 0.1. Suppose that G is a topological group acting on a probability space (X, \mathcal{B}, μ) such that the action $G \times X \rightarrow X$ is measurable. The measure μ is called G -invariant if $\mu(gA) = \mu(A)$ for any $g \in G$.

Definition 0.2. An invariant measure μ is called ergodic if, for any measurable set A we have

$$\forall g \in A, \quad gA = A \implies \mu(A) = 0 \quad \text{or} \quad \mu(A) = 1.$$

The collection of all probability measures on \mathcal{B} is denoted by $M(X)$ and the collection of all G -invariant measures on \mathcal{B} is denoted by $M(G, X)$. We also write $E(G, X)$ for the collection of all ergodic measures.

It is known that $M(X)$, equipped by the weak* topology, is a compact metrizable space [22]. The proof of the following theorem is similar to [22] Theorem 6.10.

Theorem 0.3. Suppose that G acts on a metric space X and μ is a G -invariant measure on β_X , the σ -algebra of Borel sets of X , then

1. $M(G, X)$ is a compact subset of $M(X)$;
2. $M(G, X)$ is convex;

3. $\text{ext}(M(G, X)) = E(G, X)$, i.e., the collection of ergodic measures equals the extreme points of the collection of G -invariant measures.

In the following, we recall the Choquet's representation theorem.

Theorem 0.4. (Phelps [8]) Suppose that Y is a compact convex metrizable subset of a locally convex space E , and that $x_0 \in Y$. Then there exists a probability measure τ on Y which represents x_0 and is supported by the extreme points of Y , i.e., $\Psi(x_0) = \int_Y \Psi d\tau$ for every continuous linear functional Ψ on E , and $\tau(\text{ext}(Y)) = 1$.

Let $\mu \in M(G, X)$ and $f : X \rightarrow \mathbb{R}$ be a bounded measurable function. Since we know that $E(G, X)$ agrees with the set of extreme points of $M(X, \phi)$, applying Choquet's representation theorem for $Y = M(G, X)$ and $\Psi(\mu) = \int_X f d\mu$, we will have the following corollary:

Corollary 0.5. Suppose that G is a topological group acting continuously on the compact metric space X . Then for each $\mu \in M(G, X)$ there is a unique measure $\tau = \tau_\mu$ on the Borel subsets of the compact metrizable space $M(G, X)$ such that $\tau_\mu(E(G, X)) = 1$ and

$$\int_X f(x) d\mu(x) = \int_{E(G, X)} \left(\int_X f(x) dm(x) \right) d\tau_\mu(m)$$

for every bounded measurable function $f : X \rightarrow \mathbb{R}$.

Under the assumptions of Corollary 0.5, we write $\mu = \int_{E(G, X)} m d\tau_\mu(m)$ and it is called the ergodic decomposition of μ .

Suppose that G is a countable and discrete group. There are many equivalent formulations for the concept of amenability. In the discrete case, one of the convenient definitions of amenability for discrete groups is as follows:

A discrete group G is amenable if for any finite set $K \subset G$ and $\delta > 0$ there is a finite set $F \subset G$ such that

$$\forall k \in K \quad |F \Delta kF| < \delta|F|.$$

Such a set F is called (K, δ) -invariant.

A sequence $\{F_n\}_{n \geq 1}$ of finite subsets of G is called a Følner sequence if for any K and $\delta > 0$, F_n is (K, δ) -invariant, for all large enough n . Without loss of generality, we may assume that $|F_n| \geq n$.

Assume that G acts from the left on a measure space (X, \mathcal{B}, μ) with $\mu(X) = 1$. Let also μ preserve the action of G on X . We have the following mean ergodic theorem for amenable groups. It may easily be proved by the same method applied for \mathbb{Z} -actions.

Theorem 0.6. If G is amenable and acts ergodically on (X, \mathcal{B}, μ) , then for any $f \in L^1(\mu)$, and Følner sequence $\{F_n\}_{n \geq 1}$,

$$A(F_n, f)(x)_{n \rightarrow \infty} \longrightarrow \int_X f d\mu \quad \text{in } L^1(\mu)$$

where

$$A(F_n, f)(x) := \frac{1}{|F|} \sum_{g \in F} f(gx).$$

The pointwise version of Theorem 0.6 does not necessarily hold for any given Følner sequence [5]. The following definition is introduced in [18].

Definition 0.7. (A. Shulman) A sequence of sets $\{F_n\}_{n \geq 1}$ is said to be tempered if for some $c > 0$ and all $n \in \mathbb{N}$,

$$\left| \bigcup_{k \leq n} F_k^{-1} F_{n+1} \right| \leq c |F_{n+1}|.$$

A version of the maximal ergodic theorem was proved for tempered sequences [20]. We also have the following for tempered Følner sequences [5].

Theorem 0.8. (Pointwise ergodic theorem) Let G be an amenable group acting on a measure space (X, \mathcal{B}, μ) , and let $\{F_n\}_{n \geq 1}$ be a tempered Følner sequence. Then for any $f \in L^1(\mu)$,

$$\lim_{n \rightarrow \infty} A(F_n, f)(x) = \int_X f d\mu \quad a.e.$$

A space (X, \mathcal{B}, μ) on which acts, together with a partition \mathcal{P} of X , is called a process.

If $x \in X$ and \mathcal{P} is a partition, then we denote the unique element of \mathcal{P} containing x by $\mathcal{P}(x)$. If also, $F \subset G$ we set

$$\mathcal{P}^F := \bigvee_{g \in F} g^{-1} \mathcal{P}$$

where \bigvee denotes the joint operation on the set of finite partitions.

We recall the definition of the entropy of a process.

Definition 0.9. For any $F \subset G$ and $\epsilon > 0$, we set

$$b(F, \epsilon, \mathcal{P}) := \min\{|\mathcal{C}| : \mathcal{C} \subset \mathcal{P}^F, \mu(\cup \mathcal{C}) > 1 - \epsilon\}.$$

Then the entropy $h_\mu(\mathcal{P})$ is defined as

$$h_\mu(\mathcal{P}) := \lim_{\epsilon \rightarrow 0} \liminf_{n \rightarrow \infty} \frac{\log b(F_n, \epsilon, \mathcal{P})}{|F_n|}$$

where $\{F_n\}_{n \geq 1}$ is a Følner sequence for G .

The following is a generalized version of the Shannon-McMillan-Breiman theorem [5].

Theorem 0.10. Let \mathcal{P} be a finite partition, and assume that G is an amenable group acting ergodically on a measure space (X, \mathcal{B}, μ) . Let $h_\mu(\mathcal{P})$ denote the entropy of this process. Assume that $\{F_n\}_{n \geq 1}$ is a tempered sequence of Følner sets. Then for almost every x ,

$$\frac{-\log(\mu(\mathcal{P}^{F_n}(x)))}{|F_n|} \longrightarrow h_\mu(\mathcal{P}) \quad \text{as } n \rightarrow \infty.$$

Information kernel for action of amenable groups

In the rest of the paper, let X be a metric space and β_X be the σ -algebra of all Borel partitions. Let G be an amenable group acting on the space (X, β_X) , $\mu \in M(G, X)$ and \mathcal{P} be a measurable partition of X . Let also $\{F_n\}_{n \geq 1}$ be a tempered Følner sequence of G . We may assume that $|F_{n+1}| \geq |F_n|$.

Definition 0.11. For $x, y \in X$ and $n \in \mathbb{N}$, we set

$$\tau_n(x, y; \mathcal{P}) := \limsup_{m \rightarrow \infty} \frac{1}{|F_m|} \text{card}(\{g \in F_m : y \in g^{-1} \mathcal{P}^{F_n}(x)\})$$

and

$$\tau_n^*(x, y; \mathcal{P}) := \begin{cases} -\frac{1}{|F_n|} \log \tau_n(x, y; \mathcal{P}) & : \tau_n(x, y; \mathcal{P}) \neq 0 \\ 0 & : \tau_n(x, y; \mathcal{P}) = 0 \end{cases}$$

Remark 0.12. For $x, y \in X$ and a partition \mathcal{P} , the sequence $\{\tau_n^*(x, y; \mathcal{P})\}_{n \geq 1}$ is increasing.

Note that, the previous remark holds because of the following reason:

Let $k \leq n$. The partition \mathcal{P}^{F_n} is finer than \mathcal{P}^{F_k} therefore, if $x \in X$, then $\mathcal{P}^{F_n}(x) \subset \mathcal{P}^{F_k}(x)$ and consequently $g^{-1}\mathcal{P}^{F_n}(x) \subset g^{-1}\mathcal{P}^{F_k}(x)$ for any $g \in G$. Now, for $m \in \mathbb{N}$ we have

$$\{g \in F_m : y \in g^{-1}\mathcal{P}^{F_n}\} \subset \{g \in F_m : y \in g^{-1}\mathcal{P}^{F_k}\}$$

which easily results in $\tau_n(x, y; \mathcal{P}) \leq \tau_k(x, y; \mathcal{P})$, therefore $\tau_k^*(x, y; \mathcal{P}) \leq \tau_n^*(x, y; \mathcal{P})$.

By Remark 0.12, $\lim_{n \rightarrow \infty} \tau_n^*(x, y; \mathcal{P})$ exists as an extended real non-negative number. So, we may have the following definition:

Definition 0.13. For $x, y \in X$ and the partition \mathcal{P} of X , set

$$I_G(x, y) := \lim_{n \rightarrow \infty} \tau_n^*(x, y; \mathcal{P}).$$

The function $I_G : X \times X \rightarrow [0, +\infty]$ is called the information kernel of G -action on X .

Before we mention our first main result, we need to note that, when G is an amenable countably infinite discrete group, for any finite measurable partition \mathcal{P} of X and any $\mu \in M(G, X)$, one has the equality

$$h_\mu(\mathcal{P}) = \int_{E(G, X)} h_m(\mathcal{P}) d\tau_\mu(m) \quad (0.1)$$

where $\mu = \int_{E(G, X)} m d\tau_\mu(m)$ is the ergodic decomposition of μ . One can deduce (0.1) from [7] Propositions 5.3.2 and 5.3.5, and the proof in the case $G = \mathbb{Z}$ in [22] Theorem 8.4. (i).

Definition 0.14. Let $\mu \in M(G, X)$ and $\mu = \int_{E(G, X)} m d\tau(m)$ be the ergodic decomposition of μ . Then the diagonal measure of μ is defined by

$$\text{diag}(\mu)(D) = \int_{M(G, X)} (m \times m)(D) d\tau(m) = \int_{E(G, X)} (m \times m)(D) d\tau(m).$$

The following theorem is our main result.

Theorem 0.15. Given any partition \mathcal{P} , $h_\mu(\mathcal{P}) < +\infty$ if and only if $I_G \in L^1(X \times X, \mu \times \mu)$; moreover, under the previous condition we have

$$\|I_G\|_{L^1(X \times X, \mu \times \mu)} = h_\mu(\mathcal{P}).$$

اندازه‌های پایای عمل گروه‌های میانگین‌پذیر و آنتروپی آن‌ها

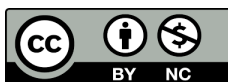
علی‌رضا آل هفت تن^۱، حسین کثیری^۲، مه‌رمان حسین زاده دیزج^۳

۱. نویسندهٔ مسئول، گروه ریاضی، دانشگاه صنعتی جندی شاپور دزفول، ایران. رایانامه: a.r.alehaftan@jsu.ac.ir
 ۲. گروه ریاضی، دانشکده علوم پایه، دانشگاه صنعتی جندی شاپور دزفول، ایران. رایانامه: hossein_kasiry@jsu.ac.ir
 ۳. گروه مهندسی برق، واحد تهران مرکز، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. رایانامه: meh.hosseinzadehdizaj@iauctb.ac.ir

چکیده	اطلاعات مقاله
	نوع مقاله: مقاله پژوهشی
	تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱/۲۴ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۳/۲۸ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۴/۶ تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۵/۳۰
در این مقاله، به کمک مفهوم اندازهٔ قطری، یک تابع اطلاعات برای عمل گروه میانگین‌پذیر بر یک فضای متریک فشرده تعریف کرده و سپس آنتروپی عمل گروه را از آن به دست می‌آوریم. به عبارت دیگر، نشان می‌دهیم که انتگرال از تابع اطلاعات تعریف شده نسبت به اندازهٔ قطری برابر با آنتروپی عمل گروه میانگین‌پذیر خواهد شد.	کلمات کلیدی: گروه میانگین‌پذیر، دنبالهٔ فولتر، تابع اطلاعات، آنتروپی
	رده‌بندی ریاضی: 37A35

استناد: آل هفت تن، علی‌رضا، کثیری، حسین، حسین زاده دیزج، مه‌رمان. (۱۴۰۳). اندازه‌های پایای عمل گروه‌های میانگین‌پذیر و آنتروپی آن‌ها. جبرهای اندازه و کاربردها، ۲(۱)، ۱۴۱-۱۳۰.

<http://doi.org/10.22091/maa.2024.10600.1018>

ناشر: دانشگاه قم.
© نویسندگان.

۱ مقدمه

مفهوم آنتروپی در نظریه ارگودیک، با رویکردهای مختلفی مورد مطالعه قرار گرفته است [۱، ۳، ۴، ۱۲-۱۴، ۱۷، ۱۹]. در نظریه کلاسیک ارگودیک، این مفهوم برای عمل \mathbb{Z} بر یک فضای اندازه، که اندازه موجود روی فضا را حفظ می‌کند، تعریف می‌شود. این مفهوم برای اعمال گروه‌های میانگین پذیر تعمیم پیدا می‌کند. بدین منظور نیازمند دنباله فولتر می‌باشیم. یک دنباله فولتر برای یک عمل گروه، جایگزینی است برای دنباله اعداد طبیعی که در تعریف آنتروپی عمل \mathbb{Z} در نظریه کلاسیک ارگودیک مورد استفاده قرار می‌گیرد. فضایی کلاسیک زیادی در نظریه کلاسیک ارگودیک، برای عمل گروه‌های میانگین پذیر تعمیم یافته‌اند. به طور سنتی، آنتروپی، یک عدد نامنفی حقیقی است که تحت یکریختی پایاست. برای عمل گروه \mathbb{Z} ، این عدد با عملگر فضای خطی میلان-بريمن [۲، ۶، ۱۷]، فضایی ارگودیک [۲۱، ۲۳-۲۵] و قضایای روخلین-سینای [۱۶]، برای عمل گروه‌های میانگین پذیر تعمیم یافته‌اند. به طور سنتی، آنتروپی، یک عدد نامنفی حقیقی است که تحت یکریختی پایاست. برای عمل گروه \mathbb{Z} ، این عدد با عملگر فضای خطی بر فضاهای باناخ جایگزین شده است [۱۲، ۱۳]. در این مقاله به معرفی تابعی متناظر با عمل یک گروه میانگین پذیر می‌پردازیم که در درون خود، آنتروپی عمل گروه را نهفته دارد. به عبارت دیگر، آنتروپی عمل گروه با انتگرال گیری از این تابع، که به آن تابع اطلاعات می‌گوییم، به دست می‌آید. به کمک توابع اطلاعات می‌توان عملگرهای آنتروپی را معرفی کرده و رویکردی طیفی به مفهوم آنتروپی عمل یک گروه ارائه داد.

۲ پیش‌نیازها

در این بخش، پیش‌نیازهایی را که در ادامه مقاله مورد استفاده قرار می‌گیرند، از نظر خواهیم گذراند.

تعریف ۱.۲. فرض کنیم G گروهی توپولوژیک باشد که بر فضای احتمال (X, β, μ) عمل می‌کند به گونه‌ای که این عمل به عنوان تابعی از $X \times X$ به X ، اندازه پذیر است. در این صورت اندازه μ را G -پایا نامیم هرگاه داشته باشیم

$$\forall A \in \beta, \quad \forall g \in G : \quad \mu(gA) = \mu(A).$$

تعریف ۲.۲. اندازه G -پایای μ را ارگودیک می‌نامیم هرگاه برای هر مجموعه اندازه پذیر A در X داشته باشیم

$$\forall g \in A : \quad gA = A \implies \mu(A) = 0 \quad \text{یا} \quad \mu(A) = 1.$$

مجموعه کلیه اندازه‌های احتمال بر X را با $M(X)$ و مجموعه همه اندازه‌های G -پایا بر X را با $M(G, X)$ نمایش می‌دهیم. به علاوه، مجموعه تمام اندازه‌های ارگودیک را با $E(G, X)$ نشان خواهیم داد. روشن است که $M(X)$ مجهز به توپولوژی ضعیف-ستاره بوده و نسبت به این توپولوژی فشرده و متریک پذیر است [۲۲]. اثبات قضیه زیر مشابه اثبات قضیه ۱.۶ از مرجع [۲۲] است.

قضیه ۳.۲. فرض کنیم G گروهی توپولوژیک باشد که بر فضای متریک فشرده X عمل می‌کند و μ نیز اندازه‌ای G -پایا بر مجموعه‌های بول X باشد. در این صورت

۱. $M(G, X)$ زیرمجموعه‌ای فشرده از $M(X)$ است.

۲. $M(G, X)$ محدب است.

۳. مجموعه نقاط گوشه‌ای $M(G, X)$ برابر $E(G, X)$ است.

قضیه زیر به قضیه شوکه [۸] معروف است.

قضیه ۴.۲. فرض کنیم Y یک زیرمجموعه فشرده و محدب و متریک پذیر از یک فضای برداری محدب موضعی E بوده و $x_0 \in Y$ در این صورت اندازه احتمال τ بر زیرمجموعه‌های بول Y موجود است به گونه‌ای که $\tau(\text{ext}(Y)) = 1$ و برای هر تابع خطی پیوسته داریم $\psi : E \rightarrow \mathbb{R}$

$$\psi(x_0) = \int_Y \psi d\tau.$$

قضیه ۵.۲. فرض کنیم G یک گروه توپولوژیک با عمل پیوسته بر فضای متریک فشرده X باشد. در این صورت برای هر $\mu \in M(G, X)$ اندازه احتمال یکنای $\tau = \tau_\mu$ بر زیرمجموعه‌های بول $M(G, X)$ موجود است به گونه‌ای که $\tau(E(G, X)) = 1$ و به علاوه برای هر تابع اندازه‌پذیر و کران‌دار $f: X \rightarrow \mathbb{R}$ داریم

$$\int_X f(x) d\mu(x) = \int_{E(G, X)} \left(\int_X f(x) dm(x) \right) d\mu(m).$$

اثبات. فرض کنیم $\mu \in M(G, X)$ و $f: X \rightarrow \mathbb{R}$ تابعی اندازه‌پذیر و کران‌دار باشد. چون $E(G, X) = ext(M(G, X))$ حکم از به‌کارگیری قضیه شوکه برای $Y = M(G, X)$ و تابع $\psi = \int_X f d\mu$ به دست می‌آید. \square

تحت شرایط قضیه ۵.۲ می‌نویسیم $\mu = \int_{E(G, X)} m d\tau(m)$ و آن را تجزیه ارگودیک μ می‌نامیم. فرض کنیم G یک گروه گسسته شمارش‌پذیر باشد. فرمول‌بندی‌های معادل زیادی برای مفهوم میانگین‌پذیری وجود دارد. در حالت گسسته، تعریف معادل زیر را داریم.

تعریف ۶.۲. گروه توپولوژیک گسسته G را میانگین‌پذیر می‌نامیم هرگاه برای هر زیرمجموعه متناهی $K \subset G$ و هر $\delta > 0$ ، زیرمجموعه متناهی $F \subset G$ موجود باشد به گونه‌ای که

$$\forall k \in K \quad : \quad |F \Delta kF| < \delta |F|.$$

چنین مجموعه‌ای مانند تعریف ۶.۲ را (K, δ) -پایا می‌نامیم.

دنباله $\{F_n\}_{n \in \mathbb{N}}$ از زیرمجموعه‌های متناهی G را دنباله فولتر نامیم، هرگاه برای هر K و هر $\delta > 0$ و به ازای هر n به قدر کافی بزرگ، $F_n, (K, \delta)$ -پایا باشد. بدون کاستن از کلیت، می‌توان فرض کرد $|F_n| \geq n$. فرض کنیم G از چپ بر فضای احتمال (X, β, μ) عمل کند. به علاوه فرض کنیم μ حافظ عمل G باشد. قضیه ارگودیک میانگین زیر، به‌سادگی برای عمل \mathbb{Z} بر X ثابت می‌شود.

قضیه ۷.۲. اگر G میانگین‌پذیر بوده و به‌طور ارگودیک بر (X, β, μ) عمل کند، آنگاه برای هر $f \in L^1(\mu)$ و هر دنباله فولتر $\{F_n\}_{n \in \mathbb{N}}$ داریم

$$A(F_n, f)(x) \rightarrow \int_X f d\mu,$$

در $L^1(\mu)$ که در آن

$$A(F_n, f)(x) = \frac{1}{|F|} \sum_{g \in F} f(g(x)).$$

تذکر ۸.۲. همگرایی نقطه‌ای لزوماً در قضیه ۷.۲ برقرار نیست.

تعریف ۹.۲. $(\mathbb{N}, \mathcal{I})$ دنباله فولتر $\{F_n\}_{n \in \mathbb{N}}$ از زیرمجموعه G را تعدیل‌شده نامیم، هرگاه برای عددی مانند $c > 0$ و هر $n \in \mathbb{N}$ داشته باشیم

$$\left| \bigcup_{k \leq n} F_k^{-1} F_{n+1} \right| \leq c |F_{n+1}|.$$

قضیه زیر برای دنباله‌های فولتر تعدیل‌شده برقرار است.

قضیه ۱۰.۲. (قضیه ارگودیک نقطه‌ای) فرض کنیم G گروهی توپولوژیک و میانگین‌پذیر باشد که بر فضای اندازه (X, β, μ) عمل می‌کند. به علاوه فرض کنید $\{F_n\}_{n \in \mathbb{N}}$ دنباله فولتر و تعدیل‌شده باشد. در این صورت برای هر $f \in L^1(\mu)$ داریم

$$\lim_{n \rightarrow \infty} A(F_n, f)(x) = \int_X f d\mu.$$

تذکر ۱۱.۲. اگر P افزای اندازه‌پذیر از (X, β, μ) بوده و $x \in X$ ، آنگاه عضو یکتا از P که شامل x است را با $P(x)$ نمایش می‌دهیم. به علاوه اگر $F \subset G$ ، قرار می‌دهیم

$$P^F = \bigvee_{g \in F} g^{-1}P,$$

که در آن \vee به معنای تلفیق افزاها است، یعنی؛

$$P \vee Q = \{A \cap B \quad : \quad A \in P, \quad B \in Q\}.$$

تعریف ۱.۲.۲. برای هر $F \subset G$ و هر $\varepsilon > 0$ قرار می‌دهیم

$$b(F, \varepsilon, P) := \min \left\{ |C| : C \subset P^F, \mu\left(\bigcup C\right) > 1 - \varepsilon \right\}.$$

اکنون آنتروپی افراز P نسبت به μ به صورت زیر تعریف می‌شود

$$h_\mu(P) := \lim_{\varepsilon \rightarrow 0} \lim_{n \rightarrow \infty} \frac{\log(b(F, \varepsilon, P))}{|F_n|},$$

که در آن دنباله فولنر در G است.

قضیه زیر تعمیمی از قضیه شانون-مک میلان-بريمن است [۵].

قضیه ۱.۳.۲. فرض کنید \mathcal{P} افزای متناهی از X بوده و G گروهی میانگین‌پذیر باشد که به‌طور ارگودیک بر فضای اندازه (X, β, μ) عمل می‌کند. فرض کنید $\{F_n\}_{n \geq 1}$ دنباله فولنری تعدیل‌شده باشد. در این صورت برای تقریباً هر $x \in X$ داریم:

$$\lim_{n \rightarrow \infty} \frac{-\log \mu(\mathcal{P}^{F_n}(x))}{|F_n|} = h_\mu(\mathcal{P}).$$

۳ هسته آنتروپی برای عمل گروه‌های میانگین‌پذیر

در این قسمت به معرفی مفهوم هسته آنتروپی برای عمل یک گروه میانگین‌پذیر می‌پردازیم. در ادامه این مقاله، فرض کنید X یک فضای متریک و β_X, σ -جبر بورل باشد. به‌علاوه فرض کنید G گروه میانگین‌پذیر باشد که بر (X, β_X) عمل می‌کند و \mathcal{P} نیز افزای اندازه‌پذیر از X باشد. همچنین $\mu \in M(G, X)$ و $\{F_n\}_{n \geq 1}$ دنباله‌ای فولنر و تعدیل‌شده در G باشد به‌گونه‌ای که $|F_{n+1}| \geq |F_n|$.

تعریف ۱.۳. برای $x, y \in X$ و $n \in \mathbb{N}$ قرار می‌دهیم

$$\tau_n(x, y, \mathcal{P}) = \limsup_{m \rightarrow \infty} \frac{1}{|F_m|} |\{g \in F_m : y \in g^{-1}\mathcal{P}^{F_n}(x)\}|,$$

و

$$\tau_n^*(x, y, \mathcal{P}) = \begin{cases} -\frac{1}{|F_n|} \log \tau_n(x, y, \mathcal{P}) & \tau_n(x, y, \mathcal{P}) \neq 0 \\ 0 & \tau_n(x, y, \mathcal{P}) = 0 \end{cases}.$$

به‌سادگی می‌توان دید که دنباله $\{\tau_n^*(x, y, \mathcal{P})\}_{n \geq 1}$ صعودی است، بنابراین حد آن به‌عنوان یک عدد حقیقی تعمیم‌یافته موجود است. بنابراین تعریف زیر بامعنا است.

تعریف ۲.۳. برای $x, y \in X$ و افراز \mathcal{P} از X قرار دهید

$$I_G(x, y) = \lim_{n \rightarrow \infty} \tau_n^*(x, y, \mathcal{P}).$$

تابع $I_G : X \times X \rightarrow [0, \infty]$ را تابع اطلاعات عمل G بر X می‌نامیم.

قبل از بیان و اثبات مهم‌ترین خاصیت تابع اطلاعات I_G ، مفهوم اندازه قطری را مطرح می‌کنیم.

تعریف ۳.۳. فرض کنید $\mu \in M(G, X)$ و $\mu = \int_{E(G, X)} m d\tau(m)$ تجزیه ارگودیک μ باشد. در این صورت اندازه قطری μ به این صورت تعریف می‌شود

$$\text{diag}(\mu)(D) = \int_{M(G, X)} (m \times m)(D) d\tau(m) = \int_{E(G, X)} (m \times m)(D) d\tau(m).$$

توجه کنید که اندازه قطری بر فضای حاصلضربی $X \times X$ تعریف می‌شود. همچنین به‌طور خاص، اگر $\mu \in E(G, X)$ ، آنگاه $\text{diag}(\mu) = \mu \times \mu$ اکنون آماده‌ایم تا قضیه اصلی مقاله را بیان و اثبات کنیم.

قضیه ۴.۳. برای افزاز \mathcal{P} ، $h_\mu(\mathcal{P}) < \infty$ و تنها اگر $I_G \in L^1(X \times X, \mu \times \mu)$ به علاوه تحت فرض فوق داریم

$$\|I_G\|_{L^1(X \times X, \text{diag}(\mu))} = h_\mu(\mathcal{P}).$$

اثبات. ابتدا فرض کنید $\mu \in E(G, X)$. در این صورت $\text{diag}(\mu) = \mu \times \mu$ فرض کنید $x, y \in X$ و $n \in \mathbb{N}$ در این صورت برای تقریباً هر $y \in X$ با توجه به قضیه ۱۳.۲ داریم:

$$\begin{aligned} \tau_n(x, y, \mathcal{P}) &= \limsup_{k \rightarrow \infty} \frac{1}{|F_k|} |\{g \in F_k : y \in g^{-1} \mathcal{P}^{F_n}(x)\}| \\ &= \limsup_{k \rightarrow \infty} \frac{1}{|F_k|} \sum_{g \in F_k} \chi_{g^{-1} \mathcal{P}^{F_n}(x)}(y) \\ &= \limsup_{k \rightarrow \infty} \frac{1}{|F_k|} \sum_{g \in F_k} \chi_{\mathcal{P}^{F_n}(x)}(gy) \\ &= \limsup_{k \rightarrow \infty} A(F_k, \chi_{\mathcal{P}^{F_n}(x)})(y) \\ &= \int_X \chi_{\mathcal{P}^{F_n}(x)}(y) d\mu(y) \\ &= \mu(\mathcal{P}^{F_n}(x)). \end{aligned}$$

پس برای تقریباً هر $y \in X$ داریم:

$$\tau_n^*(x, y, \mathcal{P}) = -\frac{\log \mu(\mathcal{P}^{F_n}(x))}{|F_n|}.$$

از این رو برای تقریباً هر $x, y \in X$ داریم:

$$\lim_{n \rightarrow \infty} \tau_n^*(x, y, \mathcal{P}) = h_\mu(\mathcal{P}).$$

بنابراین برای تقریباً هر $x, y \in X$

$$I_G(x, y) = h_\mu(\mathcal{P}).$$

رابطه فوق به سادگی نتیجه می‌دهد که

$$\|I_G\|_{L^1(X \times X, \text{diag}(\mu))} = \|I_G\|_{L^1(X \times X, \mu \times \mu)} = h_\mu(\mathcal{P}). \quad (۱)$$

اکنون در حالت کلی فرض کنید $\mu \in M(X, G)$ و $\mu = \int_{E(G, X)} m d\tau(m)$ تجزیه ارگودیک μ باشد. در این صورت اندازه قطری μ عبارت است از:

$$\text{diag}(\mu) = \int_{E(G, X)} m \times m d\tau(m).$$

اکنون با توجه به رابطه (۱) و قضیه ژاکوب (مرجع [۲۲]) داریم:

$$\begin{aligned} \|I_G\|_{L^1(X \times X, \text{diag}(\mu))} &= \int_{X \times X} I_G d(\text{diag}(\mu)) \\ &= \int_{E(G, X)} \left(\int_{X \times X} I_G dm \times m \right) d\tau(m) \\ &= \int_{E(G, X)} h_m(\mathcal{P}) d\tau(m) = h_\mu(\mathcal{P}). \end{aligned}$$

□

و اثبات کامل می‌شود.

References

- [1] Adler, R.L., Konheim, A.G., & McAndrew, M.H. (1965). Topological entropy. *Trans. Amer. Math. Soc*, 114, 309–319. DOI: <https://doi.org/10.1090/S0002-9947-1965-0175106-9>.
- [2] Bowen, R. (1979). Invariant measures for Markov maps of the interval. *Comm. Math. Physics*, 69, 1–14. DOI: <https://doi.org/10.1007/BF01941319>.
- [3] Brin, M., & Katok, A. (1983). On local entropy in geometric dynamics. 30–38, *New York, Springer-Verlag*, (Lecture Notes in Mathematics 1007). DOI: <https://doi.org/10.1007/bfb0061408>.
- [4] Kolmogorov, A.N. (1958). New metric invariant of transitive dynamical systems and endomorphisms of Lebesgue spaces. *Doklady of Russian Academy of Sciences*, 119, 861–864.
- [5] Lindenstrauss, E. (2001). Pointwise theorems for amenable groups. *Invent. math*, 146, 259–295. DOI: <https://doi.org/10.1007/s002220100162>.
- [6] McMillan, B. (1953). The basic theorems of information theory. *Ann. Math. Statist*, 24, 196–219. DOI: <https://doi.org/10.1214/aoms/1177729028>.
- [7] Ollagnier, J.M. (1985). Ergodic Theory and Statistical Mechanics. *Springer Berlin, Heidelberg*. DOI: <https://doi.org/10.1007/BFb0101575>.
- [8] Phelps, R. (2001). Lectures on Choquet's Theorem. *Springer-Verlag Berlin, Heidelberg (originally published by Van Nostrand, Princeton, 1966)*. DOI: <https://doi.org/10.1007/b76887>.
- [9] Rahimi, M., & Assari, A. (2020). Mutual Entropy Map for Continuous Systems on Compact Metric Spaces. *Mathematical Analysis and Convex Optimization*, 1, 49–55. DOI: <https://doi.org/10.29252/maco.1.1.6>.
- [10] Rahimi, M., & Assari, A. (2021). On local metric pressure of dynamical systems. *Periodica Mathematica Hungarica*, 82, 223–230. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10998-020-00355-w>.
- [11] Rahimi, M., Assari, A., & Ramezani, F. (2016). A local approach to Yager entropy of dynamical systems. *International Journal of Fuzzy Systems*, 18, 98–102. DOI: <https://doi.org/10.1007/s40815-015-0062-z>.
- [12] Rahimi, M., & Riazi, A. (2012). Entropy operator for continuous dynamical systems of finite topological entropy. *Bulletin of the Iranian Mathematical Society*, 38, 883–892.
- [13] Rahimi, M., & Riazi, A. (2012). Entropy functional for continuous systems of finite entropy. *Acta Mathematica Scientia*, 32B, 775–782. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0252-9602\(12\)60057-5](https://doi.org/10.1016/S0252-9602(12)60057-5).
- [14] Rathie, P.N. (1970). On a Generalized Entropy and a Coding Theorem. *J. Appl. Probl*, 7, 124–133. DOI: <https://doi.org/10.2307/3212154>.
- [15] Rényi, A. (1961). On Measures of Entropy and Information. *Proc. 4th Berk. Symp. Math Statist. and Probl.*, University of California Press, Vol. 1, 547–561.

- [16] Rokhlin, V.A., & Sinai, Ya.G. (1961). The structure and properties of invariant measurable partitions. *Dokl. Akad. Nauk SSSR*, 141, 1038–1041.
- [17] Shannon, C. (1948). A mathematical theory of communication. *Bell Syst. Tech. Journal*, 27, 379–423. DOI: <https://doi.org/10.1002/j.1538-7305.1948.tb01338.x>.
- [18] Shulman, A. (1988). Maximal ergodic theorems on groups. *Dept. Lit. NIINTI*, No. 2184.
- [19] Sinai, Ya.G. (1959). On the notion of entropy of a dynamical system. *Doklady of Russian Academy of Sciences*, 124, 768–771. DOI: https://doi.org/10.1007/978-0-387-87870-6_1.
- [20] Tempelman, A. (1992). Ergodic theorems for group actions, informational and thermodynamical aspects. *Springer Dordrecht*. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-94-017-1460-0>.
- [21] Von Neumann, J. (1932). Proof of the Quasi-ergodic Hypothesis. *Proc. Natl. Acad. Sci*, 18, 70–82. DOI: <https://doi.org/10.1073/pnas.18.1.70>.
- [22] Walters, P. (1982). An introduction to ergodic theory. *Springer-Verlag*. DOI: https://doi.org/10.1007/springerreference_60354.
- [23] Wiener, N. (1939). The ergodic theorem. *Duke Math. J*, 5, 1–18. DOI: <https://doi.org/10.1215/S0012-7094-39-00501-6>.
- [24] Yosida, K. (1938). Mean ergodic theorem in Banach spaces. *Proc. Imp. Acad*, 14, 292–294. DOI: <https://doi.org/10.3792/pia/1195579607>.
- [25] Yosida, K., & Kakutani, S. (1939). Birkhoff's ergodic theorem and the maximal ergodic theorem. *Proc. Imp. Acad*, 15, 165–168. DOI: <https://doi.org/10.3792/pia/1195579375>.

Topological groups with three relative commutativity degrees

Seyyed Ali Moosavi¹

1. Department of Mathematics, University of Qom, Qom, Iran. Email: s.a.mousavi@qom.ac.ir

Article Info

ABSTRACT

Article type:

Research Article

Article history:

Received: 20 April 2024

Received in revised form:
22 June 2024

Accepted: 29 June 2024

Published Online:
20 August 2024

Keywords:

Commutativity degree,
Relative commutativity degree,
Topological group,
Compact group,
Closed subgroup

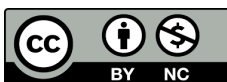
2020 Mathematics Subject

Classification:

20P05, 20D60, 28A60

Suppose that G is a compact Hausdorff topological group and H is a closed subgroup of G . The relative commutativity degree of H in G , denoted by $\text{Pr}(H, G)$, represents the probability that an element of H commutes with an element of G . Let $\mathcal{D}(G)$ be the set of all relative commutativity degrees of subgroups of G . In this paper, we will study the structure of topological groups that have exactly three relative commutativity degrees for their subgroups. In particular, we will show that for such groups, the centralizer of every non-central element is a maximal abelian subgroup. We will also provide examples of groups that have three relative commutativity degrees.

Cite this article: Moosavi, S.A. (2024). Topological groups with three relative commutativity degrees. *Measure Algebras and Applications*, 2(1), 142–153. <http://doi.org/10.22091/maa.2024.11077.1022>

©The Author(s).

DOI: 10.22091/maa.2024.11077.1022

Publisher: University of Qom

Extended Abstract

Introduction

Suppose that G is a finite group and we define

$$C = \{(x, y) \in G \times G \mid xy = yx\}. \quad (1.1)$$

The commutativity degree of the finite group G , denoted by $\Pr(G)$, is defined as

$$\Pr(G) = \frac{|C|}{|G|^2}.$$

The commutativity degree represents the probability that two randomly selected elements of G commute. Suppose that H is a subgroup of G . The concept of relative commutativity degree of the subgroup, as a generalization of commutativity degree, was defined in [3] as

$$\Pr(H, G) = \frac{|\{(x, y) \in H \times G \mid xy = yx\}|}{|H||G|}.$$

These concepts have been the basis for extensive research on finite groups, for example in [2, 4, 6, 8]. As the above definitions show, the cardinalities of the sets play a crucial role in these definitions, therefore these definitions are not directly applicable to infinite groups.

To address this issue, one can employ the notion of measure in the definitions. For the first time, Gustafson in [6] defined the notion of commutativity degree in the more general way for a compact topological group, and established several properties similar to the finite case. In [5, 9], similar approaches have been used to study the concept of the relative commutativity degree.

Suppose that G is a compact Hausdorff topological group, and μ is the unique probability Haar measure on G (note that μ is actually the left Haar measure with the normalization condition $\mu(G) = 1$, and for any x in G , we have $\mu(xE) = \mu(E)$). On the product space $G \times G$, we consider the product measure $\mu \times \mu$. For each subgroup H of non-zero measure and every Borel subset D of G , we set

$$\mu_H(D) := \frac{\mu(H \cap D)}{\mu(H)}.$$

It can be easily observed that μ_H is the normalized Haar measure on H and μ_G will be the same as the measure μ . In [7], the relative commutativity degree of the subgroup H , denoted by $\Pr(H, G)$, is defined as follows:

$$\Pr(H, G) := \mu_H \times \mu(C) = \int_{G \times G} \chi_C(x, y) d\mu_H(x) d\mu(y)$$

where C is the set defined in equation (1.1) and χ_C is the characteristic function on C . The relative commutativity degree of the subgroup can be defined in a more general way when $H \leq K \leq G$ as:

$$\Pr(H, K) := \mu_H \times \mu_K(C) = \int_{G \times G} \chi_C(x, y) d\mu_H(x) d\mu_K(y).$$

In particular, $\Pr(H, H)$ is the same as $\Pr(H)$. We define

$$\mathcal{D}(G) = \{\Pr(H, G) \mid H \leq G\},$$

which means that $\mathcal{D}(G)$ is the set of all relative commutativity degrees of the subgroups of G . For finite groups, the study of groups whose set $\mathcal{D}(G)$ has a specific number of elements has been of great interest to many researchers. One can refer to [1, 3] for example.

In this paper, we will study the structure of compact topological groups whose set $\mathcal{D}(G)$ has exactly three elements. First, we will show that there is no group whose set $\mathcal{D}(G)$ is a set of two elements, and then we will examine the groups with three relative commutativity degrees. Also, the set $\mathcal{D}(G)$ will be computed for a class of groups with this property. We will observe that many properties will be similar to the results obtained in the finite case.

Conclusion

In this paper, the following results have been obtained:

Lemma 0.1. *Suppose that $H \leq K \leq G$, then for every x in G we have*

$$\frac{\mu(C_K(x))}{\mu(K)} \leq \frac{\mu(C_H(x))}{\mu(H)}.$$

Lemma 0.2. *Suppose that $H \leq K \leq G$, then we have $\Pr(H, G) \leq \Pr(K, G)$ and the equality holds if and only if for every x in G we have $K = HC_K(x)$.*

Lemma 0.3. *Suppose that G is a non-abelian group and $x \in G \setminus Z(G)$. Then*

$$\Pr(\langle x \rangle, G) \notin \{1, \Pr(G)\}.$$

Corollary 0.4. *Suppose that G is a non-abelian group, then $|\mathcal{D}(G)| \neq 2$.*

Lemma 0.5. *Suppose that G is a non-abelian group and $\mathcal{D}(G) = \{1, d, \Pr(G)\}$. If H is a subgroup of G such that $\Pr(H, G) = d$, then H is abelian.*

Theorem 0.6. *Suppose that G is a group such that $|\mathcal{D}(G)| = 3$. Then for every $x \in G \setminus Z(G)$, the subgroup $C_G(x)$ is a maximal abelian subgroup of G .*

Theorem 0.7. *Suppose that G is a group such that $|\mathcal{D}(G)| = 3$ and $\mathcal{D}(G) = \{1, d, \Pr(G)\}$. If H is a subgroup of G such that $\Pr(H, G) = d$, $x \in H \setminus Z(G)$ and $M = C_G(x)$, then*

$$\mathcal{D}(G) = \left\{ 1, \frac{\mu(Z)}{\mu(M)} + \mu(M \setminus Z), \Pr(G) \right\},$$

where $Z = M \cap Z(G)$.

Example 0.8. *Let*

$$G_1 = \{z \in \mathbb{C} \mid |z| = 1\}.$$

Then G_1 with the usual multiplication of complex numbers and the usual topology of complex numbers is a compact topological group. Let p be an odd prime number and consider $G = G_1 \times D_{2p}$, where D_{2p} is the dihedral group of order $2p$ given by

$$D_{2p} = \langle a, b \mid a^p = b^2 = id, bab = a^{-1} \rangle = \{id, a, \dots, a^{p-1}, b, ab, \dots, a^{p-1}b\}.$$

By computing commutativity degrees of subgroups of G we have

$$\mathcal{D}(G) = \left\{ 1, \frac{p+1}{2p}, \frac{p+3}{4p} \right\}.$$

So G is a group whose $\mathcal{D}(G)$ has exactly three elements.

Remark 0.9. *By comparing the results obtained in this article and [1], it is observed that all these theorems also hold in the finite case. Since every finite group with the discrete topology is a compact topological group, one can consider the proof of these theorems in the finite case as a special case of this article. However, since in the finite case, the finiteness of the order of the group is an effective tool, one can obtain more results regarding the structure of these groups, as can be seen in [1].*

گروه‌های توپولوژیک با سه درجه جابه‌جایی نسبی

سید علی موسوی^۱

۱. گروه ریاضی، دانشکده علوم پایه، دانشگاه قم، قم، ایران. رایانامه: s.a.mousavi@qom.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
<p>نوع مقاله: مقاله پژوهشی</p> <p>تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۲/۱ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۴/۲ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۴/۹ تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۵/۳۰</p> <p>کلمات کلیدی: درجه جابه‌جایی، درجه جابه‌جایی نسبی، گروه توپولوژیک، گروه فشرده، زیرگروه بسته</p> <p>رده‌بندی ریاضی: 20P05, 20D60, 28A60</p>	<p>فرض کنید G یک گروه توپولوژیک فشرده هاسدورف و H زیرگروهی بسته از G باشد. درجه جابه‌جایی نسبی H در G که با نماد $\text{Pr}(H, G)$ نمایش داده می‌شود، احتمال جابه‌جایی یک عضو H با یک عضو G را نشان می‌دهد. فرض کنید $D(G)$ مجموعه تمام درجات نسبی زیرگروه‌های G باشد. در این مقاله به بررسی گروه‌هایی خواهیم پرداخت که دارای دقیقاً سه درجه جابه‌جایی نسبی برای زیرگروه‌های خود هستند. به‌ویژه نشان خواهیم داد که برای چنین گروه‌هایی مرکزساز هر عضو غیرمرکزی یک زیرگروه ماکسیمال آبلی خواهد بود. همچنین مثال‌هایی از گروه‌هایی که دارای سه درجه جابه‌جایی نسبی هستند را معرفی خواهیم کرد.</p>

استناد: موسوی، سید علی. (۱۴۰۳). گروه‌های توپولوژیک با سه درجه جابه‌جایی نسبی. جبرهای اندازه و کاربردها، ۲(۱)، ۱۵۳-۱۴۲. <http://doi.org/10.22091/maa.2024.11077.1022>

ناشر: دانشگاه قم.

© نویسندگان.

۱ مقدمه

فرض کنید G یک گروه متناهی باشد و قرار می‌دهیم

$$C = \{(x, y) \in G \times G \mid xy = yx\}. \quad (۱.۱)$$

درجه جابه‌جایی گروه متناهی G که با نماد $\Pr(G)$ نمایش داده می‌شود به صورت زیر تعریف می‌شود

$$\Pr(G) = \frac{|C|}{|G|^2}.$$

درجه جابه‌جایی احتمال جابه‌جا شدن دو عضو از G که به صورت تصادفی انتخاب شده باشند را نشان می‌دهد. فرض کنید که H زیرگروهی از G باشد. مفهوم درجه جابه‌جایی نسبی زیرگروه به عنوان تعمیمی از درجه جابه‌جایی در [۳] به صورت زیر تعریف شد

$$\Pr(H, G) = \frac{|\{(x, y) \in H \times G \mid xy = yx\}|}{|H||G|}.$$

مفاهیم فوق زمینه تحقیقات زیادی در گروه‌های متناهی بوده که برای نمونه می‌توان به [۲، ۴، ۶، ۸] مراجعه کرد. همان‌طور که در تعاریف فوق مشخص است تعداد اعضای مجموعه‌ها نقش اساسی در تعاریف فوق دارند که باعث می‌شوند تعاریف فوق در حالت گروه‌های نامتناهی قابل بیان نباشند. جهت رفع این مشکل می‌توان مفهوم اندازه را در تعاریف فوق به کار گرفت.

اولین بار گوستافسون در [۶] درجه جابه‌جایی را در حالت کلی‌تر برای یک گروه توپولوژیک فشرده تعریف کرد و با استفاده از آن چند خاصیت مشابه حالت متناهی را برای این گروه‌ها ثابت کرد. در [۵، ۹] با رویکرد مشابهی مفاهیم درجه جابه‌جایی نسبی مورد بررسی قرار گرفته است.

فرض کنید G یک گروه توپولوژیک فشرده و هاسدورف باشد و فرض کنید μ اندازه احتمال منحصربه‌فرد G باشد (توجه کنید که μ در حقیقت اندازه هار چپ است که شرط نرمال‌سازی $\mu(G) = 1$ روی آن لحاظ شده است. همچنین به‌ازای هر x از گروه G داریم $\mu(xE) = \mu(E)$ ، روی فضای $G \times G$ اندازه حاصل ضرب $\mu \times \mu$ را در نظر می‌گیریم. به‌ازای هر زیرگروه H از اندازه غیرصفر و هر زیرمجموعه بورل D از G قرار می‌دهیم

$$\mu_H(D) := \frac{\mu(H \cap D)}{\mu(H)},$$

در این صورت به راحتی می‌توان مشاهده کرد که μ_H اندازه هار نرمال‌شده روی H است و μ_G همان اندازه μ خواهد بود. در [۷] درجه جابه‌جایی نسبی زیرگروه H که با نماد $\Pr(H, G)$ نمایش داده می‌شود، به صورت زیر تعریف شده است

$$\Pr(H, G) := \mu_H \times \mu(C) = \int_{G \times G} \chi_C(x, y) d\mu_H(x) d\mu(y), \quad (۲.۱)$$

که C همان مجموعه تعریف‌شده در رابطه (۱.۱) و χ_C تابع مشخصه روی C است. درجه جابه‌جایی نسبی زیرگروه را می‌توان در حالت کلی‌تر برای وقتی که $H \leq K \leq G$ ، به صورت زیر تعریف کرد

$$\Pr(H, K) := \mu_H \times \mu_K(C) = \int_{G \times G} \chi_C(x, y) d\mu_H(x) d\mu_K(y), \quad (۳.۱)$$

به‌ویژه $\Pr(H, H)$ همان $\Pr(H)$ خواهد بود. قرار می‌دهیم

$$\mathcal{D}(G) = \{\Pr(H, G) \mid H \leq G\},$$

یعنی $\mathcal{D}(G)$ مجموعه تمام درجات نسبی زیرگروه‌های G است. در گروه‌های متناهی بررسی گروه‌هایی که مجموعه $\mathcal{D}(G)$ آن‌ها دارای تعداد مشخصی عضو است مورد توجه محققان زیادی بوده است. برای نمونه می‌توان به [۱، ۳] مراجعه کرد.

در این مقاله به بررسی ساختار گروه‌های توپولوژیک فشرده‌ای خواهیم پرداخت که مجموعه $\mathcal{D}(G)$ آن‌ها دقیقاً دارای سه عضو است. در ابتدا نشان خواهیم داد که هیچ گروهی وجود ندارد که مجموعه $\mathcal{D}(G)$ آن یک مجموعه دو عضوی باشد و سپس گروه‌های با سه درجه جابه‌جایی نسبی را بررسی خواهیم کرد. همچنین رده‌ای از گروه‌ها که چنین ویژگی دارند را معرفی خواهیم کرد. مشاهده خواهیم کرد که بسیاری از ویژگی‌ها با نتایج به‌دست‌آمده در حالت متناهی مشابه خواهد بود.

۲ احکام و قضایای مقدماتی

در این بخش به بیان احکام و قضایای مقدماتی خواهیم پرداخت که در مقاله مورد استفاده قرار خواهند گرفت. در سراسر مقاله همواره منظور از گروه G ، یک گروه توپولوژیک هاسدورف با اندازه احتمال μ است و زیرگروه H همواره زیرگروهی بسته از اندازه غیرصفر در نظر گرفته می‌شود و μ_H همان اندازه تعریف شده در بخش مقدمه است. مرکزساز عضو x در G را با نماد $C_G(x)$ نشان داده و برای مرکز گروه از نماد $Z(G)$ استفاده می‌کنیم. همچنین $|G : H|$ نشان‌دهنده شاخص زیرگروه H در گروه G خواهد بود. در ابتدا چند لم مربوط به گروه‌ها را بیان می‌کنیم.

قضیه ۱.۲ (حکم ۵.۳.۱ از [۱۰]). فرض کنید G یک گروه باشد و H و K زیرگروه‌هایی از G باشند به طوری که $K \leq H \leq G$. در این صورت داریم

$$|G : K| = |G : H| |H : K|.$$

قضیه ۲.۲ (حکم ۱۱.۳.۱ از [۱۰]). فرض کنید G یک گروه باشد و H و K زیرگروه‌هایی از G باشند. در این صورت داریم

$$|G : H \cap K| \leq |G : H| |G : K|,$$

و تساوی اتفاق می‌افتد اگر و تنها اگر $G = HK$.

لم ۳.۲ (لم ۲.۲ از [۹]). فرض کنید G یک گروه و H زیرگروهی از G باشد. در این صورت

$$\mu(H) = \begin{cases} \frac{1}{|G:H|} & \text{اگر } |G : H| < \infty \\ 0 & \text{اگر } |G : H| = \infty \end{cases}.$$

لم ۴.۲. فرض کنید H زیرگروهی از G باشد. در این صورت داریم

$$\Pr(H, G) = \frac{1}{\mu(H)} \int_G \mu(C_H(y)) d\mu(y) = \frac{1}{\mu(H)} \int_H \mu(C_G(x)) d\mu(x). \quad (۱.۲)$$

اثبات. به لم ۳.۳ از [۷] مراجعه شود. \square

قضیه ۵.۲ (قضیه ۲.۴ از [۷]). فرض کنید G یک گروه غیرآبلی و H زیرگروهی از آن باشد. اگر $H \subseteq Z(G)$ ، آنگاه $\Pr(H, G) = 1$.

۳ نتایج اصلی

در این بخش به بررسی گروه‌هایی خواهیم پرداخت که دارای دقیقاً سه درجه جابه‌جایی نسبی هستند. در ابتدا به اثبات یک لم خواهیم پرداخت که در نتایج بعدی مورد استفاده قرار خواهد گرفت.

لم ۱.۳. فرض کنید $H \leq K \leq G$ ، در این صورت به‌ازای هر x از G داریم

$$\frac{\mu(C_K(x))}{\mu(K)} \leq \frac{\mu(C_H(x))}{\mu(H)}.$$

اثبات. رابطه فوق معادل با این است که

$$\mu(H)\mu(C_K(x)) \leq \mu(K)\mu(C_H(x)).$$

اگر $|G : C_K(x)| = \infty$ آنگاه $\mu(C_K(x)) = 0$ و در این حالت حکم برقرار است. پس فرض کنید $|G : C_K(x)| \neq \infty$. چون $C_H(x) = H \cap C_K(x)$ ، با توجه به قضایای ۱.۲ و ۲.۲ می‌توان نوشت

$$|K : H| |H : C_H(x)| = |K : C_H(x)| \leq |K : H| |K : C_K(x)|, \quad (۱.۳)$$

و در این رابطه تساوی برقرار است اگر و تنها اگر به‌ازای هر x داشته باشیم $K = HC_K(x)$. با ضرب طرفین رابطه فوق در $|G : K|$ خواهیم داشت

$$|G : K||K : H||H : C_H(x)| \leq |G : K||K : H||K : C_K(x)|,$$

که نتیجه می‌دهد

$$|G : H||H : C_H(x)| \leq |K : H||G : C_K(x)|.$$

این رابطه معادل با این است که

$$|G : C_H(x)| \leq |K : H||G : C_K(x)|.$$

حال اگر طرفین رابطه بالا را دوباره در $|G : K|$ ضرب کنیم داریم

$$|G : K||G : C_H(x)| \leq |G : H||G : C_K(x)|,$$

و با معکوس کردن دوطرف نتیجه می‌شود

$$\frac{1}{|G : H|} \frac{1}{|G : C_K(x)|} \leq \frac{1}{|G : K|} \frac{1}{|G : C_H(x)|},$$

که با توجه به لم ۳.۲ همان نتیجه مورد نظر است. همچنین با توجه به اینکه نامساوی فوق معادل با رابطه (۱.۳) است لذا تساوی برقرار است اگر و تنها اگر به‌ازای هر x از G داشته باشیم $K = HC_K(x)$. □

لم ۲.۳. فرض کنید $H \leq K \leq G$ ، در این صورت داریم $\Pr(H, G) \leq \Pr(K, G)$ و تساوی برقرار است اگر و تنها اگر به‌ازای هر x از G داشته باشیم $K = HC_K(x)$.

اثبات. با توجه به لم ۱.۳ داریم

$$\frac{\mu(C_K(x))}{\mu(K)} \leq \frac{\mu(C_H(x))}{\mu(H)},$$

و تساوی برقرار است اگر و تنها اگر به‌ازای هر x از G داشته باشیم $K = HC_K(x)$. از ترکیب رابطه فوق و لم ۴.۲ خواهیم داشت

$$\begin{aligned} \Pr(K, G) &= \frac{1}{\mu(H)} \int_G \mu(C_K(y)) d\mu(y) \\ &= \int_G \frac{\mu(C_K(y))}{\mu(K)} d\mu(y) \\ &\leq \int_G \frac{\mu(C_H(y))}{\mu(H)} d\mu(y) = \Pr(H, G), \end{aligned}$$

و نامساوی مورد نظر ثابت شد. همچنین تساوی برقرار است اگر و تنها اگر به‌ازای هر x از G داشته باشیم $K = HC_K(x)$. □

لم ۳.۳. فرض کنید G یک گروه غیرآبلی باشد و $x \in G \setminus Z(G)$. در این صورت

$$\Pr(\langle x \rangle, G) \notin \{1, \Pr(G)\}.$$

اثبات. ابتدا توجه می‌کنیم که چون x یک عضو غیرمرکزی است لذا $\langle x \rangle$ زیرمجموعه مرکز گروه نیست و در نتیجه $\Pr(\langle x \rangle, G) \neq 1$. حال فرض کنید $\Pr(\langle x \rangle, G) = \Pr(G)$ ، در این صورت با توجه به لم ۲.۳ به‌ازای هر عضو y از G داریم $G = \langle x \rangle C_G(y)$. به‌ویژه اگر قرار دهیم $y = x$ خواهیم داشت $G = \langle x \rangle C_G(x) = C_G(x)$ که متناقض با فرض است. بنابراین □

از لم فوق نتیجه زیر را خواهیم داشت که نشان می‌دهد هیچ گروه غیرآبلی دارای دو درجه جابه‌جایی نسبی نیست.

نتیجه ۴.۳. فرض کنید G یک گروه غیرآبلی باشد، در این صورت $2 \neq |D(G)|$.

لم ۵.۳. فرض کنید G گروهی غیرآبلی باشد و $\mathcal{D}(G) = \{1, d, \Pr(G)\}$. اگر H زیرگروهی از G باشد به طوری که $\Pr(H, G) = d$ در این صورت H آبلی است.

اثبات. فرض کنید H غیرآبلی باشد و $h \in H \setminus Z(H)$ ، در این صورت با توجه به لم ۳.۳ داریم $\Pr(\langle h \rangle, G) \neq \Pr(G)$ و چون h مرکزی هم نیست پس $\Pr(\langle h \rangle, G) \neq 1$. بنابراین $\Pr(\langle h \rangle, G) = \Pr(H, G)$. حال لم ۲.۳ نتیجه می‌دهد که به ازای هر عضو x از G داریم $H = \langle h \rangle C_H(x)$. به ویژه اگر x را با خود h جایگزین کنیم خواهیم داشت $H = C_H(h)$ که نشان می‌دهد $h \in Z(H)$ که متناقض با فرض است. \square

قضیه ۶.۳. فرض کنید G یک گروه باشد به طوری که $|\mathcal{D}(G)| = 3$. در این صورت به ازای هر $x \in G \setminus Z(G)$ ، زیرگروه $C_G(x)$ یک زیرگروه ماکسیمال آبلی از G است.

اثبات. فرض کنید $\mathcal{D}(G) = \{1, d, \Pr(G)\}$ و $x \in G \setminus Z(G)$ اگر $C_G(x)$ یک گروه غیرآبلی باشد آنگاه با توجه به لم ۳.۳ داریم $\Pr(C_G(x), G) \neq d$ و چون $C_G(x)$ مرکزی نیست لذا $\Pr(C_G(x), G) \neq 1$ ، بنابراین $\Pr(C_G(x), G) = \Pr(G)$. حال لم ۲.۳ نتیجه می‌دهد که به ازای هر عضو g از G داریم $G = C_G(x)C_G(g)$. به ویژه با قرار دادن $g = x$ خواهیم داشت $C_G(x)C_G(x) = C_G(x)$ که نشان می‌دهد $x \in Z(G)$ که متناقض با فرض است. لذا $C_G(x)$ آبلی است. اگر $C_G(x)$ ماکسیمال نباشد آنگاه زیرگروهی مانند M موجود است که $C_G(x) < M < G$. اگر M غیرآبلی باشد آنگاه مشابه برهان قسمت اول، نتیجه می‌شود که $G = MC_G(x)$ که به این معنی است که $G = M$ که تناقض است. پس M آبلی است و در نتیجه $M = C_G(x)$ که بازهم تناقض است. بنابراین $C_G(x)$ ماکسیمال است. \square

قضیه ۷.۳. فرض کنید G گروهی باشد که $|\mathcal{D}(G)| = 3$ و $\mathcal{D}(G) = \{1, d, \Pr(G)\}$ اگر H زیرگروهی از G باشد به طوری که $\Pr(H, G) = d$ ، $M = C_G(x)$ و $x \in H \setminus Z(G)$ ، آنگاه

$$\mathcal{D}(G) = \left\{ 1, \frac{\mu(Z)}{\mu(M)} + \mu(M \setminus Z), \Pr(G) \right\},$$

که در آن $Z = M \cap Z(G)$.

اثبات. با توجه به قضیه ۶.۳، M یک زیرگروه آبلی است. قرار دهید $Z = M \cap Z(G)$. به ازای هر $y \in Z$ داریم $C_G(y) = G$ و در نتیجه $\mu(C_G(y)) = 1$ اگر $y \in M \setminus Z$ چون M آبلی ماکسیمال است لذا $C_G(y) = M$. لذا با توجه به تعریف داریم

$$\begin{aligned} \Pr(M, G) &= \frac{1}{\mu(M)} \int_M \mu(C_G(y)) d\mu(y) \\ &= \frac{1}{\mu(M)} \left(\int_Z \mu(C_G(y)) d\mu(y) + \int_{M \setminus Z} \mu(C_G(y)) d\mu(y) \right) \\ &= \frac{1}{\mu(M)} \left(\int_Z d\mu(y) + \int_{M \setminus Z} \mu(M) d\mu(y) \right) \\ &= \frac{\mu(Z)}{\mu(M)} + \mu(M \setminus Z). \end{aligned}$$

\square

مثال ۸.۳. فرض کنید $G_1 = \{z \in \mathbb{C} \mid |z| = 1\}$. در این صورت G_1 با ضرب معمولی اعداد مختلط و توپولوژی معمولی اعداد مختلط، یک گروه توپولوژیک فشرده است. فرض کنید p یک عدد اول فرد باشد و قرار می‌دهیم $D_{2p} = G_1 \times D_{2p}$ ، که در آن D_{2p} گروه دووجهی از مرتبه $2p$ است و اعضای آن به صورت زیر است

$$D_{2p} = \langle a, b \mid a^p = b^2 = id, bab = a^{-1} \rangle = \{id, a, \dots, a^{p-1}, b, ab, \dots, a^{p-1}b\}.$$

در این مثال نشان خواهیم داد که

$$\mathcal{D}(G) = \left\{ 1, \frac{p+1}{2p}, \frac{p+3}{4p} \right\}.$$

برای بررسی این موضوع توجه می‌کنیم که زیرگروه‌های غیرمرکزی G به صورت زیر هستند

$$H_1 = G_1 \times \langle a \rangle, H_2 = G_1 \times \langle a^i b \rangle, \quad i = 0, \dots, p-1.$$

ابتدا برای زیرگروه $H = H_1$ درجه جابه‌جایی نسبی را محاسبه می‌کنیم. فرض کنید

$$K_1 = \{(g, id) \mid g \in G_1\}, \quad K_2 = \{(g, y) \mid g \in G_1, y \in \{a, \dots, a^{p-1}\}\}.$$

در این صورت واضح است که هر عضو (g, id) از K_1 یک عضو مرکزی است و در نتیجه $C_G(g, id) = G$. همچنین برای هر عضو (g, a^i) از K_2 داریم $C_G(g, a^i) = H$. بنابراین

$$\begin{aligned} \Pr(H, G) &= \frac{1}{\mu(H)} \int_H \mu(C_G(y)) d\mu(y) \\ &= \frac{1}{\mu(H)} \left(\int_{K_1} \mu(C_G(y)) d\mu(y) + \int_{K_2} \mu(C_G(y)) d\mu(y) \right) \\ &= \frac{1}{\mu(H)} \left(\int_{K_1} d\mu(y) + \int_{K_2} \mu(H) d\mu(y) \right) \\ &= \frac{1}{\mu(H)} (\mu(K_1) + \mu(K_2)\mu(H)). \end{aligned}$$

اما با توجه به تعاریف مجموعه‌های K_1 و K_2 و لم ۳.۲ واضح است که $\mu(K_1) = \frac{1}{p}$ و $\mu(K_2) = \frac{p-1}{2p}$ و $\mu(H) = \frac{1}{2}$. بنابراین داریم

$$\Pr(H, G) = 2 \left(\frac{1}{2p} + \frac{p-1}{2p} \cdot \frac{1}{2} \right) = \frac{1}{p} + \frac{p-1}{2p} = \frac{p+1}{2p}.$$

حال فرض کنید $1 \leq i \leq p-1$ و $H = G_1 \times \langle a^i b \rangle$ و قرار دهید

$$K_1 = \{(g, id) \mid g \in G_1\}, \quad K_2 = \{(g, a^i b) \mid g \in G_1\}.$$

در این صورت بازهم با توجه به لم ۳.۲ واضح است که $\mu(K_1) = \mu(K_2) = \frac{1}{2p}$ و $\mu(H) = \frac{1}{p}$. همچنین مانند قسمت قبل همه اعضای K_1 مرکزی هستند و مرکزساز آن‌ها برابر کل گروه است و برای اعضای K_2 داریم $C_G(g, a^i b) = H$. بنابراین داریم

$$\begin{aligned} \Pr(H, G) &= \frac{1}{\mu(H)} \int_H \mu(C_G(y)) d\mu(y) \\ &= \frac{1}{\mu(H)} \left(\int_{K_1} \mu(C_G(y)) d\mu(y) + \int_{K_2} \mu(C_G(y)) d\mu(y) \right) \\ &= \frac{1}{\mu(H)} \left(\int_{K_1} d\mu(y) + \int_{K_2} \mu(H) d\mu(y) \right) \\ &= \frac{1}{\mu(H)} (\mu(K_1) + \mu(K_2)\mu(H)) \\ &= p \left(\frac{1}{2p} + \frac{1}{2p} \cdot \frac{1}{p} \right) \\ &= \frac{1}{2} + \frac{1}{2p} = \frac{p+1}{2p}. \end{aligned}$$

مشاهده می‌شود که برای هر زیرگروه به شکل $H = G_1 \times \langle a^i b \rangle$ درجه جابه‌جایی نسبی زیرگروه با حالت قبل یکسان بوده و برابر $\frac{p+1}{2p}$ است. لذا برای تمام زیرگروه‌های غیرمرکزی G فقط یک درجه جابه‌جایی نسبی داریم. همچنین با توجه به قضیه ۵.۲ واضح است که برای زیرگروه‌های مرکزی داریم $\Pr(H, G) = 1$. حال به محاسبه درجه جابه‌جایی نسبی گروه G می‌پردازیم. قرار می‌دهیم

$$K_1 = G_1 \times id, K_2 = G_1 \times \langle a \rangle,$$

$$H_i = G \setminus \langle a^i b \rangle, \quad i = 1, \dots, p-1.$$

در این صورت واضح است که

$$\mu(K_1) = \frac{1}{2p}, \mu(K_2) = \frac{1}{2}, \mu(K_2 \setminus K_1) = \frac{p-1}{2p}, \mu(H_i) = \frac{1}{p}, \mu(H_i \setminus K_1) = \frac{1}{2p},$$

بنابراین داریم (توجه کنید که $\mu(G) = 1$)

$$\begin{aligned} \Pr(G, G) &= \frac{1}{\mu(G)} \int_G \mu(C_G(y)) d\mu(y) = \int_G \mu(C_G(y)) d\mu(y) \\ &= \left(\int_{K_1} \mu(C_G(y)) d\mu(y) + \int_{K_2 \setminus K_1} \mu(C_G(y)) d\mu(y) + \sum_{i=0}^{p-1} \int_{H_i \setminus K_1} \mu(C_G(y)) d\mu(y) \right) \\ &= \left(\int_{K_1} d\mu(y) + \int_{K_2 \setminus K_1} \mu(K_2) d\mu(y) + \sum_{i=0}^{p-1} \int_{H_i \setminus K_1} \mu(H_i) d\mu(y) \right) \\ &= \left(\mu(K_1) + \mu(K_2 \setminus K_1) \mu(K_2) + \sum_{i=0}^{p-1} \mu(H_i \setminus K_1) \mu(H_i) \right) \\ &= \left(\frac{1}{2p} + \frac{p-1}{2p} \frac{1}{2} + \sum_{i=0}^{p-1} \frac{1}{2p} \frac{1}{p} \right) \\ &= \left(\frac{1}{2p} + \frac{p-1}{4p} + \frac{1}{2p} \right) \\ &= \frac{p+3}{4p}. \end{aligned}$$

پس

$$\mathcal{D}(G) = \left\{ 1, \frac{p+1}{2p}, \frac{p+3}{4p} \right\},$$

و لذا G یک گروه با سه درجه جابه‌جایی نسبی است.

ملاحظه ۹.۳. با مقایسه نتایج به دست آمده در این مقاله و [۱] مشاهده می‌شود که همه این احکام در حالت متناهی هم برقرار هستند، در حقیقت چون هر گروه متناهی با توپولوژی گسسته یک گروه توپولوژیک فشرده است می‌توان برهان این احکام در حالت متناهی را به‌عنوان حالت خاصی از این مقاله در نظر گرفت. البته با توجه به اینکه در حالت متناهی، مرتبه متناهی بودن گروه یک ابزار کارآمد است لذا همان‌طور که در [۱] دیده می‌شود می‌توان نتایج بیشتری در مورد ساختار این گروه‌ها به دست آورد.

References

- [1] Barzgar, R., Erfanian, A., & Farrokhi DG, M. (2013). Finite groups with three relative commutativity degrees. *Bulletin of the Iranian Mathematical Society*, 39(2), 271–280.
- [2] Erdos, P., & Turan, P. (1968). On some problems of a statistical group-theory. *Acta Math. Acad. Sci. Hung*, 19, 413–435. DOI: <https://doi.org/10.1007/BF01894517>.
- [3] Erfanian, A., & Farrokhi DG, M. (2015). Finite groups with four relative commutativity degrees. *Algebra Colloquium*, 22(3), 449–458. DOI: <https://doi.org/10.1142/S1005386715000401>.

- [4] Erfanian, A., Rezaei, R., & Lescot, P. (2007). On the relative commutativity degree of a subgroup of a finite group. *Communications in Algebra*, 35, 4183–4197. DOI: <https://doi.org/10.1080/00927870701545044>.
- [5] Erfanian, A., & Russo, F. (2008). Probability of mutually commuting n-tuples in some classes of compact groups. *Bulletin of the Iranian Mathematical Society*, 34(2), 27–37.
- [6] Gustafson, W.H. (1973). What is the probability that two group elements commute?. *Amer. Math. Monthly*, 80, 1031–1304. DOI: <https://doi.org/10.1080/00029890.1973.11993437>.
- [7] Moosavi, S.A. (2023). Relative commutativity degree for some topological groups. *Measure Algebras and Applications*, 1(1), 1–12. DOI: <http://doi.org/10.22091/MAA.2023.9447.1004>.
- [8] Nath, R.K., & Yadav, M.K. (2015). Some results on relative commutativity degree. *Rendiconti del Circolo Matematico di Palermo (1952-)*, 64, 229–239. DOI: <https://doi.org/10.1007/s12215-015-0194-x>.
- [9] Rezaei, R., & Russo, F.G. (2011). Bounds for the relative n-th nilpotency degree in compact groups. *Asian-European Journal of Mathematics*, 4, 495–506. DOI: <https://doi.org/10.1142/S1793557111000411>.
- [10] Robinson, D. (1996). *A Course in the Theory of Groups*. Germany: Springer New York. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-1-4419-8594-1>.

Tensor products for α -duals of g-frames and fusion frames in Hilbert C^* -modules

Fatemeh Zamani Mirarkoulaei¹

1. Department of Mathematics, Kharazmi University, Tehran, Iran. Email: std_zamani243@khu.ac.ir

Article Info

ABSTRACT

Article type:

Research Article

Article history:

Received: 21 April 2024

Received in revised form:

23 June 2024

Accepted: 01 July 2024

Published Online:

20 August 2024

Keywords:

Hilbert C^* -module,

G-frame,

Fusion frame,

α -dual,

Tensor product

In this paper, we show that the tensor product of a finite number of α -duals for standard g-frames (resp. standard fusion frames) is an α -dual for the tensor product of the standard g-frames (resp. the standard fusion frames) in the tensor product of Hilbert C^* -modules.

2020 Mathematics Subject

Classification:

42C15

Cite this article: Zamani Mirarkoulaei, F. (2024). Tensor products for α -duals of g-frames and fusion frames in Hilbert C^* -modules. *Measure Algebras and Applications*, 2(1), 154–164. <http://doi.org/10.22091/maa.2024.11097.1023>

©The Author(s).

DOI: 10.22091/maa.2024.11097.1023

Publisher: University of Qom

Extended Abstract

Introduction

Let \mathcal{H} be a Hilbert space and let I be a finite or countable index set. A family $\mathcal{F} = \{f_i\}_{i \in I} \subseteq \mathcal{H}$ is a frame for \mathcal{H} , if there exist $0 < A_{\mathcal{F}} \leq B_{\mathcal{F}} < \infty$, such that

$$A_{\mathcal{F}}\|f\|^2 \leq \sum_{i \in I} |\langle f, f_i \rangle|^2 \leq B_{\mathcal{F}}\|f\|^2,$$

for each $f \in \mathcal{H}$. The sequence \mathcal{F} is called a *Bessel sequence* if only the second inequality is required (see [4]).

For each $i \in I$, let \mathcal{H}_i be a Hilbert space and let $L(\mathcal{H}, \mathcal{H}_i)$ be the set of all bounded operators from \mathcal{H} into \mathcal{H}_i . We call $\Lambda = \{\Lambda_i \in L(\mathcal{H}, \mathcal{H}_i) : i \in I\}$ a *g-frame* for \mathcal{H} with respect to $\{\mathcal{H}_i : i \in I\}$ if there exist two positive constants A and B such that

$$A\|f\|^2 \leq \sum_{i \in I} \|\Lambda_i f\|^2 \leq B\|f\|^2,$$

for each $f \in \mathcal{H}$. If only the second inequality is required, we call it a *g-Bessel sequence* with upper bound B (see [13]).

Another important generalization of frames is the fusion frame introduced in [2].

Let $\{W_i\}_{i \in I}$ be a family of closed subspaces of a Hilbert space \mathcal{H} , and $\{\omega_i\}_{i \in I}$ be a family of weights, i.e., $\omega_i > 0$ for each $i \in I$. Then $\mathcal{W} = \{(W_i, \omega_i)\}_{i \in I}$ is a *fusion frame*, if there are two positive numbers A and B such that for each $f \in \mathcal{H}$,

$$A\|f\|^2 \leq \sum_{i \in I} \omega_i^2 \|\pi_{W_i}(f)\|^2 \leq B\|f\|^2,$$

where π_{W_i} is the orthogonal projection onto the subspace W_i . If only the right-hand inequality is required, then \mathcal{W} is called a *Bessel fusion sequence*.

It is easy to see that if $\mathcal{W} = \{(W_i, \omega_i)\}_{i \in I}$ is a Bessel fusion sequence, then the operator $S_{\mathcal{W}}$ defined on \mathcal{H} by $S_{\mathcal{W}}f = \sum_{i \in I} \omega_i^2 \pi_{W_i} f$ is well-defined, bounded and positive. Also, if \mathcal{W} is a fusion frame, then $S_{\mathcal{W}}$ is invertible.

Note that $\mathcal{W} = \{(W_i, \omega_i)\}_{i \in I}$ is a fusion frame if and only if $\Lambda_{\mathcal{W}} := \{\omega_i \pi_{W_i}\}_{i \in I}$ is a g-frame.

Tensor products of g-frames and fusion frames in Hilbert spaces were considered in [7] and α -duals of g-frames and fusion frames in Hilbert spaces were studied in [1, 12].

Hilbert C^* -modules are generalizations of Hilbert spaces by allowing the inner product to take values in a C^* -algebra rather than in the field of complex numbers.

Let \mathfrak{A} be a unital C^* -algebra and suppose that E is a left \mathfrak{A} -module such that the linear structures of \mathfrak{A} and E are compatible. Then E is called a pre-Hilbert \mathfrak{A} -module if E is equipped with an \mathfrak{A} -valued inner product $\langle \cdot, \cdot \rangle : E \times E \rightarrow \mathfrak{A}$, such that

- (i) $\langle \alpha x + \beta y, z \rangle = \alpha \langle x, z \rangle + \beta \langle y, z \rangle$, for each $\alpha, \beta \in \mathbb{C}$ and $x, y, z \in E$;
- (ii) $\langle ax, y \rangle = a \langle x, y \rangle$, for each $a \in \mathfrak{A}$ and $x, y \in E$;
- (iii) $\langle x, y \rangle = \langle y, x \rangle^*$, for each $x, y \in E$;
- (iv) $\langle x, x \rangle \geq 0$, for each $x \in E$ and if $\langle x, x \rangle = 0$, then $x = 0$.

For each $x \in E$, we define $\|x\| = \|\langle x, x \rangle\|^{\frac{1}{2}}$. If E is complete with $\|\cdot\|$, it is called a *Hilbert \mathfrak{A} -module* or a *Hilbert C^* -module* over \mathfrak{A} .

Let E be a Hilbert \mathfrak{A} -module. A family $\mathcal{F} = \{f_i\}_{i \in I} \subseteq E$ is a *frame* for E , if there exist real constants $0 < A_{\mathcal{F}} \leq B_{\mathcal{F}} < \infty$, such that for each $x \in E$,

$$A_{\mathcal{F}}\langle x, x \rangle \leq \sum_{i \in I} \langle x, f_i \rangle \langle f_i, x \rangle \leq B_{\mathcal{F}}\langle x, x \rangle.$$

If the second inequality is required, \mathcal{F} is a *Bessel sequence*. If the series $\sum_{i \in I} \langle x, f_i \rangle \langle f_i, x \rangle$ is convergent with respect to the norm, then \mathcal{F} is called a *standard frame* (see [5]).

A closed submodule M of E is *orthogonally complemented* if $E = M \oplus M^{\perp}$. In this case $\pi_M \in \mathfrak{L}_{\mathfrak{A}}(E, M)$, where $\pi_M : E \rightarrow M$ is the projection onto M .

Suppose that $\{\omega_i : i \in I\} \subseteq \mathfrak{A}$ is a family of weights, i.e., each ω_i is a positive, invertible element from the center of \mathfrak{A} , and $\{W_i : i \in I\}$ is a family of orthogonally complemented submodules of E . Then $\{(W_i, \omega_i)\}_{i \in I}$ is a *fusion frame* if there exist positive numbers A and B such that

$$A.\langle x, x \rangle \leq \sum_{i \in I} \omega_i^2 \langle \pi_{W_i}(x), \pi_{W_i}(x) \rangle \leq B.\langle x, x \rangle,$$

for each $x \in E$. If we only require to have the upper bound, then $\{(W_i, \omega_i)\}_{i \in I}$ is called a *Bessel fusion sequence* with upper bound B .

Let $\{E_i\}_{i \in I}$ be a sequence of Hilbert \mathfrak{A} -modules. A sequence $\Lambda = \{\Lambda_i \in \mathfrak{L}(E, E_i) : i \in I\}$ is called a *g-frame* for E with respect to $\{E_i : i \in I\}$ if there exist real constants $A, B > 0$ such that for each $x \in E$,

$$A.\langle x, x \rangle \leq \sum_{i \in I} \langle \Lambda_i x, \Lambda_i x \rangle \leq B.\langle x, x \rangle.$$

If only the second-hand inequality is required, then Λ is called a *g-Bessel sequence*. Standard g-frames and fusion frames are defined similar to frames.

If $W = \{(W_i, \omega_i)\}_{i \in I}$ is a standard Bessel fusion sequence, then the operator $S_W : E \rightarrow E$ which is defined by $S_W x = \sum_{i \in I} \omega_i^2 \pi_{W_i} x$ is adjointable and called the *operator* of W . For a standard g-Bessel sequence Λ , the operator $S_{\Lambda} : E \rightarrow E$ which is defined by $S_{\Lambda}(x) = \sum_{i \in I} \Lambda_i^* \Lambda_i(x)$ is adjointable and it is called the *operator* of Λ . If Λ is a standard (A, B) g-frame, then $A.Id_E \leq S_{\Lambda} \leq B.Id_E$. For more results about fusion frames and g-frames in Hilbert C^* -modules, see [6, 11].

In this paper, all C^* -algebras are unital and Hilbert C^* -modules are finitely or countably generated. All fusion frames, g-frames and Bessel sequences are standard.

Throughout this paper I and I_k , for each $1 \leq k \leq n$, are subsets of \mathbb{N} . \mathfrak{A}_k is a unital C^* -algebra, E, E_k and $E_{i(k)}$ are finitely or countably generated Hilbert C^* -modules, for each $k \in \{1, \dots, n\}$ and $i(k) \in I_k$.

Recall that if \mathfrak{A}_k is a C^* -algebra, for each $1 \leq k \leq n$, then $\otimes_{k=1}^n \mathfrak{A}_k$ is a C^* -algebra with the spatial norm and for each $a_k \in \mathfrak{A}_k$, we have $\|a_1 \otimes \dots \otimes a_n\| = \prod_{k=1}^n \|a_k\|$. The multiplication and involution on simple tensors are defined by $(\otimes_{k=1}^n a_k)(\otimes_{k=1}^n b_k) = \otimes_{k=1}^n (a_k b_k)$ and $(\otimes_{k=1}^n a_k)^* = \otimes_{k=1}^n a_k^*$, respectively.

Now, if E_k is a Hilbert \mathfrak{A}_k -module, for each $1 \leq k \leq n$, then the (Hilbert C^* -module) tensor product $\otimes_{k=1}^n E_k = E_1 \otimes \dots \otimes E_n$ is a Hilbert $(\otimes_{k=1}^n \mathfrak{A}_k)$ -module. The module action and inner product for simple tensors are defined by

$$\begin{aligned} (\otimes_{k=1}^n a_k)(\otimes_{k=1}^n x_k) &= (a_1 x_1) \otimes \dots \otimes (a_n x_n) \\ &= \otimes_{k=1}^n (a_k x_k), \end{aligned}$$

and

$$\begin{aligned}
& \langle \otimes_{k=1}^n x_k, \otimes_{k=1}^n y_k \rangle \\
&= \langle x_1, y_1 \rangle \otimes \dots \otimes \langle x_n, y_n \rangle \\
&= \otimes_{k=1}^n \langle x_k, y_k \rangle,
\end{aligned}$$

respectively, where $a_k \in \mathfrak{A}_k$ and $x_k, y_k \in E_k$. For more results, see [8].

In this paper $\Phi^{(k)} = \{\Lambda_{i(k)} \in \mathfrak{L}_{\mathfrak{A}_k}(E_k, E_{i(k)})\}_{i(k) \in I_k}$, $\Psi^{(k)} = \{\Gamma_{i(k)} \in \mathfrak{L}_{\mathfrak{A}_k}(E_k, E_{i(k)}) : i(k) \in I_k\}$, $\mathcal{W}^{(k)} = \{(W_{i(k)}, \omega_{i(k)})\}_{i(k) \in I_k}$, $\mathcal{V}^{(k)} = \{(V_{i(k)}, v_{i(k)}) : i(k) \in I_k\}$, where $W_{i(k)}$ and $V_{i(k)}$ are orthogonally complemented submodules of E_k and $\omega_{i(k)}$ and $v_{i(k)}$ are weights in \mathfrak{A}_k , for each $1 \leq k \leq n$. $\otimes_{k=1}^n \Phi^{(k)}$ and $\otimes_{k=1}^n \mathcal{W}^{(k)}$ are

$$\{\Lambda_{i(1)} \otimes \dots \otimes \Lambda_{i(n)} \in \mathfrak{L}_{(\mathfrak{A}_1 \otimes \dots \otimes \mathfrak{A}_n)}(\otimes_{k=1}^n E_k, E_{i(1)} \otimes \dots \otimes E_{i(n)}), (i(1), \dots, i(n)) \in (I_1 \times \dots \times I_n)\},$$

$$\{(W_{i(1)} \otimes \dots \otimes W_{i(n)}, \omega_{i(1)} \otimes \dots \otimes \omega_{i(n)}) : (i(1), \dots, i(n)) \in (I_1 \times \dots \times I_n)\}.$$

Tensor products of g-frames and fusion frames in Hilbert C^* -modules were studied in [9]. Here, we consider the tensor product of α -duals in Hilbert C^* -modules. Indeed, some obtained results in [12] are generalized to Hilbert C^* -modules.

Conclusion

In the present paper, the following definitions and theorems are stated:

Definition 0.1. Let $\alpha \in \mathbb{Z}$ and let $\Lambda = \{\Lambda_i \in \mathfrak{L}(E, E_i) : i \in I\}$ be a g-frame. A g-frame $\Gamma = \{\Gamma_i \in \mathfrak{L}(E, E_i) : i \in I\}$ is called an α -dual of $\{\Lambda_i\}_{i \in I}$ if $\sum_{i \in I} \Lambda_i^* \Gamma_i f = S_\Lambda^\alpha f$, for each $f \in E$.

Theorem 0.2. Suppose that $\Phi^{(k)}$'s and $\Psi^{(k)}$'s are g-frames. If $\Psi^{(k)}$ is an α -dual of $\Phi^{(k)}$, for each $k \in \{1, \dots, n\}$, then $\otimes_{k=1}^n \Psi^{(k)}$ is an α -dual of $\otimes_{k=1}^n \Phi^{(k)}$.

Definition 0.3. Let $\alpha \in \mathbb{Z}$ and $\mathcal{W} = \{(W_i, \omega_i)\}_{i \in I}$ and $\mathcal{V} = \{(V_i, v_i)\}_{i \in I}$ be two fusion frames for E . Then, \mathcal{V} is called an α -dual of \mathcal{W} if $\sum_{i \in I} v_i \omega_i \pi_{W_i} \pi_{V_i} f = S_{\mathcal{W}}^\alpha f$, for each $f \in E$.

Theorem 0.4. Suppose that $\mathcal{W}^{(k)}$'s and $\mathcal{V}^{(k)}$'s are fusion frames. If $\mathcal{V}^{(k)}$ is an α -dual of $\mathcal{W}^{(k)}$, for each $k \in \{1, \dots, n\}$, then $\otimes_{k=1}^n \mathcal{V}^{(k)}$ is an α -dual of $\otimes_{k=1}^n \mathcal{W}^{(k)}$.

حاصل ضرب‌های تانسوری برای α -دوگان‌های g -قاب‌ها و قاب‌های مخلوط در C^* -مدول‌های هیلبرت

فاطمه زمانی میرارکلائی^۱

۱. گروه ریاضی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران. رایانامه: std_zamani243@khu.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
<p>نوع مقاله: مقاله پژوهشی</p> <p>تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۲/۲ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۴/۳ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۴/۱۱ تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۵/۳۰</p> <p>کلمات کلیدی: C^*-مدول هیلبرت، g-قاب، قاب مخلوط، α-دوگان، حاصل ضرب تانسوری</p> <p>رده‌بندی ریاضی: 42C15</p>	<p>در این مقاله، نشان می‌دهیم که حاصل ضرب تانسوری تعداد متنه‌ای از α-دوگان‌های g-قاب‌های استاندارد (قاب‌های مخلوط استاندارد) یک α-دوگان برای حاصل ضرب تانسوری g-قاب‌ها (قاب‌های مخلوط) در فضای حاصل ضرب تانسوری C^*-مدول‌های هیلبرت است.</p>

استناد: زمانی میرارکلائی، فاطمه. (۱۴۰۳). حاصل ضرب‌های تانسوری برای α -دوگان‌های g -قاب‌ها و قاب‌های مخلوط در C^* -مدول‌های هیلبرت. جبرهای اندازه و کاربردها، ۲(۱)، ۱۶۴-۱۵۴.

<http://doi.org/10.22091/maa.2024.11097.1023>

ناشر: دانشگاه قم.

© نویسندگان.

۱ مقدمه

در سال ۱۹۵۲، دافین و شیفر که در حال بررسی چند مسئله اساسی در مورد سری‌های فوریه غیرهارمونیک بودند، احساس نیاز به معرفی مفهومی کردند و آن را یک قاب فضای هیلبرت نامیدند [۴]. اما ارزش قاب‌ها در فضاهای هیلبرت پس از چاپ مقاله دوبچیز، گراسمان و میپر [۲] در سال ۱۹۸۶ بیش‌ازپیش مشخص شد.

تعریف ۱.۱. فرض کنیم H یک فضای هیلبرت جدایی‌پذیر باشد. دنباله $\mathcal{F} = \{f_i\}_{i \in I}$ یک قاب گسسته برای H نامیده می‌شود اگر دو عدد مثبت $A_{\mathcal{F}}$ و $B_{\mathcal{F}}$ وجود داشته باشند به طوری که برای هر $f \in H$ داشته باشیم:

$$A_{\mathcal{F}} \|f\|^2 \leq \sum_{i \in I} |\langle f, f_i \rangle|^2 \leq B_{\mathcal{F}} \|f\|^2.$$

قاب‌های تعمیم‌یافته یا g -قاب‌ها به‌عنوان یکی از تعمیم‌های مهم قاب‌ها در [۱۳] معرفی شدند.

تعریف ۲.۱. فرض کنیم به‌ازای هر $H_i, i \in I$ یک فضای هیلبرت باشد. دنباله $\Lambda = \{\Lambda_i \in L(H, H_i) : i \in I\}$ یک g -قاب برای H نسبت به $\{H_i\}_{i \in I}$ نامیده می‌شود اگر دو عدد مثبت A و B موجود باشند به طوری که برای هر $f \in H$ ، نامساوی زیر برقرار باشد:

$$A \|f\|^2 \leq \sum_{i \in I} \|\Lambda_i f\|^2 \leq B \|f\|^2.$$

در این حالت Λ را یک g -قاب می‌نامیم.

A و B کران‌های g -قاب نامیده می‌شوند (A را یک کران پایین و B را یک کران بالا می‌نامیم). اگر در تعریف فوق Λ در نامساوی سمت راست صدق کند، آنگاه Λ را یک g -دنباله بسل می‌نامیم.

C^* -مدول‌های هیلبرت، تعمیم‌هایی از فضاهای هیلبرت هستند که همانند فضاهای هیلبرت دارای یک ضرب داخلی هستند با این تفاوت که ضرب داخلی دو عضو از یک C^* -مدول هیلبرت عضوی از یک C^* -جبر است و اگر این C^* -جبر میدان اعداد مختلط باشد، آنگاه این C^* -مدول هیلبرت، یک فضای هیلبرت خواهد بود.

تعریف ۳.۱. فرض کنیم \mathfrak{A} یک C^* -جبر و E یک \mathfrak{A} -مدول چپ باشد. E را یک پیش C^* -مدول هیلبرت گوئیم اگر ضرب داخلی \mathfrak{A} -مقدار $\langle \cdot, \cdot \rangle : E \times E \rightarrow \mathfrak{A}$ موجود باشد به طوری که به‌ازای هر $x, y, z \in E$ ، $\alpha, \beta \in \mathfrak{C}$ و $a \in \mathfrak{A}$ داشته باشیم:

$$\langle \alpha x + \beta y, z \rangle = \alpha \langle x, z \rangle + \beta \langle y, z \rangle \quad (\text{ا})$$

$$\langle ax, y \rangle = a \langle x, y \rangle \quad (\text{ب})$$

$$\langle x, y \rangle^* = \langle y, x \rangle \quad (\text{پ})$$

$$\langle x, x \rangle \geq 0 \quad \text{و اگر } \langle x, x \rangle = 0, \text{ آنگاه } x = 0 \quad (\text{ت})$$

برای هر $x \in E$ ، تعریف می‌کنیم $\|x\| := \|\langle x, x \rangle\|^{1/2}$. اگر E با این نرم کامل باشد، آنگاه E را یک \mathfrak{A} -مدول هیلبرت یا یک C^* -مدول هیلبرت روی \mathfrak{A} می‌نامیم. برای هر $a \in \mathfrak{A}$ ، داریم $|a| = (a^* a)^{1/2}$ و اینک برای هر $x \in E$ تعریف می‌کنیم $\|x\| := \|\langle x, x \rangle\|^{1/2}$.

تعریف ۴.۱. فرض کنیم E و F دو C^* -مدول هیلبرت باشند. عملگر $T : E \rightarrow F$ را الحاقی‌پذیر گوئیم اگر یک عملگر $T^* : F \rightarrow E$ موجود باشد به طوری که به‌ازای هر $x \in E$ و $y \in F$ تساوی زیر برقرار باشد

$$\langle T(x), y \rangle = \langle x, T^*(y) \rangle.$$

عملگر T^* را الحاقی T می‌نامیم.

هر عملگر الحاقی‌پذیر مانند T کران‌دار و خطی است (یعنی به‌ازای هر $x \in E$ و $a \in \mathfrak{A}$ داریم $T(ax) = aT(x)$). مجموعه تمام عملگرهای الحاقی‌پذیر از E به F را با $\mathfrak{L}(E, F)$ یا با $\mathfrak{L}(E, F)$ نمایش می‌دهیم. دقت شود که $\mathfrak{L}(E, E)$ یک C^* -جبر است که آن را با $\mathfrak{L}(E)$ نشان می‌دهیم.

تعریف ۵.۱. فرض کنیم \mathfrak{A} یک C^* -جبر باشد.

(آ) \mathfrak{A} -مدول هیلبرت E را به طور متناهی تولید شده گوئیم اگر زیرمجموعه متناهی $\{x_1, \dots, x_n\} \subseteq E$ موجود باشد به طوری که هر $x \in E$ را بتوان به صورت یک ترکیب \mathfrak{A} -خطی مانند $x = \sum_{i=1}^n a_i x_i$ ، $a_i \in \mathfrak{A}$ ، نوشت.

(ب) \mathfrak{A} -مدول هیلبرت E را به طور شمارا تولید شده گوئیم اگر زیرمجموعه شمارایی مانند $\{x_i\}_{i \in I}$ موجود باشد به طوری که هر $x \in E$ در بستار غلاف \mathfrak{A} -خطی $\{x_i\}_{i \in I}$ باشد.

برای مطالعه بیشتر در مورد C^* -مدول های هیلبرت به [۸] رجوع کنید.

قابها و g -قابها در C^* -مدول های هیلبرت به ترتیب در [۵] و [۶] معرفی شدند. همچنین قاب های مخلوط در C^* -مدول های هیلبرت نیز در [۶] معرفی شده اند.

تعریف ۶.۱. فرض کنیم E یک C^* -مدول هیلبرت باشد. دنباله $\{f_i\}_{i \in I} \subseteq E$ را یک قاب برای E گوئیم اگر دو عدد مثبت A و B موجود باشند به طوری که به ازای هر $x \in E$ ، نامساوی زیر برقرار باشد:

$$A\langle x, x \rangle \leq \sum_{i \in I} \langle x, f_i \rangle \langle f_i, x \rangle \leq B\langle x, x \rangle.$$

در این حالت $\{f_i\}_{i \in I}$ را یک (A, B) -قاب می نامیم.

A و B را کران های قاب می نامیم (A را یک کران پایین و B را یک کران بالا گوئیم). اگر نامساوی سمت راست برقرار باشد $\{f_i\}_{i \in I}$ را یک دنباله بسل می نامیم. اگر به ازای هر $x \in E$ ، سری $\sum_{i \in I} \langle x, f_i \rangle \langle f_i, x \rangle$ با نرم همگرا باشد، آنگاه قاب را استاندارد گوئیم.

تعریف ۷.۱. فرض کنیم $\{E_i\}_{i \in I}$ دنباله ای از C^* -مدول های هیلبرت باشد. دنباله $\{\Lambda_i \in \mathfrak{L}(E, E_i) : i \in I\}$ یک g -قاب برای E نسبت به $\{E_i\}_{i \in I}$ نامیده می شود اگر دو عدد مثبت A و B موجود باشند به طوری که به ازای هر $x \in E$ ، نامساوی زیر برقرار باشد

$$A\langle x, x \rangle \leq \sum_{i \in I} \langle \Lambda_i x, \Lambda_i x \rangle \leq B\langle x, x \rangle.$$

در این حالت Λ را یک g -قاب (A, B) می نامیم. A و B را کران های g -قاب می نامیم. Λ را استاندارد گوئیم اگر برای هر $x \in E$ سری $\sum_{i \in I} \langle \Lambda_i x, \Lambda_i x \rangle$ با نرم همگرا باشد. همچنین اگر نامساوی سمت راست برقرار باشد، آنگاه Λ را یک g -دنباله بسل می نامیم.

تعریف ۸.۱. فرض کنیم $\{\omega_i : i \in I\} \subseteq \mathfrak{A}$ خانواده ای از وزن ها باشد یعنی هر ω_i یک عضو مثبت و وارون پذیر در مرکز \mathfrak{A} باشد و $\{W_i : i \in I\}$ خانواده ای از زیرمدول های به طور متعامد مکمل دار در E باشد. در این صورت $\{(W_i, \omega_i)\}_{i \in I}$ را یک قاب مخلوط می نامیم اگر اعداد A و B موجود باشند به طوری که برای هر $x \in E$ داشته باشیم:

$$A\langle x, x \rangle \leq \sum_{i \in I} \omega_i \langle \pi_{W_i}(x), \pi_{W_i}(x) \rangle \leq B\langle x, x \rangle.$$

اگر $W = \{(W_i, \omega_i)\}_{i \in I}$ یک قاب مخلوط باشد، آنگاه عملگر

$$S_W : E \longrightarrow E, \quad S_W x = \sum_{i \in I} \omega_i \pi_{W_i} x$$

الحاقی پذیر است. همچنین اگر Λ یک g -دنباله بسل باشد، آنگاه

$$S_\Lambda : E \longrightarrow E, \quad S_\Lambda(x) = \sum_{i \in I} \Lambda_i^* \Lambda_i(x)$$

الحاقی پذیر است. برای مطالعه بیشتر مراجع [۱۰، ۱۱] را مطالعه نمایید.

۲ نتایج اصلی

حاصل ضرب‌های تانسوری g -قاب‌ها و قاب‌های مخلوط برای فضاهای هیلبرت در مقاله [۷] و برای C^* -مدول‌های هیلبرت در مقاله [۹] بررسی شدند. همچنین α -دوگان‌های g -قاب‌ها و قاب‌های مخلوط برای فضاهای هیلبرت در [۱، ۱۱۲] مورد مطالعه قرار گرفتند. در این مقاله، با استفاده از نتایج به‌دست‌آمده در مقالات فوق، نتایج مشابهی در مورد α -دوگان‌ها در C^* -مدول‌های هیلبرت به دست می‌آوریم.

در این مقاله I و I_k (برای $1 \leq k \leq n$) زیرمجموعه‌هایی از \mathbb{N} هستند. \mathfrak{A}_k یک C^* -جبر یک‌دار است، E_k و $E_{i(k)}$ C^* -مدول‌های هیلبرت به‌طور متناهی یا شمارا تولیدشده هستند (برای $k \in \{1, \dots, n\}$ و $i(k) \in I_k$).
 $\Psi^{(k)} = \{\Gamma_{i(k)} \in \mathfrak{L}_{\mathfrak{A}_k}(E_k, E_{i(k)}) : i(k) \in I_k\}$, $\Phi^{(k)} = \{\Lambda_{i(k)} \in \mathfrak{L}_{\mathfrak{A}_k}(E_k, E_{i(k)})\}_{i(k) \in I_k}$
 $\mathcal{V}^{(k)} = \{(V_{i(k)}, v_{i(k)}) : i(k) \in I_k\}$ و $\mathcal{W}^{(k)} = \{(W_{i(k)}, \omega_{i(k)})\}_{i(k) \in I_k}$ که در آن‌ها $V_{i(k)}$ و $W_{i(k)}$ زیرمدول‌های به‌طور متعامد مکمل‌دار در E_k هستند و $v_{i(k)}$ و $\omega_{i(k)}$ وزن‌هایی در \mathfrak{A}_k هستند. $\otimes_{k=1}^n \mathcal{W}^{(k)}$ و $\otimes_{k=1}^n \Phi^{(k)}$ به‌صورت زیر تعریف می‌شوند:

$$\{\Lambda_{i(1)} \otimes \dots \otimes \Lambda_{i(n)} \in \mathfrak{L}_{(\mathfrak{A}_1 \otimes \dots \otimes \mathfrak{A}_n)}(\otimes_{k=1}^n E_k, E_{i(1)} \otimes \dots \otimes E_{i(n)}), (i(1), \dots, i(n)) \in (I_1 \times \dots \times I_n)\},$$

$$\{(W_{i(1)} \otimes \dots \otimes W_{i(n)}, \omega_{i(1)} \otimes \dots \otimes \omega_{i(n)}) : (i(1), \dots, i(n)) \in (I_1 \times \dots \times I_n)\}.$$

یادآوری می‌کنیم که اگر \mathfrak{A}_k یک C^* -جبر باشد، آنگاه $\otimes_{k=1}^n \mathfrak{A}_k$ یک C^* -جبر است و برای هر $a_k \in \mathfrak{A}_k$ داریم
 $\|a_1 \otimes \dots \otimes a_n\| = \prod_{k=1}^n \|a_k\|$ ضرب و برگشت روی تانسورهای ساده به‌صورت زیر تعریف می‌شوند

$$(\otimes_{k=1}^n a_k)(\otimes_{k=1}^n b_k) = \otimes_{k=1}^n (a_k b_k)$$

9

$$(\otimes_{k=1}^n a_k)^* = \otimes_{k=1}^n a_k^*.$$

اکنون اگر E_k یک C^* -مدول هیلبرت باشد (برای $1 \leq k \leq n$)، آنگاه حاصل ضرب تانسوری $E_1 \otimes \dots \otimes E_n = \otimes_{k=1}^n E_k$ یک $(\otimes_{k=1}^n \mathfrak{A}_k)$ -مدول هیلبرت است. اعمال مدولی و ضرب داخلی به‌صورت زیر تعریف می‌شوند:

$$\begin{aligned} (\otimes_{k=1}^n a_k)(\otimes_{k=1}^n x_k) &= (a_1 x_1) \otimes \dots \otimes (a_n x_n) \\ &= \otimes_{k=1}^n (a_k x_k), \end{aligned}$$

9

$$\langle \otimes_{k=1}^n x_k, \otimes_{k=1}^n y_k \rangle = \langle x_1, y_1 \rangle \otimes \dots \otimes \langle x_n, y_n \rangle = \otimes_{k=1}^n \langle x_k, y_k \rangle.$$

تعریف ۱.۲. فرض کنیم $\alpha \in \mathbb{Z}$ و $\Lambda = \{\Lambda_i \in \mathfrak{L}(E, E_i) : i \in I\}$ یک g -قاب باشد. g -قاب $\Gamma = \{\Gamma_i \in \mathfrak{L}(E, E_i) : i \in I\}$ یک α -دوگان $\{\Lambda_i\}_{i \in I}$ نامیده می‌شود اگر برای هر $f \in E$ داشته باشیم:

$$\sum_{i \in I} \Lambda_i^* \Gamma_i f = S_\Lambda^\alpha f.$$

قضیه ۲.۲. فرض کنیم $\Phi^{(k)}$ و $\Psi^{(k)}$ g -قاب باشند. اگر $\Psi^{(k)}$ یک α -دوگان برای $\Phi^{(k)}$ باشد (به‌ازای هر $k \in \{1, \dots, n\}$)، آنگاه $\otimes_{k=1}^n \Psi^{(k)}$ یک α -دوگان برای $\otimes_{k=1}^n \Phi^{(k)}$ است.

اثبات. کافی است قضیه را برای $n = 2$ ثابت کنیم. فرض کنیم B_1 و B_2 کران‌های بالا برای $\Phi^{(1)}$ و $\Phi^{(2)}$ باشند،
 $I_1 := \{i_1, \dots, i_p, \dots\}$ و $I_2 := \{i_{21}, \dots, i_{2q}, \dots\}$ سپس برای $x \in E_1$ و $y \in E_2$ تعریف می‌کنیم
 $\|S_{1p} x\| \leq \|S_{\Phi^{(1)}}\|$ داریم $p, q \in \mathbb{N}$ اکنون برای هر $S_{2q} y = \sum_{t=1}^q \Lambda_{i_{2t}}^* \Lambda_{i_{2t}} y$ و $S_{1p} x = \sum_{r=1}^p \Lambda_{i_{1r}}^* \Lambda_{i_{1r}} x$ و
 $\|S_{2q}\| \leq \|S_{\Phi^{(2)}}\|$ و چون $\Phi^{(1)}$ و $\Phi^{(2)}$ g -قاب‌های استاندارد هستند، پس برای $k \in \{1, 2\}$ خواهیم داشت
 $\circ \leq S_{\Phi^{(k)}} \leq B_k \cdot Id_{E_k}$ در نتیجه

$$\circ \leq S_{\Phi^{(1)}} \otimes S_{\Phi^{(2)}} \leq B_1 B_2 \cdot Id_{(E_1 \otimes E_2)}.$$

لذا از لم ۱.۴ در [۸]، برای هر $z \in E_1 \otimes E_2$ و $p, q \in \mathbb{N}$ داریم

$$\langle (S_{1p} \otimes S_{2q})z, z \rangle \leq \langle (S_{\Phi^{(1)}} \otimes S_{\Phi^{(2)}})z, z \rangle \leq B_1 B_2 \cdot \langle z, z \rangle. \quad (1.2)$$

همچنین به سادگی می توان مشاهده کرد که برای هر $z = \sum_{l=1}^m x_l \otimes y_l \in E_1 \otimes_{alg} E_2$ داریم

$$\lim_{p,q} (S_{1p} \otimes S_{2q})z = (S_{\Phi^{(1)}} \otimes S_{\Phi^{(2)}})z.$$

اینک اگر $z \in E_1 \otimes E_2$ ، آنگاه با انتخاب مناسب یک $z_0 \in E_1 \otimes_{alg} E_2$ و با استفاده از نامساوی

$$\begin{aligned} & \| (S_{1p} \otimes S_{2q})z - (S_{\Phi^{(1)}} \otimes S_{\Phi^{(2)}})z \| \\ & \leq \| S_{\Phi^{(1)}} \| \| S_{\Phi^{(2)}} \| \| z - z_0 \| \\ & + \| (S_{1p} \otimes S_{2q})z_0 - (S_{\Phi^{(1)}} \otimes S_{\Phi^{(2)}})z_0 \| \\ & + B_1 B_2 \| z - z_0 \|, \end{aligned}$$

خواهیم داشت

$$\lim_{p,q} (S_{1p} \otimes S_{2q})z = (S_{\Phi^{(1)}} \otimes S_{\Phi^{(2)}})z.$$

این رابطه نشان می دهد سری $\sum_{(i(1), i(2)) \in I_1 \times I_2} \langle (\Lambda_{i(1)} \otimes \Lambda_{i(2)})z, (\Lambda_{i(1)} \otimes \Lambda_{i(2)})z \rangle$ با نرم همگرا است و با استفاده از (۱.۲)، داریم

$$\begin{aligned} & \sum_{(i(1), i(2)) \in I_1 \times I_2} \langle (\Lambda_{i(1)} \otimes \Lambda_{i(2)})z, (\Lambda_{i(1)} \otimes \Lambda_{i(2)})z \rangle \\ & = \langle (S_{\Phi^{(1)}} \otimes S_{\Phi^{(2)}})z, z \rangle \leq B_1 B_2 \cdot \langle z, z \rangle. \end{aligned} \quad (2.2)$$

این نشان می دهد $\Phi^{(1)} \otimes \Phi^{(2)}$ یک g -دنباله بسل استاندارد با کران $B_1 B_2$ است. حال فرض کنیم $\Phi^{(1)}$ و $\Phi^{(2)}$ ، g -قاب های استاندارد با کران های پایین A_1 و A_2 باشند. چون

$$\begin{aligned} & A_1 A_2 \cdot Id_{E_1 \otimes E_2} \\ & \leq (\| S_{\Phi^{(1)}}^{-1} \|^{-1} \| S_{\Phi^{(2)}}^{-1} \|^{-1}) \cdot Id_{E_1 \otimes E_2} \\ & = \| (S_{\Phi^{(1)}} \otimes S_{\Phi^{(2)}})^{-1} \|^{-1} \cdot Id_{E_1 \otimes E_2} \\ & \leq S_{\Phi^{(1)}} \otimes S_{\Phi^{(2)}}, \end{aligned}$$

با استفاده از (۱.۲) و (۲.۲)، به دست می آوریم که $\otimes_{k=1}^n \Phi^{(k)}$ یک g -قاب استاندارد با کران پایین $A_1 A_2$ است.

به طور مشابه می توان نشان داد که $\otimes_{k=1}^n \Psi^{(k)}$ یک g -قاب استاندارد است.

پس تا اینجا نشان دادیم که $\otimes_{k=1}^n \Phi^{(k)}$ و $\otimes_{k=1}^n \Psi^{(k)}$ g -قاب های استاندارد هستند. همچنین از رابطه (۲.۲) به دست می آوریم که

$$\otimes_{k=1}^n S_{\Phi^{(k)}} = S_{\otimes_{k=1}^n \Phi^{(k)}} \quad \text{بنابراین برای هر } m \in \mathbb{N} \text{ داریم}$$

$$\otimes_{k=1}^n S_{\Phi^{(k)}}^m = (\otimes_{k=1}^n S_{\Phi^{(k)}})^m = S_{\otimes_{k=1}^n \Phi^{(k)}}^m,$$

و

$$\otimes_{k=1}^n S_{\Phi^{(k)}}^{-1} = (\otimes_{k=1}^n S_{\Phi^{(k)}})^{-1} = S_{\otimes_{k=1}^n \Phi^{(k)}}^{-1}.$$

لذا برای هر $\alpha \in \mathbb{Z}$ خواهیم داشت

$$\otimes_{k=1}^n S_{\Phi^{(k)}}^\alpha = (\otimes_{k=1}^n S_{\Phi^{(k)}})^\alpha = S_{\otimes_{k=1}^n \Phi^{(k)}}^\alpha.$$

پس برای هر $\otimes_{k=1}^n E_k \in \otimes_{k=1}^n f_{i(k)}$ داریم:

$$\begin{aligned} & \sum_{(i(1), \dots, i(n)) \in (I_1 \times \dots \times I_n)} (\Lambda_{i(1)} \otimes \dots \otimes \Lambda_{i(n)})^* (\Gamma_{i(1)} \otimes \dots \otimes \Gamma_{i(n)}) (\otimes_{k=1}^n f_{i(k)}) \\ &= \otimes_{k=1}^n S_{\Phi^{(k)}}^\alpha (\otimes_{k=1}^n f_{i(k)}) = (\otimes_{k=1}^n S_{\Phi^{(k)}})^\alpha (\otimes_{k=1}^n f_{i(k)}) \\ &= S_{\otimes_{k=1}^n \Phi^{(k)}}^\alpha (\otimes_{k=1}^n f_{i(k)}). \end{aligned}$$

□ این رابطه نشان می‌دهد که $\otimes_{k=1}^n \Psi^{(k)}$ یک α -دوگان برای $\otimes_{k=1}^n \Phi^{(k)}$ است.

تعریف ۳.۲. فرض کنیم $\alpha \in \mathbb{Z}$ و $\mathcal{W} = \{(W_i, \omega_i)\}_{i \in I}$ یک قاب مخلوط باشد. قاب مخلوط $\mathcal{V} = \{(V_i, v_i)\}_{i \in I}$ یک α -دوگان \mathcal{W} نامیده می‌شود اگر برای هر $f \in E$ داشته باشیم $S_{\mathcal{V}}^\alpha f = \sum_{i \in I} v_i \omega_i \pi_{W_i} \pi_{V_i} f$.

قضیه ۴.۲. فرض کنیم $\mathcal{W}^{(k)}$ ها و $\mathcal{V}^{(k)}$ ها قاب‌های مخلوط باشند. اگر $\mathcal{V}^{(k)}$ یک α -دوگان برای $\mathcal{W}^{(k)}$ باشد (به‌ازای هر $k \in \{1, \dots, n\}$)، آنگاه $\otimes_{k=1}^n \mathcal{V}^{(k)}$ یک α -دوگان برای $\otimes_{k=1}^n \mathcal{W}^{(k)}$ است.

اثبات. نتیجه از قضیه ۲.۲ و با استفاده از این حقیقت به دست می‌آید که $\Phi^{(k)} := \{\omega_{i(k)} \pi_{W_{i(k)}}\}_{i(k) \in I_k}$ یک g -قاب استاندارد است (برای هر $1 \leq k \leq n$) و فقط اگر $(i(1), \dots, i(n)) \in (I_1 \times \dots \times I_n)$ $\otimes_{k=1}^n \Phi^{(k)} = \{(\omega_{i(1)} \otimes \dots \otimes \omega_{i(n)}) \pi_{(W_{i(1)} \otimes \dots \otimes W_{i(n)})}\}_{(i(1), \dots, i(n)) \in (I_1 \times \dots \times I_n)}$ یک g -قاب استاندارد باشد ([۹]).

References

- [1] Abdollahpour, M.R., & Najati, A. (2011). G -frames and Hilbert-Schmidt operators. *Bull. Iranian Math. Soc*, 4, 141–155.
- [2] Casazza, P., & Kutyniok, G. (2004). Frames of subspaces. *Contemp. Math. Amer. Math. Soc*, 345, 87–113.
- [3] Daubechies, I., Grossmann, A., & Meyer, Y. (1986). Painless nonorthogonal expansions. *J. Math. Phys*, 27, 1271–1283. DOI: <https://doi.org/10.1063/1.527388>.
- [4] Duffin, R.J., & Schaeffer, A.C. (1952). A class of nonharmonic Fourier series. *Trans. Amer. Math. Soc*, 72, 341–366. DOI: <https://doi.org/10.2307/1990760>.
- [5] Frank, M., & Larson, D.R. (2002). Frames in Hilbert C^* -modules and C^* -algebras. *J. Operator Theory*, 48, 273–314.
- [6] Khosravi, A., & Khosravi, B. (2008). Fusion frames and g -frames in Hilbert C^* -modules. *Int. J. Wavelets Multiresolut. Inf. Process*, 6, 433–446. DOI: <https://doi.org/10.1142/S0219691308002458>.
- [7] Khosravi, A., & Mirzaee Azandaryani, M. (2012). Fusion frames and g -frames in tensor product and direct sum of Hilbert spaces. *Appl. Anal. Discrete Math*, 6, 287–303. DOI: <https://doi.org/10.2298/AADM120619014K>.
- [8] Lance, E.C. (1995). Hilbert C^* -modules: A Toolkit for Operator Algebraists. *Cambridge University Press, Cambridge*.

- [9] Mirzaee Azandaryani, M. (2016). Bessel multipliers on the tensor product of Hilbert C^* -modules. *Int. J. Industrial Mathematics*, 8(1), 9–16.
- [10] Mirzaee Azandaryani, M. (2018). Invertibility of multipliers in Hilbert C^* -modules. *Filomat*, 32(17), 6073–6085. DOI: <https://doi.org/10.2298/FIL1817073M>.
- [11] Mirzaee Azandaryani, M. (2023). The stability of duals and approximate duals of frames and generalized frames under the action of bounded operators. *Measure Algebras and Applications*, 1(1), 36–52. DOI: <http://doi.org/10.22091/MAA.2023.9513.1007>.
- [12] Mirzaee Azandaryani, M., & Pourgholamhossein, M. (2023). Duality and α -duality of g-frames and fusion frames in Hilbert spaces. *Mathematical Analysis & Convex Optimization*, 4, 1–6. DOI: <http://doi.org/10.22034/maco.4.2.1>.
- [13] Sun, W. (2006). G-frames and g-Riesz bases. *J. Math. Anal. Appl*, 322, 437–452. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jmaa.2005.09.039>.

Table of Contents

On the $L_p(G)$ spaces as topological lattice vector groups 1
Mohammad Ali Ranjbar, Seyyed Hassan Myrnouri

Complete Magic Labeling of Vertices of the Complete Bipartite Graphs 14
Gholam Hassan Shirdel, Zahra Sadat Emamy

Local sequence entropy of dynamical systems 30
Amir Assari

Increasing the efficiency of the key generation algorithm for NTRU with the help of the norm field 41
Reza Alimoradi, Mohammad Hossein Noorallahzadeh, Ahmad Gholami

A^{} -biprojectivity of Banach algebras based on maximal ideal space 71**
Amir Sahami, Mehdi Rostami

Is the space of Holder functions predual of L^1 ? 85
Azin Golbaharan

Characterization of frames in terms of R -duals in separable Hilbert spaces 92
Farkhondeh Takhteh

Scalable g -frames and piecewise scalable frames in Hilbert spaces 104
Mohammad Reza Farmani, Amir Khosravi

The structure of invariant and ergodic states for C^* -dynamical systems 119
Mohammad Nekoufar

Invariant measures of action of amenable groups and their entropy 130
AliReza Alehaftan, Hossein Kasiri, Mehran Hosseinzadeh Dizaj

Topological groups with three relative commutativity degrees 142
Seyyed Ali Moosavi

Tensor products for α -duals of g -frames and fusion frames in Hilbert C^* -modules ... 154
Fatemeh Zamani Mirarkoulaei

Measure Algebras and Applications

Scientific Biannual Journal at the University of Qom

Vol 2. Issue 1. Spring & Summer (August 2024).

Publisher: University of Qom
Director in Charge: Alireza Bagheri Salec (Ph.D)
Editor in Chief: Morteza Mirzaee Azandaryani (Ph.D)

Editorial Board:

Alireza Medghalchi (Ph.D, Full Professor, Department of Mathematics, Kharazmi University, Tehran, Iran), **Seyed Mansour Vaezpour** (Ph.D, Full Professor, Department of Mathematics and Computer Science, Amirkabir University of Technology (Tehran Polytechnic), Tehran, Iran), **Hamid Reza Ebrahimi Vishki** (Ph.D, Full Professor, Department of Mathematics, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran), **Rasoul Nasr-Isfahani** (Ph.D, Full Professor, Department of Mathematics, Isfahan University of Technology, Isfahan, Iran), **Alireza Bagheri Salec** (Ph.D, Associate Professor, Department of Mathematics, University of Qom, Qom, Iran), **Seyed Mohammad Tabatabaie** (Ph.D, Associate Professor, Department of Mathematics, University of Qom, Qom, Iran), **Morteza Mirzaee Azandaryani** (Ph.D, Associate Professor, Department of Mathematics, University of Qom, Qom, Iran).

-
- "Measure Algebras and Applications" (MAA) presents papers that treat mathematical analysis, especially the ones related to measure spaces (in Persian with English Extended Abstract).
 - The authors are fully responsible for the content of their papers.
 - The content of MAA is open to be cited on the condition that the source is mentioned.
 - MAA is free to edit, summarize and revise the papers.
-

Address: University of Qom, Qom, Iran.

Tel: 00982532103360

Website: maa.qom.ac.ir * Email: maa@qom.ac.ir